

บทที่ 4

วิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดีของศศิวิมล

ในบทนี้สิ่งที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานั้น จะศึกษาในเรื่องของศิลปะการใช้ภาพพจน์ ซึ่งหมายถึง การใช้คำเพื่อสร้างจินตนาการให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจและมีอารมณ์ความรู้สึกร่วม ได้แก่ อุปมาอุปไมย อุปลักษณ์ สัมพจน์ นามนัย บุคลาธิษฐาน อติพจน์ อธิพจน์ ปฏิภาคพจน์ และ ประชดประชัน

โดยใช้ข้อมูลจากวรรณกรรมของศศิวิมล ที่ได้ตีพิมพ์รวมเล่มแล้วทั้งหมด 11 เล่ม ได้แก่

1. ศศิวิมลตอบปัญหา พุทธศักราช 2533
2. ศศิวิมลท่องเที่ยว พุทธศักราช 2525
3. ศศิวิมลว่าร้าย พุทธศักราช 2544
4. ศศิวิมลลับแหลก พุทธศักราช 2520
5. รวมเรียงความของศศิวิมล ปฐมบรรพ ลำดับแรก พุทธศักราช 2541
6. รวมเรียงความของศศิวิมล ทุตติยบรรพ ลำดับสอง พุทธศักราช 2542
7. รวมเรียงความของศศิวิมล ตติยบรรพ ลำดับสาม พุทธศักราช 2542
8. รวมเรียงความของศศิวิมล จตุตถบรรพ ลำดับสี่ พุทธศักราช 2541
9. รวมเรียงความของศศิวิมล ปัญจบรรพ ลำดับห้า พุทธศักราช 2541
10. รวมเรียงความของศศิวิมล ฉัษฐบรรพ ลำดับหก พุทธศักราช 2542
11. รวมเรียงความของศศิวิมล สัตตมบรรพ ลำดับเจ็ด พุทธศักราช 2542

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้จะวิเคราะห์ไปที่ละเล่ม โดยเล่มที่ 1 - 4 จะวิเคราะห์ตามลำดับตัวอักษร สำหรับเล่มที่ 5 - 11 นั้น ได้วิเคราะห์ตามที่ผู้แต่งได้กำหนดไว้ตามลำดับ

ศศิวิมลตอบปัญหา

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลตอบปัญหามีอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 อารมณ์รักอารมณ์ใคร่...จะคงทนชั่ววินิจนิตร์เหมือนนวนิยายน้ำเน่า
พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนแม่ข้า...จะได้ข้างไหนแน่ ดังความว่า

อารมณ์รักอารมณ์ใคร่ที่อยู่ในหนุ่มสาวโดยมากก็มักจะคิดหวังว่า จะคงทนชั่ววินิจนิตร์เหมือนนวนิยายน้ำเน่า แต่เมื่อได้แต่งงานอยู่กินใช้ชีวิตร่วมกันไปทั้งชีวิต มันก็มีอะไรต่อมิอะไรเข้ามาเป็นอุปสรรคขวากหนาม...

แต่คู่สามีภรรยาที่อยู่ด้วยความสุขต่อไปได้ ไม่ได้อยู่ด้วยอารมณ์รักที่เกิดขึ้นหิวหว่าแต่เพียงถ่ายเดียว เพราะเมื่ออารมณ์รักดับลงตามวัย ชีวิตคู่ก็มีต้องพังลงไปด้วยหรือ แต่อยู่ด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ความรู้สึกผูกพันและความเมตตาที่มีต่อกัน สิ่งทั้งหมดนี้เป็นคุณธรรมซึ่งจะดำรงคงอยู่ มีรู้เหนี่ยวนำ

(แม่ข้า...จะได้ข้างไหนแน่ .หน้า 425)

ผู้เขียนใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยว่า “นวนิยายน้ำเน่า” แสดงถึงความสมหวังของพระเอกกับนางเอกในนวนิยายไทย ซึ่งไม่ว่าเนื้อเรื่องจะเป็นอย่างไร แต่ตอนจบพระเอกกับ นางเอกจะต้องรักกันนั้น เปรียบเทียบกับความคิดของหนุ่มสาวที่คิดว่าความรักของตน “จะคงทนชั่ววินิจนิตร์” คือ จะรักกันยาวนานตลอดไป โดยใช้ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อมุ่งสั่งสอน แสดงถึงความจริงที่เมื่อคนเราอยู่ร่วมกันไปนานๆ จะต้องมีการขัดแย้ง แต่ที่ใช้ชีวิตร่วมกันได้ เพราะความเข้าใจ ความผูกพันและความเมตตาที่มีต่อกัน

**1.2 ต้องมีอะไรสักอย่างเอาไว้เกาะเอาไว้อิงเหมือนหอยนางรมหอยแมลงภู่ที่
ต้องคอยเกาะไม้กระดานหรือหัวหลักหัวตอ** พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนताल
ไร้ยอดตั้งความว่า

ที่จริง คุณเองก็รู้คุณรู้โทษดีแล้วทุกประการ แต่ที่ชะลอเอาไว้ให้ยึดเยื่อ
มาจนปานนี้ ก็เห็นจะเป็นเพราะความกลัวที่เขาจะ "ไปแล้วไม่ยอมมาหาอีก"
อันเป็นความรู้สึกนึกคิดอย่างที่มีมนุษย์จะพึงมีอีกเช่นกัน แต่เป็นมนุษย์ที่ออกจะหู่
อยู่สักหน่อย คือไม่สามารถจะยืนอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเอง ต้องมีอะไรสักอย่าง
เอาไว้เกาะเอาไว้อิงเหมือนหอยนางรมหอยแมลงภู่ที่ต้องคอยเกาะไม้กระดานหรือ
หัวหลักหัวตออยู่เป็นนิจสิน รอคอยแต่ว่าเมื่อไหร่เขาจะมาเก็บไปลวกหรือทำ
หอยแมลงภู่อบหม้อดิน...เมื่อเวลาอันสมควรมาถึง

(तालไร้ยอด. หน้า 555 -556)

ผู้เขียนใช้ลักษณะของการเกาะไม้กระดานของหอยนางรมหรือหอยแมลงภู่ เปรียบเทียบกับ
การที่ผู้ถามต้องยึดผู้ชายคนหนึ่งเพียงเพราะความชอบและเพราะการไม่มีคู่รักและใช้สำนวน "หัวหลัก
หัวตอ" หมายถึง สิ่งสำคัญที่เห็นเป็นไม่สำคัญไป (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 852) แสดงย้ำถึง
ความสำคัญของผู้ชายคนนั้นที่มีต่อผู้ถามเพราะหอยนางรมหรือหอยแมลงภู่ต้องเกาะไม้กระดานเพื่อ
ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์อุปมาอุปไมยดังกล่าวในเชิงตำหนิการกระทำของผู้ถามที่กลัว
การตัดสินใจหันเหจากคนที่ตนชอบ ทั้งๆที่ตนเองก็ทราบว่าการที่เราคบหากับคนเพื่อหวังผลประโยชน์
เท่านั้น

2. อุปลักษณะ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า
ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศศิวิมลตอบปัญหามีอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 **กรอบเป็นข้าวเกรียบ** พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนนมบาลเจ้าขา
ตั้งความว่า

คุณเป็นผู้ที่ไม่ทำปัจจุบันให้ถึงพร้อม เมื่อโอกาสอันดีงามมาถึง คุณก็
ปล่อยให้เวลาเหล่านั้นผ่านพ้นไป ด้วยความ 'อ่านไม่เอาเรื่อง' ด้วยความไม่เอาไหน

และปัญญาน้อยอย่างช่วยไม่ได้แล้วก็จะมานั่งเจ็บใจตัวเอง มานั่งเสียดายในสิ่งที่
ล่วงเลยมาแล้ว...

ก็เห็นจะต้องนั่งคอยแต่หนุ่มจนกรอบเป็นข้าวเกรียบต่อไปตามยถากรรม
เสียแล้ว...

(ยมบาลเจ้าขา. หน้า 388)

ผู้เขียนใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ว่า “กรอบเป็นข้าวเกรียบ” แทนการรอคอยให้ผู้ชายที่
ผู้ถามชอบนั้นกลับมาสนใจตนอีกครั้งซึ่งจะเป็นการรอที่ยาวนานจนกระทั่ง“กรอบ” คือลักษณะของ
การวางสิ่งใดสิ่งหนึ่งทิ้งไว้ตากแดดตากลมจนแห้งกรอบ และ “ข้าวเกรียบ” แสดงถึงความเปราะบาง
โดยใช้ภาพพจน์นี้ในเชิงตำหนิการกระทำของผู้ถามที่เวลาผู้ชายที่ผู้ถามชอบนั้นมาสนใจกับภูธร
เมื่อเขาไปกลับเสียใจและรอคอยโดยหวังอย่างเลื่อนลอย

2.2 ข้อผิดพลาดในอดีตทั้งหลายแหล่จะรุ่มล่อมเป็นชวากหนามทิ่มแทง พบจาก
การตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนหัวอกเมื่อยหลวง ดังความว่า

บุคคลที่ย่อมจะกระทำความผิดพลาดเฉพาะหน้าเกิดขึ้นได้อีก และ
ความผิดพลาดเฉพาะหน้าในปัจจุบันนี้ ก็จะกลายเป็นความผิดพลาดในอดีต
สืบเนื่องต่อไปไม่รู้จบสิ้นจนตั้งตัวไม่ติด ด้วยข้อผิดพลาดในอดีตทั้งหลายแหล่จะ
รุ่มล่อมทับถมเป็นชวากหนามทิ่มแทงอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่ขจัดตัดรอนสละละทิ้งลง
เสียแล้ว ก็จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยความทุกข์ตลอดไป

สำหรับกรณีของคุณ เหตุการณ์ที่เกิดในวัยเด็กเป็นการกระทำของเด็กที่
ไม่มีเจตนา ไม่มีใครเขาถือว่าเป็นสิ่งเลวร้าย ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องจริงจัง แล้วก็ไม่
ไม่ต้องพยายามที่จะลืม เพราะมันไม่มีอะไรร้ายแรงพอที่จะต้องไปลืม เรื่องคนรถ
นั้นก็เช่นเดียวกัน เป็นความชั่วของตัวเองมันเองไม่ใช่ความผิดของคุณ แล้วจะไปโทษ
ตัวเองทำไม

(หัวอกเมื่อยหลวง. หน้า 418)

โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ที่ว่า “ข้อผิดพลาดในอดีตทั้งหลายแหล่จะรุ่มล่อมทับถม
เป็นชวากหนามทิ่มแทง” นั้น ศศิวิมลใช้เพื่อแสดงว่าสิ่งที่ผู้ถามคิดว่าผิดพลาดนั้น กลับเป็นสิ่งที่
ทำร้าย ผู้ถามเองเหมือน “เป็นชวากหนาม” คือลักษณะของไม้ที่มีหนามรอบตัวและมากมายมา

“ทิ่มแทง” คือย้ำความคิดที่ผู้ถามคิดว่าผิด คือ การที่ผู้ถามถูกคนรถถวนลาม และใช้น้ำเสียงในเชิงสั่งสอนว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่สิ่งเลวร้ายที่ต้อง จดจำเพราะความจริงแล้วไม่ใช่ความผิดของผู้ถาม แต่เป็นความผิดของคนรถ

3. สัมพจนัย คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุมหมุดทุกส่วน สำหรับในศตวิมลตอบปัญหาที่มีสัมพจนัย ดังนี้

3.1 ตั้ว พบจากการตอบคำถามของศตวิมลจากตอนเห็นแก่ตั้ว ดังความว่า

ปัญหาอย่างนี้เป็นปัญหาที่เคยตอบไปคล้ายๆกันหลายหนแล้ว ข้อเสียที่ไม่อาจจะช่วยแนะแก่คุณได้เลยก็คือ คุณไม่ทราบจริงๆว่าเขาคิดอย่างไรกับคุณ ซึ่งก็ออกจะเป็นการยาก หลงรักเขาอยู่ได้อย่างไรโดยไม่ทำเบาะแสให้เขารับรู้ เรื่องอย่างนี้นั้นไม่ต้องถึงกับยกคิ้วหรือหวัดตาหรือกวักมือขับสะโพกอะไรนั้นหรอก ข้าเลื่องแวนเดียวก็รู้กันแล้ว ถ้าเขามีใจต่อ

แต่ถ้าเขาทำเฉยเมยก็อย่าเพิ่งใจเสีย เศรษฐียังขาดเกลือนะคุณนะ ไม่มีใครที่จะถึงพร้อมไปเสียทุกอย่างในโลกนี้ อย่าเพิ่งรีบประมาทตัวเองไปนักเลย

นี่ไม่ใช่จะช่วยลุ่น แต่ก็ไม่อยากจะให้ทรمانใจตัวเองถึงขนาดต้องหลบต้องหนี โดยที่เขายังไม่รู้หรือไหน่อหนะ...รู้ๆรอๆอยู่แถวหน้าโรงนั้นแหละ คุณอายุเพิ่ง 22 เท่านั้น ยังมีเวลาอีกมาก เมื่อจะมีใครเขาคืนตั้ว คุณจะได้เข้าไปนั่งดูแทนให้สบายใจเฉิบ ต่อเมื่อประจักษ์แก่ใจว่าตั้วหมดแน่แล้วนั้น จึงจะค่อยคิดอ่านขยับขยายไปตีตั้วดูโรงอื่น ไม่ได้มีหนังฉายอยู่โรงเดียวทั้งโลกนี้คุณ

(เห็นแก่ตั้ว .หน้า 360)

ศตวิมลใช้คำว่า “ตั้ว” แทนชายหนุ่มที่บรรดาหญิงสาวแย่งกันหมายปอง โดยแนะนำว่าให้ผู้ถามลองจนกว่าเขาเลิกรักกันจนคืน “ตั้ว” ซึ่งแทนการเป็นเจ้าของผู้ชายคนนั้น แล้วจึงเข้าไปเป็นคู่รักใหม่ หรือถ้า “ตั้ว” หมด คือ เขาไม่เลิกรักกัน จึงค่อย “ตีตั้วไปดูโรงอื่น” คือ ไปสนใจผู้ชายคนอื่น โดยใช้น้ำเสียงสนับสนุนเหตุผลทั้งหมดเนื่องจากผู้ถามอายุยังน้อย

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศศิวิมลตอบปัญหามีนามนัย ดังนี้

4.1 กองเงินกองทอง พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนเห็นแก่ตัว
ดังความว่า

สำหรับ 'ศักดิ์ศรี' อันเป็นคำติดปากติดสมองผู้คนทั้งหลาย หนูก็น่าเข้าใจว่าคนที่มียศศักดิ์ศรีนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดมาบนกองเงินกองทอง คนจนๆก็มิได้ทำคนรวย ถ้าจะเอาศักดิ์ศรีกันจริงๆ ต่างว่าแม่ค้าขายปูเค็มซึ่งต้องปากกัดตีนถีบ และแกก็ไม่เคยตระหนกถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นแม่ค้าขายปูเค็มเลย แต่ต่อผู้ตั้งรกรากด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ได้โกงตาชั่ง กับทำนรกรรมที่ร่ำรวยมหาศาล แต่เอาเปรียบและโกงกินนอกกินในเป็นไฟแลบ ก็ในสองนี้ใครจะเป็นผู้มีศักดิ์ศรี

(เห็นแก่ตัว. หน้า 357)

ภาพพจน์นามนัยที่ว่า "กองเงินกองทอง"ในที่นี้ผู้เขียนใช้แสดงถึงตระกูลที่มีฐานะร่ำรวย โดยนำเสียงที่ใช้สอนถึงเรื่องของ "ศักดิ์ศรี" ว่าถ้าเพียงแต่คนเราทำมาหากินด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยก็มีศักดิ์ศรีได้

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลตอบปัญหาพบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 กระจกมันก็ไม่ได้ตามไปส่องทุกอิริยาบถ พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนกระจกวิเศษ ดังความว่า

คุณเอาแค่กระจกเท่านั้นหรือ เป็นเครื่องวัดความสวย...เอาเถอะ ถึงจะเห็นว่าสวยอย่างที่สายตาคูณบอก แต่ผู้หญิงหรือผู้ชายก็ตามย่อมจะทำสวย

ทำห้ล่เวลาอยู่ต่อหน้ากระจกโดยอัตโนมัติ ส่วนกิจรยาน่าเกลียดน่าช้งต่างเวลา
ผลล่ล่ตัวไม่ได้ทำสวย กระจกมันก็ไม่ได้ตามไปล่ล่ทุกอริยาบถนี่ะ ...

(กระจกวิเศษ.หน้า 234-235)

"กระจกมันก็ไม่ได้ตามไปล่ล่ทุกอริยาบถ" เป็นบุคลาธิษฐาน ช้ง "การตามไปล่ล่ทุกอริยาบถ" ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ "กระจก" เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน เพื่อดำหนดความคิดของผู้ถามที่คิดว่าตนเองสวย โดยแสดงความคิดเห็นว่ามีอยู่หน้ากระจกทุกคนก็ต้องสำรวจตนเองให้ดูดีรวมไปถึงผู้ถามด้วย แต่เวลาที่ไม่ได้ล่ล่กระจกอยู่ก็ยอมมองไม่เห็นในด้านที่ไม่ดีของตน

5.2 คุณใช้ไ้แห่งความรักความหวังใยพันธนาการลากจูงแม่ของคุณไปมา
พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนอิสระเสรีเหนืออื่นใด ดังความว่า

คุณรำร้องว่าถูกแม่คุมตัวแะไม่มีอิสระภาพ ในทำนองกลับกัน ขอให้ย้ย่อนดูตัวคุณเองว่าได้ให้อิสระอะไรแก่พ่อแม่บ้าง คุณใช้ไ้แห่งความรักความหวังใยพันธนาการลากจูง แม่ของคุณไปมา ทุกหนทุกแห่ง ตามเป็นทุกซ่คอยเข็ดคอยล่ล่สิ่งสกปรกที่คุณทำ คุณอย่าได้รำร้องว่าเหตุใดจึงไม่มีความสุขเหมือนเพื่อน ๆ ช้งมีฐานะทัดเทียมกันแต่ไม่มีปัญหา อย่าล่ล่ล่ปัญหาไม่ได้เกี่ยวข้องกับฐานะ แต่เกี่ยวกับความประพฤติอันเนื่องมาจากความคิดความอ่านและนิสัยสันดานประจำตัวที่คนยอมมีไม่เหมือนกันทั่วโลก

(อิสระเสรีเหนืออื่นใด.หน้า 405)

"ไ้แห่งความรักความหวังใยพันธนาการลากจูง" เป็นบุคลาธิษฐาน ช้ง การ"พันธนาการลากจูง" ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ "ไ้แห่งความรักความหวังใย" เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อดำหนดความคิดและการกระทำของผู้ถามที่คิดว่าพ่อแม่และแม่ของตนนั้นไม่ให้อิสระภาพ จึงเป็นเหตุให้ตนต้องทำสิ่งที่ไม่สมควร ว่าความจริงแล้วเป็นเพราะการกระทำที่ไม่ดีของผู้ถามเองที่ไม่ให้อิสระภาพแก่พ่อแม่ ทำให้ท่านต้องหวังใยมากจนผู้ถามรู้ล่ล่กว่าอึดอัด

5.3 *ประสบการณ์สอน* พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนรักจริง ดังความว่า

อย่างไรก็ดี หากจะขอให้*ประสบการณ์สอน*แต่อย่างเดียวก็น่าจะ
 ไม่ต้องง้อทั้งใจ ทางที่ดีถ้าอยากดิ้นแต่เฟดดวงแฟนออกไปกินอาหารฝรั่ง
 หนูควรจะศึกษาหาความรู้เรื่องวิถีกินอย่างฝรั่งเสียให้ชื่นใจ

(รักจริง.หน้า 511)

“ประสบการณ์สอน” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง “สอน” หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้, แสดงให้
 เข้าใจโดยบอกหรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ตรูชั่ว (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 784) ที่ถือเป็น
 พฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ประสบการณ์” เป็นผู้กระทำ โดยผู้เขียนใช้น้ำเสียงแข็ง
 แนะนำให้ผู้ถาม หาความรู้ในเรื่องการรับประทานอาหารกับชาวต่างชาติด้วยตนเองบ้าง ไม่ควร
 ขอให้ “ประสบการณ์สอน” คือ ใช้วิธีสังเกตจากคนอื่นเพียงอย่างเดียว

5.4 *ความอิจฉาริษยาหรือความตระหนี่กำลังคืบคลานเข้ามาสู่ความคิด* พบจาก การตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนแบก ดังความว่า

อย่างไรก็ตาม *ความน่ารักและมีเสน่ห์อันเป็นคุณสมบัติของลูกที่ใครๆก็*
ต้องออกปากนั้นเห็นจะต้องลดน้อยถอยราลงไปเสียแล้ว *ตราบที่ความอิจฉาริษยา*
หรือความตระหนี่กำลังคืบคลานเข้ามาสู่ความคิด *รวมๆเป็นความรู้สึกที่คล้ายๆ*
กับความ 'หวง' ที่ลูกกำลังรู้สึกอยู่ในขณะนี้

(แบก.หน้า 540)

“ความอิจฉาริษยาหรือความตระหนี่กำลัง คืบคลานเข้ามาสู่ความคิด”เป็นบุคลาธิษฐาน
 ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ความอิจฉาริษยาหรือความตระหนี่” เป็น
 ผู้กระทำ โดยผู้เขียนใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อแสดงความเอ็นดูเชิงล้อเลียนให้ผู้ถามรู้สึกตัว
 ว่า ถึงแม้ว่าผู้ถามจะเป็นคนน่ารักหรือมีเสน่ห์แค่ไหน หากมีความอิจฉาริษยาหรือความตระหนี่
 ความน่ารักและมีเสน่ห์ก็จะลดลงทันที

5.5 จิตอันกระเจิงของคุณก็ได้ท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน พบจาก
การตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนतालไร่ยอด ดังความว่า

อย่างไรก็ตาม จิตอันกระเจิงของคุณก็ได้ท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน
อย่างน้อยตั้งแต่เกิดจนบัดนี้ อย่างมากที่สุดจะประมาณได้ เรื่องที่ปู่ป๊าจะ
ควบคุม ให้เข้าที่เข้าทางในทันทีทันใดหรือกะเกณฑ์ให้ได้เมื่อนั้นเมื่อนี้ ย่อมไม่มีทาง
เป็นไปได้ นอกจะค่อยเป็นค่อยไป ด้วยความเพียรพยายามที่จะเอาชนะใจตนเอง
ไม่ใช่เพียรพยายามแทบล้มประดาตาย แต่ไหลไปเอาชนะใจคนอื่น

(तालไร่ยอด.หน้า 564)

"จิตอันกระเจิงของคุณก็ได้ท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน"เป็นบุคคลาธิษฐาน ซึ่ง "กระเจิง"
หมายถึง เจินไป, เลยไป, หลงไป, แดกจากหมู่ไป (ราชบัณฑิต, 2525.หน้า19) และ "ท่องเที่ยว"
หมายถึง เที้ยวไป (ราชบัณฑิต, 2525.หน้า 381) ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้
"จิต"เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคคลาธิษฐานเพื่อประชดประชันเชิงแนะนำผู้ถามที่
พยายามจะเอาชนะใจตัวเองเรื่องของคิดฟุ้งซ่าน ขอขอมติให้คนที่ตนชอบมาชอบตน จึงอยากจะ
ควบคุมสติให้ได้ ว่าการที่จะควบคุมสติให้ได้นั้นต้องใช้เวลาและทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่คิด
อยากทำก็ทำได้

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับ
สิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศศิวิมลตอบปัญหาพอบติพจน์ ดังนี้

6.1 ทุกขเวทนาอีกแปดหมื่นสี่พันกอง พบจากการตอบคำถามของศศิวิมล
จากตอนศศิวิมลลาแฟน ดังความว่า

ต่อจากนี้ไป จะไม่มี 'ศศิวิมลตอบปัญหา' อีกไม่ว่าใน 'ลลนา' หรือใน
หนังสืออื่นใด

นั่นคือการปลดระวางภาระอันเป็นทุกขเวทนาหนึ่งอย่าง ในจำนวน
ทุกขเวทนาอีกแปดหมื่นสี่พันกอง

(ศศิวิมลลาแฟน.หน้า 657)

“ทุกขเวทนาอีกแปดหมื่นสี่พันกอง” เป็นภาพของความทุกข์ที่ทับถมกันมากมายจนนับไม่ถ้วน เหมือนกับกองหนังสือที่มากองรวมกันมากมายถึง“แปดหมื่นสี่พันกอง” ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง เพราะความจริงแล้วความทุกข์นั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถนำมากองรวมกันได้ ศศิวิมลใช้สำนวนนี้บอกกล่าวถึงสาเหตุของการเลิกตอบปัญหาลงในนิตยสารต่างๆ ว่าเนื่องมาจากตอบปัญหาแล้วไม่มีความสุข

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขื่นคำสำหรับในศศิวิมลตอบปัญหามีอธิพจน์ ดังนี้

7.1 จงเอื้อมมืออันเรียงงามออกไปกวาด...กวาดเอาสดตางค์...กลับคืนมาให้จนภาคเอนลื้อย่ำให้หลงเหลืออยู่แม้แต่สลึงเดียว พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนอิสระเสรีเหนืออื่นใด ดังความว่า

ถ้ากลัวเขาหาว่าเค็มก็ให้ลิ จะให้เป็นร้อยเป็นพันก็ไม่มีใครเขาว่า ชี้คร้าน เขาจะชอบใจเสียอีก แต่ถ้าไม่กลัวก็จงเอื้อมมืออันเรียงงามออกไปกวาด...กวาดเอาสดตางค์ที่มีอยู่ในภาคอันเล็กและคับแคบไม่เหมาะแก่การที่จะวางสดตางค์ให้หียบมางายๆนั้น กลับคืนมาให้จนภาคเอนลื้อย่ำให้หลงเหลืออยู่แม้แต่สลึงเดียว

(อิสระเสรีเหนืออื่นใด. หน้า 406)

ลักษณะที่บรรยายถึง “มืออันเรียงงามที่ไปกวาดสดตางค์จนภาคเอนลื้อ” เป็นกริยาที่ทำให้เกิดอารมณ์ขื่นและกล่าวเกินจริง คือ ภาพของการกวาดเศษเงินเศษเหรียญด้วยท่าทางสวยงาม สำนวนซึ่งในความจริงนั้นคงไม่มีใครกระทำ ผู้เขียนใช้คำกล่าวนี้กล่าวเพื่อเสนอให้ผู้ถามที่ถามว่าควรจะให้ค่าตอบแทนแก่บริการหรือไม่ ว่าถ้ากลัวจะถูกตำหนิก็ให้ แต่ถ้าไม่กลัวก็ควรเก็บเงินทองให้หมด

7.2 จะเอาอย่างผู้หญิงแก่นมใส่กระเช้าห้อยลงมาจากฟ้าก็ยังมี พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอน แม้ข้าจะได้ข้างไหนแน่ ดังความว่า

อยากจะทำเมื่อไหร่ก็ทำได้ สถานที่เรียงมยต่างๆที่มีอยู่ออกันโลก
อยากจะทำเอาวิจิตรพิสดารแค่ไหนละ จะเอาอย่างผู้หญิงแก่นมใส่กระเช้าห้อยลงมา

จากฟากฟ้าก็ยังมี อย่างเพิ่งตื่นตื่นกับสถานเริงรมย์ในประเทศด้อยพัฒนาอย่าง
บ้านเราเลยไม่เท่าไรหรอก

แต่จะบอกให้ว่าโอกาสและวัยที่จะศึกษาเล่าเรียนนั้นไม่ได้มีมากและมี
บ่อยๆเหมือนสถานเริงรมย์ โอกาสและวัยทองที่เมื่อผ่านพ้นไปแล้วก็เรียกกลับคืน
ไม่ได้อีก

(แม้ข้าจะได้ข้างไหนแน่ หน้า 431)

คำกล่าว “จะเอาอย่างผู้หญิงแก่นมใส่กระเช้าห้อยลงมาจากฟากฟ้าก็ยังมี” กล่าวเพื่อ
ตั้งสอนให้ผู้ถามที่กำลังอยู่ในวัยกำลังศึกษาและมีความต้องการเที่ยวมากเกินไป ว่ายังไม่ถึงเวลา
อันควรแก่การเที่ยวเตร่ และสถานเริงรมย์ในประเทศไทยก็ยังไม่ตื่นตาตื่นใจอย่างที่ผู้ถามคิด แสดง
ถึงการกล่าวเกินจริงอย่างมีอารมณ์ขันว่าหากคิดจะเที่ยวขนาดที่มีผู้หญิงเปลือยลงมาจากฟ้าชั้นก็
ยังมี ดังนั้นควรจะตั้งใจเรียนให้มากจะดีกว่า

7.3 รोजनแห่งดับทมทับแผ่นดิน...แผ่นดินฟ้า พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจาก
ตอม แม่มัว - ลูกสะใภ้ ดังความว่า

คุณผู้ชายคนหนึ่งชื่อ ‘บ้อม’ หรือชื่ออะไรก็ได้ แต่ต้องหล่อล้ำและ
หัวไม่แบน ที่ได้เก็บผ้าเช็ดหน้าตก ณ หาดทรายริมทะเล PATTAYA โปรดติดต่อ
JOLENE ด่วน ก่อนที่เธอจะรอ...รজনแห่งดับทมทับแผ่นดิน...แผ่นดินฟ้า

(แม่มัว-ลูกสะใภ้ หน้า 598-600)

ศศิวิมลใช้สำนวน “รজনแห่งดับทมทับแผ่นดิน...แผ่นดินฟ้า” ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าว
เกินจริง ประชดประชันความรู้สึกของผู้ถามที่ยังใฝ่ฝันถึงผู้ชายที่เคยพบกันโดยบังเอิญ เป็น
ลักษณะของการบอกฝากถึงผู้ชายคนนั้น ก่อนที่ผู้ถามจะ “รজনแห่งดับ” คือภาพของการรอคอย
ถูกแดดถูกลมจนกระทั่งน้ำในร่างกายหมด และเมื่อนั้นความใฝ่ฝันที่พบผู้ชายคนนั้นอีกก็จะ
“ถมทับแผ่นดิน...แผ่นดินฟ้า” คือภาพของความเดือดร้อนของผู้คนที่จมอยู่ใต้ความนึกคิดของผู้ถามซึ่ง
เป็นไปไม่ได้ เพราะคนเสียชีวิตเพียงคนเดียวนั้นศพไม่สามารถถมจนทับกันถึงแผ่นดินแผ่นดินฟ้าได้

8. **ปฏิภาคพจน์** คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศตวิมลตอบปัญหาพบปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 **จองเวรอันสุนทร** พบจากการตอบคำถามของศตวิมลจากตอนผิวหรือชู้ดังความว่า

ดังนั้นก็ขอให้คุณตัดสินใจเอาเองว่า จะเลือกเอาสามีรูปหล่อแต่ไม่เอาไหน เพื่อเห็นแก่ลูก หรือจะเลิกกับสามีแล้วมาเป็นเมียหย้อยคนที่ 3 ของผู้ชายรุ่นพ่อ หรือจะยู่ให้เขาเลิกกับเมียเก่าทั้ง 2 คน ให้เด็ดขาด ตัดลูกตัดเต้าแล้วมาครองรักกับคุณอย่างชอบธรรมและเปิดเผย ถ้าคุณแน่ใจว่าเขาจะไม่ปฏิบัติการจองเวรอันสุนทรกับผู้หญิงอื่นๆอีกเป็นคนที่ 4...5...หรือ 6

(ผิวหรือชู้.หน้า 216)

คำว่า “จองเวร” หมายถึง ผูกอาฆาตพยาบาทไม่มีที่สิ้นสุด (ราชบัณฑิต ,2525.หน้า 216) เพื่อแสดงให้เห็นภาพของความเจ้าชู้ของผู้ชายคนหนึ่งที่จะมีภรรยาไปเรื่อยๆไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งความหมายไม่สอดคล้องกับคำว่า “สุนทร” อันหมายถึง งาม, ดี (ราชบัณฑิต ,2525.หน้า 814) เพื่อแสดงให้เห็นความเต็มใจของผู้หญิงในบทรักของผู้ชายคนนั้น เป็นการใช้ความขัดแย้งของคำคือการจองเวรและสุนทร คือพฤติกรรมที่ผู้ชายคนนี้จะปฏิบัติต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดในเรื่องของกามารมย์ต่อผู้หญิงนั่นเอง ซึ่งผู้เขียนใช้ภาพพจน์แบบปฏิภาคพจน์เพื่อดำเนินพฤติกรรมของผู้ชายที่มีภรรยาหลายคน และยังแสดงให้เห็นผู้ถามหลงคิดไปว่าเขารักผู้ถามมาก และเตือนสติผู้ถามเพื่อให้คิดได้ว่า ทั้งๆที่เขามีภรรยาแล้วถึง 2 คน ยังมาชอบผู้ถาม และหลังจากนี้ไปเขาก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้กับผู้หญิงอื่นอีกเช่นกัน

8.2 **จิกทิ้งอุมชู** พบจากการตอบคำถามของศตวิมลจากตอนกระหายรักดังความว่า

ผู้หญิงที่สวายน้อย แต่กระหายรัก มักจะกลบเกลื่อนความไม่สวयของตัวเองด้วยการทำคุณงามความดีอย่างอึ้งคะเนิง หยิบยื่นทุมเทและเอาอกเอาใจคนที่ตัวรักอย่างหันแหลกและน่ำรำคาญ เป็นต้นว่าไปกินอะไรที่ไหนก็คอยจ้อง...บ้างก็

แสดงความเมตตาต่อเด็กเล็กๆและขอทานจนออกนอกหน้า เห็นเด็กตามถนนหนทางไม่เลือกว่าลูกเต้าเหล่าใคร เป็นต้องตรงเข้าจิกทั้งอุ้มชู เพื่อแสดงให้คนเห็นว่าถึงฉันจะไม่สวย แต่ก็สามารถจะเป็นแม่ที่ดีได้เพราะความรักเด็กที่มีอยู่เปี่ยมล้น

(กระหายรัก. หน้า 458)

ผู้เขียนใช้คำว่า "จิก" หมายถึง กิริยาที่เอาจะงอยปากสับอย่างอาการของนกเป็นต้น, กิริยาที่เอาสิ่งมีปลายคมหรือแหลมกดลงพอให้ติดอยู่ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 228) มาประสมกับคำว่า "ทิ้ง" หมายถึง พยายามดึงของเหนียวหรือสิ่งที่ติดอยู่แน่นแล้วๆเล่าๆ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 398) ให้ภาพของการจับไม่ปล่อย รวมถึงการทำร้ายอย่างรุนแรง และใช้คำว่า "อุ้มชู" หมายถึง ประคับประคอง, ยกย่องเลี้ยงดู (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 915) แสดงภาพของการเอ็นดูและดูแลเป็นอย่างดี ใช้ความแตกต่างของคำทั้งสองมาเพื่อประชดประชันผู้หญิงที่รูปร่างหน้าตาไม่ดี แต่พยายามลบปมด้อยของตนเมื่อเห็นเด็กก๊อกรับเข้าไปอุ้มโดยไม่สนใจว่าเด็กหรือผู้ปกครองของเด็กจะรู้สึกอย่างไรเพื่อแสดงความรักให้ผู้ชายที่ชอบเห็นว่าตนเป็นผู้หญิงที่ข้างเอาอกเอาใจและใจดี น่ารัก

8.3 จงชื่นชมกับความแอดัดัดเยียด พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนรักจริง ดังความว่า

ดิฉันภูมิใจภูมิใจในปราสาทแก้วห้องเดียวฉันเป็นประกาศนียบัตรของความจนที่คุณมีอยู่ จงชื่นชมกับความแอดัดัดเยียด ตลอดจนเข้าห้องน้ำเล็กๆ คำๆและๆมีดๆ แล้ววันดีคืนดีก็จงเอาประกาศนียบัตรนี้ออกอวดคนที่คุณรักให้รู้แจ้งเห็นจริงกันไปเลยว่า ฉันมีคุณวุฒิคือความจนอย่างนี้ ยังจะต้องการฉันอยู่อีกไหม

(รักจริง. หน้า 507)

ผู้เขียนใช้ "จงชื่นชมกับความแอดัดัดเยียด" เพื่อกระตุ้นให้ผู้ถามภูมิใจในความเป็นอยู่ของตนเอง โดยให้ปฏิภาคพจน์แสดงความขัดแย้งของการ "ชื่นชม" ซึ่งเป็นความหมายในทางบวก กับความ "แอดัดัดเยียด" ซึ่งเป็นความหมายในทางลบ ว่าไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจแต่เป็นประกาศนียบัตรหรือคุณวุฒิที่ควรภาคภูมิใจ เพื่อการหาคนที่รักด้วยความจริงใจ ไม่ใช่คบหากันจากฐานะความร่ำรวย

8.4 การทำเชื่อเป็นเสน่ห์อันแรงกล้า พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนรักจริงดังความว่า

ความจริงเรื่องการกินอยู่ของชาวต่างชาติถึงจะทำผิดบกพร่องไปบ้าง
ก็ไม่ใช่เรื่องผิดร้ายหายเสีย....

เมื่อหนูรู้อย่างนี้แล้ว คราวหน้าคราวหลังก็ไม่ต้องอับอาย ถ้าเจอ
สถานการณ์คับขันก็ไม่ต้องแก้สถานการณ์ให้ระอึกระอ่วน เมื่อไม่รู้ก็จงทำไม่รู้
ออกไปตรงๆ การทำเชื่อเป็นเสน่ห์อันแรงกล้าอีกประการหนึ่งของอิสตรี

(รักจริง.หน้า 513)

"การทำเชื่อ" ในที่นี้ใช้แสดงถึงความไม่รู้เรื่อง, ไม่เคยเห็น, ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน ซึ่งไม่น่า
เป็นเสน่ห์ของผู้หญิงมาเปรียบเทียบกับเพื่อย้ำให้เห็นความแตกต่างของคำว่า "เชื่อ" ในความไม่รู้เรื่อง
ในการปฏิบัติตนของผู้ถามและมุ่งหมายให้ผู้ถามปฏิบัติตาม ศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบปฏิภาคพจน์
เพื่อแนะนำให้ผู้ถามซึ่งมีคนรักเป็นชาวต่างชาติซึ่งยังปฏิบัติตนไม่ถูกต้องกับธรรมเนียม ว่าไม่ว่า
ผู้ถามจะทราบหรือไม่ทราบก็ให้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาเพราะศศิวิมลเห็นว่านั่นเป็นเสน่ห์
อย่างหนึ่งของผู้หญิง

8.5 คุณเป็นคนโชคดีที่เกิดมาจน พบจากการตอบคำถามของศศิวิมล
จากตอนรักจริง ดังความว่า

คุณเป็นคนโชคดีที่เกิดมาจน นับว่าเป็นคุณสมบัตินับประเสริฐที่ติดตัวมา
ใช้ว่าจะหาได้ง่ายๆที่ไหน ความจนไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจ สิ่งที่น่ารังเกียจหนักหนา
คือ 'ความโลภ' ต่างหาก หาใช่ 'ความจน' ไม่

(รักจริง.หน้า 505)

ศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบปฏิภาคพจน์กล่าวว่า "คุณเป็นคนโชคดีที่เกิดมาจน" แสดงถึง
ความแตกต่างของความหมายของ "ความโชคดี" ซึ่งหมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้โดยคาดหมายได้ยาก
มักใช้ในทางดี (ราชบัณฑิต,2525 .หน้า 275) กับ "ความจน" หมายถึง อัดคัต,ขาดแคลน, ผิดเคือง,
มีไม่สู้จะพอกินพอใช้(ราชบัณฑิต,2525.หน้า 211)ซึ่งความจนไม่ใช่สิ่งที่แสดงถึงความโชคดีเลย

แต่เพื่อให้ผู้ถามรู้สึกภูมิใจในสิ่งที่มีและสิ่งที่เป็นอยู่ โดยใช้น้ำเสียงชื่นชมใน "ความจน" ของผู้ถาม และยังเห็นว่าที่ผู้ถามยอมรับในฐานะของตน ไม่โลภซึ่งเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้ความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในคดีวิมลตออบปัญหาที่มีประชดประชัน ดังนี้

9.1 หนูสวยจริงๆจนกลัวว่าผู้ชายอื่นจะมาแย่งชิงหนูกันยกใหญ่ เหมือนลิงชิงบอล หนูก็เลยสวยเหมือนลูกบอล...ໄ໊ พบจากการตอบคำถามของคดีวิมลจากตอนสัญญาหลงฝูง ดังความว่า

...ก่อนที่จะพบนาย B ไม่นานนะคะ แแม่ก็รู้จักนาย C จากการแนะนำของพี่แม่เอง นาย C ทำทางทะเล้นคะ พุดเก่ง เอาใจเก่ง เขาเคยไปดูหนังกับแม่คนหนึ่ง เวลาเขาพุดกับแม่ ไม่ค่อยทะเล้นเลย เวลานั้นดูหนัง เดี่ยวควักบุหรี่มาสูบ (ยังเป็นน.ร) อัดเอาอัดเอา แล้วก็มองหน้าแม่ แม่สังเกตดูบางที่เขา ก็ถอนหายใจ แม่ถามเขาก็บอกว่า 'มากับคนสวยก็กั้ใจอย่างนี้'...

C เขาก็รักหนูเหมือนกัน เขาจึงได้ถอนหายใจและสูบบุหรี่ และพุดว่า 'มากับคนสวยก็กั้ใจอย่างนี้' ซึ่งหมายความว่าหนูสวยจริงๆจนกลัวว่าผู้ชายอื่นจะมาแย่งชิงหนูกันยกใหญ่ เหมือนลิงชิงบอล หนูก็เลยสวยเหมือนลูกบอล...ໄ໊

(สัญญาหลงฝูง.หน้า 52)

ผู้เขียนใช้คำกล่าว "หนูสวยจริงๆจนกลัวว่าผู้ชายอื่นจะมาแย่งชิงหนูกันยกใหญ่ เหมือนลิงชิงบอล หนูก็เลยสวยเหมือนลูกบอล...ໄ໊" ประชดประชัน เรื่องราวของผู้ถามที่พยายามกล่าวว่าตนเป็นคนสวย โดยการยกตัวอย่างสถานการณ์ของทำที่ผู้ชายที่มีต่อตนให้ผู้เขียนพิจารณาว่าพวกเขาคิดอย่างไรต่อตน ซึ่งจากคำบอกเล่านั้นเข้าข้างตัวเองอยู่แล้ว ผู้เขียนจึงกล่าวประชดประชันว่าผู้ชายทุกคนที่ผู้ถามสงสัยว่าคิดอย่างไรกับตนนั้นทั้งหมดชอบผู้ถาม เนื่องจากผู้ถามเป็นคนสวย ทั้งๆที่ความจริงแล้วผู้เขียนเองไม่ได้คิดว่าผู้ถามสวย เพียงประเมิมจากคำบอกเล่าเท่านั้น

9.2 ได้แต่นั่งอมอยู่เฉยๆก็มีเพื่อนเป็นใบ้เกาะหนูเอ๋ย สะดวกดี พบจาก การตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนเฮีร์ท ดังความว่า

หนูเรียนหนังสือปนกับผู้ชาย ก็น่าจะมีเพื่อนชายอยู่แล้วไม่ยาก และวิธีที่ จะเป็นเพื่อนกันโดยไม่ต้องพูดกับเขาก่อนก็เห็นจะมีอยู่วิธีเดียว คือยิ้ม แต่ถ้ายิ้ม โดยไม่มองหน้า แล้วยังไม่ยอมพูดอีก ได้แต่นั่งอมอยู่เฉยๆก็มีเพื่อนเป็นใบ้เกาะ หนูเอ๋ย สะดวกดี

(เฮีร์ท.หน้า 88)

ผู้เขียนประชดประชันให้ผู้ถามที่ต้องการอยากจะมี ความกล้าที่จะคุยกับเพื่อนผู้ชายหรือวิธี ที่จะทำให้ผู้ชายหันมาสนใจแต่ไม่กล้านั้น ให้มีเพื่อนเป็นใบ้ คือ คนที่พูดไม่ได้และรวมทั้งไม่ได้ยิน เสีย เพื่อนจะได้ไม่ต้องใช้ความกล้าพยายามที่จะพูดคุยด้วย ซึ่งความจริงแล้วผู้เขียนไม่ได้คิดจะให้ ผู้ถามคบคนใบ้เป็นเพื่อนจริงๆ

9.3 ให้หนูรวบรวมห้วงหวางเหงาเสียทั้งพ่อทั้งลูกเลยเป็นไง แต่งกับลูกจะได้ อยู่ ใกล้เคียงพอ แล้วยังเลยถือโอกาสเซม็อบเสียทั้งตระกูล พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจาก ตอนเรื่องตัวเอง ดังความว่า

รวมความแล้วก็อยากจะแนะนำให้หนูรวบรวมห้วงหวางเหงาเสียทั้งพ่อทั้งลูก เลยเป็นไง แต่งกับลูกจะได้อยู่ใกล้เคียงพอ แล้วยังเลยถือโอกาสเซม็อบเสียทั้ง ตระกูล...แต่ถ้าทำอย่างนั้นประชาชนก็คงติฉินนินร้าย หว่าวละโมบโลภมาก เมล็ดๆหนูเลยอดได้ทั้งพ่อทั้งลูก

(เรื่องตัวเอง.หน้า 134)

ศศิวิมลแนะนำให้ผู้ถามซึ่งกล่าวว่าตนมีใจชอบพ่อลูกครอบครัวหนึ่งและคนทั้งสองก็มี ทำที่ชอบตนเช่นกันในเชิงประชดประชันให้รักทั้งสองคน โดยแต่งงานกับลูกเสียก่อน แล้วจะได้ เข้าไปอยู่ในบ้านหลังเดียวกันกับทั้งสองคน และท้ายที่สุดก็ได้ทั้งตระกูล โดยกล่าวว่า “ให้หนู รวบรวมห้วงหวางเหงาเสียทั้งพ่อทั้งลูกเลยเป็นไง แต่งกับลูกจะได้อยู่ใกล้เคียงพอ แล้วยังเลยถือโอกาส เซม็อบเสียทั้งตระกูล” ทั้งที่ความจริงไม่ได้สนับสนุนให้ผู้ถามกระทำเช่นนั้น

9.4 ยอมมีลูกพิการหรือปัญญาอ่อน หูหนวกหรือบางที่อาจเป็นใบ้แบบๆน่ารัก นำเอ็นดูคือออกจะตายไป พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนเสียทองเท่าหัวตั้งความว่า

ที่จริงน้องก็ไม่รู้ว่าจะหนักอกหนักใจ ใช้นามสกุลเดียวกันสิดี ถ้าเป็นไปได้
จะได้ไม่ต้องเปลี่ยนนามสกุลอื่นให้เสียเวลา เรือล่มในหนองทองจะไปไหนเสีย...

เพื่อเห็นแก่รักแท้ที่ทนไม่ได้ น้องก็คงจะยอมมีลูกพิการหรือปัญญาอ่อน
หูหนวกหรือบางที่อาจเป็นใบ้แบบๆน่ารักนำเอ็นดูคือออกจะตายไป

(เสียทองเท่าหัว .หน้า 156)

ผู้เขียนกล่าวประชดประชันผู้ถามที่ชอบพอกับญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกัน และ
ต้องการจะคบหาถึงขั้นแต่งงาน แต่ญาติพี่น้องไม่เห็นด้วยจึงนำเรื่องมาปรึกษาผู้เขียน ผู้เขียนจึงให้
คำแนะนำให้ผู้ถาม “ยอมมีลูกพิการหรือปัญญาอ่อน หูหนวกหรือบางที่อาจเป็นใบ้แบบๆ น่ารัก
นำเอ็นดูคือออกจะตายไป” ทั้งที่ความจริงแล้วไม่ได้ตั้งใจสนับสนุนให้พี่น้องรักกัน

9.5 ไม่รู้จักดูแลภรรยาให้ดีปล่อยให้ออกไปหลงระเหิงหลงอยู่กับชายที่ไหนก็ไม่รู้ แย่งจริงๆ พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจากตอนผัวหรือชู้ ตั้งความว่า

ข้อเสียของสามีคุณที่บรรยายมาให้ฟังนั้นออกจะเหลือขอไม่เบา คือ
เจ้าอารมณ์ อวดดี จองหง เห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจ รวมไปถึงเรื่องรักเรื่องใคร่
ที่ไม่เคยทำให้คุณได้รับความสุขแถมยังไม่รู้จักดูแลภรรยาให้ดีปล่อยให้
หลงระเหิงหลงอยู่กับชายที่ไหนก็ไม่รู้ แย่งจริงๆ

(ผัวหรือชู้.หน้า 214)

ศศิวิมลใช้ภาพพจน์ประชดประชันจากบทความที่กล่าวว่า “ไม่รู้จักดูแลภรรยาให้ดีปล่อยให้
ออกไปหลงระเหิงหลงอยู่กับชายที่ไหนก็ไม่รู้ แย่งจริงๆ” เพื่อประชดประชันและตำหนิผู้ถามที่คิด
นอกใจสามีของตนและเห็นผู้ชายชู้ดีกว่าเพียงเพราะประทับใจสัมผัสพันธุสวาทของเขาประการเดียว
ทำให้มองเห็นนิสัยของสามีตนไม่ดีฝ่ายเดียวและไม่คิดว่าตนเองเป็นคนกระทำไม่ดี ซึ่งผู้เขียนมี
เจตนาประชดประชันให้ผู้ถามเห็นความดีของสามีว่าขนาดภรรยาไม่ชู้ยังไม่ว่าอีก

9.6 ลูกกะตาแบบไหนกันแก้นำให้คนได้...จะได้ขอปั้นเอามาไว้ที่บ้านสัก
สองสามคน เอาไว้คอยช่วยแกให้เวลาเข้าห้องน้ำ พบจากการตอบคำถามของศศิวิมลจาก
ตอนรักจริง ดังความว่า

เกิดมาก็เพิ่งเคยได้ยินนี้แหละ ลูกกะตาแบบไหนกันแก้นำให้คนได้ มี
เหลืออยู่แถวๆนั้นอีกบ้างไหมล่ะ จะได้ขอปั้นเอามาไว้ที่บ้านสักสองสามคน เอาไว้
คอยช่วยแกให้เวลาเข้าห้องน้ำ จะได้ไม่ต้องคอยถอดเสื้อผ้าออกด้วยตัวเองให้
เมื่อยมือ

(เห็นแก่ตัว. หน้า 345)

คำกล่าวของผู้เขียนที่กล่าวว่า "ลูกกะตาแบบไหนกันแก้นำให้คนได้...จะได้ขอปั้นเอามาไว้
ที่บ้านสักสองสามคน เอาไว้คอยช่วยแกให้เวลาเข้าห้องน้ำ" ใช้เพื่อประชดประชันถึงที่ผู้ถามเล่าถึง
ผู้ชายที่ผู้ถามหลงรัก จนแม้กระทั่งแค่มองตาก็กทำให้รู้สึกว่ารอดเสื้อผ้าของตนออกได้ ผู้เขียนจึง
ประชดประชันโดยการแสดงความต้องการอยากได้ตาเช่นเดียวกันนี้เพื่อใช้ช่วยถอดเสื้อผ้าให้เวลา
เข้าห้องน้ำ

9.7 วิ่งอุ้มรอบๆบ้านสักสิบรอบก็ไม่เห็นจะมีใครว่า พบจากการตอบคำถามของ
ศศิวิมลจากตอนคนไร้ค่า ดังความว่า

จะบอกให้ว่าบุญคุณอะไร มันทนไม่ได้ได้บุญอีดตรงไปอุ้มผ้าไตรอะไรนั่นหรือ
เมื่อยมือจะตายแย่งกันอุ้มไปได้ อยากจะอุ้มกันจริงๆก็ไปซื้อผ้าไตรสัก
รอบๆบ้านสักสิบรอบก็ไม่เห็นจะมีใครว่า การทำบุญนั้นน่าจะมีจิตเป็นปิติจึงจะได้
รับผลเป็นสุคติ

(คนไร้ค่า. หน้า 392)

ผู้เขียนใช้ภาพจน์ประชดประชันในคำกล่าว "วิ่งอุ้มรอบๆบ้านสักสิบรอบก็ไม่เห็นจะมี
ใครว่า" เสนอให้ผู้ถามที่กังวลเวลาผู้ชายที่ตนรักบวชจะไม่ได้บุญเนื่องจากไม่ได้เป็นคนอุ้มผ้าไตร
ให้ไปหาซื้อมาอุ้มรอบบ้านก็ได้ เพราะความจริงการที่จะได้บุญนั้นเพียงมีจิตยินดีก็ได้แล้ว

ศศิวิมลท่องเที่ยว

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่าเป็นต้น และในศศิวิมลท่องเที่ยวพบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 ไม่มีเงินก็เหมือนหมาเดินวนกินแต่ข้าววัด วันละ 2 มื้อ จากตอนเมืองนอก-เมืองนา ดังความว่า

ไม่ว่าสมัยนี้หรือสมัยไหน มีเงินเสียอย่างจะไปรอบโลก หรือไปนอกฟ้าป่าหิมพานต์ ก็ดูเหมือนเงินจะบันดาลให้เป็นไปได้ทั้งนั้น ไม่มีเงินก็เหมือนหมาเดินวนกินแต่ข้าววัด วันละ 2 มื้อ ไอ้เรื่องจะบินไปกินฟองดูที่สวิส หรือไปกินกุ่มอบหอยเผาที่สเปนนั้นไม่ต้องพูดถึง

(เมืองนอก-เมืองนา.หน้า 16)

ผู้เขียนใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยว่า“ไม่มีเงินก็เหมือนหมาเดินวนกินแต่ข้าววัด วันละ 2 มื้อ” แสดงถึงลักษณะของสุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ในวัด จะได้ทานก็ต่อเมื่อพระฉันและเด็กวัดทานเหลือแล้ว และก็เพียงแค่วันละ 2 มื้อ เนื่องจากพระฉันได้แค่มือเข้ากับเพลเท่านั้น ศศิวิมลใช้เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของสุนัขในวัดกับคนที่ไม่มียศด่างค์ ก็จะไม่สามารถไปทานอาหารที่อื่นได้ นอกจากขอหรือรอคอยทานของเหลือ โดยใช้ “ฟองดูที่สวิส กุ่มอบ หอยเผาที่สเปน” แทนถึงเอกลักษณ์ของอาหารที่ขึ้นชื่อในแต่ละประเทศ

1.2 เสาคินแบบโรมันเรียงรายเป็นแถวแนว เหมือนทหารยามที่ยืนถ่มมึงทิ้งอยู่ พบจากตอนเมืองนอก-เมืองนา ดังความว่า

ทางเข้าวังวาทิกันประกอบด้วยเสาคินแบบโรมัน เรียงรายเป็นแถวแนว
เหมือนทหารยามที่ยืนถ่มมึงทิ้งอยู่อย่างนั้นชั่ววนตาปี

(เมืองนอก-เมืองนา.หน้า 16)

“เสาคินแบบโรมันเรียงรายเป็นแถวแนว เหมือนทหารยามที่ยืนตมิ่งทังอยู่” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนเปรียบเทียบลักษณะของเสาคินแบบโรมันที่อยู่รายล้อมวังวาตีกัน ว่ามีลักษณะเหมือนกับ “ทหารยาม” ก็คือ ผู้รักษาความปลอดภัย “ที่ตมิ่งทัง” นั้นให้ความรู้สึกของอาการหวาดกลัวของผู้คนที่พบเห็น คือ ความใหญ่โตของเสาทำให้รู้สึกเช่นนั้น

1.3 ซีรวเหมือนนางกุลา พบจากตอนเมืองนอก-เมืองนา ดังความว่า

เขาล้อกันว่าหนุ่มอิตาเลียนนั้นรูปหล่อชะมัด แล้วยังปากว่ามีถึง สาวไทยสาวจีนคนไหนไปอิตาเลียแล้วไม่ถูกหนุ่มจีบ เห็นจะต้องกลับมาส่งกระจุกตัวตัวเองว่า ซีรวเหมือนนางกุลาหรืออย่างไรถึงไม่มีใครเข้ามาทาบทาม

(เมืองนอก-เมืองนา.หน้า 17)

“ซีรวเหมือนนางกุลา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ซึ่ง“นางกุลา”เป็นตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ที่มีหน้าตาอัปลักษณ์ แต่มีมันสมองที่ฉลาดหลักแหลม ผู้เขียนจึงนำมาเป็นสัญลักษณ์แทนความ “ซีรว” โดยใช้ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมยในเชิงเสียดสีผู้หญิงชาวจีนที่ไปอิตาเลีย หากว่าไม่มีผู้ชายมาสนใจก็แสดงว่าหน้าต่าซีรวซีเหว เพราะผู้ชายอิตาเลียเจ้าชู้นั่นเอง

1.4 พูดจาส่งเสียงเอะอะล้งแล้งตะโกนคุยกันลั่นบนรถเมล์เหมือนตลาด งามด้วยวัยแรกรุ่งอรุณี ผิวใสแก้มปลั่ง นัยน์ตาเป็นประกายสดชื่นเหมือนกุหลาบแรกแย้ม และ ครั้นย่างเข้าวัยกลางก็กลายเป็นยายฉ้วนอืดอืดไปได้เหมือนถูกสาป พบจากตอนเมืองนอก-เมืองนา ดังความว่า

ทุกคนที่ผ่านโรม พากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้ชายอิตาเลียนนั้นหน้าตาดีกว่าผู้หญิง เพราะสาวอิตาเลียนนั้นตัวเตี้ยเป็นตอม่อ พูดจาส่งเสียงเอะอะล้งแล้งตะโกนคุยกันลั่นบนรถเมล์เหมือนตลาด แกมบางคนมีหนวด มีขนหน้าอกปุกปุย แต่ที่งามๆนั้นไม่ใช่ว่าจะไม่มีคืองามด้วยวัยแรกรุ่งอรุณี ผิวใสแก้มปลั่ง นัยน์ตาเป็นประกายสดชื่นเหมือนกุหลาบแรกแย้ม ครั้นย่างเข้าวัยกลางก็กลายเป็นยายฉ้วนอืดอืดไปได้เหมือนถูกสาป ไม่เหลือเค้าสวยไว้ให้ระลึกถึงสักนิด

(เมืองนอก-เมืองนา.หน้า 19)

“พุดจาส่งเสียงเอะอะดังลั่นตะโกนคุยกันลั่นบนรถเมล์เหมือนตลาด” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่แสดงให้เห็นลักษณะของการตะโกนคุยกันในตลาดซึ่งเป็นภาพที่ชัดมากในเรื่องของความดังจากเสียงพุดของผู้คน ผู้เขียนจึงนำมาใช้เปรียบเทียบกับสาวอิตาเลียที่ชอบพุดจาคุยกันเอะอะเสียงดังบนรถเมล์ แต่ก็ยังมี ความ “งามด้วยวัยแรกรุ่นดรุณี ผิวใสแก้มปลั่ง นัยน์ตาเป็นประกายสดชื่นเหมือนกุหลาบแรกแย้ม” ซึ่งดอกกุหลาบนั้นเป็นเอกลักษณ์ของความสวยงามและใช้สื่อความรู้สึกดี ๆ ทุกอย่างได้เป็นอย่างดี ทั้งยัง “แรกแย้ม” ก็คือลักษณะอาการที่กำลังจะบานและโตเต็มที่ ยังไม่มีแมลงมารบกวน จึงดูสดชื่นแต่ “ครั้งย่างเข้าวัยกลางก็กลายเป็นยายอ้วนอืดอัดไปได้เหมือนถูกสาป” โดยลักษณะของการ “สาป” หมายถึง คำให้ร้ายให้เป็นไปต่างๆ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 800) ซึ่งในที่นี้ใช้แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามได้เป็นอย่างดี คือจากสวยงามกลับกลายเป็นน่าเกลียด

1.5 น้ำลายปนเลือดสีเขียวบีดอย่างกับมรกต พบจากตอนเมืองนอก-เมืองนา ดังความว่า

นอกจากซีหมาก็มีเสมหะหรือที่เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า เลือด ไม่ใช่คนเจ๊กคนจีนเท่านั้นหรือที่ซากถูกเป็น ตนอิตาเลียน ก็ถูกเป็นเหมือนกัน ดังนั้นตามถนนหนทางจึงดาดาชไปด้วยน้ำลายปนเลือดสีเขียวบีดอย่างกับมรกต

(เมืองนอก-เมืองนา. หน้า 17)

“น้ำลายปนเลือดสีเขียวบีดอย่างกับมรกต” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ ผู้เขียนใช้เพื่อเปรียบเทียบ “มรกต” คือแก้วหินสีเขียวใบบำจำพวกนพรัตน์ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 616) กับ “น้ำลายปนเลือด” ของชาวอิตาเลียน โดยใช้น้ำเสียงแสดงความรังเกียจ แต่ก็พยายามใช้คำเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นในทางที่ดีขึ้น คือถ้าจะเขียวก็ให้เขียวอย่างสวยงามและเน้นความ “เขียวบีด” ของเลือดว่าเขียวเหมือนมรกต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแวววาวด้วย

1.6 แต่งแล้วไปเหมือนคุณนายบ้านหม้อ พบจากตอนโรมรำลึก ดังความว่า

เครื่องเพชรเครื่องพลอยแต่ละชิ้นออกแบบสวยงามจับใจ อัมสเตอร์ดัมว่าเป็นเมืองเพชรแล้ว พุดถึงการออกแบบยังสู้ที่ไม่ได้ มีทั้งแบบเรียบแบบหยาบเข้ากันเป็นชุดๆทำเป็นแมลงปอเพชร หนดกระดิกได้ก็มี เป็นนก เป็นหนู เป็นลิง

เป็นค่าง มีทั้งนั้น ชั่วแต่ว่าทำด้วยเพชรและพลอยมีค่าสีต่างๆแต่ละชั้นไม่มีคำว่า
“เซย” ชนิดที่แต่งแล้วไปเหมือนคุณนายบ้านหม้อเป็นไม่มี

เดินดูของเพชรที่โรมนี้แล้วต้องตัดใจ นึกเสียว่าเป็นของนอกรายไม่จริง
ยังยืน

(โรม-รำลึก. หน้า 26)

“แต่งแล้วไปเหมือนคุณนายบ้านหม้อ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยซึ่ง“บ้านหม้อ” เป็นภาพ
ของสถานที่ในประเทศไทยที่ขายของถูก ซึ่งจะมีแบบที่ไม่หลากหลายและไม่ทันสมัย ในที่นี้
ศศิวิมลนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพของเพชรพลอยที่กรุงโรมว่า นอกจากจะมีราคาแพงแล้ว
ยังมีการออกแบบที่ทันสมัยอีกด้วย ไม่เหมือน “คุณนายบ้านหม้อ” ซึ่งเป็นภาพของผู้หญิงที่
พยายามใส่เพชรพลอยจนเต็มตัวแต่เป็นของปลอม

1.7 ทำคอแข็งเหมือนไม้เสียบผีมาค้ำอย่างเศรษฐีเมืองไทย พบจากตอน
โรมรำลึก ดังความว่า

เศรษฐีนี้โอตาเลียนแต่งตัวเนียบและเรียบ...นี่เล่าเพียงเท่าที่ให้เห็นเป็น
ส่วนน้อยและเวลาน้อย ส่วนที่เหลืออีกมาและที่ไม่ได้เห็น จะเป็นอย่างไรนั้น
ไม่ทราบได้ อาจจะนั่งรถคันยาว ทำคอแข็งเหมือนไม้เสียบผีมาค้ำอย่างเศรษฐี
เมืองไทยก็เป็นได้

(โรม-รำลึก. หน้า 27)

“ทำคอแข็งเหมือนไม้เสียบผีมาค้ำอย่างเศรษฐีเมืองไทย” คือลักษณะของการมี “ไม้เสียบผี
มาค้ำ” นั้นแสดงให้เห็นภาพของอาการขีดหน้าและลำคอตั้งตรงเหมือนกับการมีไม้เสียบลงไป
ลำคอทำให้ขยับไม่ได้จึงต้องขีดหน้าไว้เพียงอย่างเดียว ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนใช้ “ไม้เสียบผี” เพื่อกล่าว
ประชดประชันเศรษฐีในประเทศไทยที่มักจะแสดงอาการดังกล่าวและใช้รถราคาแพงเพื่อแสดงฐานะ
ของตน

1.8 งดงามราวกับทางจะไปขึ้นสวรรค์ พบจากตอนโรม่า-อโมเร่ ดังความว่า

นอกจากนี้ยังมีร้าน “วาเลนติโน” ชายทั้งของแต่งตัวผู้หญิงผู้ชาย ตกแต่ง

ทางเข้าร้านด้วยสี่เหลี่ยมอ่อนและชมพูอ่อน งดงามราวกับทางจะไปขึ้นสวรรค์
เสื่อสุทของผู้ชาย เข็มขัด ผ้าผูกคอ รองเท้า หรือกระเป๋าถือของผู้ชายของร้าน
วาเลนติโนดูเก้หายไปเสียทั้งนั้นเห็นแล้วอยากได้ไปหมดทั้งร้าน รวมทั้งตัวคนขาย

(โรม่า-อโมเร่ หน้า 39)

ผู้เขียนเปรียบเทียบการตกแต่งทางเข้าร้านของร้านวาเลนติโนว่า “งดงามราวกับทางจะไปขึ้นสวรรค์” นั้นแสดงให้เห็นภาพของทางเดินที่สวยงาม มีเมฆหมอกปกคลุมไปตลอดทางอย่างไร เทพนิยาย โดยใช้สีสันแสดงอาการชื่นชมในการตกแต่งร้านได้อย่างสวยงาม

1.9 เห็นกรุงโรมเหมือนเมืองตุ๊กตา ใหญ่โตเหมือนบ้านยักษ์ และ ช่างในยังมี
 มโหฬารจนรู้สึกเหมือนว่าตัวเราเท่ามด พบจากตอนอารีเวเดรซี โรม่า ดังความว่า

มาโรมแล้วก็ต้องไปชมวิหารเซนต์ปีเตอร์และอาณาจักรวาติกัน ถ้าจะให้ดี
 ต้องไต่กระไดขึ้นไปจนถึงยอดโดม...ที่ยอดโดมมีประตูสำหรับออกมาทัศนารุงโรม
 โดยมีระเบียงหนากันไว้โดยรอบ คงกลัวคนจะถูกลมพัดหล่นลงไป มองลงมา
 ช้างล่างเห็นกรุงโรมเหมือนเมืองตุ๊กตา...มหาวิหารแห่งนี้มองจากด้านนอกก็ว่า
ใหญ่โตเหมือนบ้านยักษ์ เข้ามาช่างในยังมีมโหฬารจนรู้สึกเหมือนว่าตัวเราเท่ามด

(อารีเวเดรซี โรม่า หน้า 42)

ผู้เขียนได้มีโอกาสขึ้นไปบนยอดโดมของวิหารเซนต์ปีเตอร์ และได้มองลงมาชมกรุงโรม
 เบื้องล่าง จึงเปรียบกรุงโรมว่าเหมือน “เมืองตุ๊กตา” คือ ภาพของเมืองที่มีขนาดเล็กและน่ารัก แต่
 สำหรับส่วนตัววิหารนั้น ผู้เขียนยังให้ความเห็นว่า มองจาก “ด้านนอกก็ว่าใหญ่โตเหมือนบ้านยักษ์”
 ซึ่ง “ยักษ์” คือ อมนุษย์พวกหนึ่ง ถือกันว่ามีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว มีเขี้ยวอก ใจดำอำมหิต ชอบ
 กินมนุษย์ กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์เหาะได้จำแลงตัวได้ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 653) ซึ่งหากเป็น
 ที่อยู่ของยักษ์นั้นย่อมให้ภาพของความยิ่งใหญ่และน่าเกรงขาม และเมื่อเข้าไปข้างใน “ยังมีมโหฬาร
 จนรู้สึกตัวเราเท่ามด” โดยผู้เขียนเปรียบตนเองกับ “มด” ซึ่งก็คือ แมลงพวกหนึ่ง ในวงศ์
 Formicidae ขนาดเล็ก มีหลายชนิด (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 614) จึงให้ภาพของความเล็กมาก
 เมื่อเทียบกับสถานที่ที่ใหญ่โตคือวิหารเซนต์ปีเตอร์

1.10 หน้าเนื้อดูเหมือนกะทวนอิมเนี่ย พบจากตอนอารีเวเครซี โรม่า ดังความว่า

คนสวยของเขานั้น แต่งตัวดี รูปร่างสูงระหง หน้าได้สัดส่วน...หน้าของเราถึงจะสวย แต่ก็หน้าเนื้อดูเหมือนกะทวนอิมเนี่ย หรือไม่กี่แบนเป็นกล้วยทับ ต้องแรงแงกันแทบล้มประดาตายกว่าจะเห็นสันเห็นคม มีหน้าซ้ำยังตัวเดียวเป็นแต่่า ถึงจะทำหม่อมใส่บู๊ทส์สูงเดินสมาร์ทอย่างไรก็เป็นสมาร์ทอย่างเดี่ยเพราะฉะนั้น เลิกทำดีกว่า

(อารีเวเครซี โรม่า หน้า 50)

“หน้าเนื้อดูเหมือนกะทวนอิมเนี่ย” ที่ผู้เขียนใช้อ้างถึงในที่นี้ ใช้เพื่อเปรียบเทียบกับลักษณะของหน้าตาคนไทย ซึ่งให้ภาพของผู้หญิงที่หน้ากลมอูม มีเนื้อช่วงแก้มเยอะ ว่าถึงคนไทยจะสวย แต่ก็ยังเป็นแบบมีหน้าที่อูม ไม่เหมือนสาวสวยของกรุงโรม ที่สวยทั้งรูปร่าง หน้าตาและการแต่งตัว

1.11 เพชรเม็ดโตเหมือนจุกขวดน้ำชอส พบจากตอนโคตรเพชรที่หอคอยแห่งลอนดอน ดังความว่า

เพชรเม็ดโตเหมือนจุกขวดน้ำชอสนั้นอยู่ที่ดามคทา เป็นเพชรรูปหยดน้ำขนาด 516 กะรัต ได้มาจากแอฟริกาอันเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษสมัยนั้น

(โคตรเพชรที่หอคอยแห่งลอนดอน หน้า 279)

“เพชรเม็ดโตเหมือนจุกขวดน้ำชอส” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ศศิวิมลได้ไปชมโคตรเพชรและได้เห็นเพชรดังกล่าว จึงเปรียบเทียบความใหญ่ของเพชรนั้นกับจุกขวดน้ำชอส ซึ่งให้ภาพของฝาขวดชอส เพื่อแสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยของราชวงศ์อังกฤษในสมัยต่างๆ และเพชรดังกล่าวนี้ก็เป็นเม็ดที่ใหญ่ที่สุดในที่นี้

2. อุปลักษณะ คือ ไหวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศศิวิมลทองเที่ยวมีอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 หน้ากลมเป็นชาละเปา พบจากตอนอารีเวเครซี โรม่า ดังความว่า

คนสวยของเขานั้น แต่งตัวดี รูปร่างสูงระหง หน้าได้สัดส่วน สวมหมวก
ทำด้วยผ้าบางๆบนศีรษะ มีดอกไม้ผ้าประดับดูน่ารัก พยายามมองหาที่ตีเท่าไรก็
ไม่มีที่ซัดนัยน์ตา เพราะเขาไม่ได้หน้ากลมเป็นชาละเปา แล้วยังริอ่านใส่หมวก
โพกผ้าเหมือนสาวสังคมชั้นสูงของเมืองไทย

(อารีเวเครซี โรม่า. หน้า 50)

“หน้ากลมเป็นชาละเปา” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ที่ผู้เขียนนำมาเปรียบเทียบลักษณะของ
“ชาลาเปา” คือ ชื่อขนมชนิดหนึ่งของจีน ทำด้วยแป้งสาลีปั้นเป็นลูกกลม ข้างในใส่ไส้ มีทั้ง
ไส้หวานและไส้เค็ม (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 280) กับรูปหน้าของสาวไทย เพื่อประชดประชันใน
เรื่องของการโพกผ้าที่ศีรษะว่าไม่ดูเสียก่อนว่าไม่เหมาะสม

2.2 เชื้อเป็นสัว่มซิม พบจากตอนฟลอเรนซ์-เมืองอุดมสะพาน ดังความว่า

คนที่ไม่เที่ยวอิตาลีถ้าไม่รู้ภาษาของเขาหรือเพื่อนฝูงคอยนำแล้วจะต้อง
เชื้อเป็นสัว่มซิม ต้องกินสปาเกตตีหรือไม่ก็กินพิซซ่าทุกมื้อเพราะรู้จักอยู่แค่นี้เอง

(ฟลอเรนซ์-เมืองอุดมสะพาน. หน้า 60)

“เชื้อเป็นสัว่มซิม” ทำให้เห็นภาพของสัว่มที่ใช้ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้
และเมื่อถ่ายแล้วยังไม่สามารถจัดการตัวเองให้สะอาดได้ ผู้ที่ใช้จะต้องรดน้ำเพื่อทำความสะอาด
ดังนั้น “สัว่มซิม” จึงแสดงถึงการอยู่เฉยๆ หนึ่งๆ โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงและจัดการความสกปรก
ที่มาสู่ตนได้เลย เหมือนกับคนที่ไปอิตาลีแล้วไม่ทราบประเพณีการทานอาหารของที่นั่น จึงต้องอยู่
เฉยๆหนึ่งๆเพราะทำอะไรไม่เป็นนอกจากการทานพิซซ่าและสปาเกตตีที่คุ้นเคยอยู่แล้ว

2.3 นังเป็นนกเหงา พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ดังความว่า

ก่อนจะมาเนเปิล เพื่อนฝูงกำชับนักหนาว่ามาแล้วให้หา “นโปเลียนของ”
ฟังให้ได้ เพราะเป็นเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองที่ไพเราะ...เหลือๆถูกรอบๆตั้งหลายทีแล้ว

ก็ไม่เห็นมีหนุ่มหล่อที่ทำท่าจะมาเป็นคนร้องเพลงที่ใหม่มีแต่ตาแก่แก้มบุ๋ม นั่งเป็น
นกเหงา อยู่กับนักดนตรีแก้อีก 2-3คน ที่มุมห้อง

(เกาะสวาทหาดสวรรค์. หน้า 71)

ศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณะกล่าวว่า “นั่งเป็นนกเหงา” เปรียบเทียบกับอาการของชายชราที่เป็นนักดนตรี ที่ทำท่าเหมือน “นกเหงา” คืออาการของการเขื่องซึม ดูเหมือนไม่มีชีวิตชีวา ในตอนที่ผู้เขียนตั้งใจเพื่อฟังเพลงนโปเลียนของ และใฝ่ฝันว่าจะต้องได้พบกับนักดนตรีหนุ่มหล่อแต่กลับต้องผิดหวัง

2.4 ทำมียาวเป็นนางนาคพระโขนง พบจากตอนมิลาน-เมืองเศรษฐี ดังความว่า

คอนติเนนตัล เบรกฟาสต์ นี้จะอำนวยความสะดวกที่กินแล้วสามารถจะ
เม้มแยมผลไม้ชนิดต่างๆที่อยู่ในตลับที่เขาจัดไว้ให้ ถ้าเผอิญกินหมดก็ทำมียาว
เป็นนางนาคพระโขนง เลื่อมไปหยิบของโต๊ะข้างๆเวลาบ่อยแผลอ แล้วหนีเขาไป
ฝากเพื่อนฝูงที่คอยอยู่ข้างนอกหุ้เงินค่าแยมของพรรคพวกไปได้อีกหลายมือ

(มิลาน-เมืองเศรษฐี. หน้า 109)

ผู้เขียนเสนอความคิดในการทานอาหารเช้า ซึ่งจะมีแยมผลไม้ชนิดต่างๆเป็นส่วนประกอบ
ว่าหากทานไม่หมดก็ให้เก็บไปทานในมือต่อไปได้ และยังสามารถนำแยมของโต๊ะข้างๆไปได้ใน
กรณีที่แยมของตนเองหมดหรือเวลาที่บริการไม่ทันสังเกต โดย “ทำมียาวเป็นนางนาคพระโขนง”
คือในตอนที่นางนาคเลื่อมมือไปหยิบมะนาวใต้ถุนบ้านเพื่อมาประกอบอาหารนั่นเอง

2.5 ตัวเขียวคือเป็นพระอินทร์ พบจากตอนปารีสไม่เคยหลับ(ต่อ) ดังความว่า

งานจัดหนักการกุศลรอบเช้า 6 โมง แล้วก็ต้องมีโมเดิร์นแดนซ์...แล้วก็ต้อง
ทำตัวให้เป็นสี เพราะจะไปหาเสื้อยืด กางเกงยัดมาใส่อย่างนักบัลเล่ต์จริงๆจาก
ไหน ก็เอาสีฝุ่นนี้แหละทาเอา แบนเนื้อเสียยิ่งกว่าใส่ผ้ายัดอีก แต่อีกตอนทาเข้าไป
แล้วนี่ซี ทั้งสบทั้งคันมันพิลึก เดินระบำเสร็จแล้วยังต้องวิ่งหลบผู้คนไปอาบน้ำ
ล้างตัว ล้างก็ไม่ค่อยจะออก ตัวเขียวคือเป็นพระอินทร์ไปอีก 2 วัน

(ปารีสไม่เคยหลับ(ต่อ). หน้า 211)

“ตัวเขียวถือเป็นพระอินทร์” เป็นลักษณะที่เมื่อนึกถึงพระอินทร์จะต้องนึกถึงความเขียว อันเป็นถาวร ที่เป็นเอกลักษณ์ก่อนเป็นอันดับแรก ดังนั้น ผู้เขียนจึงใช้ความเขียวของท่านมา เปรียบเทียบกับการที่ต้องหาตัวให้เป็นสีเขียว เพื่อให้สีที่ทาตัวสะท้อนแสงได้ดีในการเดิน โมเดิร์นแดนซ์หรือบัลเลต์ แต่เมื่อจะล้างสีนั้นแล้วกลับล้างติดแน่นล้างไม่ค่อยออก

3. สัมพเจนนัย คือ โวหารที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมาย คลุมหมุดทุกส่วน สำหรับในศตวรรษที่สิบสองที่เกี่ยวกับสัมพเจนนัย ดังนี้

3.1 หัวหงอกหัวเทา พบจากตอนโรมา-อโมเร่ ดังความว่า

แรกๆคนที่ไม่เคยได้เจออะไรแบบนี้ก็ออกจะตกใจ แต่อยู่ๆไปซื้อข้าวจะชินชากับฤดูก็ย้ายแก เมื่อชินแล้วทีนี้ละก็จะไม่ปราณีปราศรัย ไม่ว่าหัวหงอกหัวเทา ลองมาทำฤทธิ์เข้าใส่หน่อยเถอะ

(โรมา-อโมเร่.หน้า 35)

ศตวรรษใช้คำว่า “หัวหงอกหัวเทา” คือ สีของผมที่เปลี่ยนจากสีดำ คือลักษณะของคนมี อายุน้อยเป็นสีขาวคือคนที่มีอายุมาก แทนหญิงชราในกรุงโรมที่เห็นแก่ตัวจะรานผู้อื่นเพื่อประโยชน์ ของตนและทำตัวไม่น่านับถือ ว่าพอชั่วระยะเวลาหนึ่งผ่านไปก็เริ่มชิน ตนก็ไม่รู้สึกกลัวและสนใจ กับการกระทำดังกล่าวอีก

3.2 นักท่องเที่ยวเบียดหอยน้อย พบจากตอนรักคืนเรือน ดังความว่า

เมื่อผ่านด่านสุดท้ายมาได้แล้ว ก็มานั่งหน้าเจียมเจียมอยู่ในเรือบิน... แ่นละ ไม่ใช่ชั้นหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นชั้นประหยัดสำหรับพวกนักท่องเที่ยวเบียดหอยน้อย

(รักคืนเรือน.หน้า 325)

คำว่า “นักท่องเที่ยว” ผู้เขียนใช้แทนตนเองที่เดินทางไปเที่ยวต่างประเทศ แต่มี “เบียดหอยน้อย” คือ มีเงินน้อย มีไม่มาก (ราชบัณฑิต ,2525.หน้า 481) จึงต้องขึ้นเครื่องบินชั้น ประหยัดซึ่งเสียค่าเดินทางต่ำที่สุดในการเดินทางแต่ละรอบของเครื่องบินและที่นั่งไม่สบายนัก

3.3 ของเก่าคือที่ดินผืนน้อย พบจากตอนใต้...อัมสเตอร์ดัม ดังความว่า

กินข้าวอินโดนีเซียหมดชุดแล้วก็อัมแทบคลาน แต่ถนนหนทางใน
อัมสเตอร์ดัมก็มีชอกแวกมากมายสำหรับให้เดินดูอะไรเป็นการย่อยอาหาร...
เดินเลี้ยวไปถนนริมคลองจะเห็นตึกแถวเก่าๆที่มีผู้หญิงนั่งอยู่ในคู่อ่างนี้เป็นทิวแถว
ไปหมด คือเธอเหล่านี้มีอาชีพทางขายของเก่ากิน คือที่ดินผืนน้อยอันมีประจำตัว
มาตั้งแต่เกิดแต่ทำเงินทำทองให้ได้อย่างมหาศาล

(ใต้...อัมสเตอร์ดัม หน้า 128)

คำว่า “ของเก่า” หมายถึง ของโบราณ ของใช้แล้ว (ราชบัณฑิต, 2525 หน้า 133) คือ “ที่ดิน
ผืนน้อย” ซึ่งเป็นคำกล่าวแทนอวัยวะเพศของผู้หญิง ซึ่งผ่านการใช้งานมาแล้ว และในที่นี้
หมายความถึงหญิงขายบริการทางเพศ ที่อัมสเตอร์ดัม โดยผู้เขียนให้ความเห็นว่าเป็นสมบัติติดตัว
ที่ใช้ทำมาหากินและได้สตาจคืออย่างมากมาย

4. นามนัย คือ โวหารที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อ
ที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับใน
ศศิวิมลทองเที่ยวพบนามนัย ดังนี้

4.1 ตีนผี พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ดังความว่า

เกาะคาปริเป็นเกาะเล็กสูงชัน บ้านเรือนปลูกตามไหล่เขา ลดหลั่นกันลงมา
น่าดู ถนนหนทางแคบเล็ก ... ถ้าลองจับตีนผี 10 ล้อ ของเราไปปล่อยที่
เกาะคาปริสัก 3 ตัว สงสัยว่าจะแหกไปทั้งเกาะ

(เกาะสวาทหาดสวรรค์ หน้า 67)

“ตีนผี” เป็นภาพพจน์นามนัยที่ใช้เรียกผู้ที่ขับรถเร็วจนนำหวาดเสียวและไม่รักษากฎจราจร
ผู้เขียนได้นำมาเพื่อใช้แสดงให้เห็นภาพของถนนบนเกาะคาปริมีลักษณะแคบและเล็ก ถ้าหากมี
พวก “ตีนผี” ไม่ขับรถที่นั่นคงจะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่บนเกาะจนอาศัยกันต่อไปไม่ได้

4.2 เศรษฐีไทย พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ดังความว่า

หลังจากถามตำแหน่งแหล่งที่จากตาโกดดีแล้ว พอดตกค้าเศรษฐีไทยก็
กระวีกระวาดแต่งตัวโก้ มุ่งตรงไปยังร้านอาหารริมน้ำที่เขามีร้องเพลง
“นโปเลียนของ” แกล้มข้าวเป็นที่ขึ้นชื่อลือชา

(เกาะสวาทหาดสวรรค์. หน้า 70)

ศศิวิมลใช้คำว่า “เศรษฐีไทย” แทนตนเองที่ตั้งใจไปฟังเพลงนโปเลียนของ ซึ่งต้องไปร้านที่
หรูหราเท่านั้นจึงจะมีการแสดงดังกล่าวและตั้งใจที่จะแต่งตัวให้ดูดีมีระดับ จึงกล่าวว่าตนนั้นเป็น
เศรษฐีจากเมืองไทย

4.3 แม่เทพธิดารাত্রี พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ดังความว่า

เนเป็ลยามราตรีไม่ได้คึกคักซวกไหวเหมือนที่กรุงเทพฯ ตกดึกเข้าธรา
น้อยลง ถนนหนทางสกปรกเสียยิ่งกว่าตอนกลางวัน...ตามมุมมืดๆ ที่ไม่นึกว่าจะ
มีใครมายืนอยู่ได้ก็ยงอุตสาหมีแม่เทพธิดารাত্রี มายืนขายสินค้าของตัวอยู่เป็น
ระยะ

(เกาะสวาทหาดสวรรค์. หน้า 75)

“แม่เทพธิดารাত্রี” ใช้แทนผู้หญิงขายบริการทางเพศที่เนเป็ล ที่ผู้เขียนได้เดินทางไป
พบเห็น ว่ามีอยู่มากมายจนดูเหมือนเป็นเรื่องปกติของที่นี่

4.4 นกกระทา พบจากตอนอัมสเตอร์ดัมยามค่ำ ดังความว่า

ถึงกระนั้นอัมสเตอร์ดัมยามค่ำก็ยังม้เสน่ห์ไปอีกอย่างหนึ่ง คือเจียบๆ
ไม่อีกทีก...ในดึกลับที่นั่นเปิดเกือบเที่ยงคืน กว่าบรรดานกกระทาทั้งหลายจะไป
ชุมนุมกันพร้อมเพรียงก็เป็นเวลาที่แขกยามบ้านเราเคาะเหล็ก 12 ที่พอดี

(อัมสเตอร์ดัมยามค่ำ. หน้า 162)

ศศิวิมลใช้คำว่า “นกราตรี” ซึ่ง “นก” หมายถึง สัตว์สองเท้ามีปีก ตามปกติบินไปมาได้ โกลๆ ออกลูกเป็นไข่ก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัว (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 419) อันเป็นเครื่องหมายของ ความมีอิสระ และ “ราตรี” หมายถึง กลางคืน เวลามีดค่า (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 683) ในที่นี้ใช้ หมายความว่าผู้ที่เที่ยวตามสถานเริงรมย์ตอนกลางคืนในอัมสเตอร์ดัม ซึ่งสถานเริงรมย์ดังกล่าวจะ เปิดให้บริการเวลาประมาณ 24 นาฬิกา ซึ่งถือเป็นเวลาปกติของสถานเริงรมย์ที่นั่น

4.5 แก้อัดดนตรี พบจากตอนสวิสเมืองเศรษฐกิจ ดังความว่า

บรรยากาศโดยทั่วไปของเมืองเจนีวาดูสงบร่มเย็นอย่างไม่น่าจะเป็น ถนนหนทางก็ดูไม่ค่อยจะมีรถรา รถประจำทางคันใดๆ ขึ้นไปก็แสนจะว่าง ไม่ต้อง วิ่งแย่งแก้อัดดนตรีกับยายจิ้มเหมือนรถเมล์บ้านเรา

(สวิสเมืองเศรษฐกิจ. หน้า 316)

“แก้อัดดนตรี” คือการละเล่นชนิดหนึ่งที่ต้องร้องเพลงหรือเปิดเพลงเพื่อแย่งกันนั่งให้ได้เมื่อ เพลงหยุด โดยจะมีแก้อัดน้อยกว่าจำนวนผู้เล่น 1 ตัว จนกระทั่งได้ผู้ชนะเป็นผู้ที่แย่งแก้อัดได้เป็นคน สุดท้าย ในที่นี้ผู้เขียนใช้แสดงความชื่นชมรถประจำทางของเมืองเจนีวาที่มีที่นั่งให้กับผู้โดยสาร ทุกคน ไม่เหมือนรถประจำทางของไทยที่เมื่อมีที่ว่างต้องแย่งกันนั่งให้ได้

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือ วัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆ เหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลท่องเที่ยว พบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 หัวใจก็แล่นไปคอยอยู่ข้างหน้าแล้ว พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ดังความว่า

ก่อนจะถึงคาปริก็ต้องมาที่เมือง “นโปลี” หรือเนเปิลก่อน แล้วนั่งเรือต่อไป ที่เกาะคาปริ บอกล่วงหน้าไว้คนึงว่า โสเฟีย ลอเรน เป็นชาวเมืองเนเปิล แต่ อย่าเพิ่งไปสนใจ รีบไปเที่ยวเกาะดีกว่าเพราะพอได้ยินว่าคาปริ หัวใจก็แล่นไป คอยอยู่ข้างหน้าแล้ว

(เกาะสวาทหาดสวรรค์. หน้า 66)

“หัวใจก็แล่นไปคอยอยู่ข้างหน้าแล้ว” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง การ“แล่นไปคอยอยู่ข้างหน้า” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “หัวใจ”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อแสดงถึงผู้เขียนเองว่ามีความต้องการที่จะไปเที่ยวเกาะคาปรีเป็นอย่างมาก ซึ่งถึงแม้ตัวจะยังไม่ได้ไป แต่ “หัวใจ” นั้นไปก่อนแล้วตั้งแต่ได้ยินชื่อ “คาปรี”

5.2 หินผาโผล่ขึ้นมาจากทะเล 2 ก้อนใหญ่ พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์
ตั้งความว่า

ที่ที่เขาพาไปทอดเป็นแห่งแรกนั้น คือ ผา “ฟรากลิโอนี” นักรถอ้อมไปทาง
ด้านหลังของเกาะ มองเห็นหินผาโผล่ขึ้นมาจากทะเล 2 ก้อนใหญ่

(เกาะสวาทหาดสวรรค์. หน้า 67)

“หินผาโผล่ขึ้นมาจากทะเล 2 ก้อนใหญ่” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง การ“โผล่” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “หินผา”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่ออธิบายถึง “ผาฟรากลิโอนี” ที่เหนือน้ำทะเลจำนวน 2 ลูก และคงจะมียอดผาที่ค่อนข้างแหลม ผู้เขียนจึงใช้อากา “โผล่” ซึ่งหมายถึง ผุดขึ้น สูงขึ้น เยี่ยมออกมา ยื่นออกมาให้ปรากฏ (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 557)

5.3 ถนนที่มุ่งไปสู่ใจกลางเมือง พบจากตอนปอมเปอี-นครแห่งความหลัง
ตั้งความว่า

วันๆ มีคนเข้าชมเมืองปอมเปอีกันเป็นจำนวนพัน...

หลังจากแสดงบัตรแล้ว ตาโคดีหนุ่มก็พากลุ่มนักทัศนอาจรเดินตามติดกัน
เป็นพรวน ตามถนนที่มุ่งไปสู่ใจกลางเมืองเป็นถนนที่ทำด้วยหินลาวา ก้อนเหลี่ยม
โตๆเรียงอัดกันแน่นหนา

(ปอมเปอี-นครแห่งความหลัง. หน้า 78)

“ถนนที่มุ่งไปสู่ใจกลางเมือง” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งการ “มุ่งไปสู่ใจกลางเมือง” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ถนน” เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบ

บุคลาธิษฐานเพื่ออธิบายลักษณะของถนนทุกสายในปอมเปอีซึ่งเส้นทางที่ผู้คนใช้เดินทางเข้าสู่ในเมืองนั้นจะทำได้ด้วยหินลาวา

5.4 ดอกไม้...รอให้คนมาซื้อไปชื่นชม พบจากตอนไอ้...อัมสเตอร์ดัม ดังความว่า

ตลาดขายดอกไม้อันมีชื่อของอัมสเตอร์ดัมตั้งเป็นยาวเหยียดอยู่บนฟุตปาทริมคลอง ดอกไม้หลากสีสัน หลายพันธุ์มากมายก่ายกอง ที่เป็นชื่อใหญ่งามห่อกระดาษแก้วโปร่งใสไว้อย่างทะนุถนอม รอให้คนมาซื้อไปชื่นชม

(ไอ้...อัมสเตอร์ดัม.หน้า 124)

“ดอกไม้...รอให้คนมาซื้อไปชื่นชม” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง การ“รอให้คนมาซื้อไปชื่นชม” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ดอกไม้”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน เพื่อแสดงความชื่นชมในการดูแลและจัดดอกไม้ตามร้านขายดอกไม้ในอัมสเตอร์ดัมว่าจัดได้อย่างสวยงาม ซึ่งดอกไม้ก็เพียงแค “รอ” ให้คนมาซื้อเท่านั้นเพราะมีความสวยในตัวอยู่แล้ว

5.5 กล้องโทรทัศน์คอยจ้องอยู่ทุกฝีก้าว พบจากตอนพิพิธภัณฑที่ไม่มีวันหยุด ดังความว่า

พิพิธภัณฑที่ที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในโลก อยู่ที่อัมสเตอร์ดัม ชื่อ Rijks Museum...ทุกห้องมีเจ้าหน้าที่คอยยืนเฝ้าและให้คำแนะนำแก่ผู้ชม พร้อมทั้งมีกล้องโทรทัศน์คอยจ้องอยู่ทุกฝีก้าว

(พิพิธภัณฑที่ที่ไม่มีวันหยุด.หน้า 152)

“กล้องโทรทัศน์คอยจ้องอยู่ทุกฝีก้าว” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง การ“คอยจ้อง” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “กล้องโทรทัศน์”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นภาพของการติดกล้องโทรทัศน์ของพิพิธภัณฑ Rijks ในอัมสเตอร์ดัม ไว้จำนวนมากจนทำให้รู้สึกเหมือนถูกมองอยู่ตลอดเวลา

5.6 เข็มขัดเส้นผอมๆ พบจากตอนบนถนนแพชั่น ดังความว่า

ดูเหมือนแทบทุกถนนในปารีส จะเป็นถนนแพชั่น...หากจะทุ่มเงินซื้อเข็มขัดเส้นผอมๆเพียงเส้นเดียวของอีฟกลับมากาดอวดชาวบ้านที่เมืองไทย ผลที่จะได้ก็คงไม่เท่ากับผลเสีย เพราะคาดแล้วถ้าไม่เที่ยวตะโกนบอกชาวบ้านว่า "นี่ของอีฟนะ...นี่ของอีฟนะ" ก็คงไม่มีใครรู้

(บนถนนแพชั่น.หน้า 191)

“เข็มขัดเส้นผอมๆ” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง ความ“ผอม” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “เข็มขัด”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีราคาของสินค้าที่มียี่ห้อดัง ขนาดเข็มขัดเส้นเล็กๆเพียงมียี่ห้อเท่านั้นก็มีราคาที่สูงแล้ว ซึ่งปารีสนั้นคนผู้คนจะจะสังเกตและทราบทันทีว่าเป็นของจริง ตรงข้ามกับคนไทยถ้าไม่บอกใครก็จะไม่มีใครทราบเลย นั่นแสดงให้ถึงความนิยมของลอกเลียนแบบซึ่งราคาถูกของคนไทย

5.7 ร้านหูทั้งหลายก็มามั่วสุมกันอยู่เป็นทิวแถว พบจากตอนผู้ดีอังกฤษ ดังความว่า

จากออกซฟอร์ดสตรีต มีถนนที่เชื่อมโยงออกฟอร์ดสตรีตกับที่ พิคคาเดิลลี ชื่อ “บอนด์สตรีต” ซึ่งผู้ดีมีเงินจากทุกแห่งหนทั่วโลกมักจะมาเดินกัน ถ้าใครมาลอนดอนแล้วไม่ได้มาบอนด์สตรีตเขาก็ว่าเหมือนไม่ได้มา ร้านหูทั้งหลายก็มามั่วสุมกันอยู่เป็นทิวแถว

(ผู้ดีอังกฤษ.หน้า 241)

“ร้านหูทั้งหลายก็มามั่วสุมกันอยู่เป็นทิวแถว” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง การ “มั่วสุม” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ร้านหู”เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานเพื่อให้เห็นภาพของการรวมตัวกันอย่างมากมายของร้านขายของที่มีชื่อเสียงในบอนด์สตรีต

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศศิวิมลท่องเที่ยวพบอติพจน์ ดังนี้

6.1 **กินแล้วพินคงผู้ร่วงทั้งปากทันตาเห็น** พบจากตอนอารีเวเดรซี โรม่า
ตั้งความว่า

ขนมหวานที่ขายตามร้านเพียงแคเห็น ยังไม่ได้ชิม ก็แอบเข้าไปถึงได้เสีย
แล้ว เพราะประกอบด้วย ช็อกโกแลต ถั่ว และน้ำตาล เยิ้มไปเสียทุกอย่าง
แอปเปิ้ลซุบน้ำตาลใหม่เยิ้มทั้งลูกก็มี กินแล้วพินคงผู้ร่วงทั้งปากทันตาเห็น เป็นแน่
(อารีเวเดรซี โรม่า หน้า 51)

ลักษณะของขนมหวานที่“กินแล้วพินคงผู้ร่วงทั้งปากทันตาเห็น” เป็นภาพของความหวาน
เป็นอย่างมาก ซึ่งทันทีที่ทานเข้าไปก็จะทำให้พินผู้และหลุดออกจากเหงือกทันทีทันใด ซึ่งเป็น
ลักษณะของการกล่าวเกินจริง เพราะความจริงแล้วการที่พินจะผุดได้นั้นต้องอาศัยระยะเวลาหนึ่ง
ไม่ใช่ทันทีทันใด แล้วจึงจะหลุดหรือถอนออก แต่ในที่นี้ผู้เขียนมีเจตนาต้องการให้ผู้อ่านรู้สึก
เห็นภาพของส่วนประกอบของน้ำตาลที่เยิ้มกับขนมทุกชนิดในเบียงซาโนวา

6.2 **เพชรเม็ดเท่าหัวคน** พบจากตอนผู้ตีอังกฤษ ตั้งความว่า

ร้านขายนาฬิกาแพงๆ ร้านขายเพชรเม็ดเท่าหัวคน ก็ดูเหมือนจะมี
ร้านเพชรชื่อก้องโลกชื่อ “แอลปรี” อยู่ที่บอนด์สตรีตนี้
(ผู้ตีอังกฤษ หน้า 241)

ศศิวิมลกล่าวถึง “เพชรเม็ดเท่าหัวคน” เพื่อให้ภาพของเพชรที่บอนด์สตรีตว่ามี
ขนาดใหญ่มาก จึงเปรียบเทียบให้เห็นภาพของความใหญ่ให้เห็นถึงความสมจริง ซึ่งเป็นกรกล่าว
เกินจริง เพราะในความเป็นจริงนั้นแม้เพชรจะใหญ่ขนาดไหนก็คงไม่ถึงขนาดศีรษะคนเป็นแน่

6.3 **ใส่ปากเข้าก็ไม่ต้องเคี้ยว** เพราะละลายหายไปเอง พบจากตอนลิวอิส
เมืองเศรษฐี ตั้งความว่า

เดินถัดจากร้านของการ์แดงไป ก็จะเจอร้านอาหารชื่อ “โมเวนบิก” เป็น

ร้านที่สื่อชื่อเรื่องเด็ก ทำนองว่าอร่อยที่สุดในโลก เขาใส่ปากเข้าก็ไม่ต้องเคี้ยว
เพราะละลายหายไปเอง

(ลิวอิสเมืองเศรษฐี หน้า 318)

ลักษณะของเด็กที่“ใส่ปากเข้าก็ไม่ต้องเคี้ยว เพราะละลายหายไปเอง” เป็นภาพของเนื้อสัตว์ที่นำมาทำสแต็กนั้นผ่านวิธีการหมักและปรุงรสมาเป็นอย่างดี จึงนุ่มและเปื่อยได้ที่ จนเมื่อเพียงตักวางลงบนถาดก็ละลายไปเลย ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง เพราะในความเป็นจริงนั้นไม่มีอาหารชนิดใดที่สามารถละลายเองได้เหมือนไอศกรีมถ้าไม่เคี้ยว

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขำสำหรับในศตวรรษที่ 21 นี้

7.1 หมูเกาะในอ่าวพังงาของเรา ฝรั่งเศสเห็นคงล้มลงดิน พบจากตอนเกาะสวาทหาดสวรรค์ ตั้งความว่า

พูดถึงความสวยงามของคาบรี คาบรีเป็นเกาะที่สวย เวลาแดดจัด น้ำทะเลเป็นสีเข้ม บ้านช่องทาสีขาว ประกอบด้วยหินผาและต้นไม้ทำให้เกิดภาพมีน้ำหนักสวยงาม น่าถ่ายรูป คือสวยแบบดูรวมๆ อย่าไปดูพิศ เพราะพิศแล้วก็จะเห็นว่าน้ำทะเลใกล้ๆเกาะมีสีดำๆ แล้วยังเหม็นคาวไม่น่าลงเล่น...หมูเกาะในอ่าวพังงาของเรา ฝรั่งเศสเห็นคงล้มลงดิน เพราะเกิดมาไม่เคยเห็นเกาะอะไรสวยเหมือนจากละครอย่างนี้

(เกาะสวาทหาดสวรรค์ หน้า 69)

ลักษณะที่บรรยายถึงการ “ล้มลงดิน” เป็นกริยาที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันและกล่าวเกินจริง เพราะความจริงคงไม่มีใครที่ประทับใจอะไรแล้วถึงขนาดล้มลงดิน ในที่นี้ผู้เขียนใช้กล่าวหาว่า หากชาวต่างประเทศได้มีโอกาสมาเห็นหมูเกาะพังงาของไทยจะต้องประทับใจอย่างแน่นอน เพราะมีความสวยงามน่าชมกว่าเกาะคาบรีที่กล่าวมาโด่งดังในเรื่องความสวยเป็นอย่างมาก

8. **ปฏิภาคพจน์** คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศิวิมลทองเที่ยวไม่พบภาพพจน์แบบปฏิภาคพจน์

9. **ประชดประชัน** คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้ความหมายอีกอย่างหนึ่งโดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศิวิมลว่าร้ายมีประชดประชัน ดังนี้

9.1 **เรื่องราคาอย่าไปถามเพราะซื้อมาแล้วคงไม่กล้าใส่ ต้องเอาใส่พานเก็บไว้บูชา** พบจากตอนโรมา-อโมเร่ ดังความว่า

สำหรับเรื่องของผู้หญิง อย่างพื้นที่ก็ต้องอยากได้กระเป๋ากับรองเท้า
ร้านขายกระเป๋ากับรองเท้าในโรมมีอยู่ทั่วทุกหัวระแหง แต่ละแบบสวยจับใจ
และราคาก็สวยตามไปด้วย ยิ่งร้านใดๆที่มีชื่อเสียงสำหรับพวกเจ้าหญิง หรือ
สตรีชั้นสูงด้วยแล้ว เรื่องราคาอย่าไปถามเพราะซื้อมาแล้วคงไม่กล้าใส่ ต้อง
เอาใส่พานเก็บไว้บูชา

(โรมา-อโมเร่.หน้า 39)

ผู้เขียนใช้คำกล่าว “เรื่องราคาอย่าไปถามเพราะซื้อมาแล้วคงไม่กล้าใส่ ต้องเอาใส่พานเก็บไว้บูชา” ประชดประชันเรื่องราคาของเครื่องประดับที่มีเยื่อและราคาที่สูงมาก ว่าหากได้ซื้อมาจะต้องนำไปใส่พานและกราบไหว้บูชาเช่นเดียวกับพระ เพราะมีราคาสูงและไม่เหมาะแก่การนำมาเดินใส่ตามท้องถนน

9.2 **เอาช่างเข้าไปเดินระบำได้เป็นโหลง** พบจากตอนอารีเวเดรซี โรม่า ดังความว่า

ห้องที่จะต้องโชว์กันอีกห้องหนึ่งของเศรษฐีไทยคือห้องนอนเพราะต้อง
กว้างใหญ่ไพศาล ชนิดเอาช่างเข้าไปเดินระบำได้เป็นโหลง ทำเสร็จแล้วแทบจะ
จ้างคนให้ขึ้นไปดูเพราะไม่ใช่ธรรมดาณะคะ แต่ต้องเป็นแบบโรมันหรือไม่ก็หลุยส์
ออร่าม

(อารีเวเดรซี โรม่า.หน้า 47)

ศศิวิมลประชดประชันการพยายามแสดงถึงความมีฐานะของเศรษฐีไทยว่าแสดงออกเกินความเป็นจริง ว่าอย่างเช่นมักจะแสดงฐานะโดยการสร้างห้องนอนให้โต ซึ่งในความเป็นจริงแล้วต้องการพื้นที่ใช้สอยไม่มากนักเพราะเพียงแค่นอนเท่านั้น ก็ยังสร้างถึงขนาดข้างยังเข้าไปเดินระบายได้ทั้งโหลง เพื่อให้เห็นภาพของความใหญ่เพราะข้างเป็นสัตว์ใหญ่ อยู่ลำพังตัวเดียวก็ใช้พื้นที่มากอยู่แล้วยังเป็นโหลง ซึ่งหลายๆตัวอีก ซ้ำพื้นที่ดังกล่าวข้างยังสามารถเดินระบายได้อีกด้วย และตำหนิการกระทำเช่นนี้เพราะเกินความจำเป็น

ศศิวิมลว่าร้าย

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลว่าร้ายพบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 เสียงร้องระงมแข็งแรงแเหมือนเสียงซอมนดุริยางค์จากวงที่อ่อนหัด จากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

ห้องกายภาพนี้ อยู่สุดโถงทางเดินที่ว่า เลี้ยวซ้ายอีกทีก็จะได้ยิน
เสียงร้องระงมแข็งแรงแเหมือนเสียงซอมนดุริยางค์จากวงที่อ่อนหัด จำพวก
วงดุริยางค์ตามโรงเรียนราษฎร์

(จันทร์แจ้ว.หน้า 14)

“เสียงร้องระงมแข็งแรงแเหมือนเสียงซอมนดุริยางค์จากวงที่อ่อนหัด” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ ผู้เขียนใช้ “เสียงซอมนดุริยางค์จากวงที่อ่อนหัด” เปรียบเทียบกับ “เสียงร้องระงมแข็งแรงแ” ของเด็กทารกจำนวนมากที่อยู่ในระหว่างทางที่ตนเดินไปห้องกายภาพ โดยใช้เสียงของวงดุริยางค์แทน ความดั่ง แต่เป็นวงที่อ่อนหัด คือ มีลักษณะการเล่นที่ขาดความประสานกัน ทำให้เสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดนั้นไปคนละทาง ให้ความรู้สึกของความน่ารำคาญ

1.2 ตัวนิดๆทั้งนั้นที่นอนเรียงกันอยู่ในเตียง...เหมือนปลากะป๋องนับสิบนับร้อยตัว จากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

ตัวนิดๆทั้งนั้นที่นอนเรียงกันอยู่ในเตียงมีลูกทรงสูงเบียดเสียดเป็นแถวแนว
เหมือนปลากะป๋องนับสิบนับร้อยตัว

(จันทร์แจ้ว.หน้า 16)

“ตัวนิดๆทั้งนั้นที่นอนเรียงกันอยู่ในเตียง...เหมือนปลากะป๋องนับสิบนับร้อยตัว” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนให้ภาพของ“ปลากะป๋อง” ใช้แทนความแออัดยัดเยียดของ

เด็กทารกที่รวมกันในเตียงที่มีลูกทรงสูง เหมือนปลากะป๋องที่อัดกันอยู่ในกระป๋องเล็กๆ แล้วยังมี
 นัยร้อยตัว ยิ่งให้ภาพของการอัดเข้าไปจนแน่นขยับไม่ได้

1.3 **ด้วยจุมูกที่โด่งเป็นสันและเล็กได้รูปเหมือนกลิ้งด้วยงาช้าง ด้วยกลีบสมุทร**
 เล็กๆรับกับปากอิมเต็มเหมือนกลีบกุหลาบสีชมพูระเรัง 3 กลีบ เรียงกันเล็กข้างบน 2 กลีบ
 ข้างล่างอีกหนึ่งกลีบ... และ ร่างอันแบบบางดุจ...ดุจแก้วก้านเจียรระโนเนื้อดี จากตอน
 จากบทเพลงหนึ่งเดียวคนนี้ ดังความว่า

การนัดพบกันเป็นทางการก็เกิดขึ้น เพื่อจะได้รู้จักหน้าค่าตา...
 แล้วเธอก็มา...ด้วยวงหน้ารูปไข่และผิวที่ใสบาง เป็นสีชมพูระเรื่อ...
ด้วยจุมูกที่โด่งเป็นสันและเล็กได้รูปเหมือนกลิ้งด้วยงาช้าง ด้วยกลีบ
สมุทรเล็กๆรับกับปากอิมเต็มเหมือนกลีบกุหลาบสีชมพูระเรัง 3 กลีบ เรียงกัน
เล็กข้างบน 2 กลีบ ข้างล่างอีกหนึ่งกลีบ...
 ร่างอันแบบบางดุจ...ดุจแก้วก้านเจียรระโนเนื้อดีซ่อนอยู่ในเสื้อเซ็ดตัว
 หลวมคลุมทับด้วยเสื้อสูทยกไหล่เนื้อสากนิดๆ ลายตารางเทาขาวดำ
 (จากบทเพลงหนึ่งเดียวคนนี้ หน้า 31-32)

“ด้วยจุมูกที่โด่งเป็นสันและเล็กได้รูปเหมือนกลิ้งด้วยงาช้าง” ซึ่งผู้เขียนใช้ลักษณะของ
 การ “กลิ้งด้วยงาช้าง” ชมจุมูกที่โด่งเป็นสันของอัญชลี โดยให้ภาพของเนื้อที่ละเอียด และ คุมีค่า
 ของงาช้างซึ่งกลิ้งจนได้รูปสวยงามผสมผสาน ใช้ลักษณะของกลีบกุหลาบสีชมพูระเรัง 3 กลีบนั้นแทน
 “ปากอิมเต็ม” ซึ่งให้ภาพของริมฝีปากที่สวยงามได้รูป มีสีชมพูระเรื่อและนุ่มเหมือนกลีบกุหลาบ และ
 ใช้แก้วเจียรระโนเนื้อดีแทนร่างอันแบบบาง ซึ่งต้องสัมผัสอย่างระมัดระวังเพราะกลัวว่าร่างนั้นจะ
 แตกหัก

1.4 **ตัวจิ้งล่อนจ้อนเหมือนจิ้งจก** จากตอนจิตเดิมแท้ ดังความว่า

ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี มีกระดี่ชื่ออะไรก็ลืมไปเสียแล้ว หนุ่มสาวที่
 ยกกองมานั่งตากแดด ล้วนแต่หล่อๆสวยๆ...

หันมาดูหนุ่มไทยที่ว่า ตัวมอมๆดำๆ ขนแขนอะไรก็ไม่มีหรือถึงมีก็เลือก
โกนเสียอีก เพราะอายุจึกกะแร้ ตัวจิ้งลอนจ้อนเหมือนจิ้งจก จะวางมาดแมน
อย่างไรดูมันพิพิกพิพ่วนชอบกล

(จิตเดิมแท้. หน้า 265)

“ตัวจิ้งลอนจ้อนเหมือนจิ้งจก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ซึ่ง “จิ้งจก” หมายถึง สัตว์สี่เท้า
(Hemidactylus frenatus) ในวงศ์ Gekkonidae ขนาดเล็ก ลำตัวแบน หัวสั้น และมีหาง ไม่มี
ม่านตา ลิ้นสั้นแต่ยืดออกได้ ผิวหนังค่อนข้างละเอียด ตัวมักมีสีขาหรือคล้ำ สามารถปรับตัวให้
กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ตื่นเหนียวช่วยให้ไต่ไปตามเพดานหรือข้างฝาได้ มักอาศัยอยู่ตาม
บ้านเรือน (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 228) ในที่นี้ผู้เขียนใช้เปรียบเทียบกับหนุ่มไทยว่าตัวลอนจ้อน
คือ โคนขนเสียจนเกลี้ยงจึงไม่ควรไปนอนตากแดด ทั้งความหล่อก็ไม่เท่ากับหนุ่มสาวโรม

2. อุปลักษณ์ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า
ในการเปรียบเทียบ สำหรับในคดีวิมลว่าร้ายพบอุปลักษณ์ ดังนี้

2.1 น้ำตาฟุ้งฟายเป็นสายน้ำ พบจากตอนจันท์แจ้ว ดังความว่า

ทุกคนคงนึกเดาเอา ว่าฉันคงน้ำตาฟุ้งฟายเป็นสายน้ำ หามีได้น้ำตาฉัน
เปรียบเสมือนเพชร มันแวววับจับอยู่ที่หน่วยตาอันงามของฉันสักประเดี๋ย
แล้วก็ไหลย้อนกลับลับหายเข้าไปภายใน

(จันท์แจ้ว. หน้า 22)

ลักษณะของ “น้ำตาฟุ้งฟายเป็นสายน้ำ” เป็นลักษณะของน้ำตาที่ไหลอาบแก้ม เหมือน
กับสายน้ำในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งไหลไม่หยุดและไม่มีท่าทางว่าน้ำนั้นจะหมด ใช้เมื่อผู้เขียนได้
ทราบข่าวการเสียชีวิตของจันท์แจ้ว ซึ่งตนจะรับอุปการะนั้นว่าผู้อ่านคงคิดว่าตนจะร้องไห้ ซึ่ง
เพียงแค่นี้ น้ำตาซึมออกมาเท่านั้น

3. สัมพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมาย
คลุมหมดยุ่กส่วน สำหรับในคดีวิมลว่าร้ายไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจน์

4. **นามนัย** คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศตวรรษที่ 19 นามนัย ดังนี้

4.1 **ห้องปลากระป๋อง** พบจากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

และเป็นที่น่าอน ว่าฉันจะต้องแวะเยี่ยมจันทร์แจ้วทุกวัน ด้วยจะต้องเดินผ่านห้องปลากระป๋องของจันทร์แจ้วเพื่อไปทำการรักษาอาการเจ็บหลังของฉันทันทีแล้ว

(จันทร์แจ้ว. หน้า 19)

“ห้องปลากระป๋อง” ใช้แทนห้องที่มีลักษณะความแออัดยัดเยียด ซึ่งในที่นี้คือห้องของเด็กทารก ที่มีเด็ก ๆ จำนวนมากอยู่ในนั้น ว่าตนจะต้องผ่านทุกวันเนื่องจากต้องไปรักษาอาการเจ็บหลังที่โรงพยาบาล

4.2 **กะลาใบน้อย** พบจากตอนของขวัญวันเกิด ดังความว่า

เอาเป็นว่า ข้าพเจ้าจะขอช่วยขัยให้พรแก่ผู้อ่านลลนาทุกท่าน หากจะพลั้งผล่อไปไปบ้างก็อย่ามาว่าคนแก่ เพราะเรื่องมันก็วนๆอยู่ใน กะลาใบน้อยนี้

(ของขวัญวันเกิด. หน้า 45)

“กะลาใบน้อย” ใช้แทนกะโหลกศีรษะของผู้เขียนเองที่มีความจุไม่มาก ดังนั้นเรื่องราวต่างๆที่ตนจะนำมาเขียนลงในหนังสืออาจจะไม่หลากหลายหรือวนไปวนบ้างเหมือนกัน

4.3 **เครื่องรับ** พบจากตอนหลงจอ ดังความว่า

ตั้งแต่นั้นมา ข้าพเจ้าก็คอยตั้งหน้าตั้งตาติดตามหนังสือพิมพ์ และทางโทรทัศน์ ว่าเขาจะมีเล่นอ่านกวีกันที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไร

ปรากฏว่าคนที่เล่นเป็นคนคุ้นหน้าชอบพอกันทั้งนั้น มิใช่คนอื่นคนไกล
ข้าพเจ้าจึงปรับเครื่องรับ ให้กลับมาเห็นปลั้มโดยฉับพลัน เพราะ
ความลำเอียงนั้นเป็นเอกภาพหรือปัจเจกภาพอยู่ในใจและกายของข้าพเจ้ามา
แต่ไหนแต่ไรแล้ว

(หลงจอ.หน้า 104)

“เครื่องรับ” ใช้แทนความคิดเห็นของผู้เขียนเอง ที่ชื่นชอบการอ่านก็อยู่แล้ว และเมื่อได้
พบการอ่านที่มีคนรู้จักแสดงด้วยแล้วยิ่งลำเอียงไปในทางชอบ อันทำให้ไม่มีข้อติได้เลย

4.4 แม่ปู พบจากตอนเปิปพิสดาร ดังความว่า

คนที่ไม่ชอบดูเรื่องรักๆใคร่ๆ เป็นสองพี่น้องวัยรุ่นดรุณี สิบห้า-สิบหก
ข้าพเจ้าพาไปทำบุญที่วัดบ่อยๆ ให้แต่งตัวสวย นุ่งผ้าชิ้นใหม่ชิ้นฝ้ายจาก
อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ใส่เสื้อผ้าปานสีขาวนวลปักกลุ่เล็กน้อยรับกับ
ผิวสะอาดสะอาด เดินไปไหนใครก็มองจนเหลียวหลัง

แต่ข้าพเจ้ากำชับกำชาซักซ้อมเอาไว้ดีแล้วว่า ไม่ต้องยืมให้ใครทั้งนั้น
ไม่ต้องพูดต้องจา ทำนองเดียวกันห้ามซักสีหน้าบึ้งตึง ให้ยิ้มน้อยๆเอาไว้ใน
หน้าตลอดเวลาอย่างแม่ปูนี่

(เปิปพิสดาร.หน้า 237)

“แม่ปู” นั้น ศศิวิมลใช้แทนตัวเอง ซึ่งลักษณะการเดินของปูคือการเดินไปข้างๆ แต่
พยายามสอนลูกให้เดินให้ตรง ซึ่งแม่ปูนั้นคิดว่าตัวเองเดินดีแล้ว โดยกล่าวในเชิงประชดประชัน
ตัวเองที่สอนให้เด็กสาวคนหนึ่งปฏิบัติตาม โดยที่คิดว่าตัวเองอาจจะทำไม่ได้ก็ได้

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ
แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลว่าร้ายมีบุคลาธิษฐาน
ดังนี้

5.1 **กาลเวลาตัวดีนี่เก่งนัก** พบจากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

เรื่องจันทร์แจ้วนี่ก็เหมือนกัน หากปล่อยให้ช้าเชื่อนเขาไป จันทร์แจ้วก็จะ
ถูกลืมเลือน กาลเวลาตัวดีนี่เก่งนัก ฉันจึงต้องรีบวางพู่กันมาเขียนเรื่องนี้ เพื่อ
ตราเอาไว้ในดวงจิตของฉันหรือของใครก็ได้ที่บังเอิญอ่านพบเรื่องนี้

(จันทร์แจ้ว. หน้า 11)

“กาลเวลาตัวดีนี่เก่งนัก” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่ง “เก่ง” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำแต่ใน
ที่นี้กล่าวให้ “กาลเวลา” เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลกล่าวโทษระยะเวลาว่า เป็นเหตุให้ตนนั้นลืม
เรื่องราวต่างๆไป ดังเช่นเรื่องของจันทร์แจ้ว เป็นต้น

5.2 **ใจของข้าพเจ้าเป็นผู้ใฝ่บุญ** พบจากตอนจากบทเพลงหนึ่งเดียวคนนี้ ดังความว่า

ใจของข้าพเจ้าเป็นผู้ใฝ่บุญอยู่มากก็จริง แต่ข้าพเจ้าเป็นคนพูดคำไหน
คำนั้น ไม่เป็นคนเหลวไหลเหลวไหล ปฏิเสธแล้วต้องเป็นปฏิเสธ...

(จากบทเพลงหนึ่งเดียวคนนี้. หน้า 30)

“ใจของข้าพเจ้าเป็นผู้ใฝ่บุญ” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งการใฝ่บุญถือเป็นพฤติกรรมที่คน
กระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “ใจของข้าพเจ้า” เป็นผู้กระทำ โดยกล่าวยกย่องตนเองว่าตนนั้นเป็นผู้ที่
ชอบทำบุญ แต่ในบางเรื่องแม้จะได้บุญขนาดไหน ถ้าไม่อยากปฏิบัติก็จะไม่ปฏิบัติ

6. **อดิพจน์** คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้ กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศศิวิมลว่าร้ายพอบอดิพจน์ ดังนี้

6.1 **เสียงเด็กเล็กๆร้องลั่นทะเลผ่า** พบจากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

ที่ห้องติดๆกัน หรือที่จริงก็คือห้องเดียวกัน กันด้วยฝาไม้อัดเป็นสัด
เป็นส่วน มีเสียงเด็กเล็กๆร้องลั่นทะเลผ่ามาเป็นครั้งคราว

(จันทร์แจ้ว. หน้า 15)

“เสียงเด็กเล็กๆร้องลั่นทะเลสาบ” ให้ความรู้สึกของเสียงแหลมและมีพลังมหาศาล สามารถทำให้ฝาผนังกันห้องนั้นทะลุเป็นรูได้ เนื่องจากการร้องของเด็กทารก ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง โดยในความจริงนั้นเสียงเป็นนามธรรม ไม่สามารถทำสิ่งใดทะลุได้ ศศิวิมลใช้สำนวนนี้ เพื่อแสดงความรู้สึกที่ดังมากของเสียงเด็ก

6.2 ตราที่งดงามที่สุดเท่าที่เคยมีตราของมูลนิธิต่างๆปรากฏให้เห็นในโลกนี้

พบจากตอนจันทร์แจ้ว ดังความว่า

สุภาพสตรีผู้มีจิตอันเป็นกุศลท่านนั้นได้กล่าวชมดวงตราของมูลนิธิ ซึ่งฉันเป็นผู้ออกแบบ ว่าเป็นตราที่งดงามที่สุดเท่าที่เคยมีตราของมูลนิธิต่างๆปรากฏให้เห็นในโลกนี้

(จันทร์แจ้ว หน้า 21)

“ตราที่งดงามที่สุดเท่าที่เคยมีตราของมูลนิธิต่างๆปรากฏให้เห็นในโลกนี้” ให้ภาพของการออกแบบตรามูลนิธิของผู้เขียนว่าสวยงาม เปล่งปลั่ง ยิ่งกว่าการออกแบบของใครก็ตามบนโลก ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริง ศศิวิมลใช้ภาพพจน์อติพจน์นี้เพื่อแสดงคำพุดของสุภาพสตรีท่านหนึ่ง

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขำขัน สำหรับในศศิวิมลว่าร้ายไม่พบการใช้ภาพพจน์อธิพจน์

8. ปฏิภาคพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศศิวิมลว่าร้ายพบปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 **โรแมนติกพิลึก** พบจากตอนน้ำลอดใต้ทราย ดังความว่า

นั่งเรือเล็กลำนิดกลางทะเลกว้างยามดึก ลมพัดฉิวๆแสนจะโรแมนติกพิลึก ใครคนหนึ่งผิวปากเพลงรักหวานซึ่งขึ้นมา คล้ายๆกับว่าเรากำลัง

เดินทางไปสู่ความรักอันจะยืนยงไปชั่วกาลปาวสาน

(นำลวดใต้ทราย.หน้า 76)

คำว่า “โรแมนติก” ให้ลักษณะของบรรยากาศความรักที่คู่รักมีแก่กัน คำว่า “พิลึก” หมายถึง ผิดปกติ, แปลกประหลาด, ซอบกล (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 587) ซึ่งความโรแมนติกก็ไม่ได้เป็นความผิดปกติแต่อย่างใด แต่ในที่นี้ผู้เขียนความแตกต่างของคำทั้งสองมาใช้เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกัน เพื่อแสดงภาพของการนั่งเรือลำเล็กกลางทะเลและผิวปากเป็นเพลงนั้น คือ ความโรแมนติก แต่นั่งกันในตอนกลางคืนนั้นเป็นความพิลึก เพราะในยามค่ำคืนนั้นคงไม่มีคู่รักคิดจะมานั่งเรือเล่นเป็นแน่

8.2 ลำเอียงเที่ยงธรรม พบจากตอนภาษาไทยวันละคำ ดังความว่า

มีหลายคนบอกว่า ได้อ่านข้อเขียนของข้าพเจ้าแล้วให้บังเกิดความคิด
ความเห็นคล้อยตาม...

นั่นแน่ะ ! นี่แสดงว่ารักกันจริง จึงได้ลำเอียงเที่ยงธรรมถึงเพียงนี้

(ภาษาไทยวันละคำ. หน้า 171)

คำว่า “ลำเอียง” หมายถึง เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง , ไม่วางตัวเป็นกลาง , ไม่เที่ยงธรรม (ราชบัณฑิต , 2525. หน้า 711) คำว่า “เที่ยงธรรม” หมายถึง ตั้งตรงด้วยความเป็นธรรม (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 406) ผู้เขียนใช้ความแตกต่างของคำมาแสดงให้เกิดความกลมกลืนเพื่อกล่าวชมผู้อ่านที่ได้อ่านข้อเขียนของตนแล้วคล้อยตามว่า แสดงว่ารักกันจริงจึงได้เข้าข้างได้อย่างถูกต้องเช่นนี้ ซึ่งข้อเขียนอาจจะเขียนไม่ดีจริงก็ได้

9. **ประชดประชัน** คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศตวรรษที่ 20 ปรากฏพบประชดประชัน ดังนี้

9.1 กัลยาณมิตรส่วนมากหรือแทบทั้งหมดของข้าพเจ้าล้วนเป็นคนมองโลกในแง่ดีเช่นเดียวกับกับข้าพเจ้า พบจากตอนสัพเพเหระ ดังความว่า

กัลยาณมิตรส่วนมากหรือแทบทั้งหมดของข้าพเจ้าล้วนเป็นคนมองโลกในแง่ดีเช่นเดียวกับกับข้าพเจ้า เพราะฉะนั้นจึงสรรเสริญผู้อื่นน้อย แต่วิจารณ์ผู้อื่นมาก

(สัพเพเหระ.หน้า 114)

ศศิวิมลใช้ภาพพจน์ประชดประชันกล่าวว่า “กัลยาณมิตรส่วนมากหรือแทบทั้งหมดของข้าพเจ้าล้วนเป็นคนมองโลกในแง่ดีเช่นเดียวกับกับข้าพเจ้า” เพื่อประชดประชันตนเองและเพื่อนของตนว่าเป็นคนมองโลกในแง่ดี จึงวิจารณ์ผู้อื่นมากกว่าที่จะกล่าวชม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวไม่ถือเป็นการมองโลกในแง่ดี

9.2 ทำไมไม่ลุกขึ้นเปลี่ยนเสื้อนุ่งผ้าชะม้ากระโจมอกเสียเลยล่ะ ดูเป็นกันเองดีออก พบจากตอนอธิษฐานพรพรษา ดังความว่า

ชาวโทรทัศน์ก็เหมือนกัน ก็ช่องก็ช่องพอตอนจบ แทนที่จะปิดกล้องไปให้พันหูพันตา ยังจะฝืนแช่เอาไว้ให้เห็น พวกคนอ่านข่าวทั้งหญิงชาย ทำเป็นเก็บโน่นพันนี้ พุดคุ้ยหยอกล้อเป็นกันเองอยู่ไปมา ใครเขาอยากจะไปรู้ตีนลึกหนาบางของแก...หา ทำไมไม่ลุกขึ้นเปลี่ยนเสื้อนุ่งผ้าชะม้ากระโจมอกเสียเลยล่ะ ดูเป็นกันเองดีออก

(อธิษฐานพรพรษา.หน้า 188)

ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ประชดประชันกล่าวว่า “ทำไมไม่ลุกขึ้นเปลี่ยนเสื้อนุ่งผ้าชะม้ากระโจมอกเสียเลยล่ะ ดูเป็นกันเองดีออก” ประชดประชันผู้อ่านข่าวทางโทรทัศน์ที่เมื่อจบข่าวแล้วจะต้องฉายภาพในห้องข่าวนั้นก่อนที่จะตัดเข้ารายการอื่นว่า ถ้าคิดว่ามีคนต้องการจะชมภาพเหล่านั้น ก็ให้ลุกเปลี่ยนเสื้อผ้าเสียเลยจะเป็นกันเองมากขึ้นกว่านี้ ซึ่งในความจริงแล้วตนไม่ได้คิดเช่นนั้น

ศศิวิมลลับแหวก

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลลับแหวกพบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 เขียนแล้วเหมือนเอาไม้กัลดั๊กๆไปติดเอาไว้ที่ขอบตาล่าง จากตอนจับผู้ชายด้วยนัยน์ตา ดังความว่า

บางคนชอบใช้สีเขียนตาชนิดน้ำ ที่ทาปุบแก้งบับ ดิดทนนาน สีเขียนตาชนิดนี้เหมาะสำหรับกลางคืน หรือบางที่ใช้เขียนเส้นเล็กๆเหมือนขนตาที่ขอบตาล่าง ถ้าคนเขียนเป็นก็ดูดีอยู่หรอก แต่บางคนเขียนแล้วเหมือนเอาไม้กัลดั๊กๆไปติดเอาไว้ที่ขอบตาล่าง

(จับผู้ชายด้วยนัยน์ตา.หน้า 6)

“เขียนแล้วเหมือนเอาไม้กัลดั๊กๆไปติดเอาไว้ที่ขอบตาล่าง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของการ“เขียนตา” โดยเปรียบเทียบกับการ “เอาไม้กัลดั๊กๆไปติดเอาไว้ที่ขอบตาล่าง” ให้ภาพของการเขียนตาไม่เป็น ช่วงบริเวณโค้งของขอบตาล่าง เขียนออกมาเป็นเหลี่ยมมากเกินไป และความหนาของเส้นที่เขียนนั้นเท่ากันหมด

1.2 ขนตาจับกรังเป็นเส้นใหญ่ๆเหมือนก้างปลา จากตอนจับผู้ชายด้วยนัยน์ตา ดังความว่า

บางคนละเอียดถี่ถ้วนถึงขนาดใช้เข็มหมุดสอยสำหรับความงามระยะไฟกัล ก่อนที่มาสคาราจะแห้งสนิท ไม้ใช้ปล่อยให้ขนตาจับกรังเป็นเส้นใหญ่ๆเหมือนก้างปลา ขนตาล่างก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

(จับผู้ชายด้วยนัยน์ตา.หน้า 7)

“ขนตาจับกรังเป็นเส้นใหญ่ๆเหมือนก้างปลา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนใช้ภาพของ “ขนตาจับกรังเป็นเส้นใหญ่ๆ” เปรียบเทียบกับ “ก้างปลา” ซึ่งก้างปลานั้นให้ภาพของ

ความหนาและแข็งเหมือนก้างปลาแต่ละซี่ ซึ่งถ้าชนตาเป็นในลักษณะดังกล่าวแล้วจะไม่สวย และไม่เป็นธรรมชาติ

1.3 ผิวหนังน่องยังกะพระจันทร์วันเพ็ญ พบจากตอนงามพักตร์น่องเพียง
บุหลันฉาย ดังความว่า

สาวสมัยก่อนนะเขาขัดสีจิวรรณกันด้วยขมิ้น แล้วจะไม่ให้เหลืองละของ
เป็นทองทาบกระไรได้ ยิ่งพวกคุณช่างในด้วยแล้วละก็ผิวหนังน่องยังกะพระจันทร์
วันเพ็ญ ที่กวีเขาเปรียบไว้ทีเดียว

(งามพักตร์น่องเพียงบุหลันฉาย.หน้า 17)

“ผิวหนังน่องยังกะพระจันทร์วันเพ็ญ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนเปรียบเทียบ
ความผุดผาดของผิวหนังกับความสวยงามของแสงพระจันทร์วันเพ็ญ ซึ่งหมายความว่าผิวที่ขัดด้วย
ขมิ้นของผู้หญิงสาวในสมัยโบราณ โดยเฉพาะหญิงสาวที่อยู่ในรั้วในวังจะดูแลผิวกันมากขึ้น จึงให้
ภาพของความสดใส สว่าง นวลเนียนอร่าม เปรียบได้กับแสงสีนวลของพระจันทร์

1.4 ผัดแล้วหน้าขาวอกเหมือนคลุกกระดิ่งแป้งมาหยกๆ จากตอนงามพักตร์
น่องเพียงบุหลันฉาย ดังความว่า

มีแป้งตั้งร้อยชนิด สารพันสีให้เลือกใช้เข้ากับสีผิวตามใจชอบ แต่ก็ยังมี
ผู้หญิงอีกตั้งครึ่งค่อนกรุงเทพมหานครที่ยังผัดหน้าไม่เป็น ไม่รู้จักเลือกแป้งให้เข้า
กับสีผิวหรือผัดแล้วหน้าขาวอกเหมือนคลุกกระดิ่งแป้งมาหยกๆ

(งามพักตร์น่องเพียงบุหลันฉาย.หน้า 18)

“ผัดแล้วหน้าขาวอกเหมือนคลุกกระดิ่งแป้งมาหยกๆ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ให้
ภาพของ “กระดิ่งแป้ง” คือความขาวและหนาแน่นเต็มไปด้วยแป้งใน “กระดิ่ง” ซึ่งเป็นภาพขนาดใหญ่
เปรียบเทียบกับกรผัดหน้าที่ไม่เข้ากับสีผิวผู้หญิง ในที่นี้คือการใช้แป้งที่ขาวกว่าสีผิวจริงๆ

1.5 **ดูหน้าเพรียวและเหนียวเหมือนไปวิ่งทางไกลมาหยกๆ** จากตอนงามพัศตร์ ผ่องเพียงบุหลันฉาย ดังความว่า

หญิงสูงอายุ (คำนี้ฟังดูน่าเกลียดพิลึก) หญิงสูงอายุไม่ควรทาแก้มให้
แดงจัด จะทำให้ดูหน้าเพรียวและเหนียวเหมือนไปวิ่งทางไกลมาหยกๆ

(งามพัศตร์ผ่องเพียงบุหลันฉาย. หน้า 21)

“ดูหน้าเพรียวและเหนียวเหมือนไปวิ่งทางไกลมาหยกๆ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยให้ภาพของลักษณะหน้าตาและท่าทางของผู้ที่เพิ่งวิ่งทางไกลเสร็จ จะมีท่าทางที่หายใจและหมดเรี่ยวแรง หน้าตาก็จะดูโทรมเต็มไปด้วยเหงื่อ ผู้เขียนใช้ลักษณะนี้นำมาเปรียบเทียบกับผู้หญิงสูงอายุที่ทาแก้มแดงมากจนเกินไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง

1.6 **ความสวยงาม ที่เหมือนหน้าขนมเค้ก** จากตอนไม่สวย-แต่สวย ดังความว่า

ผู้ชายส่วนมากจะตื่นเต้นกับความสวยงาม ที่เหมือนหน้าขนมเค้ก ในตอนแรกๆแต่ลงท้ายก็เบื่อหน่ายกับความสวยแบบ ‘ไม่กระดิก’ สักเส้น

(ไม่สวย-แต่สวย. หน้า 27)

“ความสวยงาม ที่เหมือนหน้าขนมเค้ก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนเปรียบเทียบการแต่งหน้าจนหน้าเหมือนลักษณะการนำครีมมาเคลือบบนขนมเค้กตลอดจนตกแต่งสีล้วนเพื่อให้ดูน่ารับประทาน แต่ในการแต่งหน้านั้นจะทำให้ดูไม่เป็นธรรมชาติและเหมือนตั้งใจแต่งมากจนเกินไป เพียงเพื่อดึงดูดสายตาผู้ชาย ซึ่งก็ทำได้เพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้นเพราะไม่ได้สวยด้วยใบหน้าที่แท้จริงเป็นธรรมชาติ

1.7 **เกล้าแบบसानผมไปมาเหมือนเทินตะกร้อไว้บนหัว** จากตอนแบล็ค เมจิก ดังความว่า

เสื่อราตรีสีดำเหมาะกับผู้มีรูปร่างสูงโปร่งระเหิดระหง หรือสูงใหญ่
ทรงผมกลางคืนจะปล่อยหรือจะเกล้า ก็สวยทั้งนั้น ยกเว้นเกล้าแบบसानผมไปมา

เหมือนเห็นตะกร้อไว้บนหัวซึ่งเป็นทรงผมเมื่อปีมะโว้

(แบล็ค เมจิก.หน้า 44)

"เกล้าแบบसानผมไปมาเหมือนเห็นตะกร้อไว้บนหัว" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ศศิวิมลเปรียบเทียบการ "เห็นตะกร้อไว้บนหัว" กับ "การसानผม" เป็นลูกกลมๆบนศีรษะมีลักษณะเหมือนลูกตะกร้อที่เห็นหายसान และกล่าวว่าไม่ควรจะทำผมทรงดังกล่าวในการไปงานกลางคืนเพราะเป็นทรงผมสมัยโบราณและไม่เป็นที่นิยมแล้ว

1.8 จะผิวสวยเหมือนตุ๊กตากระเบื้องเคลือบ จากตอนอย่ายอมแก่ ดังความว่า

ที่จริงรองพื้นชนิดจุ่มน้ำทานี้ ถ้าสาวๆที่ผิวตั้งละเอียดอยู่แล้วมาทาละก็ จะผิวสวยเหมือนตุ๊กตากระเบื้องเคลือบเลยทีเดียว แต่ไม่เหมาะสำหรับผิวคนมีอายุแน่

(อย่ายอมแก่.หน้า 80)

"ผิวสวยเหมือนตุ๊กตากระเบื้องเคลือบ" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนกล่าวให้ความสวยของผิวเปรียบเทียบกับผิวตุ๊กตากระเบื้องเคลือบ ซึ่งให้ภาพของผิวที่มันวาว ผุดผ่องเป็นเงางามและนวลเนียน ของผู้หญิงสาวที่ผิวละเอียดอยู่แล้ว และใช้รองพื้นชนิดจุ่มน้ำทาเพิ่มลงไปบนผิว

1.9 ผอมแห้ง...เหมือนจิ้งจกถูกประตูหนีบ และ ผอมแล้ว...เปรียบเหมือนเอาเสื่อกับกระโปรงมาห่มไม้กระดาน จากตอนกึ่งแห่งเยอรมัน ดังความว่า

ที่จริงหากต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ระหว่างตุ่มสามโคกกับแม่ผอมแห้งแล้งบาง เหมือนจิ้งจกถูกประตูหนีบ คุณสาวตั้งครีengkตัดใจเลือกเอาเป็นจิ้งจกตายซาก ดีกว่าเป็นแม่ตุ่มโคก

ด้วยคิดต้นเอาเองว่าผอมแล้วจะใส่เสื่อได้สวยกว่าคนอ้วน หานึกเลยเถิดไปไม่ว่ามันจะสวยไปได้อย่างไรกัน เปรียบเหมือนเอาเสื่อกับกระโปรงมาห่มไม้กระดาน

(กึ่งแห่งเยอรมัน.หน้า 126)

“ผอมแห้ง...เหมือนจิ้งจกถูกประตุนีบ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนเปรียบเทียบลักษณะของ “จิ้งจกถูกประตุนีบ” คือภาพของจิ้งจกซึ่งตัวยาวและบางอยู่แล้ว ยิ่งเมื่อถูกประตุนีบจะทำให้รู้สึกตัวนั้นแบนลงไปอีก กับความ “ผอมแห้ง” ของผู้หญิง ซึ่งหลายคนคิดว่าคนผอมใส่เสื้อผ้าได้สวยกว่าคนอ้วน แต่ความจริงแล้วก็เหมือน “เอาเสื้อกับกระโปรงมาห่มไม้กระดาน” ซึ่งไม้กระดานนั้นให้ภาพของความแบน และเมื่อนำเสื้อกระโปรงมาใส่แล้วก็ยิ่งดูเก้งก้าง ไม่มีทรวดทรง ไม่มีชีวิต

1.10 ทางเรียบและแน่นเหมือนแล่นอยู่บนพรม จากตอนใครว่าอีสานแล้ง ดังความว่า

วัดถ้ำกองเพลนี้อยู่ห่างจากอุดรธานีประมาณ 40 กิโลเมตร มีทางแยกเป็นถนนดินแดงไปสู่เขตวัดอีกประมาณ 8 กิโลเมตร ทางเรียบและแน่นเหมือนแล่นอยู่บนพรม แล่นสักประเดี๋ยวใจ ก็ถึงวัดถ้ำกองเพล...

(ใครว่าอีสานแล้ง. หน้า 241)

“ทางเรียบและแน่นเหมือนแล่นอยู่บนพรม” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนเปรียบเทียบลักษณะของการขับรถผ่านทางดังกล่าวนี้ไม่มีอะไรสะดุดเหมือนแล่นอยู่บนพรม เพราะพรมนุ่ม ให้ความรู้สึกของการนั่งอย่างสบายอยู่บนรถที่แล่นไปบนทางเส้นนี้ เนื่องจากไม่มีสิ่งกีดขวางหรือแม้แต่ก้อนหินก้อนดินใดๆทำให้รถสะเทือน

1.11 กฐิพระที่นี้มีขนาดเล็กจิ๋ว ชุกซ่อนอยู่ตามซอกหินเหมือนบ้านตุ๊กตา จากตอนใครว่าอีสานแล้ง ดังความว่า

กฐิพระที่นี้มีขนาดเล็กจิ๋ว ชุกซ่อนอยู่ตามซอกหินเหมือนบ้านตุ๊กตา
แต่จะหลังอยู่ห่างกันเพื่อผลแห่งความสงบสงัด

(ใครว่าอีสานแล้ง. หน้า 241)

“กฐิพระที่นี้มีขนาดเล็กจิ๋ว ชุกซ่อนอยู่ตามซอกหินเหมือนบ้านตุ๊กตา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ศศิวิมลใช้ “บ้านตุ๊กตา” เปรียบเทียบกับ “กฐิพระที่นี้มีขนาดเล็กจิ๋ว ชุกซ่อนอยู่ตาม

ชอกหิน" ซึ่งให้ภาพของความเล็กรัก สวยงาม เป็นระเบียบ สะอาด ที่บรรจงสร้างขึ้นมาได้ อย่างน่าอยู่อาศัยของกษัตริย์

2. อุปลักษณะ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศตวรรษที่สิบแปดพบอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 รongพื้นดูบาง ไม่หนาเป็นหน้ากาก พบจากตอนงามพักร่ม่องเพียงบุหลันฉาย ดังความว่า

ถ้ารongพื้นชั้นหรือแห้งเกินไป อาจจะช่วยครีมเหลวจำพวกให้ความชุ่มชื้น (MOISTURIZER) ที่ไม่มีความมันลงไปผสมกับรongพื้นสัก 5,6 หยด จะช่วยให้ครีมรongพื้นเหลวขึ้น และสะดวกแก่การเกลี่ยให้ทั่วใบหน้า ทั้งยังทำให้รongพื้นดูบาง ไม่หนาเป็นหน้ากาก

(งามพักร่ม่องเพียงบุหลันฉาย. หน้า 20)

"รongพื้นดูบาง ไม่หนาเป็นหน้ากาก" เป็นภาพพจน์อุปลักษณะที่ศตวรรษที่สิบแปดเปรียบเทียบ "หน้ากาก" คือ เครื่องบังใบหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525. หน้า 832) กับการรongพื้นหน้าจนวนหน้า ดูไม่กลมกลืนเป็นผิวเดียวกับหน้า โดยแนะนำว่าควรช่วยครีมเหลวลงไปรongพื้นที่ชั้นจนเกินไปเสียก่อน รongพื้นจะได้ดูบางกลมกลืน

2.2 ออกันเป็นภูเขาเลากา พบจากตอนไม่สวย-แต่สวย ดังความว่า

สมัยนี้โอดลาสสิค กุลสตรีต้องออกแบน เวลาใส่เสื้อทรงเอ็มไพร์รัดได้ออก ยกอกให้เห็นเป็นกระเปาะเล็กๆน่าเอ็นดู ไครอกใหญ่ ออกันเป็นภูเขาเลากาแทบจะอยากไปเฉือนทิ้งเสียให้รู้แล้วรื้อรอด

(ไม่สวย-แต่สวย. หน้า 26)

"ออกันเป็นภูเขาเลากา" เป็นภาพพจน์อุปลักษณะที่ศตวรรษที่สิบแปดเปรียบเทียบภาพของ "ภูเขาเลากา" คือความใหญ่โตกับ "อก"ของผู้หญิงที่มีขนาดหน้าอกใหญ่ หากมีชีวิตในสมัยนี้โอดลาสสิค จะเสียเปรียบเนื่องจากในสมัยนั้นนิยมใส่เสื้อที่รัดได้ออก เพื่อเน้นหน้าอก

2.3 หน้าอกยังแข็งปั๋งเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก พบจากตอนนิทราทิพย์ ดังความว่า

ว่ากันอย่างกลางๆแบบของเสื่อนอนไม่น่าจะมีจีบระบาย หรือลูกไม้ติดให้
ฟูฟารกรุงรังจนเกินไป...ข้อสำคัญคืออย่าผลอคาดยกทรงยกทรงเข้าไปด้วยเวลา
ใส่ชุดนอน เรื่องกลัวสามีจะจับได้ว่าหน้าอกเล็กเป็นอันยกเล็กไปได้...ใส่เสื่อนอน
บางๆที่ดูเบาเนื้อเบาตัว ให้นำรักที่นุ่มยัดดีกว่าที่พอล้มตัวลงนอนแล้ว หน้าอกยัง
แข็งปั๋งเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กอยู่ได้

(นิทราทิพย์.หน้า 86-87)

"หน้าอกยังแข็งปั๋งเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก"เป็นภาพพจน์อุปโลกณ์ที่ผู้เขียนเปรียบเทียบ
"คอนกรีตเสริมเหล็ก" ซึ่งให้ภาพความแข็งแรงทนทานของคอนกรีตเหมือนเสริมด้วยเหล็ก กับ
ทรงอก ในเชิงตำหนิผู้หญิงที่เมื่อจะเข้านอนแล้วยังใส่ยกทรงที่เสริมทรงอกนอนด้วย ว่าไม่ควร
กระทำเพราะเป็นสิ่งที่ไม่น่าดู ไม่น่ารัก

2.4 ตัวผอมเป็นเข็มหมุด พบจากตอนกึ่งแห่งเยอรมัน ดังความว่า

เรื่องผมนั้น มีสูตรว่า คนผอมอย่าทำผมหวัดมีข้อขึ้นวรรณรุงรัง
ในเมื่อตัวผอมเป็นเข็มหมุด แล้วทำไมต้องทำผมใหญ่โต แปรร่อนไปตามที่ต่างๆ
ให้เมื่อยคอปเล่าๆ

(กึ่งแห่งเยอรมัน.หน้า 133)

"ตัวผอมเป็นเข็มหมุด" เป็นภาพพจน์อุปโลกณ์ที่ศศิวิมลให้คน"ผอม" เปรียบเทียบกับ
"เข็มหมุด" เพื่อให้ภาพของความเรียวเล็ก ไม่มีทรวดทรง ว่าหากทำทรงผมใหญ่ๆจะยิ่งทำให้ดูโต
เฉพาะที่ศีรษะเหมือนกับลักษณะของเข็มหมุด ซึ่งนอกจากจะหนักแล้วยังทำให้ดูผอมลงไปอีกด้วย

2.5 พัดจนมือเป็นดอกไม้ไหว พบจากตอนฉลองปริญญา ดังความว่า

เดินรำจนเหงื่อไหลไคลย้อยออกอย่างนั้น ตัวหรือก็เหนียวหนับ อากาศ
ก็ร้อนยังกับเข้าเตาอบ นั่งพัดจนมือเป็นดอกไม้ไหวแล้วยังไม่คลาย

เดินหลายเพลงเข้าซึกเหนื่อย เลยล่อข้าวคัมที่เขามิไ่วเป็นซัปเปอร์เสีย 2 ซาม

(ฉลองปริญญา.หน้า 142)

“พัตจนมือเป็นดอกไม้ไหว” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ที่ศศิวิมลเปรียบเทียบอาการของ “ดอกไม้ไหว” กับการ “นั่งพัต” แสดงภาพของการใช้มือพัตด้วยความเร็ว ก็ยังไม่สามารถทำให้ คลายร้อนหรือหายเหนื่อยลงได้ เนื่องจากความร้อนและเหนื่อยจากการเดินในงานฉลอง

3. สัมพจนัย คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมาย คลุมหมดยุ่กส่วน สำหรับในศศิวิมลสับแหลกไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจนัย

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศศิวิมลสับแหลกพบนามนัย ดังนี้

4.1 ไก่แก่ พบจากตอนจับผู้ชายด้วยนัยน์ตา ดังความว่า

สำหรับสาวรุ่นดรุณีออกจะได้เปรียบ เพราะนัยน์ตาสดใสแวววามด้วย
วัยแรก ไม่มีเส้นเลือดทอเป็นใยอยู่ที่ตาขาวเหมือนพวกไก่แก่ทั้งหลาย เพียงแต่
เน้นน้ำหนักนิดหน่อยที่ดวงตา และเปลือกตาก็เห็นจะพอ

(จับผู้ชายด้วยนัยน์ตา.หน้า 2)

ผู้เขียนใช้ “ไก่แก่” แทนผู้หญิงที่อายุมากแล้ว จึงเป็นเหตุให้ดวงตาที่ไม่สดใส มีเส้นเลือด
ปรากฏข้างในตา เป็นข้อเสียเปรียบในการแต่งตา ว่าไม่เหมือนกับตาของผู้หญิงสาวที่ตกแต่ง
เล็กน้อยก็สวย

4.2 หน้าต่างหัวใจ พบจากตอนจับผู้ชายด้วยนัยน์ตา ดังความว่า

มาศคาราทูกชนิด จะมีลักษณะเป็นครีมเหลวที่แห้งเร็ว พอแปรง
มาศคาราลงบนขนตาแล้ว ขนตาหลายเส้นจะจับกันเป็นเส้นใหญ่หนา บางที่

มาสดาราจิบเป็นก้อน ต้องรีบใช้แปรงเล็กๆสำหรับแปรงขนตาที่แห้งๆและสะอาด
แปรงขนตาให้กระจายออกโดยเร็ว...

พุ่มนี้ลองแต่งตาตามวิธีที่เราแนะนำมานี้ แล้วคอยดูผลที่จะเกิดขึ้น ถ้า
บังเอิญมีทั้งหมดทั้งแก่มารุมเป็นหน้าต่างหัวใจคุณที่หลายๆคนละก็ เราไม่รับรู้ด้วย
(จับผู้ชายด้วยนัยน์ตา.หน้า 7-8)

"หน้าต่างหัวใจ" เป็นภาพพจน์ที่ผู้เขียนใช้แทนดวงตาของผู้หญิง ซึ่งตนได้กล่าวให้แต่ง
ดวงตาตามวิธีที่ตนแนะนำ และเชื่อว่าถ้าปฏิบัติตามแล้ว จะมีผู้ชายอยากทำความรู้จักมากมาย

4.3 บัวทิพย์สล้าง พบจากตอนบัวทิพย์สล้าง ดังความว่า

แย้มออกมาแค่นี้ ก็เป็นที่รู้กันถ้วนหน้าอยู่แล้วว่าหมายถึงอะไร ไม่ใช่
บัวทิพย์ที่บ่อหินบ่อทรายที่ไหน แต่เป็น**บัวทิพย์สล้าง**ที่คุณผู้หญิงมีอยู่ประจำกาย
คนละสองดอกพอดิบพอดี ไม่มีเกิน

(บัวทิพย์สล้าง.หน้า 67)

ศศิวิมลใช้ "บัวทิพย์สล้าง" โดยกล่าวว่าไม่ได้หมายถึงดอกบัว แต่เป็นทรวงอกของผู้หญิง
และกล่าวว่าทุกคนนั้นทราบกันดีอยู่แล้ว

4.4 ก้นชน พบจากตอนบัวทิพย์สล้าง ดังความว่า

ทั้งเสื่อราตรียาวชนิดหฐสมัยนี้ มักจะใช้ผ้าชนิดอ่อนไหวเนบเนียนไปกับ
ลำตัว ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ผู้สวมใส่ได้มีโอกาสเสริมเครื่องในอะไรเอาไว้มันแต่
ขึ้นเดียว สมัยนี้ใครยังมาใส่ 'ก้นชน'แหลมเย็บเป็นปี่รามิดอยู่อีก ดูออกจะเขย
ล้ำสมัยเต็มที

(บัวทิพย์สล้าง.หน้า 71)

"ก้นชน" ในที่นี้ผู้เขียนใช้แทนยกทรง ที่ผู้หญิงสมัยนี้ไม่นิยมสวมใส่ในเวลาไปงานกลางคืน
เพราะจะต้องสวมชุดราตรีที่เป็นชุดแนบกับลำตัว หากใส่ยกทรงจะทำให้หน้าอกดูแหลมและแข็ง
เหมือนกับรูปทรงของปี่รามิด

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือ วัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศตวิมลสืบแหล่ง พบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 สำนึกประหลาดที่เย็นเยือกก็ได้แล่นเข้ามาจับขั้วหัวใจ พบจากตอน
อยากจะรักสักครั้ง ดังความว่า

และกว่าที่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร แวบหนึ่งของสำนึกประหลาดที่เย็นเยือก
ก็ได้แล่นเข้ามาจับขั้วหัวใจ และเคลือบคลุมไปตั้งแต่ปลายเท้าจรดปลายผม...
นั่นคือคุณรู้สึกว้าวหวาดสุดขีด

(อยากจะรักสักครั้ง หน้า 226)

"สำนึกประหลาดที่เย็นเยือกก็ได้แล่นเข้ามาจับขั้วหัวใจ" เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งการ "แล่น
เข้ามาจับขั้วหัวใจ" ถือเป็นกริยาที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ "สำนึกประหลาด" เป็นผู้กระทำ
โดยศตวิมลใช้ภาพพจน์ดังกล่าวแสดงความรู้สึกเศร้าและเหงาเหมือนกับอยู่คนเดียว

5.2 หัวใจกำลังร้องไห้ พบจากตอนอยากจะรักสักครั้ง ดังความว่า

คุณฝันยิ้มแห่งแล้งท้งที่หัวใจกำลังร้องไห้ ไม่กล้าพูดไม่กล้าออกเสียง
เพราะคงจะสิ้นเครื่องจนคนเขาจับได้ถึงความรันทภายในที่ปกปิดเอาไว้จนสุดฤทธิ์
(อยากจะรักสักครั้ง หน้า 229-231)

"หัวใจกำลังร้องไห้" เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งการ "ร้องไห้" ถือเป็นกริยาที่คนกระทำ แต่ในที่
นี้กล่าวให้ "หัวใจ" เป็นผู้กระทำ แสดงความรู้สึกของความโศกเศร้าที่สุด แต่ไม่อาจแสดงออกให้
ผู้อื่นทราบได้ว่าตนกำลังรู้สึกอย่างไร โดย "หัวใจ" เป็นตัวแทนของสิ่งที่อยู่ภายในและมีความสำคัญ
ที่สุดต่อชีวิต

5.3 เสียงกระซิบจากเกลียวคลื่น พบจากตอนไทยอพยพ ดังความว่า

ก็เรื่องเมืองไทยอันเป็นที่รักของเราแน่ละ เขาเลื้อยกันว่าอีกไม่ช้าไม่นาน
ก็คงไม่แคล้วเหมือนประเทศเพื่อนบ้านอย่างที่เห็นๆ ท่านผู้รู้ท่านว่ามันมา
อีกรอบเดียวกันเนี่ยบ...

แค่ท้องฟ้าสีธรรมชาตินี้ก็ตองนอนสะดุ้งเป็นกุ่มเด่นไม่เว้นแต่ละวัน เหตุ
ก็เพราะเสียงกระซิบจากเกลียวคลื่น อันน่าสะพึงมีว่า...คอยดูไปเถอะ อีกไม่นาน
เกินรอ เมืองไทยจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์

(ไทยอพยพ.หน้า 253-255)

“เสียงกระซิบจากเกลียวคลื่น” เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งการ “กระซิบ” ถือเป็นกริยาที่คน
กระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “เกลียวคลื่น” เป็นผู้กระทำ โดยศศิวิมลใช้ภาพพจน์ดังกล่าวแสดงถึง
คำพูดของคนที่ยกต่อกันมาว่า สักวันหนึ่งประเทศไทยคงจะต้องเปลี่ยนระบอบการปกครองจาก
ประชาธิปไตยเป็นคอมมิวนิสต์

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้
กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศศิวิมลสลับแหล่งพอบอติพจน์ ดังนี้

6.1 ถึงแม้ฝนตกฟ้าร้องหรือลงน้ำดำทะเลอย่างไรรับรองว่าไม่มีปรากฏการณ์ที่
เรียกว่า ‘คิ้วหลุด’ พบจากตอนเจ้าอ้ายอ้ายคิ้วให้เรียมเหงา ดังความว่า

ถ้าคุณใช้มาสคาราชนิดทนน้ำ (WATER-PROOF) ด้วยแล้ว ถึงแม้ฝนตก
ฟ้าร้องหรือลงน้ำดำทะเลอย่างไรรับรองว่าไม่มีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ‘คิ้วหลุด’
เป็นอันขาด

(เจ้าอ้ายอ้ายคิ้วให้เรียมเหงา.หน้า 13)

“ถึงแม้ฝนตกฟ้าร้องหรือลงน้ำดำทะเลอย่างไรรับรองว่าไม่มีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า
‘คิ้วหลุด’” แสดงถึงความคงทนของคิ้วที่ใช้มาสคาราชนิดทนน้ำ คือแม้ว่าจะถูกฝนหรือน้ำอย่างไร
คิ้วก็จะไม่หลุด

6.2 คุณสาวใช้ปั้นจั่นยกอกให้เบียดชิด พบจากตอนบัวทิพย์ส้าง ดังความว่า

วิธีแรงงาหน้าอกอีกวิธีหนึ่ง เป็นที่เด็ดชนิดที่ถ้าไม่รักกันจริงก็จะ
ไม่ยอมยกบอก คือหลังจากที่คุณสาวใช้ปั้นจั่นยกอกให้เบียดชิดกันดีแล้ว ค่อย
บรรจงใช้รองพื้นสีเข้มจัด หรืออายแชโดว์สีน้ำตาลอ่อน จะใช้อย่างครีมหรือผง
ก็ได้ แต่ตรงร่องอกแล้วเกลี่ยขึ้นมาให้กลืนหายไปกับแผ่นอก

(บัวทิพย์ส้าง.หน้า 72)

ภาพของการที่ “คุณสาวใช้ปั้นจั่นยกอกให้เบียดชิด” เป็นภาพของหญิงสาวที่หน้าอกห่าง
ผู้เขียนจึงกล่าวให้ใช้ “ปั้นจั่น” หมายถึง เครื่องยกของหนักประกอบด้วยเสาะและรอก, เครื่องสำหรับ
ยกของหนัก (ราชบัณฑิต,2525.522) ซึ่งต้องออกแรงมากจึงใช้กำลังคนไม่ได้ ยกให้ชิดเสียก่อนจึง
จะแรงอกให้ดูสวยได้ตามคำแนะนำ อันเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริงเพราะหน้าอก
ไม่จำเป็นต้องใช้ปั้นจั่นยก

6.3 รถคันยาวเท่าบ้าน พบจากตอนบัวทิพย์ส้าง ดังความว่า

ดอกฟ้า ย่อมมีการศึกษาดีมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย...เวลาไปโรงเรียน
ก็นั่งรถคันยาวเท่าบ้านไปเรียน

(เธอเป็นดอกฟ้า.หน้า 203)

ผู้เขียนใช้ “รถคันยาวเท่าบ้าน” ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง เพราะรถจะยาว
อย่างไรก็คงไม่เท่าบ้าน ใช้ภาพพจน์นี้เพื่อแสดงคุณสมบัติหนึ่งของคุณสาวใช้ที่มีฐานะดี

6.4 คนกิเลสหนาเป็นปีกขนาดชุดออกมาบินควายได้เป็นฝูงๆ พบจากตอน ใครว่าอีสานแล้งดังความว่า

และเมื่อรถแล่นห่างวัดออกมาไกล ในใจก็อดนึกไม่ได้ว่า คนกิเลสหนา
เป็นปีกขนาดชุดออกมาบินควายได้เป็นฝูงๆอย่างเราๆ พอห่างวัดก็เห็นจะ
ห่างกรรม จะทำดีไปตลอดรอดฝั่งได้สักทีนี้

(ใครว่าอีสานแล้ง.หน้า 251)

ความเปรียบเทียบว่า “คนกิเลสหนาเป็นบิกขนาคูคอกมาบ้านควายได้เป็นฝูงๆ” แสดงภาพของคนที่มีแต่กิเลส ซึ่งผู้เขียนเปรียบเทียบให้เป็นรูปธรรม เหมือนดินน้ำมันก้อนใหญ่ที่สามารถนำมาปั้นกระบือได้เป็นจำนวนมาก อันเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง เพราะกิเลสไม่สามารถนำมาปั้นได้

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขำขัน สำหรับในคดีวิมลลับแหลกพบอธิพจน์ ดังนี้

7.1 ออกเล็กเท่าฝ่าหอย ไปฉีดให้ใหญ่เท่าฝ่าซีได้ในพริบตา พบจากตอน บัวทิพย์ล้าดัง ดังความว่า

เราไม่เคยถึง ออกใหญ่ ออกเล็ก กันให้สะเทือนใจไปเปล่าๆ สมัยนี้ออกเล็ก
เท่าฝ่าหอย ไปฉีดให้ใหญ่เท่าฝ่าซีได้ในพริบตา จะให้ยุบให้พองแคไหนได้ทั้งนั้น
เรื่องอะไรจะมายอมเป็นแม่บัวเหี่ยวอยู่ทั้งชาติ

(บัวทิพย์ล้าดัง หน้า 68)

ภาพของ “ออกเล็กเท่าฝ่าหอย ไปฉีดให้ใหญ่เท่าฝ่าซีในพริบตา” เป็นภาพที่ให้ความรู้สึกขำขัน และกล่าวเกินจริง เนื่องจาก ถึงแม้จะมีการเสริมออกให้ใหญ่ได้เท่าไรก็ตาม คงไม่มีใครที่จะเสริมจนใหญ่เท่าฝ่าซีอย่างแน่นอน และ “ในพริบตา” ทำให้นึกภาพของลูกโป่งตอนที่ยังไม่ได้เป่าจะพบบ่อย แต่เมื่อเป่าแล้วก็จะพองออกทันที ซึ่งหน้าอกคงเสริมไม่ได้รวดเร็วขนาดนั้น

7.2 ทำทางคล้ายกับว่าถ้าใครนอนตาปิดไม่สนิทหรือนอนอ้าปาก เธอก็จะเอื้อมมือมาปิดเปลือกตาหรือหุบปากให้ ถ้าใครนอนน้ำลายยืด เธอก็จะค่อยๆ เช็ดน้ำลายให้ พบจากตอนเธอคือไฮสเตรสส์ ดังความว่า

ตอนนี้คุณไฮสเตรสส์ก็เดินจากห้วงรถมาทำยรถ ทำท่ามองซ้ายมองขวา
ดูแลสารทุกข์สุกดิบของผู้โดยสาร อนาคตหวังโยทุกๆแถว ทำทางคล้ายกับว่า
ถ้าใครนอนตาปิดไม่สนิทหรือนอนอ้าปาก เธอก็จะเอื้อมมือมาปิดเปลือกตาหรือ
หุบปากให้ ถ้าใครนอนน้ำลายยืด เธอก็จะค่อยๆ เช็ดน้ำลายให้

(เธอคือไฮสเตรสส์ หน้า 215)

ภาพของหญิงสาวที่คอยให้ความสะดวกแก่ผู้โดยสารบนรถนั้นมี “ท่าทางคล้ายกับว่า ถ้าใครนอนตาปิดไม่สนิทหรือนอนอ้าปาก เธอก็จะเอื้อมมือมาปิดเปลือกตาหรือหุบปากให้ ถ้าใครนอนน้ำลายยืด เธอก็จะค่อยๆ เช็ดน้ำลายให้” นั่นเป็นภาพที่กล่าวเกินจริงและให้อารมณ์ขัน ซึ่งผู้เขียนเพียงแต่กล่าวให้ผู้อ่านเห็นภาพของความกระตือรือร้น และความพยายามที่จะเอาใจใส่ผู้โดยสารของหญิงสาวผู้นี้โดยไม่ขาดตกบกพร่องทั้งยามหลับและยามตื่น

8. ปฏิภาคพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศศิวิมลลับเหล็ก พบปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 ทีติ อันแสนจะพิเศษ พบจากตอนไม่สวย-แต่สวย ดังความว่า

ลองสังเกตดูสตรีที่ได้ชื่อว่าสวยเด่นที่สุด มีชื่อเสียงที่สุดในโลก ดารา
ภาพยนตร์ที่มีความสามารถเยี่ยมยอด นางแบบที่มีค่าตัวแพงที่สุด และบรรดา
สตรีที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในชีวิต ทุกคนล้วนแล้วแต่มี ‘ทีติ’ อันแสนจะ
‘พิเศษ’ ไม่ซ้ำใคร

(ไม่สวย-แต่สวย. หน้า 26-27)

“ทีติ” คือ ลักษณะด้อยที่ควรปรับปรุง เป็นไปในทางลบ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่กล่าวได้ว่า “พิเศษ” คือ ลักษณะอันดี เห็นอกว่าผู้อื่น เป็นความหมายในเชิงบวก ผู้เขียนใช้ “ทีติ” และ “พิเศษ” ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกันมาแสดงให้เกิดความกลมกลืน ของผู้หญิงที่มีชื่อเสียงหลายคนที่มีบางอย่างเหมือนจะต้องปรับปรุง แต่กลับใช้ลักษณะด้อยทำให้ดูดีและเป็นเอกลักษณ์ของพวกเธอได้เป็นอย่างดี

8.2 เนื้อห้อยใต้ตาแต่ดูมีเสน่ห์ร้อนแรง พบจากตอนไม่สวย-แต่สวย ดังความว่า

ดารานางแบบที่ชื่อก้องโลกอีกหลายคน ล้วนแล้วแต่มี ‘ทีติ’ บนใบหน้า
ทั้งนั้น เนื้อห้อยใต้ตาแต่ดูมีเสน่ห์ร้อนแรง ละก็ ต้องยกให้ซีโมน ซินญูเวร์ต์

(ไม่สวย-แต่สวย. หน้า 28)

“เนื้อห้อยไต้ตา” เป็นภาพของตาที่มีเนื้อมากเกินไปที่บริเวณตาล่าง ซึ่งดูไม่ดี ไม่สวย แต่ “ซีโมน ซินญูเวร์ต” สามารถทำให้ลักษณะนี้ของเธอกลายเป็นเสน่ห์ที่น่าติดตามได้ เป็นการใช้ความแตกต่างของคำมาทำให้กลมกลืนกัน

8.3 คนไม่สวย...แต่สวย พบจากตอนไม่สวย-แต่สวย ดังความว่า

ใครก็ไม่รู้เคยพูดไว้ว่า “เมื่อผู้หญิงฉลาด เธอจะนำสนใจและดูสวยขึ้นโดยอัตโนมัติ” เห็นไหมว่า ความสวยนั้นยังเป็นเรื่องรองๆ เรื่องไม่สำคัญเลย มาเป็น คนไม่สวย...แต่สวยกันเถอะ!

(ไม่สวย-แต่สวย.หน้า 31)

ผู้เขียนใช้ความหมายตรงข้ามของคำว่า “ไม่สวย” เป็นความหมายในทางลบ หมายถึงหน้าตาที่ไม่ดีของผู้หญิง กับ “สวย” เป็นความหมายในทางบวก คือ ผู้หญิงหน้าตาดี มาทำให้เกิดความกลมกลืนกัน โดยแนะนำให้นม่นำวจิตใจของผู้อ่านที่อาจจะคิดว่าตัวเองไม่สวย แต่ก็สามารถทำความดี ทำกริยาให้น่ารัก จนให้ผู้พบเห็นรู้สึกมองข้ามเรื่องของหน้าตาไป

8.4 คำชมโคมผู้ที่มีใบหน้าบูด พบจากตอนเสน่ห์ปลายจวัก ดังความว่า

จวักหรือดวก คือเครื่องใช้สำหรับตักข้าวหรือแกง ทำด้วยกะลามะพร้าวเป็นรูปวงๆ นอกจากจะใช้เป็นคำชมสตรีแม่บ้านแม่เรือนที่มีฝีมือทำกับข้าวกับปลาจวักปรนนิบัติผู้ใจดีแล้ว ยังใช้เป็นคำชมโคมผู้ที่มีใบหน้าบูดอยู่เป็นนิจสิน เช่นว่า “ดูแม่นี่ดี หน้ายังกะดวก” เป็นต้น

(เสน่ห์ปลายจวัก.หน้า 177)

“คำชมโคม” เป็นคำชมสำหรับผู้หญิงที่สวย และมีกริยามารยาทที่ดี น่ารัก ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนให้ใช้คำชมโคมสำหรับ “ผู้ที่มีใบหน้าบูด” ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่ควรเรียกว่า “โคม” เพราะใบหน้าบูดย่อม ไม่สวย ไม่น่ารัก แต่ผู้เขียนก็นำคำทั้งสองมาแสดงเพื่อให้เกิดความกลมกลืนกัน โดยมุ่งให้เห็นเอกลักษณ์ของ “จวัก” คือภาพของภาชนะที่ใช้ตักแกงจืดกับ ผู้หญิงมีลักษณะดังกล่าว

9. **ประชดประชัน** คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้ความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศตวรรษที่สิบแปดพบภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 **ผ้าไทยมีคุณภาพดี รอยเหี่ยวตรงไต้รักแร้นั้นปรากฏอยู่นานเท่านั้น**
พบจากตอนเจ้าสาวหน้าร้อน ดังความว่า

ที่นี้พูดถึงชุดไทยของเรา แต่งชุดไทยดูเรียบร้อยและสวยงามสง่าน่ารัก
เสียอย่างเดียวแต่งชุดไทย ผ้าไทยหน้าร้อนเหี่ยวออกมาก ซึ่มเห็นเป็นดวงสี่เหลี่ยม
ตรงไต้รักแร้ดวงบ่อเริ่ม และเนื่องจากผ้าไทยมีคุณภาพดี รอยเหี่ยวตรงไต้รักแร้
นั้นปรากฏอยู่นานเท่านั้น

(เจ้าสาวหน้าร้อน. หน้า 51)

ผู้เขียนประชดประชันคุณสมบัติของผ้าไทยว่ามี “คุณภาพดี” ถึงสามารถทำให้รอยเหี่ยว
ไต้รักแร้อยู่ได้นาน ซึ่งในความจริง ผู้เขียนหมายความว่าข้อเสียของการสวมใส่ผ้าไทยใน
ฤดูร้อนที่เมื่อเหี่ยวออกโดยเฉพาะบริเวณไต้รักแร้นั้น คราบของรอยเหี่ยวที่ปรากฏบนผ้าจะ
ไม่จางหายไป จึงทำให้ผ้ารวมถึงผู้สวมใส่ดูไม่ดี ไม่สวย

9.2 **เอาท็อฟฟี่ใส่ถาดมาแจกให้กินหลังอาหารแก้พิษผุ** พบจากตอน
เธอเป็นไฮสเตรสส์ ดังความว่า

กินข้าวเสร็จจสรพ เธอก็จัดแจงตรวจบัตรโดยสาร ต้อนผู้โดยสารขึ้นรถ
จัดที่นั่งตามเบอร์ ช่วยยกสัมภาระเล็กๆน้อยๆ แล้วก็เอาท็อฟฟี่ใส่ถาดมาแจกให้
กินหลังอาหารแก้พิษผุ

(เธอเป็นไฮสเตรสส์. หน้า 214)

การ “กินท็อฟฟี่” ซึ่งเป็นลูกอมที่ให้ความหวานนั้นไม่สามารถ “แก้พิษผุ” ได้ แต่เป็น
คุณสมบัติตรงกันข้าม คือยิ่งทำให้พิษผุ ผู้เขียนใช้ความหมายดังกล่าวเพื่อแสดงให้เกิดอารมณ์ขัน

ศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่ง

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่ง พบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 คนในบ้านนี้ รวบรวมด้วยอีกสองตัว รังเกียจแมวหมด...ราวกับเป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาแต่ชาติไหนๆ จากตอนรักข้างรั้ว ดังความว่า

คนในบ้านนี้ รวบรวมด้วยอีกสองตัว รังเกียจแมวหมด แค่มาดูเดินห่างๆ อยู่บนรั้ว จะต้องถูกเห่ากรรโชกกระชั้นไม่รู้จักจบสิ้น ถ้าเกิดพลาดพลั้งพลัดตกลงมาฟากชะนีเมื่อไร เป็นที่แน่ที่จะต้องโดนขย้ำขยิกขยี้บีบไม่มีขึ้นดี ราวกับเป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาแต่ชาติไหนๆ

(รักข้างรั้ว, หน้า 27)

“คนในบ้านนี้ รวบรวมด้วยอีกสองตัว รังเกียจแมวหมด...ราวกับเป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาแต่ชาติไหนๆ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ผู้เขียนใช้อำนาจของการ “รังเกียจแมว” ของคนในบ้านนี้และหมาอีกสองตัว เปรียบเทียบกับการ “เป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาแต่ชาติไหนๆ” เพื่อแสดงถึงความรู้สึกของความรังเกียจ และไม่มีทางที่จะเป็นมิตรกับแมวเป็นอันขาดของบุคคลากรในบ้านของผู้เขียน เพราะแม้แต่หากแมวพลัดตกลงมาในรั้วบ้านของผู้เขียน แมวจะต้องถูกทำร้ายอย่างไม่ไยดี

1.2 คนที่มีกฎเกณฑ์มีลัทธิธรรมเนียมมาก ๆ ดูไปก็เหมือนคนที่วางระเบิดไว้รอบๆตัว จากตอนอ้อยหวาน ดังความว่า

เนื่องจากข้าพเจ้าเป็นผู้มีกฎเกณฑ์ จะไปจะมามีใต้อยู่ดีๆ โผล่มาจะเอ็กกันโดยไม่บอกไม่กล่าว ข้าพเจ้าอาจจะกำลังพอกหน้าตึงด้วยไซ้ชาวตีกับมะนาวหรือเอาแตงกวาหันบางๆหนักขึ้น ปิดไว้ที่ดวงตาและริมฝีปาก...

มาเดี๋ยวนี้สิ ที่ข้าพเจ้าได้ละเลิกข้อกำหนดต่างๆไปเสียมากแล้ว จะยังหลงเหลือเด็ดลอดออกมาให้เห็นบ้าง ก็ด้วยเป็น ‘ทางเก่า’ ที่คุ้นเคย

อีกประการหนึ่ง เท่าที่เห็น คนที่มีกฎเกณฑ์มีลัทธิธรรมเนียมมากๆ ดูไปก็เหมือนคนที่วางระเบิดไว้รอบๆตัว คนอื่นเขาไม่รู้อิเหนอเหนมาเหยียบเข้า คนที่โดนระเบิดแห่งความหงุดหงิดทุกข์ร้อนชุ่มมัว คือเจ้าตัวเองทั้งสิ้น คนอื่นเขาไม่รับรู้ด้วยสัณนิค

(อ้อยหวาน.หน้า 33)

“คนที่มีกฎเกณฑ์มีลัทธิธรรมเนียมมากๆ ดูไปก็เหมือนคนที่วางระเบิดไว้รอบๆตัว” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบ “คนที่มีกฎเกณฑ์มีลัทธิธรรมเนียมมากๆ” กับ “คนที่วางระเบิดไว้รอบๆตัว” เพื่อแสดงถึงแง่ร้ายของผู้ที่วางกฎระเบียบ ตั้งกฎเกณฑ์กับตนเอง มากเกินไปจนตนเองเดือดร้อนเหมือนกับคนที่วางระเบิดไว้รอบๆตัว คือไม่สามารถขยับตัวได้ โดยที่ผู้อื่นไม่ทราบ เมื่อผู้อื่นมาโดนระเบิดเหล่านั้น ระเบิดก็จะกลับมาทำร้ายผู้ที่วางเอง

1.3 แก้มย้อยตุ้มตุ้มตุ้มเหมือนตุ๊กตา, ไม่ชอบเด็กผอม เห็นซีโครงเป็นตบ พุงป่องเป็นตานขโมย ประดุจเลี้ยงพยาธิต่างๆไว้ในพุง และ ตัวกลมเหมือนลูกฮิปโป จากตอนรักลูกให้ดี ดังความว่า

คนหลายคนชอบเด็กอ้วน เห็นว่าสุขภาพดีน่าพืด แก้มย้อยตุ้มตุ้มตุ้มเหมือนตุ๊กตา ไม่ชอบเด็กผอม เห็นซีโครงเป็นตบ พุงป่องเป็นตานขโมย ประดุจเลี้ยงพยาธิต่างๆไว้ในพุง

และมีอีกหลายคนไม่ชอบเด็กอ้วน ว่าตัวกลมเหมือนลูกฮิปโป ตะกาะกินทุกอย่างที่ขวางหน้า ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงแล้วไม่รับเล็กอ้วนก่อนโตเป็นสาวก็ไม่แคล้วเป็นนางมีเสื่อสมุทร

(รักลูกให้ดี.หน้า 72-73)

“แก้มย้อยตุ้มตุ้มตุ้มเหมือนตุ๊กตา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบ “แก้มย้อย” ของเด็กอ้วนกับ “ตุ๊กตา” ที่มีลักษณะของแก้มแบบเดียวกันทำให้ดูน่ารัก เป็นทัศนคติของผู้ที่ชอบเด็กอ้วน และกล่าวว่า “ไม่ชอบเด็กผอมเห็นซีโครงเป็นตบ พุงป่องเป็นตานขโมย ประดุจเลี้ยงพยาธิต่างๆไว้ในพุง” เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของ “พุงป่องเป็นตานขโมย” คืออาการของเด็กที่ขาดสารอาหาร อดอยากกับการ “เลี้ยงพยาธิต่างๆไว้ในพุง” คือในท้องของเด็กผอมนั้นถึงแม้จะป่องออกมาก็มีไข่ป่องด้วยอาหารแต่เพราะมีพยาธิอาศัยอยู่มาก แต่สำหรับผู้ที่ไม่ชอบเด็กอ้วนกล่าวว่า

“ตัวกลมเหมือนลูกฮิปโป” คือเปรียบเทียบลักษณะ “ตัวกลม” คือภาพของลำตัวที่ไม่มีส่วนเว้า กับ “ลูกฮิปโป” คือ สัตว์ที่มีรูปร่างลักษณะกลมและมีปากที่อ้ากว้างเพื่อรับประทานอาหาร จึงดู “ตะกละ”

1.4 โฆษณุดังคันสร้าง จากตอนอยู่ง่าย...กินง่าย ดังความว่า

ถึงแม้จะยากกับแฮมเบอร์เกอร์เท่าใด เพื่อนยืนยันว่าโฆษณุดังคันสร้าง
ของข้าพเจ้า ไม่มีวันจะอ้ว...า...แล้วกับ อาหารขยะชั้นมโหฬารนี้ได้แน่นอน
(อยู่ง่าย...กินง่าย.หน้า 79)

“โฆษณุดังคันสร้าง” เป็นภาพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบ “โฆษณู” คือ ปากของ ผู้เขียนเองกับ “คันสร้าง” คืออาวุธของเทวดาชั้นสูง มีรูปร่างลวดลายที่สวยงามและกำลังถูกง้างพร้อมยิง ซึ่งมักจะนำมาเปรียบเทียบกับปากที่สวย อันเป็นคำพูดเปรียบเทียบของเพื่อนผู้เขียนที่กล่าวชมปากอัน สวยงามของผู้เขียนนั้นไม่สามารถรับประทานแฮมเบอร์เกอร์ซึ่งมีชิ้นที่ใหญ่โตได้ เป็นแน่

1.5 สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติเป็นสวรรค์ชั้นยอดสุด เหมือนที่นั่งชั้นเฟิร์สท์คลาสบนเครื่องบิน จากตอนแดนมธุรส ดังความว่า

อย่างไรก็ตาม สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติเป็นสวรรค์ชั้นยอดสุด เหมือน
ที่นั่งชั้นเฟิร์สท์คลาสบนเครื่องบิน คือไม่ต้องเนรมิตเอง ทุกอย่างมีคนเนรมิตจัดแจง
เอาไว้ให้เสร็จสรรพ

(แดนมธุรส.หน้า 93-94)

“สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติเป็นสวรรค์ชั้นยอดสุด เหมือนที่นั่งชั้นเฟิร์สท์คลาสบนเครื่องบิน” เป็นภาพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบ “สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นยอดสุด” กับ “ที่นั่งชั้นเฟิร์สท์คลาสบนเครื่องบิน” เพื่อแสดงความรู้สึกของความสะดวกสบาย เนื่องจาก “ชั้นเฟิร์สท์คลาส” นั้นมีผู้คอยให้บริการตลอดเวลา รวมทั้งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกทุกชิ้นที่หาพิเศษเพื่อแขกที่นั่งชั้นนี้โดยเฉพาะ

1.6 ผ่องผุดดูคนเขียนเรื่องนี้ จากตอนแดนมธุรส ดังความว่า

ธรรมดาเทพบนสวรรค์ย่อมไม่มีเหงื่อ วันๆเหาะตะลอนๆเหว็จเตร็ดเตร่ไป
อย่างไร ก็ไม่มีเหงื่อ หน้าไม่เป็นมัน ฟันไม่เป็นยาง ผ่องผุดดูคนเขียนเรื่องนี้
อย่างไรอย่างนั้น

(แดนมธุรส.หน้า 96)

“ผ่องผุดดูคนเขียนเรื่องนี้” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบความผ่องใส
สวยงามของเทพบนสวรรค์ว่าเหมือนกับ “คนเขียน” ก็คือตนใช้ภาพพจน์นี้กล่าวในเชิงขยเกียดตนเอง
อย่างภาคภูมิใจในความผุดผ่องของตน

1.7 ทำแล้วคงไม่แคล้วเหมือนลูกขึ้นบึง จากตอนฝันวันวิสาขะ ดังความว่า

ครั้งได้มะลิมาจ่ายกองแล้ว ช่วยไปเก็บทางมะพร้าวมาหน่อยเถี เจียนใบ
ออกเหลือแต่ก้านแหลมเล็กยาวพอสมควรแก่การใช้งาน แล้วเลือกดอกมะลิตูม
เล็กๆก่อน ค่อยบรรจงเสียบขวางก้านมะลิลงไป...

คนทำฝีมือดี ทำแล้วซ่อมมะลิเรียงงามไม่ทุ่ทุชะ ฝีมืออย่างเรา ทำแล้วคง
ไม่แคล้วเหมือนลูกขึ้นบึง

(ฝันวันวิสาขะ.หน้า 147)

“ทำแล้วคงไม่แคล้วเหมือนลูกขึ้นบึง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบฝีมือ
การร้อยดอกมะลิของตนว่าร้อยไม่ได้ดี ถ้าร้อยออกมาจะต้องเหมือนกับการเสียบลูกขึ้นบึง ซึ่ง
ให้ภาพของการทิ้งระยะห่างของก้านดอกไม้พอดี จึงทำให้การร้อยออกมาไม่สวย

1.8 เดินบนผิวน้ำได้... เหมือนเล่นสกีโดยไม่ต้องมีเรือลาก จากตอนฝันวันวิสาขะ ดังความว่า

ในฝันจำได้ว่าเหาะอีท่าไหนไม่ทราบ ลงมายืนแห่มะอยู่กลางทะเล
กลั้นใจพยายามจะลอยยังงั สบริงก็เสื่อมเสียแล้ว ได้แต่แค่ลอยเลื่อนไปเรื่อยๆน้ำ

เลยกลายเป็นอัศจรรย์ เดินบนผิวน้ำได้เสียอีก เหมือนเล่นสกีโดยไม่ต้องมี
เรือลาก สนุกไปอีกอย่าง

(ฝันวันวิสาขะ.หน้า 149)

“เดินบนผิวน้ำได้...เหมือนเล่นสกีโดยไม่ต้องมีเรือลาก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบความฝันที่ตน “เดินบนผิวน้ำได้” ว่ามีความรู้สึกเหมือนการ “เล่นสกีโดยไม่ต้องมีเรือลาก” คือความรู้สึกของการเคลื่อนไหวบนผิวน้ำค่อนข้างเร็ว ซึ่งปกติจะต้องมีเรือลากแต่ในความฝันนั้นไม่มี

1.9 ผมชี้ดูจุกนกเอี้ยง จากตอนสี่ประสานสมบัติอสูร ดังความว่า

ลักษณะพิเศษของลูกชายคุณสมบัติ ซึ่งข้าพเจ้าไม่รู้จักชื่อแต่เด็กผู้หญิง
ในบ้านรู้จัก...

คือ...ผมชี้ดูจุกนกเอี้ยง เวลาเดินหรือวิ่งขึ้นกระไดจะไหวกระพือเล็กน้อย
เหมือนนกเอี้ยงวิ่งหัวกระดิกๆข้ามถนนตัดหน้ารถที่เคยเห็นตามไฮเวย์

(สี่ประสานสมบัติอสูร.หน้า 174)

“ผมชี้ดูจุกนกเอี้ยง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบผมที่ชี้ว่าเหมือนกับขนบนศีรษะของจุกนกเอี้ยง เพื่อบรรยายเอกลักษณ์ของลูกสมบัติ เมะทะนี่ ว่ามีทรงผมดังกล่าว

1.10 ทำขมวดคิ้วนิ้วหน้ายังกับคนปวดท้องจะเข้าห้องน้ำ จากตอน
มหรสพสมโภช 2 ดังความว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่า ละครว่าโดยเฉพาะโชน ไม่ใช่การแสดงที่จะจับภาพใน
ระยะใกล้ชิด หรือเรียกกันว่าโคลสอัปมากเกินไป...

มีหน้าบางที่ตัวโชนละคร ยังแสดงอารมณ์ด้วยใบหน้า ทั้งๆที่ก็รัดเครื่อง
เขียนคิ้วทาปากใส่ขลุ่ยเต็มๆ ยิ้มเห็นฟันเขยอเต็มปากก็มี ทำขมวดคิ้วนิ้วหน้า
ยังกับคนปวดท้องจะเข้าห้องน้ำก็มี

(มหรสพสมโภช 2.หน้า 212)

“ทำขมวดคิ้วนี่หน้ายังกับคนปวดท้องจะเข้าห้องน้ำ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้เปรียบเทียบหน้าตาของผู้ที่แสดงโชนบางคนขมวดคิ้วนี่หน้า มีอาการเหมือนกับคนปวดท้องเข้าห้องน้ำ ซึ่งแสดงของคนที่ทำหน้าที่ตาเหยเก หน้าซีด เหงื่อออกมาก ศศิวิมลใช้คำนี้เพื่อแสดงอาการอย่างหนึ่งของผู้ที่แสดงโชนทางโทรทัศน์ซึ่งฉายภาพให้เห็นในระยะใกล้ว่าบางคนก็ยิ้มบางคนก็บึ้ง

1.11 เครื่องมือสำคัญในการแบกคือตะขอ ดุจกัปตันฮุค จากตอนราชวงศ์
ดังความว่า

ถ้าข้ามฟากมาจากท่าดินแดง มาขึ้นที่ท่าหน้าราชวงศ์ เดินเหยี่ยวเหยี่ยว
เลียปลัดมาอีกนิด ก็เห็นถนนทรงวาดอยู่ทางขวา ตลอดถนนทรงวาดจะมี
รถบรรทุกหกล้อสิบล้อจอดต่อกันไปคืบคั้ง เกลื่อนกล่นไปด้วยเหล่าบรรดาจับกัง
หรือกุกูรูปร่างกำยำล่ำสัน...

คนงานหรือกรรมกรเหล่านี้ แต่ก่อนมักเป็นคนจีนเสียส่วนมาก มาบัดนี้กลับ
เป็นคนไทยที่มาจากต่างจังหวัด มารับจ้างคนจีนที่กลายเป็นเก่าแก่ไปแล้วอีกที...

ของที่แบก มีข้าวเปลือก ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม เครื่องยาสารพัด
สิ่งเป็นอาทิ โดยมีเครื่องมือสำคัญในการแบกคือตะขอ ดุจกัปตันฮุค สำหรับเกี่ยว
กระสอบเหยียงขึ้นหลังได้สะดวก บางทีตะขอนี้ก็ใช้เป็นอาวุธทำร้ายคู่ต่อสู้ให้
บาดเจ็บได้ ถ้าเกิดมีการพละนุ้เหมือนอย่างในหนัง

(ราชวงศ์. หน้า 225-226)

“เครื่องมือสำคัญในการแบกคือตะขอ ดุจกัปตันฮุค” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ใช้
เปรียบเทียบเครื่องมือที่ใช้แบกของต่างๆของผู้ที่รับจ้างแบกของจากท่าหน้าราชวงศ์ขึ้นฝั่ง คือ ตะขอ
ว่ามีเครื่องมือที่ใช้เหมือน “กัปตันฮุค” ซึ่งเป็นตัวละครในเทพนิยายเรื่องปีเตอร์แพน ที่มีมือข้างหนึ่ง
เป็นตะขอ

1.12 กลืนเหล้าบุดหมักหมมค้ำคั้นค้ำวัน หรือความจริงก็คือค้ำปี
ระเหยโหยคละคลั่ง วนเวียนรอบตัวดูการวนเวียนแห่งวงแหวนรอบดาวพระเสาร์
 จากตอนราชวงศ์ ดังความว่า

บางครั้งตามศาลาวัดเก่าๆ กระทั่งกองไม้ที่กองอยู่ข้างเจดีย์ไม้ก็
 หลังโบสถ์ หรือตามกระด้างกระไดวิหารศาลาราย ก็เป็นที่อยู่อาศัยของผู้คน...
 ตอนเที่ยงสายบ่ายเย็น ผู้ไม่เป็นภาระสังคัมเหล่านี้ จึงจะตื่นโงงมา
 ตาแดงเบ็ด บางทีก็มายืนดูเด็กเขียนรูปไถลๆ กลืนเหล้าบุดหมักหมมค้ำคั้น
ค้ำวัน หรือความจริงก็คือค้ำปี ระเหยโหยคละคลั่ง วนเวียนรอบตัวดู
การวนเวียนแห่งวงแหวนรอบดาวพระเสาร์

(ราชวงศ์. หน้า 228-229)

“กลืนเหล้าบุดหมักหมมค้ำคั้นค้ำวัน หรือความจริงก็คือค้ำปี ระเหยโหยคละคลั่ง
 วนเวียนรอบตัวดูการวนเวียนแห่งวงแหวนรอบดาวพระเสาร์” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย
 เปรียบเทียบผู้ชายบางคนที่ย้ายถิ่นที่ศึกษาเขียนรูป ว่ามีกลิ่นของสุราโหมมาเหมือนกับ
 การวนเวียนแห่งวงแหวนรอบดาวพระเสาร์ ซึ่งให้ภาพวงแหวนที่ล้อมรอบดาวเสาร์จะเป็นสาย
 ไม่ขาดช่วง เหมือนกับกลิ่นสุราที่ส่งกลิ่นคลุ้งจากกายของผู้ชายคนนั้นอยู่ตลอดเวลา

1.13 เจ๊กกับแขกไม่มีวันลงกัน ประดุจไส้เดือนกับขี้เถ้า หรืองูเห่ากับพังพอน
หรืออาจจะเหมือนครูกับนักเรียน หรือไม่ก็ตำรวจกับจ๊กโก๋ จากตอนราชวงศ์ ดังความว่า

มีคำกล่าวว่า เจ๊กกับแขกไม่มีวันลงกัน ประดุจไส้เดือนกับขี้เถ้า หรืองูเห่า
กับพังพอนหรืออาจจะเหมือนครูกับนักเรียน หรือไม่ก็ตำรวจกับจ๊กโก๋

ความขื่อนี้จะเท็จจริงอย่างไร เราไม่เคยเห็น แต่ถ้าเจ๊กกับทะเลาะกับแขก
 เจ๊กคงแพ้ เพราะร้วคำคำได้ซ้ากว่าเป็นไหนๆ

(ราชวงศ์. หน้า 232)

“เจ๊กกับแขกไม่มีวันลงกัน ประดุจไส้เดือนกับขี้เถ้า หรืองูเห่ากับพังพอนหรืออาจจะ
 เหมือนครูกับนักเรียน หรือไม่ก็ตำรวจกับจ๊กโก๋” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบผู้ที่

ไม่ลงรอยและไม่ยอมแพ้กัน เหมือนสัตว์รังซึ่งที่เข้ากันไม่ได้ ดังเช่น ไล่เดือนกับขี้เถ้า หรืองูเห่ากับพังพอนหรืออาจจะเหมือนครูกับนักเรียน หรือไม่ก็ตำรวจกับจ๊ากโก เพื่อเน้นถึงความรู้สึกของการไม่มีทางที่จะเป็นมิตรกันของแจ็กกับแมก

2. อุปลักษณะ คือ โวหารเปรียบเทียบหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น ,คือ ,เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศตวรรษที่สิบแปดหรือสิบเก้า ถ้าดับหนึ่ง พบอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 อยู่เฝ้ารูเป็นงูเห่า จากตอนถ้อยหวาน ดังความว่า

อ้อยหวานนั่งทำตาปริบๆ คงนึกว่าใจคอข้าพเจ้าอยากจะให้เธออยู่เฝ้ารู เป็นงูเห่าไปจนแก่ตายไม่ต้องมีผิวหรืออย่างไร หรือเธอคงจำนนต่อความคิดอันเป็นพาลของเจ้าสำนักนี้ก็ไม่ทราบได้

(อ้อยหวาน.หน้า 38)

“อยู่เฝ้ารูเป็นงูเห่า” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะที่ศตวรรษที่สิบแปดเปรียบเทียบการ “อยู่เฝ้ารู” โดย “รู” เป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึง สมบัติที่แสดงเพศของผู้หญิงกับ “งูเห่า” ที่เฝ้าที่อยู่หรือรู ด้วยความหวงแหน ซึ่งเป็นความต้องการของตนที่ไม่อยากให้ “อ้อยหวาน”หรือใครแต่ทำงาน

1.2 รดรา...ติดกันเป็นแพ จากตอนแดนมธุรส ดังความว่า

เมื่อเด็ก โรงเรียนประจำที่เคยอยู่ มีสิ่งแวดล้อมค่อนวิเวก รดราไม่ได้วิ่งส่งเสียงชวักไขว่ หรือติดกันเป็นแพเช่นสมัยนี้ ทุกอย่างในสายตาของเด็ก ยังดูเรียบเรื่อย

(แดนมธุรส.หน้า 89)

“รดรา...ติดกันเป็นแพ” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะที่ผู้เขียนเปรียบเทียบสภาพของรถติดที่อยู่นถนน กับ แพ หมายถึง ไม้หรือสิ่งอื่นที่เอามารวมมัดติดกันมากๆ สำหรับใช้เป็นพาหนะทางน้ำ (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 594)เพื่อแสดงภาพของรถที่ติดกันโดยไม่มีช่องว่างไม่สามารถขยับไปทางไหน

2.3 ใต้เป็นฝูงจิ้งจก จากตอนที่รัก ดังความว่า

เมื่อสมัยเรียน ไม่รู้ว่าเป็นจารีตประเพณีหรืออะไร จะต้องจัดกันไปภูกระดึง เขาเรียกว่า 'วะเคเซ็น' แห่กันไปเป็นฝูง อดตาหลับขับตานอนไปจนถึงจังหวัดเลยนั่น แล้วเหมารถเมลโกโรโกโสเบียดเสียดเหยียดยัดหัวสั้นหัวกลอน ชนกันไปปล่อยไว้ ตื่นภูอีกที แล้วปล่อยให้ใต้เป็นฝูงจิ้งจกสูยอดภูกระดึงกันเอง

(พี่ที่รัก. หน้า 255)

“ใต้เป็นฝูงจิ้งจก” เป็นอุปลักษณะที่ผู้เขียนเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่ต้องปีนขึ้นไปยอดดอยภูกระดึงกับจิ้งจก ซึ่งให้ภาพของสัตว์เลื้อยคลานขนาดเล็กที่อาศัยอยู่ตามฝาผนังที่อยู่อาศัย คือต้องเกาะติดอยู่กับฝาผนังนั้นตลอดเวลา และมักจะเห็นภาพที่จิ้งจกไต่บนที่สูง เหมือนกับนักศึกษาที่กำลังไต่ขึ้นยอดดอยภูกระดึง คือ การไต่ขึ้นไปเรื่อยๆ

3. สัมพจน์ัย คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุมหมดยุ่กส่วน สำหรับในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่งไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจน์ัย

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่งพบนามนัย ดังนี้

4.1 โอกาสทอง พบจากตอนเหลือไว้แต่รอยอาลัย ดังความว่า

มาฆบูชาที่ผ่านมาราวนี้ ข้าพเจ้าเดินทางไปทำบุญที่วัดอัมเบศย์ไปเป็นประจำ

ความจริงไม่ว่าคราวนี้หรือคราวไหน ก็ถือเป็นประเพณีที่จะต้องไปอยู่แล้ว โดยเฉพาะวันมาฆบูชาซึ่งเป็นวันพระใหญ่อันสำคัญครั้งแรกของปี พุทธามามกะผู้โลกบุญ และหวังอันสงส์ที่พึงได้ ไม่ควรพลาดโอกาสทองเช่นนี้

(เหลือไว้แต่รอยอาลัย. หน้า 55)

ผู้เขียนใช้ “โอกาสทอง” ซึ่ง “ทอง” เป็นภาพพจน์นามนัยแสดงถึงสิ่งที่มีค่า เป็นที่ต้องการของทุกคน แทนโอกาสในการไปทำบุญในวันมาฆบูชา ที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่จะไปทำบุญวันนี้ เนื่องจากเป็นวันพระครั้งแรกของปีและจะสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา

4.2 รถเมล์ปลากะบ็อง พบจากตอนที่รัก ดังความว่า

เมื่อสมัยเรียน ไม่รู้ว่าเป็นจารีตประเพณีหรืออะไร จะต้องจัดกันไปภูกระดึง...
ข้าพเจ้าจำได้ไม่ลืมว่า บนรถเมล์ปลากะบ็องที่ยัดทะนากันเข้าไปทั้ง
รุ่นพี่รุ่นน้องนั้น พี่โรซยังอุตสาห์มีแก๊จเซียบที่ แล้วเรียกให้ไปนั่งเบียดกันกับ
รุ่นพี่ๆที่ด้านหลังด้วยความหวังโย ไม่อย่างนั้นก็ต้องยืนเขย่าทุลักทุเล
ทรมาทรรกรรมไปอีกนานเนิ่น กว่าที่จะถึงตีนภู
(พี่ๆที่รัก. หน้า 255-256)

“รถเมล์ปลากะบ็อง” เป็นภาพพจน์นามนัย ซึ่ง “ปลากะบ็อง” ใช้แทนความแออัดของผู้โดยสารในรถประจำทาง ที่ผู้เขียนและคณะไปรับน้องที่ภูกระดึง เพื่อแสดงถึงน้ำใจของรุ่นพี่คนหนึ่ง คือ “พี่โรซ” ที่แม้รถแน่น พี่โรซก็ยังแสดงน้ำใจโดยการแบ่งที่นั่งให้ ไม่เช่นนั้นผู้เขียนจะต้องยืนไป

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่งพบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ชะอมแก่แต่ชวยอดอ่อนเขียวใส รอให้เด็ดไปจิ้มน้ำพริกจะกำหรือจะชุป
ไข่ทอดก็ตามใจ จากตอนฝันวันวิสาขะ ดังความว่า

ต้นมะลียูในที่รักเรือพอสสมควร เคียงๆกับกับมะลิ มีต้นชะอมแก่แต่
ชวยอดอ่อนเขียวใส รอให้เด็ดไปจิ้มน้ำพริกจะกำหรือจะชุปไข่ทอดก็ตามใจ

(ฝันวันวิสาขะ. หน้า 144)

“ชะอมแก่แต่ชวยอดอ่อนเขียวใส รอให้เด็ดไปจิ้มน้ำพริกจะกำหรือจะชุบไข่ทอดก็ตามใจ” โดยอาการ “รอให้เด็ด” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งเป็นกริยาที่คนกระทำแต่ในที่นี้ให้ “ชะอมแก่” เป็นผู้กระทำ ศติวิมลใช้เพื่อแสดงภาพของต้นชะอมที่มียอดอ่อนที่เหมาะสมแก่การนำไปประกอบอาหารเป็นอย่างมากนั้น “รอให้เด็ด” คือความรู้สึกที่ควรนำไปประกอบอาหารในช่วงนี้ก่อนที่ยอดชะอมจะแก่เกินไป

5.2 ทิว...ไม่ค่อยจะได้เห็นหน้าข้าพเจ้า จากตอนอาไปเนี้ย ดังความว่า

ตามธรรมดา ทิว...ไม่ค่อยจะได้เห็นหน้าข้าพเจ้า ต่อเมื่อสามทุ่ม
ล่วงไปแล้ว ถึงจะเปิดมาจะเอซึ่งกันและกัน

(อาไปเนี้ย. หน้า 238)

“ทิว...ไม่ค่อยจะได้เห็นหน้าข้าพเจ้า” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน โดย “เห็นหน้า” ถือเป็นกริยาที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ “ทิว” เป็นผู้กระทำ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้เพื่อกล่าวให้ทราบถึงกิจวัตรของตนว่าตนนั้นไม่ค่อยชอบดูโทรทัศน์ ดังนั้น “ทิว” จึงไม่ค่อยจะได้เห็นหน้า

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศติวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่ง พบอติพจน์ ดังนี้

6.1 ยิ้มกว้าง แล้วพริบแซ่ยิ้มแห้งแข็งเอาไว้ จากตอนจักรวาลที่ปนี หิโต ดังความว่า

ขอให้เพื่อนสหธรรมนิกรพิจารณาดูเถอะ พอมงกฎนางงามจักรวาล
ครอบหัวปุบ ก็กลายเป็น ‘ทายาทอสูร’ ไปในทันทีทันใด เพียงแต่ไม่มีตะขาบ
เลื้อยออกจากปากคนเก่า มาเข้าปากคนใหม่อย่างในทิวเท่านั้น ทีนี้ละเขาจะให้
ทำอะไรก็ต้องทำ ตามสัญญาสัญญาที่ว่าไว้ แต่ถึงจะถูกใช้ตัวเป็นเกลียวเหมือน
ละครลิง ก็ห้ามทำหน้าที่เบื่อน้ำบั้งเป็นอันขาด ต้องยิ้มกว้าง แล้วพริบแซ่ยิ้มแห้ง
แข็งเอาไว้

(จักรวาลที่ปนี หิโต. หน้า 135)

“ยิ้มกว้าง แล้วพีชแซ่ยิ้มแห้งแข็งเอาไว้” เป็นภาพพจน์อติพจน์ที่ผู้เขียนแสดงภาพของนางงามเมื่อได้ตำแหน่ง ถึงแม้ว่าจะเหนื่อยก็ต้องยิ้มอยู่ตลอดเวลา คือ “พีชแซ่ยิ้มแห้งแข็งเอาไว้” ซึ่งเป็นกล่าวเกินจริง เนื่องจากในความเป็นจริง รอยยิ้มไม่สามารถแห้งแข็งได้

6.2 ของชายมีทุกอย่างในโลก จากตอนไกลเดิน เมานท์ เฟสตีวัล ดังความว่า

... 'งานภูเขาทอง' วัดสระเกศ เทศกาลประจำปีนี้มีคนเดียวเท่านั้น
ใครไม่อย่าไป แต่เค้าจะไป...

ของชายมีทุกอย่างในโลก ดูงานเอ็กซ์โป มีทั้งเทพของจำพวก
ชาวเน็ตอะเบ้าท์ กีบติดผม กำไลข้อมือ ตุ้มหูเล็ก ตุ้มหูน้อย กระทั่งยกทรง
ขนาดต่างๆ ห้อยแขวนต้องแต่งสะท่ายลม

(ไกลเดิน เมานท์ เฟสตีวัล. หน้า 291-292)

“ของชายมีทุกอย่างในโลก” เป็นภาพพจน์อติพจน์ที่ผู้เขียนพรรณนาเพื่อแสดงภาพของงานภูเขาทองที่มีของวางขายอยู่อย่างมากมายและหลากหลาย จนกล่าวได้ว่า “มีทุกอย่างในโลก” ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริง

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขุ่นสำหรับในศตวรรษวิมลปฐุมบรรพ ลำดับหนึ่ง พบอธิพจน์ ดังนี้

7.1 รังสีแห่งความรักใคร่เมตตาที่มีต่อ แผ่อยู่ยิ่งกว่าละอองไข่มุกแห่งอนุปรมาณูที่
รู้สึกสัมผัสได้ด้วยกายเนื้อทุกชุมชน จากตอนที่รัก ดังความว่า

ที่ 'ถวัลย์ ดัชนี' นั่นเอง มิใช่คนอื่นคนไกลที่ไหน กับคนอื่นที่เข
จะใหญ่จะยิ่งใหญ่อย่างไรไม่ทราบ แต่กับเรา รังสีแห่งความรักใคร่เมตตาที่มีต่อ
แผ่อยู่ยิ่งกว่าละอองไข่มุกแห่งอนุปรมาณูที่รู้สึกสัมผัสได้ด้วยกายเนื้อทุกชุมชน

(ที่ๆที่รัก. หน้า 259)

“ที่ 'ถวัลย์ ดัชนี'...กับเรารังสีแห่งความรักใคร่เมตตาที่มีต่อ แผ่อยู่ยิ่งกว่าละอองไข่มุกแห่งอนุปรมาณูที่รู้สึกสัมผัสได้ด้วยกายเนื้อทุกชุมชน” เป็นภาพพจน์อติพจน์ที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึก

ความรักความเมตตา ของพี่ถวัลย์ ดัชนี ที่มีต่อตนนั้น มีมากมายลึกซึ้งจนตนรู้สึกได้ ซึ่ง “ละอองไขแหอนอุปมาณู” คือสิ่งที่ได้มากจนตาแทบมองไม่เห็นที่สามารถแทรกซึมเข้าไปในผิวกายได้ เหมือนกับไขเหนือนั้นเป็นอุปมาณูที่มีอำนาจในการยิงอย่างรุนแรง ซึ่งความรักใคร่เมตตาของพี่ถวัลย์ เล็กยิ่งกว่านั้นเป็นการกล่าวเกินจริงและให้ความรู้สึกขบขัน รวมไปถึงการ “รู้สึกสัมผัสได้ด้วยกายเนื้อทุกชุมชน” คือความรู้สึกดังกล่าวแทรกซึมเข้าไปในร่างกาย เป็นการกล่าวเกินจริงเช่นกัน

8. ปฏิภาคพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่ง พบปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 เเงทะมึนแต่อบอุ้ม จากตอนที่รัก ดังความว่า

ที่โรงหล่อของกรมฯ เขามีนิทรรศการรูปถ่ายเก่าๆขาว-ดำ และงานประติมากรรมของท่านอาจารย์ศิลป์ และลูกศิษย์รุ่นอาวโธ รวมทั้งแบบร่างอนุสาวรีย์และบรมรูปต่างๆ ติดตั้งเรียงรายไว้ให้ผู้คนที่สนใจได้ชม
มีคนดูอยู่ไม่มากนัก แต่สักประเดี๋ยวนั้น เเงทะมึนแต่อบอุ้มด้วยกลิ่นไอแห่งอิศรมหาศิลปินที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา ก็คือคลานครีกรุ่นเข้ามาทาบทับที่นิทรรศการนั้น ให้มีชีวิตชีวา...
พี่ 'ถวัลย์ ดัชนี' นั้นเอง...

(พี่ที่รัก. หน้า 259)

“เงาทะมึนแต่อบอุ้ม” เป็นปฏิภาคพจน์ โดย “เงาทะมึน” ให้ความรู้สึกของสิ่งที่น่ากลัว น่าเกรงขาม มาใช้ร่วมกับความ “อบอุ้ม” คือความรู้สึกของการที่มีคนปกป้อง สบายใจ ผู้เขียนนำทั้งสองคำ ซึ่งให้ความรู้สึกตรงกันข้ามมาใช้ให้เกิดความกลมกลืนกัน คือ เเงรูปร่างของพี่ถวัลย์ ดัชนี ที่ให้ความเมตตากับตนมาตลอด

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศศิวิมลปฐมบรรพ ลำดับหนึ่ง พบภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 ชะอม...กินแล้วหอมติดปากไปข้ามวันข้ามคืน จากตอนฝันวันวิสาขะ
ดังความว่า

ต้นมะลิลอยู่ในที่รกเรือพอสสมควร เคียงๆกับมะลิ มีต้นชะอมแก่แต่
ชวยอดอ่อนเขียวใส รอให้เด็ดไปจิ้มน้ำพริกกระทำหรือจะชุบไข่ทอดก็ตามใจ แต่
กินแล้วหอมติดปากไปข้ามวันข้ามคืน

(ฝันวันวิสาขะ.หน้า 143-144)

“ชะอม...กินแล้วหอมติดปากไปข้ามวันข้ามคืน” เป็นภาพพจน์ประตบประชัน ที่ผู้เขียนใช้
เพื่อแสดงถึงกลิ่นปากที่มีสาเหตุมาจากชะอมจะมีกลิ่นอยู่นาน เป็นการประตบประชัน เนื่องจาก
กลิ่นของชะอมไม่ใช่กลิ่นหอม

ศตวิมลทฤตยบรรพ ลำดับสอง

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศตวิมลทฤตยบรรพ ลำดับสอง มีอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 หน้าซัดตกกะใจเหมือนเห็นผี จากตอนวิมานนี้สี่ชมพู 1 ดังความว่า

ในระยະที่นายพีมาเป็นพนักงานขับรถที่นี้ ได้ประกอบวีรกรรมไว้สองหน
หนแรกเมื่อไปทำบุญที่ต่างจังหวัด...รอจนผู้คนหลับนอนกันหมดบ้านแล้ว
ราวห้าทุ่มเกือบสองยาม จึงแอบเอารถกระบะสีแดงที่ใช้บรรทุกอะไรต่ออะไร
แต่มีที่นั่งตอนหน้าติดแอร์เื่อยม ค่อยๆขับเจียบเจียบออกจากบริเวณ เพื่อไป
ประกอบกรรมสิ่งใด หามีใครรู้ไม่

แต่ความลับไม่มีในโลก พอรถแล่นมาได้หน่อยเดียว ก็ปะทะเข้ากับ
กองอาทมาฏ คือทิดอั้น คนในบ้านเรา ที่เพิ่งออกจากกัมมัฏฐานรอบดึกตื่น
เดินลงกระไดวัดมาจะเอ้เข้าพอดี

นายพีหน้าซัดตกกะใจเหมือนเห็นผี รีบบอกทิดอั้นละล้าละลักติดอ่า
มากขึ้นไปอีกว่า ทั้งอาเจียนเวียนหัวจับไข้ต่างๆ เหตุด้วยมอยหลับตะวันทับตา
ไปเมื่อเย็นนี้ ทำให้เกิดอาการผิวดำแดงขึ้นมาปัจจุบันทันด่วน ที่ขับรถออก
มายามวิกาลนี้ ก็เพื่อจะไปหาซื้อยากิน

(วิมานนี้สี่ชมพู 1. หน้า 18-19)

“หน้าซัดตกกะใจเหมือนเห็นผี” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบสีหน้าของนายพี
ขณะที่กำลังแอบนำรถที่ไม่ใช่ของตน ขับออกไปในเวลาากลางคืน แล้วบังเอิญเจอกับทิดอั้น เหมือน
กับเห็นผี ซึ่งสีหน้าอาการของคนเห็นผีจะให้ภาพของใบหน้าที่ขาวซีดไม่มีสีล้น

1.2 ทางน้ำตกไหลขาวจ้วะอยู่เป็นสายไกลลิบๆ ราวน้ำตกจากสวรรค์ จากตอน
วิมานนี้สี่ชมพู 3 ดังความว่า

มองจากตรงที่เรา นั่งอยู่ เขาบรรจบมีสีเดียวเป็นโมโนโครมเทาปนเขียว

ครั้นเข้ม หรือจะปนสีอินดีก็กับกลงไปนิดๆ จนบ้ายคล้ายปานนี้แล้ว เมฆหมอกก็
ยังลอยต่ำอยู่ไปมา เห็นทางน้ำตกไหลขาวจืดอยู่เป็นสายไกลลิบๆ ราวน้ำตกจาก
สวรรค์

(วิมานนี้สี่ชมพู 3.หน้า 37)

“ทางน้ำตกไหลขาวจืดเป็นสายไกลลิบๆ ราวน้ำตกจากสวรรค์” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย
เปรียบเทียบ น้ำตกที่ผู้เขียนมองเห็นเป็นสายขาวสะอาดสวยงาม เหมือนกับน้ำตกจากสวรรค์ ซึ่ง
“สวรรค์” หมายถึง โลกของเทวดา, เมืองฟ้า (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 781) คือดินแดนที่มีแต่
ความบริสุทธิ์ ใส สะอาด สวยงาม

1.3 ตาโตลึกเป็นบัว ดังตานกเหยี่ยวแก่ที่คอยจ้องจับเหยื่อ จากตอนวิมานนี้
สี่ชมพู 3 ดังความว่า

ช่างที่มาสองคน เป็นแขกหนึ่ง และเป็นจีนหนึ่ง คนแขกเป็นหัวหน้าอายุร่วม
เจ็ดสิบแล้ว ร่างกายแกร่งเกร็ง ผมหงอกขาวหมดหัว ตัดกับผิวคล้ำ คิ้วขาวยาวกร
มาประปรกตาโตลึกเป็นบัว ดังตานกเหยี่ยวแก่ที่คอยจ้องจับเหยื่อ

ทั้งคู่เป็นเกลอกัน ดูเป็นวาระที่แปลกประหลาด ในเมื่อใครๆตั้งข้อกำหนดถึง
ความไม่ถูกกัน หรือเข้ากันไม่ได้ระหว่างแขกกับเจ้า

แต่ทุกอย่างย่อมมีข้อยกเว้น ทั้งสองช่วยกันทำงาน หยิบโน่นส่งนี่ ประหนึ่ง
มดง่ามงานที่ทำงานร่วมกันเป็นฝูง

(วิมานนี้สี่ชมพู 3.หน้า 39)

“ตาโตลึกเป็นบัว ดังตานกเหยี่ยวแก่ที่คอยจ้องจับเหยื่อ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย
เปรียบเทียบตาของช่างแขกคนหนึ่ง มี “ตาโตลึกเป็นบัว” เหมือนกับ “ตาของนกเหยี่ยวแก่ที่คอย
จ้องจับเหยื่อ” ให้ภาพของดวงตาที่มุ่งมั่น ตั้งใจ และมากไปด้วยประสบการณ์ในการล่าเหยื่อ จึงมี
ชั้นเชิงในการล่าเหยื่อไม่ให้พลาดได้แม้ชนิดเดียว มาทำงานคู่กับช่างจีนอีกคน ที่ดูเหมือนจะเข้ากัน
ไม่ได้ระหว่างเชื้อชาติ แต่ “ทั้งสองช่วยกันทำงาน หยิบโน่น ส่งนี่ ประหนึ่งมดง่ามงานที่ทำงาน
ร่วมกันเป็นฝูง” เป็นภาพเปรียบเทียบการทำงานอย่างขยันขันแข็งสามัคคีกัน เหมือนกับมดง่าม คือ
ลักษณะของการช่วยกันทำงานอย่างขะมักเขม้นเพื่อให้เสร็จสมบูรณ์ลงไป

1.4 กิ่งก้านเฉพาะส่วนบนของต้นกะพงจะยึกยัก – ยักยักย้อนไปย้อนมา แต่ก็อยู่เป็นกลุ่มก้อนในองค์ประกอบที่เหมาะสมเจาะ เหมือนเทวดามาตัดไว้ จากตอนคำตัดสินวันสิ้นพิภพ ดังความว่า

ต้นเงาะที่นี้แก่แล้วทั้งนี้ เงาะอ่อนเงาะสาวไม่มีสักต้น มองจากที่สูงต้นเงาะเลยกลายเป็นไม้พุ่มขนาดใหญ่เต็มบริเวณไปหมด มีต้นตะพง หรือบางทีเห็นเรียกให้เพราะต้นสมพง แทะปรีดเป็นพระเอกขึ้นมาท่ามกลางไม้ไร่ใหญ่น้อยทั้งหลาย แลราวไม้ตัดขนาดใหญ่มีมา เพราะกิ่งก้านเฉพาะส่วนบนของต้นกะพงจะยึกยัก – ยักยักย้อนไปย้อนมา แต่ก็อยู่เป็นกลุ่มก้อนในองค์ประกอบที่เหมาะสมเจาะ เหมือนเทวดามาตัดไว้

(คำตัดสิน วันสิ้นพิภพ. หน้า 58)

"กิ่งก้านเฉพาะส่วนบนของต้นกะพงจะยึกยัก – ยักยักย้อนไปย้อนมา แต่ก็อยู่เป็นกลุ่มก้อนในองค์ประกอบที่เหมาะสมเจาะ เหมือนเทวดามาตัดไว้" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะกิ่งก้านของต้นกะพงที่เหมือนถูกตัดไว้อย่างสวยงามประณีต แต่ความจริงเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเหมือนกับเทวดามาตัดไว้ โดยให้ความรู้สึกของลักษณะโค้งงอของกิ่งก้านที่เป็นไปอย่างอ่อนช้อยสวยงามประณีต จากฝีมือของเทวดา

1.5 พระจันทร์บางจนเหมือนถูกลมพัดมาสักประเดี๋ยวก็จะปลิวผ่านเลยไป และดาวน้อยใหญ่พราวดาศไปทั่ว ประหนึ่งเทวดาชุ่มซำมทำถาดเพชรตกหกกระจายเกลื่อนเอาไว้ จากตอนอยู่ฟ้าเดียวกันพระจันทร์ดวงหนึ่ง ดังความว่า

"ดูนั่น ขนนกหล่นบนฟ้า"

มองตามมือชี้ ไม่มีขนนกที่จากสวรรค์ที่ตรงไหน ฟ้าทั้งผืนสะอาดปราศจากเมฆหมอก สนธยาสายัณห์เย็นแล้วแต่ยังไม่มีบรรยากาศแห่งความโพล้เพล้แม้สักนิด พระจันทร์เป็นเสี้ยวโค้งบางจาง เรืองแฉ่วอยู่ขอบฟ้าโน่น

พระจันทร์บางจนเหมือนถูกลมพัดมาสักประเดี๋ยวก็จะปลิวผ่านเลยไป...

ถ้านั่งไถ่เอื้อมพึ่งคะนึ่งอยู่อีกนานๆ พระจันทร์จะค่อยๆ ตกกลับริมฟ้าไป เหลือแต่
ดาวน้อยใหญ่พราดดาชไปทั่ว ประหนึ่งเทวดาชุ่มซ่มทำถาดเพชรตกหกกระจาย
เกลื่อนเอาไว้ แล้วเหาะหนีไปไหน

(อยู่ฟ้าเดียวกันพระจันทร์ดวงหนึ่ง. หน้า 69)

“พระจันทร์บางจนเหมือนถูกลมพัดมาสัมผัสก็จะได้ปลิวผ่านเลยไป” เป็นภาพพจน์
อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบภาพของพระจันทร์ที่ผู้เขียนได้พรรณนามามีเสี้ยวที่เล็กและบางมาก
จนเหมือนว่าถ้าถูกลมพัดจะปลิวไป เหมือนพระจันทร์เบาเพียงแค่ลมพัดก็จะปลิว และเมื่อเวลา
ผ่านไปพระจันทร์ก็ตกกลับไป เหลือแต่ “ดาวใหญ่น้อยพราดดาชไปทั่วประหนึ่งเทวดาชุ่มซ่มทำ
ถาดเพชรตกหกกระจายเกลื่อนเอาไว้” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบดวงดาวที่มีอยู่เต็ม
ท้องฟ้าว่าเหมือนเทวดาทำถาดเพชรหก ซึ่งเพชรก็คือดาว ที่ให้ภาพของความระยิบระยับสวยงาม

1.6 ‘ซิงก้า’ รูปร่างอ้วนใหญ่ตัวเป็นขนเหมือนหมี จากตอนบันเทิงคดีศึกษา
ดังกล่าวว่า

...ในวงการหมัดๆ มวยๆ สมัยที่ ‘อดุลย์ ศรีโสธร’ เป็นแชมป์มังกูฏเพชรของ
ประเทศไทย หากชกไม่ได้แล้วทั้งประเทศ จึงได้มีการคิดริสังมวยปล้ำมาจากประเทศ
อินเดีย ให้มาสู้กับอดุลย์ อาบั้งนี้มีชื่อว่า ‘ซิงก้า’ รูปร่างอ้วนใหญ่ตัวเป็นขน
เหมือนหมี

(บันเทิงคดีศึกษา. หน้า 126)

“‘ซิงก้า’ รูปร่างอ้วนใหญ่ตัวเป็นขนเหมือนหมี” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
รูปร่างของนักมวยชาวอินเดียที่เคยมาชกกับ ‘อดุลย์ ศรีโสธร’ ว่าตัวใหญ่และมีขนมากเหมือนหมี
ซึ่ง “หมี” หมายถึง ชื่อสัตว์ป่าพวกหนึ่ง ในวงศ์ Ursidae มีขนหนายาว ขึ้นต้นไม้ไม่ได้ มีหลายชนิด
เรียกชื่อตามลักษณะรูปร่าง เช่น หมีควาย (*Arcticonus thibetanus*) หมีหมา (*Helarctos
malayanus*) (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 839)

1.7 จากที่ขมูกขมัวมืดๆ เหมือนเขี้ยว จากตอนบันเทิงคดีศึกษา ดังความว่า

ปรากฏว่าละครเรื่อง ‘คำมั่นสัญญา’ เป็นละครดีเรื่องหนึ่งที่พิถีพิถันกับผลงาน

ในทุกแง่มุมและทุกกรณี...

เฉพาะพระเอกของเรื่อง ซึ่งบรรยายเอาไว้ว่าเป็นคนผิวคล้ำตัวดำโต...นางเอกก็เลยพลอยหน้ามืดดำไปด้วยตลอดเรื่อง...

มีหน้าพระเอก-นางเอกผู้มีหน้าอันดำชะมุกชะมอมทั้งสอง ยังชอบไปแสดงอยู่ในฉากที่ขมุขมัวมืดๆเหมือนเข้าถ้ำอีก เลยต้องเขม้นตามองกันแทบแย้ กว่าจะฝ่าความมืดเข้าไปเห็นบทบาทการแสดง ที่ซ่อนอยู่ในความหม่นมัวมืดมนนั้นๆ

(บันเทิงคดีศึกษา. หน้า 133-134)

“ฉากที่ขมุขมัวมืดๆเหมือนเข้าถ้ำ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบจากเรื่องคำมั่นสัญญาที่มีมืดมัวว่าเหมือนเข้าถ้ำ ให้ภาพของความมืดที่แทบจะมองกันไม่เห็น เนื่องจากมีแสงสว่างลอดเข้ามาได้น้อย

1.8 ลูกกะตาของเธอจึงดูเล็กนิดดูจเม็ดส้ม จากตอนแปรสยมพร ดังความว่า

วันนี้อ้อยหวานไม่ใส่วันตาอย่างที่เคยเห็นทุกวัน เมื่อไม่มีแว่นช่วยขยาย
ลูกกะตาของเธอจึงดูเล็กนิดดูจเม็ดส้ม

(แปรสยมพร. หน้า 152)

“ลูกกะตาของเธอจึงดูเล็กนิดดูจเม็ดส้ม” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบขนาดดวงตาของอ้อยหวาน เมื่อเวลาถอดแว่น ว่าเหมือนกับเม็ดส้ม ซึ่งให้ภาพของขนาดเล็กมาก

1.9 หน้าขาวกราวกับไปตกกระดังแป้ง จากตอนแปรสยมพร ดังความว่า

อ้อยหวานไม่มีครีมล้างหน้า หรือไม่เคยใช้ครีมล้างหน้ามาตั้งแต่เกิด ครั้นจะล้างด้วยสบู่ ผมเผ้าก็จะเปียกปอนเลอะเทอะ

ดังนั้น ก็ไม่ต้องล้างเลย เอาครีมรองพื้นบรรเลงปนไปกับเหงื่อเป็นมันบนใบหน้าของเธอเลย ควรทารองพื้นลงมาถึงยอดโหนปลาร้า เมื่อเวลาถ่ายรูปด้วยไฟแฟลชในงาน หน้าจะได้ไม่ขาวด้วยรองพื้น แต่คอดำปี๋เป็นงูลายสอ หรืองูกะปะเขียด

เมื่อรองพื้นเสร็จ ก็เอาผู้กันใหญ่จุ่มแป้งจำนวนมาก ไปที่มุมที่หน้าอ้อยหวาน
จนหน้าขาวออกราวกับไปตกกระดังแป้งที่ไหน

(แปรสยมพร.หน้า 157)

“หน้าขาวออกราวกับไปตกกระดังแป้ง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบใบหน้าที่
รองพื้นและผัดแป้งจนขาว กับ “หุ่นกระบอก” ให้ภาพของใบหน้าที่ขาวมาก ไม่มีสีอื่นปะปน

1.10 **นั่งอกก่องอชิงม้วนกายราวกับกิ้งกือ** จากตอนคนเหล็กภาคสนาม
ดังกล่าวว่า

ชายหนุ่มชำเลืองดูหญิงสาวที่นั่งอกก่องอชิงม้วนกายราวกับกิ้งกืออยู่ข้างๆพลาง
ยิ้มมุมปากเล็กน้อย ฝ่ายหญิงสาวก็ซ้อนตากลมโตขึ้นสบด้วยอาการสะเทือนเอียงอาย

(คนเหล็กภาคสนาม.หน้า 169)

“นั่งอกก่องอชิงม้วนกายราวกับกิ้งกือ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบอาการ
ของหญิงสาวที่ผู้เขียนสมมติจากข่าวการช่วยเหลือของจอห์น รัตนเวโรจน์ ให้มีอาการ“งอกก่องอชิง”
หมายถึง อาการที่ตัวงอหรือทำตัวงอ เพราะร้อนหรือหนาวมากเป็นต้น (ราชบัณฑิต,2525.
หน้า 203)เหมือนกับ “กิ้งกือ” หมายถึง ชื่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังชนิดหนึ่ง (Julus sp.) ในวงศ์
Julidae มีขามากเป็นข้อๆ ลำตัวกลมยาวเป็นปล้องๆติดๆกันมากมาย มีสีต่างๆ เมื่อถูกตัว มันมัก
จะขดเป็นวงกลม (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 97) ในที่นี้ให้ภาพของหญิงสาวที่นั่งคุดคู้ด้วย
ความตื่นตระหนกเนื่องจากเกือบจะถูกข่มขืน

1.11 **จุมูกสั้นหงาย เห็นแต่รูสองรู เหมือนจุมูกหมาปากกิ้ง** จากตอนคุณกรรม
ประการที่ห้า ดังความว่า

ถ้าจะพิศดูรูปจุมูกของนายหนุ่มให้ถี่ถ้วน ดังส่วนบนนัยน์ตาทั้งสอง มิได้มี
ความแปลกประหลาดแต่อย่างใด...

...ลองนึกถึงหน้าเก่า จมูกเก่าของพ่อเจ้าประคุณ ก่อนที่จะอุตริทำ นึกเท่าไร
ก็นึกไม่ออก เพราะมิได้มีความน่าเกลียดน่าชังพิกลพิการแต่อย่างใดสักนิด ถ้าจมูก
สั้นหงาย เห็นแต่รูสองรู เหมือนจมูกหมาบักกิ้ง แล้วไปทำละก็ จะไม่ว่าเลย

(ศุภกรรมประการที่ห้า.หน้า 228-229)

“จมูกสั้นหงาย เห็นแต่รูสองรู เหมือนจมูกหมาบักกิ้ง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย
เปรียบเทียบลักษณะจมูกที่ผู้เขียนเห็นว่าควรจะไปทำศีลกรรมจมูกคือ “สั้นหงาย เห็นแต่รูสองรู”
เหมือน “หมาบักกิ้ง” ซึ่งมีลักษณะจมูกที่สั้นและเข็ดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในเชิงตำหนิเพื่อนที่ไป
ศีลกรรมจมูก ซึ่งตนและเพื่อนไม่เห็นว่ายวชขึ้น

2. อุปลักษณ์ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า
ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศศิวิมลทูตยบรรพ ลำดับสอง มีอุปลักษณ์ ดังนี้

2.1 ชนเป็นลูกสิงลูกค่างบ้างชะนี จากตอนอ้อยหวาน ดังความว่า

ตาเรฎุแกขั้บรดไม่เป็น ได้แต่นั่งเคียง แถมเอาหลานสาวเล็กๆใส่ท้ายกระบะ
มาอีกคน ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่นอกเหนือข้อตกลง ด้วยนำผู้โดยสารมาเกิน
พิกัด โดยมีได้ขออนุญาตบอกกล่าวเจ้าที่ไว้ก่อนตามธรรมเนียม

แต่เอาเถอะ รกคนดีกว่ารกหญ้า ชั่วๆดีก็ยงพอช่วยหยิบฉวยอะไรได้บ้าง
เพราะหลานตาเรฎุไม่ใช่เด็กเล็กๆที่เอาแต่เล่นแล้ว คะเนอายุราวสักสิบเอ็ด
สิบสอง ไม่น่าจะชนเป็นลูกสิงลูกค่างบ้างชะนี

(วิมานนี้สี่ชมพู 3.หน้า 42)

“ชนเป็นลูกสิงลูกค่างบ้างชะนี”เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบความ “ชน”
หมายถึง อាកารที่อยู่ไม่เป็นสุขจับโน่นฉวยนี่หรือเล่นไม่เป็นเรื่องเป็นราวทำให้เดือดร้อนเสียหาย
(ราชบัณฑิต,2525.หน้า 277) กับพฤติกรรมของสิง ค่าง บ้าง ชะนี ซึ่งถือเป็นสัตว์ที่อยู่ไม่นิ่ง
โดยในที่นี้ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่าหลานสาวที่มากับตาเรฎุ โตแล้วคงจะไม่ “ชนเป็นลูกสิง
ลูกค่างบ้างชะนี” คือดูแลได้ไม่ยาก

2.2 ฝ่ายผอมเป็นศพผี จากตอนเอาเมียงเขามาอม ดังความว่า

ยายบ้าผู้การุญ ให้ข่าวกับสื่อมวลชนที่รุ่มล่อมแกแน่นเรื่องด้วยหน้าตาที่
 ยูยี้ แต่ไม่เช็กซีเหมือนยูยี้ตัวจริง ว่า

“กูไม่บีบคออีเด็กผีพวกนั้นตาย ก็บุญแล้ว”

มีหลายคนเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้อย่างยิ่งยวด เพราะถ้าแกจะบีบคอเด็ก
 ให้ขาดใจตายไปแล้วรู้รูด ไม่ต้องมานั่งเลี้ยงให้เสียเวลาและข้าวสุก...

แต่แกไม่ยกบีบ ผู้อุตสาห์เลี้ยงล่ามโซ่ไว้จนเติบโต นั่งเรียงกันหน้าตา
 บ้องแบริ้วน่าเอ็นดู น่าจับมาเล่นหนังโฆษณา ไม่ฝ่ายผอมเป็นศพผีอย่างเด็กใน
 แคว้นโซมาเลีย

(เอาเมียงเขามาอม. หน้า 85)

“ฝ่ายผอมเป็นศพผี” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบความ “ผอม” หมายถึง ร่างกายมี
 เนื้อน้อย, ชุบ, ไม่อ้วน (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 547) แต่ในที่นี้เปรียบกับ “ศพผี” ให้ภาพของ
 ความชুবผอมจนมองเห็นแต่ซี่โครง และไม่มีเลือดในร่างกาย ผู้เขียนแสดงความเห็นเข้าข้างบ้างที่
 เป็นข่าวทารุณเด็ก ว่าไม่เป็นความจริงเพราะหากป่าคนนี้ทารุณเด็กจริงๆ เด็กคงไม่เจริญเติบโต
 อย่างที่ปรากฏภาพทางโทรทัศน์

2.3 ถูกกดขี่ย่ำยีปีศาจจนจะกลายเป็นหมูพะไล่ จากตอนทางต่างระดับ ดังความว่า

หมูแดงเข้ามาอาศัยในคฤหาสน์นี้ ก็ถูกกดขี่ย่ำยีปีศาจจนจะกลายเป็นหมู
 พะไล่ เด็กกระด้างแก่แดดนั้นก็พระยศพระเกียรติจนหมดน่ารัก กลายเป็น
 นำฟาดยิงขึ้นทุกวัน

(ทางต่างระดับ. หน้า 118-119)

“ถูกกดขี่ย่ำยีปีศาจจนจะกลายเป็นหมูพะไล่” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบหมู
 พะไล่ โดยให้ความรู้สึกของหมูที่นำไปทำเป็นพะไล่ซึ่งต้องใช้เครื่องเทศมากมายและต้องตุนจนเปื่อย
 จึงจะได้ที่กับตัวละครเอกคือหมูแดงที่ถูกกลั่นแกล้งจากคนรอบข้างเหมือนหมูพะไล่ถูกตุน

2.4 คอดำปี่เป็นงูลายสอ หรืองูกะปะเขียด จากตอนแปรสยมพร ดังความว่า

อ้อยหวานไม่มีครีมล้างหน้า หรือไม่เคยใช้ครีมล้างหน้ามาตั้งแต่เกิด ครั้น
จะล้างด้วยสบู่ ผมเผ้าก็จะเปียกปอนเลอะเทอะ

ดังนั้น ก็ไม่ต้องล้างเลย เอาครีมรองพื้นบรรเลงปนไปกับเหงื่อเป็นมันบนใบ
หน้าของเธอเลย ควรทารองพื้นลงมาถึงยอดไหล่ลาร้า เมื่อเวลาถ่ายรูไปด้วยไฟ
แฟลชในงาน หน้าจะได้ไม่ขาวด้วยรองพื้น แต่ คอดำปี่เป็นงูลายสอ หรือ
งูกะปะเขียด

เมื่อรองพื้นเสร็จ ก็เอาพู่กันใหญ่จุ่มแป้งจำนวนมาก ไปทิมๆที่หน้า
อ้อยหวาน จนหน้าขาววอกกราวกับไปตกกระดังแป้งที่ไหน

(แปรสยมพร.หน้า 157)

“คอดำปี่เป็นงูลายสอ หรืองูกะปะเขียด”เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบการแต่งหน้า
ให้อ้อยหวาน ควรทารองพื้นตั้งแต่ใบหน้าจนถึงไหล่ลาร้า ไม่เฉพาะใบหน้าเท่านั้น ไม่เช่นนั้น
เวลาถ่ายรูป จะทำให้หน้าขาวแต่คอดำเหมือน “งูลายสอ” หรือ “งูกะปะเขียด” คืองูที่มีลายสีดำ
เฉพาะบริเวณช่วงคอ

2.5 ผมเกล้าป่อง...กลายเป็นมันรังนกที่ชุปน้ำตาลทอดขนาดใหญ่ จากตอน แปรสยมพร ดังความว่า

...อ้อยหวานเธอจะไปแต่งงานมิได้ไปทัฬ แต่เนื่องจากเธอทำผมเกล้าป่อง
เหมือนมอญใหม่จะไปทัฬ แต่เนื่องจากเธอทำผมเกล้าป่อง เหมือนมอญใหม่จะ
ไปทัฬ กล่าวคือยี่แล้วจืดสเปรย์ แล้วก็ยี่แล้วจืดสเปรย์ จนผมยาวเหยียดดี ๆ
กลายเป็นมันรังนกที่ชุปน้ำตาลทอดขนาดใหญ่

(แปรสยมพร.หน้า 158)

“ผมเกล้าป่อง...กลายเป็นมันรังนกที่ชุปน้ำตาลทอดขนาดใหญ่” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะ
เปรียบเทียบ ผมที่เกล้าป่องถูกยี่แล้วจืดสเปรย์จนแข็ง กับ “ขนมันรังนกชุปน้ำตาลทอด
ขนาดใหญ่” ให้ภาพของขนมันรังนกที่เส้นมันจะเกาะตัวกันเป็นก้อนกลมใหญ่และแข็งเหมือน
ลักษณะทรงผมของอ้อยหวาน

3. **สัมพจน์** คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุมหมดยุ่กส่วน สำหรับในศตวรรษวิมลหุตยิบรرف ลำดับสองไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจน์

4. **นามนัย** คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศตวรรษวิมลหุตยิบรرف ลำดับสองพบนามนัย ดังนี้

4.1 **น้ำพริกถ้วยเก่า** พบจากตอนวิมานนี้สี่ชมพู 1 ดังความว่า

บางที่โง่ปมาทำงานพร้อมด้วยกระบอตาเขียวซ้ำ เหมือนพระอียิปต์
เนื่องจากถูกหมัด “เหวี่ยงควาย” หรืออย่างี่สากลเขาเรียกว่าหมัดสวิง จาก
ยายมามา ผิดถูกเรื่องอะไรไม่ทราบสื่อกันว่ามีกรเตะตอยกระทั้งกระที่บ
ระหว่างผิวเมียน้อยอยู่เนืองๆ...

อย่างไรก็ตาม ถึงจะบอบซ้ำลำเค็ญปานใด ก็ไม่มีการเลิกลาหย่าร้าง
สายน้ำยังตัดไม่ขาด สายสวาทตัดขาดได้ย่ำไร ยายมามาอาจจะมืบทบาท
ลิลารักไม้แพ้มาดอนน่า โยโง่ปก็เลยไปไหนไม่รอด ต้องจ้มน้ำพริกถ้วยเก่า
ถ้วยเบ้อเริ่ม ทุกเช้า-ค่ำ อยู่ทุกวันนี้

(วิมานนี้สี่ชมพู 1.หน้า 17)

“น้ำพริกถ้วยเก่า” ใช้แทนภรรยาของโง่ปที่ผู้เขียนกล่าวว่าต้องมีลิลารักดี โง่ปจึงไม่ไปไหน
ทั้งที่หล่อนซ้เห่ ซ้หึ่งและอารมณีสราย

4.2 **วานรได้แก้วมณี** พบจากตอนวิมานนี้สี่ชมพู 1 ดังความว่า

แต่อนิจจาเอ๋ย ! มีบุคคลเป็นอันมากที่ประพฤตินเป็นจวกตักซ้ำว ห่อนรู้
รสแกง!...

ทิดอันมิได้พะวงสงกา คงตั้งหน้าคิดเมนูขึ้นเลี้ยงดูเหล่าบรรดา วานรได้
แก้วมณีนี้ บางวันพาไปปรับประทานกึ่ง-หอย-ปู-ปลา ที่ร้านแถวท่าแฉลบชายฝั่ง
ริมทะเลป่าชายเลน

(วิมานนี้สี่ชมพู 1.หน้า 26)

“วานรได้แก้วมณี” เป็นสำนวน หมายถึง ผู้ที่มีของดีอยู่กับตัวแต่ไม่เห็นคุณค่า ใช้แทนกลุ่มเพื่อนของทิดอั้งที่ไม่ได้ยินดีกับการดูแลทำกับข้าวของทิดอั้งให้รับประทานทุกมื้อ ทั้งยังตำหนิอีกด้วย

4.3 ระบบรับน้อง พบจากตอนคนเหล็กภาคสนาม ดังความว่า

รถมินิบัสนี้ไม่มีผู้โดยสารอื่นเลย นอกจากสองสาวแล้ว อะไรจะเกิดขึ้นเมื่อรถหยุดก็ลงในที่เปลี่ยวโดยที่ไม่มีผู้โดยสารคนใดร้องขอ

พลขับหนุ่มร่างกำยำใหญ่โตราวกับอาโนลด์ ชวาร์ทซเนกเกอร์แต่ใบหน้ากลับไปเหมือนธานีธร ทัพมงคล...มันกำลังอย่างสามชুমอาดๆซากางตรงเข้ามาอย่างหมายมั่น...

เมื่อไม่ยอม การเตะต่อยกับทุบถองจึงเกิด เพื่อนของหล่อนทนระบบรับน้องอันตรายไม่ไหว เลยกะโดดหนีเอาตัวรอดไปก่อนทางหน้าต่าง...

(คนเหล็กภาคสนาม. หน้า 167)

“ระบบรับน้องใหม่” ใช้แทนการบังคับของผู้ร้ายให้หญิงสาวคือน้องเก๋ ทำตามคำสั่ง ในที่นี้คือ ถอดเสื้อผ้า ซึ่งเป็นลักษณะการรับน้องในมหาวิทยาลัยซึ่งรุ่นพี่จะออกคำสั่งให้รุ่นน้องทำตาม

4.4 ไก่โห้ พบจากตอนวันสุนทรภู่ ดังความว่า

โดยมากคณะหุ่น จะเหมารถกระบะหกล้อ ขนสัมภาระ...

ถ้าเจ้าภาพไม่เลี้ยง คนรับงานคือเจ้าของคณะหุ่นหรือได้ใฝ่ก็จะหุงข้าวต้มแกงใส่หม้อบรรทุกรถมาด้วยเสร็จ แต่ถ้าเจ้าภาพเลี้ยงได้ใฝ่ก็หมดภาระไปไม่ต้องตื่นแต่ไก่โห้ขึ้นมาโซลคน้ำพริกโป๊กๆ...

(วันสุนทรภู่. หน้า 181)

“ไก่โห้” ใช้แทนเวลาเช้าตรู่ ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่าคณะแสดงหุ่นจะไม่ต้องตื่นเวลาดังกล่าวเพื่อตระเตรียมอาหารเช้า หากผู้ที่จ้างไปให้แสดงหรือเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลพุดิยบรรพ ลำดับสองมีบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ซาลาเปาไส้หวาน...เป็นญาติพี่น้องสนิทชิดเชื้ออยู่กับซาลาเปาไส้หมูแดง และหมูสับ จากตอนวิมานนี้สี่ชมพู 1 ดังความว่า

หัวหน้าช่างที่ทำบ้านมีภรรยาชื่อบ เป็นจำพวกภรรยาคนงานนั่ง
ทำยรถมาเต็ม...

ตอนกลางวัน เขามีข้าวมีกับมากิน ใส่น้ำโตเถาเล็กๆ บางคนก็ห่อมัดมา
มิดมิด แล้วเอามารวมกินพร้อมๆกัน แน่นอนที่สุดต้องไม่มีหมู...

ของคาวที่แบ่งกันกินกับเราได้ ดูเหมือนมีอย่างเดียว คือส้มตำมะละกอ
นอกนั้นต้องเป็นของหวาน ไม่ว่าจะชนิดใดกินได้หมด ซาลาเปาไส้หวานเขาก็กิน
ทั้งที่ซาลาเปาเหล่านั้น ก็เป็นญาติพี่น้องสนิทชิดเชื้ออยู่กับซาลาเปาไส้หมูแดง
และหมูสับอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ มาจากหลังถึงนั่งเดียวกันแท้ๆ แต่เขาไม่ยก
ปฏิเสธ ด้วยไม่เฉลียวใจ

(วิมานนี้สี่ชมพู 1.หน้า 12)

"ซาลาเปาไส้หวาน...เป็นญาติพี่น้องสนิทชิดเชื้ออยู่กับซาลาเปาไส้หมูแดงและหมูสับ" ซึ่ง
การ "มีญาติพี่น้องสนิทชิดเชื้อกับซาลาเปาไส้หมูแดงและหมูสับ" ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำแต่
ในที่นี้กล่าวให้ "ซาลาเปาไส้หวาน" เป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงความคิดเห็นว่าช่างที่มาต่อเติมบ้าน
ผู้เขียนนับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่รับประทานหมู จะรับประทานเพียงแต่ซาลาเปาไส้หวานเท่านั้น
ทั้งๆที่ ในการนี้ซาลาเปาไส้หมูแดงและหมูสับก็ใส่น้ำรวมกันกับซาลาเปาไส้หวาน

5.2 บุพเพสันนิวาสก็อุทิศสำนักพาให้มาเจอกัน จากตอนวิมานนี้สี่ชมพู 1
ดังความว่า

ช่างฝีมือดีที่สุดของเรา เป็นหนุ่มใส่วัยอายุยี่สิบเก้า-สามสิบได้...ยังไม่มี
ครอบครัวเป็นฝั่งเป็นฝา แต่เห็นว่าราวกลางเดือนหน้า ก็จะมีเจ้าสาวแล้ว เป็น

คนไทยปนแขกเหมือนกัน อยู่ทางอยุธยาโน้น หากไปประกอบอาชีพอยู่ทาง
ปากช่องโคราชอะไรนั่น แล้วบุพเพสันนิวาสก็อุตสาห์ชักพาให้มาเจอกัน

(วิมานนี้สี่ชมพู 1.หน้า 12)

“บุพเพสันนิวาสก็อุตสาห์ชักพาให้มาเจอกัน” ซึ่งการ “ชักพาให้มาเจอกัน” ถือเป็น
พฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ “บุพเพสันนิวาส” เป็นผู้กระทำ เพื่อบรรยายถึงช่วงที่ผู้เขียน
กล่าวว่าฝีมือดีที่สุด กำลังจะแต่งงานกับเจ้าสาวชาวโคราชและมาเจอกันโดยบังเอิญเหมือนมี
คนแนะนำให้รู้จักกัน คนในที่นี้ก็คือ “บุพเพสันนิวาส” หมายถึง การเคยเป็นเนื้อคู่กัน,การเคย
อยู่ร่วมกันในชาติก่อน (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 576)

5.3 จิกบ้านที่เห็นปลูกกันที่ขึ้นเป็นเอกเทศด้วยลำแข้งลำขาของตนเองก็มี แต่
โดยมากมักอิงแอบแนบชิดอยู่กับต้นไม้อื่น ๆ จากตอนคำตัดสิน วันสิ้นพิภพ ดังความว่า

ต้นจิกป่าใหญ่ใบหนา ไม่เหมือนจิกบ้านที่เห็นปลูกกันที่ขึ้นเป็นเอกเทศด้วย
ลำแข้งลำขาของตนเองก็มี แต่โดยมากมักอิงแอบแนบชิดอยู่กับต้นไม้อื่น ๆ

(คำตัดสิน วันสิ้นพิภพ.หน้า 57)

“จิกบ้านที่เห็นปลูกกันที่ขึ้นเป็นเอกเทศด้วยลำแข้งลำขาของตนเองก็มี แต่โดยมากมัก
อิงแอบแนบชิดอยู่กับต้นไม้อื่น ๆ” ซึ่งการ “ขึ้นเป็นเอกเทศด้วยลำแข้งลำขาของตนเอง” และ
การ อิงแอบแนบชิด” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ “ต้นจิกบ้าน” เป็นผู้กระทำเพื่อ
กล่าวถึงลักษณะของต้นจิกบ้านที่บางทีจะขึ้นเองตามธรรมชาติ บางทีขึ้นอยู่ติดกับต้นไม้อื่น

5.4 ดาวกับเดือนเป็นเพื่อน จากตอนอยู่ฟ้าเดียวกันพระจันทร์ดวงหนึ่ง ดังความว่า

ก็เราเกิดมาก็มาคนเดียว ตายก็ตายไปคนเดียว แล้วจะไปหวังพึ่งพิงใคร
ที่ไหน

ยิ่งเมื่อเราแหงนมองฟ้าเว้งว่างกว้างใหญ่ไพศาล เห็นมีแต่ดาวกับเดือน
เป็นเพื่อนเท่านั้น ตัวเราเคยเหลือเล็กจืด

(อยู่ฟ้าเดียวกันพระจันทร์ดวงหนึ่ง.หน้า 70)

“ดาวกับเดือนเป็นเพื่อน” ซึ่งการ “เป็นเพื่อน” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำแต่ในที่นี้ให้ “ดาวกับเดือน” เป็นผู้กระทำ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้เพื่อกล่าวพรรณนาความเหงา เมื่อเวลาต้องการมีคนรัก แต่กลับมีแต่ดาวกับเดือนให้เห็นเท่านั้นในเวลาเช่นนี้

5.5 ก้อนแร่ธาตุขรุขระขนาดใหญ่นอนแอ้งแม้งอยู่ในความดำมืดของกันหลุม
ไม่กระดุกกระดิกหรือลี้มตาอำปากอะไรทั้งสิ้น จากตอนสมบัติแผ่นดิน ดังความว่า

ครั้นรุ่งเช้า พอฟ้าสว่าง ขวัญยายท่านหนึ่ง ผู้นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย
ทั้งคืน ด้วยได้ยินเสียงสนั่นโลกา...

ปรากฏว่า สิ่งที่ยายเห็น ไม่ใช่ซากปรักหักพังของเครื่องบิน หรือพาหนะ
บรรจขุรูปเปอร์แมนให้มาเกิดอย่างในหนังที่เราเคยดูกัน

แต่เป็นหลุมลึกมึนหมึม มีลูกกลมเป็น ก้อนแร่ธาตุขรุขระขนาดใหญ่
นอนแอ้งแม้ง อยู่ในความดำมืดของกันหลุม ไม่กระดุกกระดิกหรือลี้มตาอำปาก
อะไรทั้งสิ้น

(สมบัติแผ่นดิน. หน้า 195-196)

“ก้อนแร่ธาตุขรุขระขนาดใหญ่นอนแอ้งแม้งอยู่ในความดำมืดของกันหลุม ไม่กระดุกกระดิก
หรือลี้มตาอำปากอะไรทั้งสิ้น” ซึ่งการ “นอนแอ้งแม้ง” ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำแต่ในที่นี้ให้
“ก้อนแร่ธาตุขรุขระขนาดใหญ่” เป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงภาพของสิ่งทีตกลงมาบนพื้นโลกที่ผู้เขียน
กล่าวว่าหญิงชรา ผู้หนึ่งเป็นผู้พบเห็น คือก้อนแร่ธาตุลักษณะขรุขระในหลุมที่มีขนาดใหญ่

5.6 พวกเศษโลหะทองเหลืองทองแดงขวดแก้วใสได้เข้ารอบเสมอ
จากตอนขบวนการรีไซเคิล ดังความว่า

ความจริงกระบวนการรีไซเคิลนี้ ได้บังเกิดมีมาแล้วนานนมใน
ราชอาณาจักรไทย หรือแคว้นแคว้นแดนสยาม กรุงเทพมหานครมหานครรัตนฯ

แจ็กชวดมาขายอย่างไรล่ะ

เขาเที่ยวรับซื้อกระดาษหนังสือพิมพ์เก่า ขวดใช้แล้วต่างๆ ทั้งกะละมังถึงฝู-
กระบ้องกล่องกระดาษ...ฯลฯ

หากพิสดารสิ่งใดที่อยากโละทิ้งให้พ้นบ้าน ใ้ว่าเขาจะรับซื้อหมด พวก
เศษโลหะทองเหลืองทองแดงขวดแก้วใสได้เข้ารอบเสมอ...

(ขบวนการรีไซเคิล.หน้า 322)

“พวกเศษโลหะทองเหลืองทองแดงขวดแก้วใสได้เข้ารอบเสมอ” ซึ่งการ “ได้เข้ารอบ”
 ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้กล่าวให้ “เศษโลหะทองเหลืองทองแดงขวดแก้วใส” เป็น
 ผู้กระทำศศิวิมลไขกล่าวถึงการรับซื้อของเก่า ซึ่งของเก่าที่รับซื้ออยู่เสมอก็คือ เศษโลหะทองเหลือง
 ทองแดงขวดแก้วใส

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้
 กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศศิวิมลทุติยบรรพ ลำดับสอง พบ
 อติพจน์ ดังนี้

6.1 ทุกวันนี้เราเดินอยู่บนสี่ข้าง เลือดเนื้อวิญญาณของข้างก็ไม่ผิด จากตอน
 ประวัติศาสตร์ชาติข้างไทย ดังความว่า

ที่จริง จะกล่าวว่าทุกวันนี้เราเดินอยู่บนสี่ข้าง เลือดเนื้อวิญญาณของข้างก็
ไม่ผิด เพราะข้างคู่มากับการสร้างชาติของไทยพระมหากษัตริย์ทุกองค์ของไทยใช้
 ข้างเป็นราชพาหนะมาแต่ไหนๆ เรียกว่าข้างตัน ข้างทรง ข้างพระที่นั่ง...

(ประวัติศาสตร์ชาติข้างไทย.หน้า 141)

“ทุกวันนี้เราเดินอยู่บนสี่ข้าง เลือดเนื้อวิญญาณของข้างก็ไม่ผิด”ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้เพื่อ
 ให้ตระหนักในบุญคุณของข้าง ที่เป็นพาหนะในการสู้รบตลอดมาในสมัยโบราณ และเราก็เดิน
 อยู่บนสี่ข้าง เลือดเนื้อวิญญาณของข้าง อันเป็นจินตนาการของผู้เขียน ซึ่งเป็นลักษณะของ
 การกล่าวเกินจริงเพราะความจริง ในปัจจุบันไม่มีอุจจาระข้างปรากฏเวลาเดิน หรือแม้กระทั่ง
 เลือดเนื้อวิญญาณของข้างเช่นเดียวกัน

6.2 คนเป็นแสนเป็นล้านอย่างนั้น จะต้องถูกเบียดจนดับแตกตาย จากตอน
มาตอนหลัง ดังความว่า

เพื่อนท่านหนึ่ง เป็นสุภาพสตรีอายุเกินครึ่งร้อย น้ำหนักก็เกินครึ่งร้อยไป
เกือบถึงร้อย เธอคือบุคคลคนเดียวที่ไปกับ 'ทำตะมูกมา' ในฉบับที่แล้ว มีดำริ
ที่จะไปดูไมเคิล แจ็คสัน สักรอบให้เป็นบุญตา
ที่ประชุมมองดูตากันแล้ว จึงกล่าวโน้มน้าวให้เป็นแนวโน้มน้าว
ระวังให้ดีเถอะ คนเป็นแสนเป็นล้านอย่างนั้น จะต้องถูกเบียดจน
ดับแตกตาย...

(มาตอนหลัง. หน้า 242)

"คนเป็นแสนเป็นล้านอย่างนั้น จะต้องถูกเบียดจนดับแตกตาย" ให้ภาพของผู้คนมากมายที่
เบียดเสียดเพื่อแย่งกันเข้าไปชมการแสดงของไมเคิล แจ็คสัน จึงเป็นเหตุให้เบียดกันจนดับซึ่งเป็น
อวัยวะภายในร่างกายนั้นแตกและเสียชีวิตในที่สุด ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่าวเกินจริง

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึก
สำหรับในศตวรรษวิมลวิทยบรรพ ลำดับสอง พบอธิพจน์ ดังนี้

7.1 อาโนลด์ก็ยกขึ้นสุดแขน แล้วใช้นิ้วทำปุไตไปตามท่อนขาอ่อนใหญ่โตของ
จอห์น ที่กำลังเกร็งอยู่ เพื่อคลายกล้ามเนื้ออย่างเฉียบพลัน จากตอนคนเหล็กภาคสนาม
ดังความว่า

รถที่ไม่มีผู้ถือพวงมาลัย แฉลบเปลี่ยนทางไป จอห์นเกร็งกล้ามเนื้อขา
เล็กน้อย ศัตรูที่อยู่ข้างล่างก็ตาเหลือกตาปลิ้น กระนั้นอาโนลด์ก็ยังพยายามใช้
มืออีกข้างจับพวงมาลัยไว้ เพื่อบังคับรถไปในทิศทางที่ต้องการ คือสะพานเหล็ก
มฤตยูที่ขวางเป็นปั้งตออยู่ข้างหน้า !

ส่วนมือข้างที่ไม่ได้ถือพวงมาลัย อาโนลด์ก็ยกขึ้นสุดแขน แล้วใช้นิ้วทำปุไต
ไปตามท่อนขาอ่อนใหญ่โตของจอห์น ที่กำลังเกร็งอยู่ เพื่อคลายกล้ามเนื้ออย่าง
เฉียบพลัน

(คนเหล็กภาคสนาม. หน้า 171)

“อาโนลด์ก็ยกขึ้นสุดแขน แล้วใช้นิ้วทำปุ๊ตไปตามท่อนขาอ่อนใหญ่โตของจอห์นที่กำลังเกร็งอยู่ เพื่อคลายกล้ามเนื้ออย่างเฉียบพลัน”ให้ภาพของการต่อสู้ในระหว่างขับรถของอาโนลด์ แต่ผู้เขียนยังสมมติให้อาโนลด์ “ใช้นิ้วทำปุ๊ต...เพื่อคลายกล้ามเนื้อ” โดยในสถานการณ์การต่อสู้กันบนรถ เป็นสถานการณ์คับขัน แต่ผู้เขียนกลับให้มีการทำปุ๊ตไปตามท่อนขาอ่อนใหญ่โตของจอห์นที่กำลังเกร็งอยู่ เพื่อคลายกล้ามเนื้ออย่างเฉียบพลัน ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริง และให้ความรู้สึกขบขัน เนื่องจากการกระทำดังกล่าวไม่สามารถคลายกล้ามเนื้อได้จริง

8. ปฏิภาศพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความ เป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศตวิมลทฤตยบรรพ ลำดับสอง พบปฏิภาศพจน์ ดังนี้

8.1 สิ่งที่น่าคลิ้นไส้สมศักดิ์ศรี จากตอนบันเทิงคดีศึกษา ดังความว่า

หนึ่งเรื่องงูแก๊งงองทำร้ายได้ฉายอยู่นาน กระทั่งต้องมีภาคสอง ซึ่งในภาคสอง ได้มีสิ่งที่น่าคลิ้นไส้สมศักดิ์ศรียิ่งขึ้นอีก คือมีแม่มดกินหูด

(บันเทิงคดีศึกษา.หน้า 125)

“สิ่งที่น่าคลิ้นไส้สมศักดิ์ศรี” เป็นภาพพจน์ปฏิภาศพจน์ ซึ่งอาการ “คลิ้นไส้” หมายถึง บั่นป่วนในลำไส้ชวนให้อาเจียน, โดยปริยาย หมายความว่า บาดตาน่ารังเกียจ(ราชบัณฑิต,2525. หน้า 171) เป็นความหมายในทางลบ แต่ “สมศักดิ์ศรี” เป็นความหมายใน ทางบวก ซึ่งในที่นี้ ศตวิมลใช้ทั้งสองความหมายตรงข้ามมาแสดงให้เกิดความกลมกลืน เพื่อกล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง งูแก๊งงองที่ภาคสอง พฤติกรรมของตัวละครน่าขยะแขยงมากขึ้น ซึ่งภาพยนตร์ในลักษณะนี้ก็ควรที่ จะต้องมีการสร้างให้ดูน่ากลัวและน่าขยะแขยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นภาคสองยังต้องสร้างให้ รู้สึกขยะแขยงมากขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้ “สมศักดิ์ศรี”กับลักษณะของภาพยนตร์

8.2 วิธีปั้นก็ไม่ใช่ยาก แต่ยาก จากตอนตึกตาชาววัง ดังความว่า

จะกลับมาเล่าถึงกรรมวิธีปั้นตึกตาของคุณยายแฉ่ง สาครวาสี ที่ท่านได้
กรุณาทั้งบอกทั้งสอน และให้ทดลองทำ...

วิธีปั้นก็ไม่ยาก แต่ยาก!

(ตุ๊กตาชาววัง หน้า 255)

“วิธีปั้นก็ไม่ยาก แต่ยาก” ซึ่งผู้เขียนใช้ความแตกต่างทั้งสองความหมาย คือ คำว่า “ไม่ยาก” ให้ความหมายว่าง่าย แต่ “ยาก” มีความหมายในทางตรงกันข้าม มาแสดงให้เกิดความกลมกลืนกัน เพื่ออธิบายถึงวิธีการปั้นหุ่นตุ๊กตาชาววังที่เมื่อตนได้ดูคุณยายปั้นรวมถึงวิธีทำก็เหมือนจะทำได้ง่าย แต่เมื่อลองปั้นเองจึงจะได้ทราบว่าต้องมีวิธีการและมีมือในการปั้นจริงๆ จึงจะออกมาสวย

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศศิวิมลทุติยบรรพ ลำดับสอง มีภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 ล่ามขา...สลับกันไปอย่าให้จำเจ จะทำให้เด็กเติบโตแข็งแรงฉลาดเฉลียว จากตอนเอาเมียงเขามาอม ดังความว่า

ผู้เชี่ยวชาญและสันตติการเลี้ยงดูเด็ก ได้ให้ความเห็นในการล่ามโซ่ไว้ว่า
ถ้าจะล่าม ควรล่ามสลับขา ไม่ควรล่ามอยู่ขาเดียวซ้ำซาก...

ล่ามขาขวาสักสองวัน แล้วเปลี่ยนมาล่ามขาซ้ายสักสองวันแล้วก็กลับไป
ล่ามขาขวาอีกดังนี้ สลับกันไปอย่าให้จำเจ จะทำให้เด็กเติบโตแข็งแรง
ฉลาดเฉลียว

(เอาเมียงเขามาอม หน้า 86)

“ล่ามขา...สลับกันไปอย่าให้จำเจ จะทำให้เด็กเติบโตแข็งแรงฉลาดเฉลียว”เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่ออ้างถึงผู้เชี่ยวชาญในการเลี้ยงเด็ก ถึงหลักการล่ามโซ่ควรสลับขาล่ามโซ่เด็ก อยู่เสมอ เพื่อเด็กจะได้แข็งแรงและฉลาด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวไม่สามารถทำให้เด็กแข็งแรงและฉลาดได้ โดยให้ความรู้สึกประชดประชันเชิงขบขัน

9.2 ประพัตติการที่ควรแก่การสรรเสริญเยี่ยงนี้ คือ กินเด็ก จากตอนเขาเมียงเขามาอม ดังความว่า

เด็กทั้งสองซัดเซพเนจรเข้าไปในป่าลึก ไปเจอกระท่อมน้อยเป็นชมมหวานน่ากินทั้งหลาย แต่ที่แท้คือรังของยายแม่มดร้าย แก่ได้จับตัวเด็กทั้งสองขังไว้ แล้วเลี้ยงดูด้วยขนมมเมยต่างๆให้อ้วนพีจนได้ที่พอควรแก่การกินแล้ว ยายแม่มดก็ก็จะรับประทานเด็กทั้งสองนั้นเสีย ตามที่ยายแก่แม่มดทั้งหลายควรจะเป็นและประพัตติการที่ควรแก่การสรรเสริญเยี่ยงนี้ คือ กินเด็ก

(เขาเมียงเขามาอม.หน้า 88)

"ประพัตติการที่ควรแก่การสรรเสริญเยี่ยงนี้ คือ กินเด็ก"เพื่อกล่าวถึงพฤติกรรมของแม่มดทั่วไปที่มักจะขุมเด็กให้อ้วนสำหรับรับประทานในภายหลัง ซึ่งผู้เขียนกล่าวในเชิงเห็นด้วยว่าเป็นพฤติกรรมที่น่าสรรเสริญ ซึ่งความจริงพฤติกรรมดังกล่าวไม่น่าสรรเสริญ

9.3 ทางที่ดีเธอควรจะพกขวดเปล่าเอากลับบ้านไปไว้ไล่เพ่นพ้อหัดมาเรื่อยตามลำดับอาวุโส ตั้งแต่ยายป้า-ตาพ่อ-ยายครูมอม...ฯลฯ คงเป็นที่น่ายินดีกว่าจะเขวี้ยงทิ้งสูญเปล่า จากตอนเขาเมียงเขามาอม ดังความว่า

ข้อเสียของยุพยงมีอยู่ข้อเดียว คือในตอนที่ หล่อนเสียอกเสียใจในแม่บังเกิดเกล้าของตัวเอง จึงเดินมายืนหยุดรำพึงที่สะพานสูงแห่งหนึ่งยามค่ำมืด ยกขวดเหล้าขึ้นดื่มเอือก...แล้วป้าขวดเหล้าลงแม่น้ำไป...

ผู้กำกับไม่น่าจะให้เธอมีนิสัยง่ายในการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นนี้ ทางที่ดีเธอควรจะพกขวดเปล่าเอากลับบ้านไปไว้ไล่เพ่นพ้อหัดมาเรื่อยตามลำดับอาวุโส ตั้งแต่ยายป้า-ตาพ่อ-ยายครูมอม...ฯลฯ คงเป็นที่น่ายินดีกว่าจะเขวี้ยงทิ้งสูญเปล่า

(ทางต่างระดับ.หน้า 118)

"ทางที่ดีเธอควรจะพกขวดเปล่าเอากลับบ้านไปไว้ไล่เพ่นพ้อหัดมาเรื่อยตามลำดับอาวุโส ตั้งแต่ยายป้า-ตาพ่อ-ยายครูมอม...ฯลฯ คงเป็นที่น่ายินดีกว่าจะเขวี้ยงทิ้งสูญเปล่า" เป็นการเสนอความคิดเห็นให้ยุพยงนางเอกในละครเรื่องทางโค้ง ว่าควรจะนำขวดสุราที่ดื่มจนหมดแล้วไม่ตี

ศิระคนที่เป็นศัตรูทุกคน ดีกว่านำไปขวางทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งเป็นการประชดประชันให้
กระทำการดังกล่าวเนื่องจากตนเกลียดพฤติกรรมของตัวร้ายในละคร

ศศิวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่าเป็นต้น และในศศิวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม พบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 ใบหน้าอันงามละไมราวกับรูปเขียน พบจากตอนครูโหวใจร้าย ดังความว่า

นางแปลงนุสบากริดกรายมานั่งแกว่งชิงช้าไม่รู้ไม่ชี้ไปมาอยู่ใต้ต้นไทรใหญ่
กะบังหน้าทองประดับเพชรแวววับรับกับใบหน้าอันงามละไมราวกับรูปเขียนของ
เธอ ในขณะที่พระไวยกำลังแอบดูอยู่ไม่ว่างตา และแล้วเสียงขับร้องเพลงจีนแสน
อันเพราะพริ้งก็แว่วมา

(ครูโหวใจร้าย.หน้า 25)

“ใบหน้าอันงามละไมราวกับรูปเขียน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบใบหน้าของนุสบา ว่างามเหมือนกับรูปเขียน เพื่อแสดงให้เห็นภาพของหน้าตาที่สวยงามสะอาดไม่มีริ้วรอยหรือจุดบกพร่องใดๆ ที่เหมือนกับภาพวาด เนื่องภาพวาดนั้นจิตรกรจะตั้งใจวาด เพื่อให้ได้ภาพออกมาดูดีที่สุดใน

1.2 ความทรงจำเป็นเลิศ ราวกับมีจอคอมพิวเตอร์อยู่ในสมอง พบจากตอนคืนหนึ่งยังจำได้ ดังความว่า

มีคนที่ยังจำหลายคนที่มีความทรงจำเป็นเลิศ ราวกับมีจอคอมพิวเตอร์อยู่ใน
สมอง หรือไม่ก็มีปุ่มเล็กปุ่มน้อยอยู่ในกบาล อยากจะรำลึกถึงสิ่งใดหรือเหตุการณ์
ช่วงไหน วิดีทัศน์โทรทัศน์ก็จะส่งกระแสไปบัพให้ภาพต่างปรากฏขึ้นบนจอแห่ง
สติเป็นฉากๆไป

(คืนหนึ่งยังจำได้.หน้า 31)

“มีความทรงจำเป็นเลิศ ราวกับมีจอคอมพิวเตอร์อยู่ในสมอง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนกล่าวถึงคนผู้จำที่มีความจำดี เพราะเมื่อในการพูดหรือการย้อนนึกถึงเหตุการณ์ใดก็นึกขึ้น

ได้ทันที เหมือนกับการทำงานของคอมพิวเตอร์ที่สามารถประมวลและแสดงผลออกมาได้อย่างรวดเร็ว

1.3 ใบหน้าที่ยื่นยับยู่ยี่อัปลักษณ์เหมือนปีศาจร้ายถูกไฟลวก พบจากตอนโลกนี้คือละคร ดังความว่า

ตอนใกล้จะจบเต็มที ยายปานรุ่งซึ่งก็แก่เฒ่าหนักหนาได้กระย่องกระแย่งกลับมาเยี่ยมคฤหาสน์บ้านเกิดเก่า ด้วยใบหน้าที่ยื่นยับยู่ยี่อัปลักษณ์เหมือนปีศาจร้ายถูกไฟลวก ทั้งที่เมื่อสาว ๆ เธอก็น้ำตาสวดยสะ แก่หนอยก็หงอกงามสมวัย เมล็ดประเดี้ยวเดียวหน้าก็กลายเป็นหนังคางคก รวากับจะเปลี่ยนเรื่องไปเป็นละครสยดสยองของขวัญ

(โลกนี้คือละคร. หน้า 51)

"ใบหน้าที่ยื่นยับยู่ยี่อัปลักษณ์เหมือนปีศาจร้ายถูกไฟลวก" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ศศิวิมลกล่าวถึงปานรุ่ง ตัวละครในละครเรื่องบัลลังก์เมฆ คือเมื่อมีอายุมากขึ้นจะแต่งหน้าให้ดูเหี่ยวย่นมากเกินไปจนกระทั่งเหมือนกับปีศาจ ซึ่งให้ภาพของความน่าเกลียดอยู่แล้ว และปีศาจนั้นยังถูกไฟลวกอีก จึงยิ่งให้ภาพของความน่าเกลียดน่ากลัว น่าขยะแขยง เพิ่มขึ้นอีก

1.4 ผมหงอกยาวขาวของตาแก่แม่กระจายสยายอยู่บนร่างของยายแก่คูเหมือนผีสองตัวตายทับกัน พบจากตอนโลกนี้คือละคร ดังความว่า

ท่านรัฐมนตรีสรรพจน์ตอนหนุ่ม ๆ ก็หน้าตาหล่อเหลาดี้อยู่ แต่ในฉากสุดท้ายก็กลายเป็นตาแก่หน้าย่นเป็นหนังคางคก...

ครั้นเห็นคุณหนูใหญ่นอนตายแหงแก้อยู่ ท่านรัฐมนตรีด้วยอาการเสียใจหรือไม่ก็ตกใจอย่างสุดซึ่งไม่เป็นสมประดี ก็ได้หมดสติล้มฟาดลงบนร่างของคุณหนูใหญ่นั้นแหละ ผมหงอกยาวขาวของตาแก่แม่กระจายสยายอยู่บนร่างของยายแก่คูเหมือนผีสองตัวตายทับกัน

(โลกนี้คือละคร. หน้า 52-53)

“ผมหงอกยาวขาวของตาแก่แม่กระจายสยายอยู่บนร่างของยายแก่ดูเหมือนผีสองตัวตายทับกัน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนแสดงภาพของตัวละครสองตัว คือ ปานรุ่ง กับ ท่านรัฐมนตรี ที่ทั้งสองต่างก็มีอายุมากขึ้น และถูกแต่งหน้าจนเหยี่ยวหน้าเกลียด โดยเมื่อรัฐมนตรีมาเห็นภาพของปานรุ่งนอนเสียชีวิตอยู่ ก็เกิดเสียใจจนเสียชีวิตล้มลงทับบนศพของปานรุ่ง และเนื่องจากสภาพของการแต่งหน้าจนชราเกินความจริงดังกล่าว จึงมีภาพเหมือนผีสองตัวตายทับกันมากกว่าจะดูเป็นมนุษย์

1.5 มีแต่ผศ. รศ. ศ. ดร. ยั่วเยี้ยเต็มไปหมดราวกิ่งกือหน้าฝน พบจากตอนวันนี้ ก็สายเสียแล้ว ดังความว่า

เป็นที่น่าประหลาดที่เมื่อมาไตร่ตรองลงนึกดู ถึงรุ่นพี่รุ่นน้องในสมัยนั้น ไม่ว่าจะข้างปิ่น-ข้างเขียน ไม่เห็นมีใครเป็นเจ้าของสักคน มีอยู่คนเป็นสุภาพสตรี รุ่นพี่ผู้แสนน่ารักแต่เป็นเจ้าฝ่ายเหนือ ผู้ไม่ยอมให้คำนำหน้าบรรดาศักดิ์ให้ใครรับรู้ ทั้งสิ้น จนจบไปหลายปีติดๆ ถึงได้ทราบว่าเธอเป็นเจ้าของแน่แท้และดั้งเดิม

สำหรับกรณีท่านอุปโลกน์ ก็คงจะอุปโลกน์ล้อกันด้วยรัก อีกทั้งความสามารถและมีมืออันน่านับถือเท่านั้นมิใช่อื่น สมัยต่อมาไม่เห็นมีท่าน-ท่านอะไรเพิ่มขึ้น มีแต่ผศ. รศ. ศ. ดร. ยั่วเยี้ยเต็มไปหมดราวกิ่งกือหน้าฝน

(วันนี้ก็สายเสียแล้ว. หน้า 62)

“มีแต่ผศ. รศ. ศ. ดร. ยั่วเยี้ยเต็มไปหมดราวกิ่งกือหน้าฝน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนกล่าวว่า มีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆมากมาย ตำแหน่งต่างๆเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย เหมือนกับกิ่งกือที่เราพบได้มากมายในหน้าฝน

1.6 อพยพไปเหมือนมดเหมือนปลวก พบจากตอนโองการแข่งขั้ว ดังความว่า

แต่...ท่านประธานฯที่รักและเคารพ ทันใดนั้น ข้าฯก็อุกคิดขึ้นมาได้ว่า กรณียกทั้งนี้ จะไปโทษพวกแรงงานรับจ้างกระไร หาเข้ากินค้ำ รับจ้างเขามากก็ ต้องตะบ้นตะบันลุยทำให้เสร็จ อย่างที่เขาว่า

‘คนจนเลี้ยงคนรวย !’

ปลูกตึกปลูกหอเคหาสน์ราชวังเวียง ปลูกแล้วตัวเองได้อยู่หรือเปล่านั้น ?

โน่นนะ เพิ่งสังกะสีพอมีรูเรียวให้เสด็จอยู่เหมือนหมูเหมือนหมา พอ
สร้างเสร็จเขาก็เจดหัว ระเบียบไปสร้างเพิงสังกะสีที่อยู่ใหม่ อพยพไปเหมือนมด
เหมือนปลวก

(โองการแห่งซึก.หน้า 89)

“อพยพไปเหมือนมดเหมือนปลวก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบสภาพ
การอยู่อาศัยของกรรมกรก่อสร้างที่เมื่อทำงานแล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์ก็ต้องย้ายไปทำงานที่อื่น
ว่าเหมือนกับการอพยพของมดกับปลวก ซึ่งทำงานรักใคร่สามัคคีกัน

1.7 กินปลาหมึกบึ่งที่บดออกมาเป็นแผ่นยาว ๆ เหมือนกระดาษเช็ดกัน พบจาก
ตอนอดข้าวดอกกระเจ้าชีวิตวาย ดังความว่า

รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้จินตนาการอันใดแก่เรามากไปกว่าคนใส่หมวกกะโล่...
หรือไม่กี่นี่ถึง ‘งานรัฐธรรมนูญ’ ที่ผู้ใหญ่เขาพาเด็กไปเที่ยวตอนหน้าหนาว จุง
กันขึ้นรถไฟเข้าถ้ำผีไปกินเย็นตะไฟวัดแขกที่มาออกบ้าน กินปลาหมึกบึ่งที่บด
ออกมาเป็นแผ่นยาว ๆ เหมือนกระดาษเช็ดกัน แล้วก็ไปเล่นเรือบ่อ... ฯลฯ

(อดข้าวดอกกระเจ้าชีวิตวาย.หน้า 152)

“กินปลาหมึกบึ่งที่บดออกมาเป็นแผ่นยาว ๆ เหมือนกระดาษเช็ดกัน” เป็นภาพพจน์
อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบลักษณะของปลาหมึกบึ่งเมื่อเวลาบดแล้ว ว่าเหมือนกับกระดาษเช็ดกัน
ให้ภาพของกระดาษชำระในห้องน้ำที่เป็นแผ่นยาว บาง

1.8 เมาเหมือนพวกดมแลค พบจากตอนถึงเวลาแล้วหรือยัง ดังความว่า

ในชีวิตอันวุ่นวายของคนในปัจจุบัน วันๆก็นั่งติดอยู่บนรถ สูดดมท่อไอเสีย
มลพิษภาวะสิ่งแวดล้อมเลวร้ายเลยเมาเหมือนพวกดมแลค หรือไม่ก็พวกคนทรง
ได้กลิ่นควันรูป

(ถึงเวลาแล้วหรือยัง.หน้า 195)

"เมาเหมือนพวกดมแลค" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบอาการเมาจากการสูดดมควันพิษว่าเหมือนอาการของคนเมาสารระเหย คืออาการมึนงง สมองไม่ทำงาน

1.9 ยกมือยกไม้ไปมาน่าเอ็นดูเหมือนหุ่นกระบอกแทบทุกช่อง พบจากตอน ความลับไม่มีในโลก ดังความว่า

ตอนเช้าๆประมาณเจ็ด-แปดโมง เปิดโทรทัศน์มาจะเห็นคนมานั่งๆพูดกัน
ยกมือยกไม้ไปมาน่าเอ็นดูเหมือนหุ่นกระบอกแทบทุกช่อง

(ความลับไม่มีในโลก.หน้า 253)

"ยกมือยกไม้ไปมาน่าเอ็นดูเหมือนหุ่นกระบอกแทบทุกช่อง" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบท่าทางการจัดรายการของนักข่าวในช่วงเช้าว่าเหมือนหุ่นกระบอก ซึ่งให้ภาพของการเชิดหุ่นกระบอกที่ไม่แสดงสีหน้าได้แต่ยกมือประกอบเพื่อสื่อสารเท่านั้น

2. อุปลักษณะ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น ,คือ ,เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม พบอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 หน้ากลายเป็นหนังคางคก พบจากตอนโลกนี้คือละคร ดังความว่า

ตอนใกล้จะจบเต็มที ยายปานรุ่งซึ่งก็แก่เฒ่าหนักหนา ได้กระยองกระแ่ง กลับมาเยี่ยมคฤหาสน์บ้านเกิดเก่า ด้วยใบหน้าที่ย่นยับยู่ยี่อุปลักษณะเหมือน ปีกาจร้ายถูกไฟลวก ทั้งๆที่เมื่อสาวๆเธอก็น้ำตาสวยสะ แก่น้อยก็หงอกงามสมวัย เมลอประเดี๋ยวเดียวหน้ากลายเป็นหนังคางคก

(โลกนี้คือละคร.หน้า 51)

"หน้ากลายเป็นหนังคางคก" เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบผิวหน้าของปานรุ่งเมื่อชราลงกับหนังคางคก คือภาพของผิวที่ไม่เรียบ เหี่ยวย่น เป็นปุ่มปม น่าเกลียด

2.2 ลูกขึ้นอาละวาด เป็นปีศาจคะนองฤทธิ์ พบจากตอนโลกนี้คือละคร ดังความว่า

ท่านรัฐมนตรีสรรพษตอหนุ่มๆก็หน้าตาหล่อเหลาดีอยู่ แต่ในฉากสุดท้ายก็กลายเป็นตาแก่หน้าย่นเป็นหนังคุณปรก...

ครั้นเห็นคุณหนูใหญ่นอนตายแหงแก้อยู่ ท่านรัฐมนตรีด้วยอาการเสียใจหรือไม่ก็ตกกะใจอย่างสุดซึ่งไม่เป็นสมประดี ก็ได้หมดสติล้มฟาดลงบนร่างของคุณหนูใหญ่นั้นแหละ ผมหงอกยาวขาวของตาแก่แผ่กระจายสยายอยู่บนร่างของยายแก่ดูเหมือนผีสองตัวตายทับกัน

ซึ่งก็เป็นเค้าว่าอาจจะลูกขึ้นอาละวาด เป็นปีศาจคะนองฤทธิ์ได้ ในละครโทรทัศน์ที่จะสร้างต่อไปเป็นภาคสอง

(โลกนี้คือละคร. หน้า 52-53)

“ลูกขึ้นอาละวาด เป็นปีศาจคะนองฤทธิ์” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบการเสียชีวิตของปานรุ่งกับรัฐมนตรีที่มีหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัว ผู้เขียนจึงรู้สึกว่ทั้งสองจะกลับลุกขึ้นแสดงอิทธิฤทธิ์เหมือนกับปีศาจ

2.3 เต็นเป็นเจ้าเข้า พบจากตอนขอสู่อลค์ด้วยคน ดังความว่า

ช่องแก้ว อ.ส.ม.ท.ยิ่งแล้วใหญ่ นอกจากภาพจะซ้อนทับพรั่มัว เช่น คุณศศิธร ลัมศรีมณี แห่งรายการ ‘ไขว้ไทม์บาย ซาส์ทอน’ ผู้พูดไปยิ้มไป บางวันกลายเป็นพื้นหน้าหลอ ค่าที่ภาพซ้อน มีหน้ายังเด่นแว็บๆ พอจะดีๆหนึ่งๆสักประเดี๋ยว ฮ้าว...เต็นเป็นเจ้าเข้าอีกแล้ว

(ขอสู่อลค์ด้วยคน. หน้า 122)

“เต็นเป็นเจ้าเข้า” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบภาพสัญญาณไม่ดีในโทรทัศน์ ทำให้ภาพไม่อยู่นิ่ง กับลักษณะของร่างทรงก่อนที่องค์จะลง จะมีอาการตัวสั่นเป็นอย่างมาก

2.4 กับแม่ตัวเองจริงๆ กลับกลายเป็นมะนาวไม่มีน้ำ พบจากตอนคิดถึงตาย ดังความว่า

คนบางคนไม่เคยเอ็ดผัวเลย เรียกผัวเป็นพ่อ...พ่อจะพ่อจำทุกคำ แต่กับแม่
ตัวเองรำคาญไปหมด พุดกับแม่ก็เหมือนเอ็ดแม่ พุดกับพ่อก็เหมือนเอ็ดพ่อ
เช่นเดียวกันกับคนที่เรียกเมียเป็นแม่.....แม่จะแม่จำ แต่กับแม่ตัวเองจริงๆ
กลับกลายเป็นมะนาวไม่มีน้ำ

(คิดถึงตาย.หน้า 216-217)

“กับแม่ตัวเองจริงๆ กลับกลายเป็นมะนาวไม่มีน้ำ” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบ
คำพูดของลูกชายที่พุดกับแม่ของตัวเองที่มีน้ำเสียงห้วน กระด้าง ไม่ไพเราะ กับ มะนาวที่ไม่มีน้ำ
ก็จะมีประโยชน์ในการปรุงอาหารที่มีรสเปรี้ยว ซึ่งแตกต่างกับคำพูดที่ใช้เรียกภรรยาที่ไพเราะ
กว่ามาก

2.5 เหี่ยวเป็นเกลียวเชือก พบจากตอนข่าวสันต์โลก ดังความว่า

มีคนบางคน...มิใช่คนใจอ่อน และก็มีได้ใจแข็ง อาจจะมีใจร้ายด้วยซ้ำ
ไม่ยอมดูการชกมวยระหว่าง ‘สามารถ พยัคฆ์อรุณ’ กับนักชกต่างชาติ ซึ่งก็ไม่ว่า
เหมือนกันจนปานนี้ ว่ามาจากเมืองแขกขวามลาญ อยู่ที่ใดไหน...
ลดน้ำหนักหรือก็สวบสวบหนักหาญออกอย่างนั้น
ทรวดทรงองค์เอวที่เคยล้ำสัน ก็ผอมผ่ายผิดตา
อกหนาปีกปิ่นที่เคยให้ใครต่อใครกลิ้งเกลือกชบพักตรา แม้กระทั่ง
‘สินชัย หงษ์ไทย’ ก็เคยมาแล้ว (ในโทรทัศน์) บัดนี้ฟูบแฟบแห้งแล้ง แลละม้าย
กับ ‘ฉลาด วรฉัตร’ ปางบำเพ็ญทุกรกิริยา
แก้มหรือก็ตอบ แล้วยังเลือกไว้หนวด
หน้าท้องที่เคยตึงเต่งเคร่งเครียดไปด้วยกล้ามเนื้อหนุ่ม บัดนี้ก็ดูเหี่ยวเป็น
เกลียวเชือก

(ข่าวสันต์โลก.หน้า 229-230)

“เหี่ยวเป็นเกลียวเหือก” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบหน้าท้องของนักมวย คือ สามารถ พยัคฆ์อรุณ ที่ลดน้ำหนักลงไปจนผ่ายผอมผิดตา กับเกลียวเหือกที่พันกันไว้มากเพื่อความเหนียว ยิ่งต้องการความเหนียวมากก็ต้องพันมากขึ้น จึงทำให้เหือกเหี่ยวแพบลงตามแรงบิด

2.6 โกร๋นเป็นตุตไก่อ่ พบจากตอนความว่างในช่องโหว่ ร่องโบ้ในรอยไทย
ดังความว่า

แล้วค่านับละ เข้ามาสู่ราชอาณาจักรไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่เท่าไร
คนไทยเลยกลายเป็นแหล่มกะปิ ผลัดกันถอนสายบัว ถอนกันไปถอนกันมา
จนจะโกร๋นเป็นตุตไก่อ่อยู่แล้ว

(ความว่างในช่องโหว่ ร่องโบ้ในรอยไทย. หน้า 246)

“โกร๋นเป็นตุตไก่อ่” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบการถอนสายบัว แต่ในที่นี้ผู้เขียนนำคำว่าถอนซึ่งเป็นกริยาต่างชนิดมาพ้องกัน โดย “ถอนสายบัว” หมายถึง การถวายนับแบบผู้หญิง โดยยืนตรงแล้วชักขาข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังแล้ววาดปลายเท้าไขว้ไปทางด้านขาข้างที่ยืนพร้อมกับย่อเข่าอีกข้างหนึ่งลงช้าๆ เมื่อจวนต่ำสุดให้ยกมือ 2 ข้างวางประสานกันบนหน้าขาข้างที่ย่อต่ำ ก้มศีรษะเล็กน้อยแล้วเงยศีรษะขึ้นพร้อมกับชักขาข้างที่ไขว้กลับยืนที่เดิม เป็นการแสดงความเคารพของสตรีต่อเจ้านายชั้นสูง (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 364) และคำว่า “ถอน” หมายถึง จุดขึ้น, ดิ่งขึ้น (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 363) ซึ่งการถอนเช่นนี้จะทำให้บริเวณที่ถูกถอนโล่งขึ้น และในที่นี้ผู้เขียนนำไปเปรียบเทียบกับกรอนขนบริเวณกันไก่อ่จนหมด ซึ่งจะส่งผลให้บริเวณดังกล่าวเป็นปมูนเนื่องจากแรงของการถอน

3. สัมพจนัย คือ โวหารที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุมหมดทุกส่วน สำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสามไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจนัย

4. นามนัย คือ โวหารที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสามพบนามนัย ดังนี้

4.1 กองเนื้อ พบจากตอนอยู่คนละโลก ดังความว่า

มีคนเคยถาม ว่าเขียนหนังสือตอนไหน และแบ่งสัปดาห์เวลาอย่างไร ในการทำงานหลายๆอย่างไปพร้อมๆกัน...

ยกตัวอย่างการเขียนหนังสือ แต่ก่อนอาจจะมีการเริ่มเขียนในตอนกลางคืนบ้าง ทั้งๆที่ตอนกลางวันก็ได้ทำอะไรต่อมิอะไรเต็มเหยียด ตกค่ำก็ยังมีแรงที่จะเริ่มเขียนโน้นเขียนคิดนี่

มาภายหลังหรือในปัจจุบันนี้ ไม่ต้องตกค่ำหรือ ตกเย็นก็จะกลายเป็นกองเนื้อแล้ว ผู้คนใครจะไปมาหาสู่หลังสี่ห้าโมงเย็น ก็ต้องแจ้งว่าที่นี้ปิดโรงงาน มีข้าวของเครื่องเล่นอะไรจะอะไรก็หยุดเอาไว้ที่หน้าบ้านเถอะ อย่าได้เสด็จล่วงดั้นด้นเข้ามาต้องให้ลูกขึ้นรับเสด็จเลย

(อยู่คนละโลก.หน้า 175-176)

ศศิวิมลใช้คำว่า "กองเนื้อ" เป็นภาพพจน์นามนัย ในที่นี้ใช้หมายถึงกองเนื้อที่ไม่มีกระดูกหรือกล้ามเนื้อในพุงตัวขึ้นมา เหมือนกับตนเองเมื่อเวลาหมดเรี่ยวแรงในการกระทำการอันใด

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศศิวิมลตติยบรรพ ลำดับสามพบ บุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ฟ้าไหนกำหนดให้เธอต้องมาทำสิ่งที่เธอทำไม่ได้เช่นนี้ พบจากตอน ครูไหวใจร้าย ดังความว่า

ในฐานะที่นุสบาเป็นนิสิตปีสุดท้าย จะเป็นบัณฑิตอยู่แหล่มีแหล่รวมว้อ เธอจึงถูกเชิญมาฝากฝีมือไว้ในละครเรื่องนี้เป็นการทิ้งทวน...

แต่อนิจจาเอ๊ย ฟ้าไหนกำหนดให้เธอต้องมาทำสิ่งที่เธอทำไม่ได้เช่นนี้ !

(ครูไหวใจร้าย.หน้า 24)

“ฟ้าไหนกำหนดให้เธอต้องมาทำสิ่งที่เธอทำไม่ได้เช่นนี้” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการกำหนดเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ฟ้าเป็นผู้กระทำ เพื่อกล่าวถึงนุสบาที่แสดงละครรำอันเป็นสิ่งที่เธอไม่ถนัด ว่าเป็นเพราะถูกฟ้ากำหนดให้เธอกระทำการแสดงดังกล่าวจึงแสดงได้ไม่ดี

5.2 เสียงหัวเราะแหลมแหวกอากาศ พบจากตอนโองการแข่งขั๊ก ดังความว่า

บางคืนก็มีการร้องลำนำเดินคาราโอเกะด้วยหมู่หญิงล้วน เข้ากับจังหวะเพลงที่เปิดจากเทป เสียงปรบมือเสียงหัวเราะแหลมแหวกอากาศ ทั้งเสียงเกี่ยวก้าวเจียวจ้าวคึกๆคักๆเคล้าระคนปนไปทุกเย็นย่ำ

โดยมีหนุ่มก่อสร้างเยี่ยมหน้ามาทัศนาล้อหลอกหยอกเย้า แต่จะเคล้าคดถึงหรือเปล่าไม่ทราบ เพราะรั้วสังกะสีเก่าแก่ผู้ฟังที่ขวางอยู่นั้น มิใช่อุปสรรคหนักหนาอันใด...

(โองการแข่งขั๊ก. หน้า 86)

“เสียงหัวเราะแหลมแหวกอากาศ”เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการแหวกเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้เสียงหัวเราะเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานรื่นเริงของคนงานหญิงที่สังสรรค์กัน จึงมีทั้งเสียงปรบมือและเสียงหัวเราะที่มีคลื่นความถี่สูงเนื่องจากเป็นเสียงของผู้หญิง จึงทำให้รู้สึกเหมือนกับว่าเสียงหัวเราะนั้นแหวกอากาศได้

5.3 พายุพาฝุ่นผงคลีมาเต็มบ้าน พบจากตอนไทยควรคำนึง ดังความว่า

สงกรานต์ปีนี้ก็เช่นกัน พายุพาฝุ่นผงคลีมาเต็มบ้านฝนตกไม่มากมาย แต่ท้องฟ้าครึ้นครึ้นด้วยรามสูรขว้างขวาน ถ้ามีตัวร่าอยู่บนฟ้าด้วย ก็จะต้องทำเพลงเซียดิ่ง

(ไทยควรคำนึง. หน้า 113)

“พายุพาฝุ่นผงคลีมาเต็มบ้าน” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการพาเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้พายุเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงให้เห็นภาพของลมพายุในช่วงวันสงกรานต์ก่อนที่ฝนจะตก มีกำลังพัดเอาฝุ่นละอองเข้ามาในบ้านของตน

5.4 แล้ว 'บุญ' กับ 'ไถย' จะน้อยใจหรือเปล่านั้น พบจากตอนอดข้าวดอกกะเจ้า
ชีวิตวาย ดังความว่า

แต่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขอหอยไม่ได้ ไม่ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์อะไรทั้งนั้น
กองสลากที่สำหรับออกหอยอยู่ใกล้ๆแค่คืบแค่ศอก ยังซ้ำถูกเผาพังฉิบหาย
วายปวง จะอธิษฐานจิตพึงพาบนบานศาลกล่าวอันใด ก็ไม่มีประโยชน์อะไร
จะบังเกิดมีให้เห็นหนสักกะอย่าง

แล้ว 'บุญ' กับ 'ไถย' จะน้อยใจหรือเปล่านั้น ที่ไม่มีคนยกมือไหว้ กลายเป็น
เจวีด

(อดข้าวดอกกะเจ้าชีวิตวาย.หน้า 156)

"แล้ว 'บุญ' กับ 'ไถย' จะน้อยใจหรือเปล่านั้น"เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการน้อยใจเป็น
พฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ 'บุญ' คือ รัฐธรรมนูญ กับ 'ไถย' คือ ประชาธิปไตย เป็นผู้กระทำ
เพื่อกล่าวถึงการไม่แสดงความเคารพของผู้คนต่ออนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ทั้งๆที่เป็นอนุสรณ์ที่มี
ความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองสิ่งหนึ่งเช่นเดียวกัน จึงทำให้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าหากเป็นเช่นนี้
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจะน้อยใจหรือไม่ที่ผู้คนไม่สำนึกในบุญคุณ

5.5 ดาวหางมิได้มีดวงเดียว แต่ทยอยมีเป็นกระบวน ตั้งหน้าตั้งตาชนกับดาว
พฤหัสบดี ที่ตั้งท่ารับลูกเดียวอยู่เป็นวรรคเป็นเวร พบจากตอนอยู่คนละโลก ดังความว่า

เมื่อเร็วๆนี้มีปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ ที่เขาวาก็พันก็ล้านปีจะมี
สักหน คือดาวหางวีนชดาวพฤหัสบดี ซึ่งไม่ได้ชนฉีกเดียวแล้วเงียบฉีกไป

ชนฉีกๆไม่รู้ตั้งกี่ฉีก เนื่องจากดาวหางมิได้มีดวงเดียว แต่ทยอยมีเป็น
กระบวน ตั้งหน้าตั้งตาชนกับดาวพฤหัสบดี ที่ตั้งท่ารับลูกเดียวอยู่เป็นวรรคเป็นเวร
ฉีกแล้วฉีกเล่า

(อยู่คนละโลก.หน้า 183)

"ดาวหางมิได้มีดวงเดียว แต่ทยอยมีเป็นกระบวน ตั้งหน้าตั้งตาชนกับดาวพฤหัสบดี ที่ตั้งท่า
รับลูกเดียวอยู่เป็นวรรคเป็นเวร" เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการตั้งหน้าตั้งตาเป็นพฤติกรรมที่
คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ดาวหางเป็นผู้กระทำ และการตั้งท่ารับเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ ในที่นี้

ให้ดาวพฤหัสบดีเป็นผู้กระทำ เพื่อบรรยายถึงปรากฏการณ์ครั้งที่ดาวหางหลายดวงพุ่งชนดาวพฤหัสบดี ครั้งแล้วครั้งเล่าจนดูเหมือนว่าดาวพฤหัสบดีมีความอดทนที่ไม่หลบหนีจากการชนของดาวหาง

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศตวรรษลตติยบรรพ ลำดับสาม พบอติพจน์ ดังนี้

6.1 'ท่าน' ซึ่งก็มีอยู่แค่สอง-สามท่าน แล้วคงจะไม่มีอีกตราบจนสิ้นดินฟ้า มหาสมุทร พบจากตอนวันนี้ก็สายเสียแล้ว ดังความว่า

สมัยนั้น 'พวกคินปะกร' เขายกกันเองว่า 'ท่าน' ซึ่งก็มีอยู่แค่สอง-สามท่าน แล้วคงจะไม่มีอีกตราบจนสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร เพราะเป็น 'ท่านอุปโลกน์' มิใช่ท่านจริงๆอย่างที่ใ้เรียกพวกหม่อมเจ้าลับหลัง

(วันนี้ก็สายเสียแล้ว. หน้า 62)

"ท่าน" ซึ่งก็มีอยู่แค่สอง-สามท่าน แล้วคงจะไม่มีอีกตราบจนสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร" โดยตราบจนสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร ถือ เป็นภาพพจน์อติพจน์ เพื่อเน้นให้รู้สึกถึงความสิ้นสุดอย่างถาวรในการเล่าถึงครั้งเมื่อที่ผู้เขียนยังเรียนอยู่ศิลาป่ากรว่า มีการเรียกยกย่องกันเองว่าท่านเพียงแค่ระยะเวลาที่ตนเรียนเท่านั้น หลังจากนั้นก็คงไม่มีอีก เพราะท่านดังกล่าวเป็นท่านที่แต่งกันตั้งขึ้นมาเองทั้งสิ้น

6.2 ดาราเจ้าน้ำตาเปียกจ่อ พบจากตอนสามก๊ก ฉบับเป่าฯ ดังความว่า

มีละครอยู่เรื่อง คือเรื่อง 'ปลายฝน ต้นหนาว' เกิดมีคนอยากจะดูอดีตนางเอกแสนสวย 'วิไลวรรณ วัฒนพานิช' สมญาว่า ดาราเจ้าน้ำตาเปียกจ่อ มาไม่รู้ตั้งเท่าไร

(สามก๊ก ฉบับเป่าฯ. หน้า 268)

"ดาราเจ้าน้ำตาเปียกจ่อ" เป็นภาพพจน์อติพจน์ เพราะความจริงแม้จะมากเท่าไรก็ตาม ก็ไม่สามารถทำให้น้ำตาเปียกออกมาจนจ่อได้ ศตวรรษลตติยบรรพใช้ภาพพจน์นี้เพื่อกล่าวถึงบทบาทการแสดง

ของ วิไลวรรณ วัฒนพานิช ที่สามารถเล่นละครในฉากที่ต้องร้องไห้บ่อยๆได้อย่างสมบทบาท จนทำให้ผู้ชมคล้อยตามและรู้สึกเหมือนว่าน้ำตาจะเป็ยกออกมาจากจอโทรทัศน์ได้

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขื่นสำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม พบอธิพจน์ ดังนี้

7.1 ส่งภาพกระดิ่งปี่ดิ่งขึ้นไปบนดาวเทียม พบจากตอนขอขอรู้อลค์ด้วยคน ดังความว่า

เพื่อนสนิทมิตรสหายท่านหนึ่ง อาศัยอยู่ชั้นบนสุดแห่งตึกสูงปรี๊ดกลางใจเมือง บนหลังคาบ้านเขามีจานดาวเทียมใหญ่มหึมายิ่งกว่ากระทะทุเรียนกวน ทั้งมีเสาอากาศเล็กๆใหญ่ๆอีกนานา ตั้งเรียงรายสลอนไปหมด

อุปกรณ์เหล่านี้ เป็นเหตุให้ได้ดูรายการโทรทัศน์ต่างๆล้วนพิสดารพันลึกอุดมไปด้วยสาระประโยชน์จากประเทศศรีวิไลไกลโพ้น ที่ส่งภาพกระดิ่งปี่ดิ่งขึ้นไปบนดาวเทียม แล้วดาวเทียมก็ค่อยส่งกลับมายังจานดาวเทียมข้างล่าง ซึ่งหงายแบรับอยู่บนหลังคาดังกล่าว

(ขอขอรู้อลค์ด้วยคน.หน้า 121)

“ส่งภาพกระดิ่งปี่ดิ่งขึ้นไปบนดาวเทียม” เป็นภาพพจน์อธิพจน์ เพื่อกล่าวถึงขั้นตอนการส่งสัญญาณภาพโทรทัศน์ของเพื่อนที่ติดตั้งจานดาวเทียมว่าภาพนั้นจะถูกส่งขึ้นไปบนดาวเทียมก่อนที่ส่งสัญญาณลงมาที่จานรับสัญญาณ โดยการส่งภาพกระดิ่งปี่ดิ่งทำให้เกิดความรู้สึกขบขัน เหมือนสัญญาณภาพติดสปริงจิ้งกระดิ่งขึ้นไปได้

7.2 รับรองว่าประวัติศาสตร์จะต้องจารึกถึงขบวนการปลดปล่อยนมอันยิ่งใหญ่ของเธอไปตราบนานเท่านาน พบจากตอนอดข้าวดอกกระเจ้าชีวิตวาย ดังความว่า

บ้านเราก็มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง...มีรัฐธรรมนูญ...มีประชาธิปไตย... มีการปฏิวัติมาหลายยุคหลายสมัย กระทั่งบทบาทของนิสิตนักศึกษาสมาพันธ์ต่างๆ แต่ก็ยังไม่เห็นแกนนำสตรีคนไหนขมิ้นจนนมพลัดออกมาให้ปรากฏสักคน

ถ้าอยากให้มี ก็ควรจะอัญเชิญ คุณ 'มรกต มณีฉาย' หรือไม่ก็คุณ
 ทัดทรง มณีจันทร์' ให้มาเป็นแกนในแนวร่วม รับรองว่าประวัติศาสตร์จะต้อง
จารึกถึงขบวนการปลดปล่อยนมอันยิ่งใหญ่ของเธอไปตราบนานเท่านาน

(อดข้าวดอกมะเจ้าชีวิตวาย.หน้า 155)

"รับรองว่าประวัติศาสตร์จะต้องจารึกถึงขบวนการปลดปล่อยนมอันยิ่งใหญ่ของเธอไป
 ตราบนานเท่านาน" เป็นภาพพจน์อภิปจน์ เพื่อกล่าวแสดงความคิดเห็นที่ต้องการให้การปฏิบัติ
 เปลี่ยนรูปแบบใหม่ โดยการเชิญ มรกต มณีฉาย และทัดทรง มณีจันทร์ ดาราสาวที่มีหน้าอกใหญ่
 มาร่วมการปฏิบัติด้วยการถอดเสื้อเผยให้เห็นหน้าอก ซึ่งผู้เขียนมั่นใจว่าประวัติศาสตร์จะต้องจารึก
 การกระทำดังกล่าวไว้อย่างแน่นอน โดยการปลดปล่อยนมอันยิ่งใหญ่ให้ความรู้สึกขบขัน เหมือน
 กับนมที่นั้นถูกจำกัดอยู่ในที่แคบและได้รับการปลดปล่อยให้ได้รับอิสระภาพ

7.3 นางเอกจะกางกรงเล็บออก แล้วโผล่เข้าขยุ้มกั๊กกินพุงของพระเอกที่ชาวเป้ง
 ล้อตาล้อใจ พบจากตอนอยู่คนละโลก ดังความว่า

.....นางเอกค่อยๆ ซ้อนหน่วยตากลมโตขึ้นมองพระเอกแน่นิ่งและ
 เนื่อนานช้าๆ ราวกับจะสะกดให้พระเอกตกอยู่ในความสงบนิ่ง ท่ามกลางสายฝน
 ที่ตกจึกๆ อยู่ตรงหน้าต่าง
 ทำให้ใจหายใจคว่ำว่านางเอกจะกางกรงเล็บออก แล้วโผล่เข้าขยุ้มกั๊กกินพุง
 ของพระเอกที่ชาวเป้งล้อตาล้อใจให้กระหายหิวอยู่แค่เอื้อมอย่างเมามั่นนั้น
 หรือเปล่า !

(อยู่คนละโลก.หน้า 179)

"นางเอกจะกางกรงเล็บออก แล้วโผล่เข้าขยุ้มกั๊กกินพุงของพระเอกที่ชาวเป้งล้อตาล้อใจ"
 เป็นภาพพจน์อภิปจน์ เพื่อกล่าวถึงพระเอกนางเอกในละครเรื่อง "เพื่อเธอ" ในฉากที่ต้องอยู่กันตาม
 ลำพังในกระท่อมร้างกลางสายฝน ซึ่งพระเอกนั้นเมื่อถอดเสื้อออกก็พบว่าพุงที่ใหญ่มาก ทำให้
 ผู้เขียนคิดแทนนางเอกว่า หากในขณะที่กำลังสบสายตากับพระเอกอยู่นั้น พระเอกอาจจะถูก
 นางเอกกินพุงที่มีลักษณะ "ชาวเป้ง" ก็เป็นไปได้ ซึ่งให้ความรู้สึกขบขัน

8. **ปฏิภาคพจน์** คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความ เป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม ไม่พบภาพพจน์ปฏิภาคพจน์

9. **ประชดประชัน** คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้ความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศตวรรษวิมลตติยบรรพ ลำดับสาม มี ภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 **ประเทศชาติบ้านเมืองถูกอารยประเทศอื่น ๆ ยกย่องว่าเป็นประเทศแห่ง โสเภณีเป็นเมืองอุดมกะหรี่ช็อกการ์ - หอมไปทั่วทั้งราชอาณาจักร** พบจากตอนโองการ แชงซัก ดังความว่า

ท่านประธานฯผู้ทรงเกียรติ....การที่ประเทศชาติบ้านเมืองถูกอารยประเทศ อื่น ๆ ยกย่องว่าเป็นประเทศแห่งโสเภณีเป็นเมืองอุดมกะหรี่ช็อกการ์ - หอมไปทั่วทั้ง ราชอาณาจักร

(โองการแช่งซัก.หน้า 91)

“ประเทศชาติบ้านเมืองถูกอารยประเทศอื่น ๆ ยกย่องว่าเป็นประเทศแห่งโสเภณีเป็นเมือง อุดมกะหรี่ช็อกการ์-หอมไปทั่วทั้งราชอาณาจักร” เป็นภาพพจน์ประชดประชันในเชิงดำเหนื ที่ ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งโสเภณีนั้นไม่เป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจแต่อย่างใด

9.2 **แพนเค้กที่ทาเอาไว้คงละลายไหลน้ำฝนมาตามขาน้ำดู** พบจากตอนหญิง สามารถ ดังความว่า

เวลาที่ประภควคและที่นั้งคนดูสมัยโน้นไม่มีหลังคา นางงามเดินได้ลมหนาวกัน สดๆ แอร์คอนดิชันดิเช่นไม่มีทั้งนั้น ถ้าฝนเกิดตก **แพนเค้กที่ทาเอาไว้คงละลาย ไหลน้ำฝนมาตามขาน้ำดู**

(หญิงสามารถ.หน้า 162)

“แพนเค้กที่ทาเอาไว้คงละลายไหลน้ำฝนมาตามขาน่าดู” เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อแสดงภาพของการประกวดนางงามสมัยก่อนที่ประกวดกันกลางแจ้ง และแสดงความคิดเห็นว่า หากฝนตกก็จะทำให้แป้งที่รองพื้นตามอวัยวะต่างๆ ไหลลงมาตามขา ซึ่งภาพดังกล่าวไม่ใช่ภาพที่น่าดู

9.3 ‘พลอยแกมเพชร’ ขึ้นราคาเป็นของขวัญแต่ท่านผู้อ่าน พบจากตอนที่เห็นยิว ไม่มีทาง ดังความว่า

ที่เขียนมาตั้งนมตั้งนาน ก็เพราะปีใหม่นี้ ‘พลอยแกมเพชร’ ขึ้นราคาเป็นของขวัญแต่ท่านผู้อ่านจาก 55 บาท เป็น 70 บาท แพงกว่าเดิมตั้งสิบห้าบาท ซึ่งน้อยอยู่เมื่อไร

(ซีเหี้ยวไม่มีทาง.หน้า 297)

“พลอยแกมเพชร” ขึ้นราคาเป็นของขวัญแต่ท่านผู้อ่าน” เพื่อกล่าวถึงการขึ้นราคาของ นิตยสารพลอยแกมเพชร ซึ่งไม่ถือว่าเป็นของขวัญ เพราะการมอบของขวัญย่อมต้องเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับยินดี แต่การขึ้นราคาไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดี ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้ประชดประชันในเชิงขบขัน

9.4 ที่ดูแล้วได้กำไรที่สุดคือดูช่องสาม ดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เห็นเป็นสองหมด เพราะภาพซ้อนกัน พบจากตอนขอรู้อัลค์ด้วยคน ดังความว่า

ตอนนี้โทรทัศน์ที่บ้านเรารับได้ห้าช่อง ที่ชัดพอๆกันได้แก่ช่องสิบเอ็ด - ช่องห้า-และช่องเจ็ด

ที่ดูแล้วได้กำไรที่สุดคือดูช่องสาม ดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เห็นเป็นสองหมด เพราะภาพซ้อนกัน คนหน้าเดียวก็เห็นซ้อนเป็นสองหน้า นมสองเต้าก็เห็นเป็นสี่เต้า สองกรก็เห็นเป็นสี่กรอย่างพระนารายณ์

(ขอรู้อัลค์ด้วยคน.หน้า 122)

“ที่ดูแล้วได้กำไรที่สุดคือดูช่องสาม ดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เห็นเป็นสองหมด เพราะภาพซ้อนกัน” เป็นภาพพจน์ประชดประชัน ในการกล่าวถึงภาพสัญญาณโทรทัศน์ช่อง 3 ที่มีภาพซ้อนกัน อันจะ

ทำให้เสียสายตา ซึ่งความจริงแล้วการได้ชมลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นการได้กำไร ผู้เขียนใช้คำนี้ แสดงอาการรำคาญที่มีต่อโทรทัศน์ในบ้านของตน เนื่องจากมีตึกสูงมาบังสัญญาณภาพจึงทำให้เกิดภาพซ้อนกันดังกล่าว

9.5 ตับหวาน...สดสดดูน่ากินออกจะตาย พบจากตอนอยู่คนละโลก ตั้งความว่า

นางเอกเรื่อง 'เพื่อเธอ' นี้ มิได้เป็นผี จะได้เที่ยวกินตับไตไส้พุงของผู้คน
ทั่วไป

ส่วนนางเอกมีตะกะนั้น อยู่ในเรื่อง 'เจ้านาง' ชอบกินตับไตไส้พุงคนสดๆ
เปิดโทรทัศน์ที่ไรเห็นกำลังก้มหน้าก้มตากินอยู่ทุกที ทำให้คนที่ดูอยู่ทางบ้าน
พลอยรู้สึกหิวไปด้วยบ้างไม่มากก็น้อย

มีผู้ตั้งปจฉาว่าเนื้อหรือเครื่องในอะไรชิ้นแดงเลือดโรกแผ่นยาวๆ มี
รูปพรรณสัณฐานคล้ายถุงตีน ที่ห้อยอยู่มุมปากของนางเอกบ่อยๆ แล้วนางเอก
ค่อยกะเด็บบเข้าไปนั้น คืออะไร ? อวัยวะส่วนไหน ? เฮอร์ดอร์อยลึนเท่าใด ?

มีผู้วิชันว่าอย่าได้สงสัย สมคงจะเป็นพังมีด หรือไม้ผ่าซีกวัดดอกจาก
คลุกเคล้ากับแจ่วเลือดแดงๆ ประเภทเสื่อร้องไห้ เนื้อน้ำตก ตับหวาน...สดสด
ดูน่ากินออกจะตาย

(อยู่คนละโลก.หน้า 179)

"ตับหวาน...สดสดดูน่ากินออกจะตาย" เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อแสดงถึง
ความรู้สึกในการรับประทานตับดิบว่าอร่อย ซึ่งความจริงแล้วการรับประทานอาหารที่ดิบจะมี
ความคาว และไม่อร่อย

9.6 สรุปแล้วสิ่งใดที่--ตำบอน จงพากันทำเถอะ พบจากตอนเพลงหวานวันวาน ตั้งความว่า

ถ้าอยากให้ความหลังครั้งก่อนเก่าจารึกอยู่ในมโนธาตุ จงทำอะไรก็ได้ใน
ปัจจุบันให้--วายปวง เพื่อจะระลึกถึงสิ่งที่มีค่าในอดีต

เช่นช่วยกันจุดประทัดดอกไม้ไฟ พลุ ให้หุบดับดับไหม้ ตลอดทั้งคืน
วันลอยกระทง และคืนส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ผู้คนจะได้ไม่ต้องหลับต้องนอน
หมาจะได้วิ่งชุกพ่วนด้วยความตื่นกลัว

คืนลอยกระทง และปีใหม่อันแสนจะหวานชื่นรื่นรมย์ใจ ก็จะมีอยู่เดือนๆ
แต่หนหลัง ประหนึ่งไม่เคยเป็นไม่เคยมีมาก่อนเลยในโลกนี้

อนึ่ง ควรจะชี้เยี่ยวทิ้งขยะและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงแม่น้ำ
ลำคลองให้มากๆ ปูถูกตึกสูงๆแข่งกันเสียดฟ้า ตัดต้นไม้ทิ้งให้หมดโลก เพิ่ม
ท่อเสียงมอเตอร์ไซด์ทิ้งรถยนต์ให้ดังแก้วหูแตกดับ ติดป้ายโฆษณาใหญ่ๆให้
เต็มบ้านเต็มเมือง

สรุปแล้วสิ่งใดที่—ตำบอง จงพากันทำเถอะ

(เพลงหวานวันวาน.หน้า 293)

“สรุปแล้วสิ่งใดที่—ตำบอง จงพากันทำเถอะ” เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อเสนอแนะ
ให้ผู้คนทำลายสภาพแวดล้อมทุกอย่างเพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เนื่องจากต้องการให้ผู้คน
สำนึกในคุณค่าของสิ่งที่สูญหายไป โดยหวังกระตุ้นให้รณรงค์ฟื้นฟูสิ่งเหล่านั้นอีกครั้ง ซึ่งความจริง
ผู้เขียนไม่ได้ต้องการเสนอสารดังกล่าว

ศศิวิมลจตุตถบรรพ ลำดับสี่

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดง หรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลจตุตถบรรพ ลำดับสี่ พบอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 ความหวาน-ชม-เค็มที่ผนิกเอาไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่นเกรอะกรังดังผลึก หินหรือฟอสซิลอันทับถมพอกพูนไปด้วยภูมิปัญญาอันโงกโชนประดุจก้อนเพชร ที่ถูก เจียรระไนจนพร่าวพร้อมร้อยแปดเหลี่ยมห้าสิบสองคม พบจากตอนพูดไปนั่นเอง ดังความว่า

ที่นี้ก็มิให้นายปรัมปราว่าหญิงแก่ หรือสุภาพสตรีสูงอายุนางหนึ่ง เป็นที่ นำสังเกตุว่า กาลล่วงเลยผ่านวัย เป็นประหนึ่งประกาศนียบัตรที่ออกให้ไม่ได้เป็น แผ่นๆ แล้วเอาติดไว้ข้างฝา

แต่เป็นความหวาน-ชม-เค็มที่ผนิกเอาไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่นเกรอะกรัง ดังผลึกหินหรือฟอสซิลอันทับถมพอกพูนไปด้วยภูมิปัญญาอันโงกโชนประดุจก้อน เพชร ที่ถูกเจียรระไนจนพร่าวพร้อมร้อยแปดเหลี่ยมห้าสิบสองคม

(พูดไปนั่นเอง.หน้า 17)

“ความหวาน -ชม-เค็มที่ผนิกเอาไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่นเกรอะกรังดังผลึกหิน” เป็น ภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบความหวาน-ชม-เค็ม คือรสชาติของอาหารอันเปรียบได้กับ ประสบการณ์หลากหลายทั้งดีและไม่ดีที่หญิงชราได้ประสบพบมาตั้งแต่เด็กจนชรา อย่าง เหนียวแน่นเกรอะกรัง คือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงและเปลี่ยนแปลงได้ หรือเป็น “ฟอสซิลอัน ทับถมพอกพูนไปด้วยภูมิปัญญาอันโงกโชนประดุจก้อนเพชร ที่ถูกเจียรระไนจนพร่าวพร้อมร้อยแปด เหลี่ยมห้าสิบสองคม” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับ “ฟอสซิล” มาจากคำว่า “fossil” หมายถึง ซากสัตว์หรือซากพืชที่เป็นหิน, สิ่งที่ขุดออกจากพื้นดิน, สิ่งที่ล้ำสมัย, คนที่ล้ำสมัย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม,2541. หน้า 360) คือซากดึกดำบรรพ์อันถือว่าเป็นสิ่งที่หายากและมีค่ามาก กับก้อนเพชรที่ถูกเจียรระไนแล้ว ซึ่ง “เพชร” หมายถึง ชื่อแก้วที่แข็งที่สุดและมีน้ำแวววาวมากกว่า พลอยอื่นๆ ใช้ทำเครื่องประดับหรือใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม (ราชบัณฑิต,2525. หน้า 591) อันถือว่าเป็นอัญมณีที่มีค่ามากที่สุด ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อแสดงถึงประสบการณ์ของ หญิงชราทุกอย่างไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่มีความยากจนประมาณไม่ได้

1.2 พุดเสียงเย็นๆขึ้นจุมกราวกับพุดตอนตีห้าหน้าหนาว พบจากตอน
แม่พระแม่พิมพ์ ดังความว่า

เป็นเรื่องประหลาดที่พวกครูทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศนี้ หรือในโลกนี้ มัก
จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน...

ผอมๆเกร็งๆดำๆ เอวกิว นุ่งกระโปรงบานแอ่งทรงนิวลูกเป็นกระปุกตั้งฉาย
ไว้เล็บแหลม แต่ดูเหลือหลาย ทาปากสีแดงคร่ำๆ ฟันอุมเล็กน้อย...

มีอีกอย่างหนึ่ง เอวกิวเหมือนกัน แต่นุ่งกระโปรงรัดรูปลงมายาวเลยเข้า
ไว้ผมมวย มีผ้าผวยพันคอคล้ายเป็นโรคหวัดอยู่เสมอ พุดเสียงเย็นๆขึ้นจุมกราว
กับพุดตอนตีห้าหน้าหนาว

(แม่พระแม่พิมพ์ หน้า 27-28)

“พุดเสียงเย็นๆขึ้นจุมกราวกับพุดตอนตีห้าหน้าหนาว” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย
เปรียบเทียบลักษณะการพุดของครูในความคิดของผู้เขียนว่าพุดเสียงเย็นๆ คือ การพุดเหมือนไม่มี
อารมณ์ความรู้สึกใดๆ กับ การพุดตอนตีห้าซึ่งเป็นเวลาที่กำลังตื่นนอน ให้ความรู้สึกของการพุดที่
ไม่มีเรี่ยวแรงด้วยความง่วง ทั้งยังเป็นหน้าหนาว ยิ่งทำให้ไม่อยากพุดมากขึ้นไปอีก

1.3 สักพริตเป็นยันต์เต็มตัวเหมือนคนใส่เสื้อ พบจากตอนบทสนทนาแห่งชีวิต
ดังความว่า

เจ้าของเพิงชื่อหมู่เจตน์ เรียกกันว่าตาเจตน์ ตัวแกผอมๆ จะว่าเหมือน
‘สีเทา’ แต่ก็ดีกว่า สักพริตเป็นยันต์เต็มตัวเหมือนคนใส่เสื้อทั้งๆที่ถอดเสื้อ

เป็นกฎของความซมะคุดตามธรรมชาติ ที่คนผอมต้องมีเมียอ้วนใหญ่
เมียตาเจตน์ชื่อยายสำอางค์

(บทสนทนาแห่งชีวิต หน้า 41)

“สักพริตเป็นยันต์เต็มตัวเหมือนคนใส่เสื้อ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
การสักยันต์ของหมู่เจตน์ว่าเหมือนกับคนที่ใส่เสื้อ เนื่องจากหมู่เจตน์สักยันต์ทั้งตัว

1.4 ชีวิตชมเหมือนน้ำท่วมปาก พบจากตอนบทสนทนาแห่งชีวิต ดังความว่า

การห้ามเด็กไม่ให้พูดคำหยาบ เป็นการลิดรอนศัพท์แสงในภาษาไทย
ทั้งเป็นการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติโดยสิ้นเชิง อาจทำให้เกิดความเครียด
จริงจัง เกือบกต ชีวิตชมเหมือนน้ำท่วมปากอยู่ จึงสู้มัน

(บทสนทนาแห่งชีวิต. หน้า 47)

"ชีวิตชมเหมือนน้ำท่วมปาก" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของเด็กกว่าจะชม คือ การดำเนินชีวิตที่ถูกจำกัดอิสรภาพในการพูดคำหยาบ กับอาการของ "น้ำท่วมปาก" หมายถึง พูดไม่ออกเพราะเกรงจะมีภัยแก่ตนหรือผู้อื่น. (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 436)

1.5 ตัวแบนเหมือนปลาฉิ้งหรีด พบจาก ตอนศิลปินอยู่เพื่ออะไร ดังความว่า

พระพุทธเจ้าในหนังสือซึ่งแสดงโดยดาราวิชัย 'คินู รีฟส์' เป็นพระพุทธเจ้าที่
แก่งก้างที่สุดในโลก จะเดินจะเหินจะนั่งจะยืนแก่งก้างหมด นั่งสมาธิก็แก่ง
เปิดห่อเหมือนคนเกิดมาไม่เคยนั่ง...

ตอนตัดพระเมาที่ พระสิทธัตถะในหนังสือซึ่งธรรมดาทำผมทรงผมทุบ
อ่างทอง...

นายฉันนะแขกดำก็เอื้อมมือไปหยิบปอยผมผมทุบอ่างทองดำนั้นขึ้นมา
เฉยๆ เจ้าชายสิทธัตถะมิได้ลอยพระเกศาด้วยพระองค์เอง ณ ริมฝั่งอินมา
แต่เดินแขนขาทางทำองอาจ ทั้งๆที่ตัวแบนเหมือนปลาฉิ้งหรีดตลอดเรื่อง

(ศิลปินอยู่เพื่ออะไร. หน้า 59)

"ตัวแบนเหมือนปลาฉิ้งหรีด" เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ รูปร่างของผู้แสดง
เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ว่า "แบน " หมายถึง มีลักษณะแผ่ราบออกไป (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 483)
กับ ปลา "ฉิ้งหรีด" หมายถึง ชื่อปลาจำพวกหนึ่ง มีหลายวงศ์และหลายชนิด ตัวแบนๆมีตาข้าง
เดียว , ลิ้นเลื้อยหรือลิ้นควาย ก็เรียก (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 713) ซึ่งให้ภาพของรูปร่างที่ผอมบาง
ไม่มีทรวดทรงให้น่าดู

1.6 ชี้เรื่อน...เหมือนคนแก่แก่ผ้ากัมลงคลาน 4 ตีน พบจากตอนบ้านเรื่อนเคียงกัน
ตั้งความว่า

ขนาดกรุงเทพมหานครเที่ยวจับหมาข้างถนน ยังถูกด่าซักโคตรเหง้า
เปิดเปิงไม่ต้องผุดต้องเกิด หมาวัดที่พระเลียงเป็นสิบเป็นร้อยตัวมีทั้งชี้เรื่อน
และไม่ชี้เรื่อน หมาบางตัวเลียงเสี่ยจนกลายเป็นคน

กล่าวคือชี้เรื่อนกินจนไม่มีขนสักเส้น ตัวเป็นสะเก็ดหนังไล่นเลี่ยนย่นยับดู
ไกลๆเหมือนคนแก่แก่ผ้ากัมลงคลาน 4 ตีน พระท่านก็ยังรักของท่าน เรียก
เข้ามาถอดลูบหัวลูบหูมิได้อางขนาง

(บ้านเรื่อนเคียงกัน.หน้า 69)

“ชี้เรื่อน...เหมือนคนแก่แก่ผ้ากัมลงคลาน 4 ตีน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
ให้เห็นภาพของสุนัข “ชี้เรื่อน” หรือ “เรื่อน” หมายถึง โรคผิวหนังซึ่งติดต่อได้ ทำให้ผิวหนังเป็นผื่น
สามัญเรียกว่า ชี้เรื่อน มีหลายชนิด (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 692) กับคนแก่ คือ ภาพของผิวหนังที่
เหี่ยวย่น ที่ไม่ใส่เสื้อผ้าแล้วคลาน

1.7 ชาวซิดเหมือนผีเป็นวันโรคตาย พบจากตอนบ้านเรื่อนเคียงกัน ตั้งความว่า

หลังบ้านข้าพเจ้าเบื้องตะวันตก ก็เป็นที่สถิตของนั่งซิมแก่ หน้าเป็น
กระดุกๆ อายุราวหกสิบเศษ ชาวซิดเหมือนผีเป็นวันโรคตาย

(บ้านเรื่อนเคียงกัน.หน้า 71)

“ชาวซิดเหมือนผีเป็นวันโรคตาย” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบสีผิวของซิม ซึ่ง
เป็นเพื่อนบ้านของผู้เขียน กับ “ผี” หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่
อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย(ราชบัณฑิต,2525.หน้า551)
ที่เป็น “วันโรค” ให้ภาพของหญิงชราที่ผิวขาวจนซีด ไม่มีชีวิตชีวาและยังดูน่าเกลียดน่ากลัวอีกด้วย

1.8 ชนจ๊กแร้ดกรกเรือดั่งรั้งบวบ พบจากตอนหมายน้ำบ่อหน้า ดังความว่า

สักครู่ ฝรั่งนายนั้นก็ล้วงควักเข็มทิศบ่าบอมาตั้งไว้ตรงหน้า หยิบไฟหมอดูเป็นรูปพิลึกกึกก็ออกอย่างที่เขารเรียกไฟยิบซีหรือโซดิเทอร์-โซลิดด้วยอะไรไม่รู้ ออกมาดูหมอลับไฟเรียงรายรอบตัว

ดูไปดูมา ก็ควักยาออกมาจากเป้มากินกับน้ำของอ้อยนั้นแหละเป็นยาแคปซูลสีส้มๆ

เดียวเดียว มันดูขึ้นทางแขนอ้าออก เห็นชนจ๊กแร้ดกรกเรือดั่งรั้งบวบ ทำท่าคล้ายจะโอบอะไรสักอย่าง แต่ไม่ใช่โอบอ้อยนั้นแน่นอน

(หมายน้ำบ่อหน้า. หน้า 84-85)

“ชนจ๊กแร้ดกรกเรือดั่งรั้งบวบ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ ชนรักแร้ของชาวต่างชาติคนหนึ่งขณะที่กำลังกางแขน กับ “รั้งบวบ” หมายถึง ส่วนในบวบที่แก่จนแห้ง (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 677) ให้ภาพของชนรักแร้ที่มีมาก และมีสีเดียวกับรั้งบวบคือสีทอง

1.9 ขาดตกบกพร่องเหมือนพระขาดพรรษา พบจากตอนเยื่อในกระดุกดำ ดังความว่า

ในขณะที่กำลังเขียนบทความนี้อยู่ มีคนไปซื้อของที่ร้านสหกรณ์ปากซอย กลับมาหน้าตืนรายงาน ว่า คนเขาโจษจันกันไปทั่ว ว่าคืนนี้ละครเรื่อง ‘กระสือ’ เป็นตอนอวสาน ใครไม่ได้ดูถือว่าขาดตกบกพร่อง เหมือนพระขาดพรรษา

(เยื่อในกระดุกดำ. หน้า 99)

“ขาดตกบกพร่อง เหมือนพระขาดพรรษา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ การไม่ชมละครตอนอวสานของเรื่องกระสือ กับ การที่พระบวชไม่ครบ “พรรษา” หมายถึง ฤดูฝน เช่น เข้าพรรษา จำพรรษา, เป็ เช่น บวช 3 พรรษา (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 567) อันถือเป็นภารกิจที่สำคัญของพระ คือการอยู่วัดเป็นเวลา 3 เดือน เป็นกฎที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ถือว่าอาบัติ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อให้ความรู้สึกว่าการชมตอนอวสานของละครกระสือนั้นเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างยิ่ง

1.10 ชมพระเรือดั่งแก้มครุณี ณ ยามอายุ พบจากตอนจดหมายรัก ดังความว่า

เราไม่ชอบน้ำยาอุทัยที่เขาใส่ น้ำแข็งไว้ดูแดงๆ เนื่องจากทำให้เด็ก
เข้าใจผิด คิดว่าน้ำหวานจำพวกน้ำแดง...

แต่สำหรับผู้ใหญ่ แยกไปใครมา ถือว่าเป็นการให้เกียรติอย่างสูง ถ้า
ยกนำมาให้ดื่ม และเหยาะยาอุทัยลงนิดๆหน่อยๆ พอให้เห็นเป็นชมพระเรือดั่ง
แก้มครุณี ณ ยามอายุ

(จดหมายรัก.หน้า 105)

“ชมพระเรือดั่งแก้มครุณี ณ ยามอายุ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ สีสชมพระ
เรื่อของการหยดน้ำยาอุทัยลงในน้ำในการต้อนรับแขก กับ ใบหน้าของหญิงสาวที่มีอาการ “อายุ”
หมายถึง รู้สึกกระดาก, รู้สึกขายหน้า (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 901) ซึ่งโดยส่วนมากมักจะเกิดตอน
ที่มีการเกี่ยวพาราสีกันกับชายหนุ่ม เพื่อให้ภาพของของสีชมพูน่าดื่ม ของน้ำที่หยดน้ำยาอุทัย

1.11 ตีเหล็กเหมือนลับหมุบะซ้อ พบจากตอนขุนศึกสี่สมัย ดังความว่า

ผู้แถลงคงลืมไปว่าช่างตีเหล็กก็ใช้มือข้างเดียวและแขนข้างเดียวตี
มือหนึ่งคืบเหล็ก มือหนึ่งตี

นอกจากจะมีคนช่วยคืบเหล็กให้ จึงจับค้อนด้ามเดียวด้วยสองมือ
ตีเหล็กแดงลงไปบนทั่ง โดยมีคนตีสลับเป็นคู่กัน มิได้ถือค้อนซ้าย-ขวามือ
คนละด้าม ตีเหล็กเหมือนลับหมุบะซ้อ

(ขุนศึกสี่สมัย.หน้า 158)

“ตีเหล็กเหมือนลับหมุบะซ้อ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ การตีเหล็กของช่างตี
เหล็ก กับ การลับหมุบะซ้อ ซึ่งให้ภาพของการตีเหล็กอย่างรวดเร็วด้วยความชำนาญอย่างไม่รู้สึกรว่า
อุปกรณที่ใช้ในการตีเหล็กนั้นหนัก เหมือนกับการใช้มีดลับหมุอย่างคล่องแคล่ว

2. **อุปลักษณะ** คือ โวหารเปรียบเทียบหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า
ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศตวิมลจตุตถบรรพ ลำดับสี่ พบอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 กระโปรงบานแห่งทรงนิวลุดเป็นกระปุกตั้งฉาย พบจากตอนแม่พระแม่พิมพ์ ดังความว่า

เป็นเรื่องประหลาดที่พวกครูทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศนี้ หรือในโลกนี้
มักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันประหนึ่งเป็นแม่พิมพ์ของชาติ พิมพ์ออกมาจาก
พิมพ์เดียวกัน แล้วส่งไปอยู่ตามโรงเรียนต่างๆ คือพอเห็นปั๊บก็รู้แล้วว่าเป็นครู
โดยเฉพาะครูผู้หญิง

ผอมๆ เกร็งๆ ดำๆ เอวกิว นุ่งกระโปรงบานแห่งทรงนิวลุดเป็นกระปุก
ตั้งฉาย ไว้เล็บแหลม แต่ดูเหลือหลาย ทาปากสีแดงคร่ำๆ ฟันฉวมเล็กน้อย
(แม่พระแม่พิมพ์ หน้า 28)

“กระโปรงบานแห่งทรงนิวลุดเป็นกระปุกตั้งฉาย” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
กระโปรงของครูผู้หญิงที่เป็นกระโปรงบาน กับ กระปุกตั้งฉาย ซึ่งให้ภาพของไหลที่มีลักษณะป้อง
บริเวณกลาง โดยส่วนบนและล่างไหลมีความกว้างเท่ากัน แต่จะแคบกว่าส่วนกลางเล็กน้อย
ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้แสดงภาพกระโปรงของผู้ที่มีอาชีพครู ที่เมื่อพบเห็นก็จะทราบได้ทันที

2.2 หน้ามันเป็นงานกระเบื้องเครื่องสุขภัณฑ์ พบจากตอนจำเลยรัก ดังความว่า

เธอให้คำมั่นสัญญาว่าจะทาเข้าทาเย็น เพราะตอนนี้เธอเริ่มแต่งหน้ามา
ให้เห็นสักพักแล้ว แต่เป็นการแต่งแบบว่างอกงออย ก็ทั้งรองพื้นและแป้งที่ผสม
กันอยู่ในตลับเดียวอย่างที่สมัยนี้เขานิยมทากัน พอเหงื่อออกสักพักหน้ามัน
เป็นงานกระเบื้องเครื่องสุขภัณฑ์
ยายอ้อยก็ทาอย่างนั้น ห้ามเท่าไรก็ไม่ฟัง

(จำเลยรัก หน้า 172)

“หน้ามันเป็นงานกระเบื้องเครื่องสุขภัณฑ์” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
งานกระเบื้องเครื่องสุขภัณฑ์ ให้ภาพของความมันวาวเป็นเงาใสของกระเบื้องที่ขัดจนมัน กับ
ใบหน้าของอ้อยเมื่อทาแป้งที่ผสมรองพื้นแล้วปล่อยให้ระเหยแห้ง ซึ่งให้ภาพของใบหน้าที่มันวาว
ไม่น่าดู

3. **สัมพจน์** คือ โวหารที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุม
หมดทุกส่วน สำหรับในศตวรรษที่สิบเจ็ด ไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจน์

4. **นามนัย** คือ โวหารที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่
ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศตวรรษที่
สิบเจ็ด ไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบนามนัย ดังนี้

4.1 **เด็กเมื่อวานขึ้น** พบจากตอนพูดไปนั่นเอง ดังความว่า

ความกตัญญูรู้คุณครู เด็กทุกคนย่อมมีอยู่ด้วยกัน แต่โดยมากมักบังเกิด
ปรากฏก็ต่อเมื่อเด็กนั้นๆ ล่วงกาลผ่านวัยจนแก่ได้ที่ และคุณครูผู้มีพระคุณทั้ง
หลาย ก็เกือบจะลงใจทั้งหมด

ไม่มีความปรารถนาอันใด จะมีอยู่มากในหมู่เด็กเมื่อวานขึ้น เท่ากับ
ความปรารถนาที่จะไม่ต้องเรียนหนังสือ

(พูดไปนั่นเอง. หน้า 26)

“เด็กเมื่อวานขึ้น” ใช้กล่าวแทนถึง “เด็ก” หมายถึง คนที่มีอายุน้อย (ราชบัณฑิต, 2525.
หน้า 306) แทนผู้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดในอนาคต โดยเมื่อวานขึ้น
แทนกาลเวลา ความคิดและประสบการณ์ที่ไม่เท่ากับผู้ใหญ่

4.2 **ผมทรงผมทูปอ่างทอง** พบจากตอนศิลปินอยู่เพื่ออะไร ดังความว่า

พระพุทธเจ้าในหนังสือแสดงโดยดาราจารย์ ‘คินู รีฟส์’ เป็นพระพุทธเจ้าที่
แก่งก้างที่สุดในโลก จะเดินจะเหินจะนั่งจะยืนแก่งก้างหมด นั่งสมาธิก็แก่ง
เปิดหวนเหมือนคนเกิดมาไม่เคยนั่งสมาธิ ดูแก่งก้างก็ชี้โครงบานป่องๆ
เหมือนหูกระต่าย ดูไม่น่าสำเร็จมรรคผลอะไรได้...

ตอนตัดพระเมาฬี พระสิทธิทัตตะในหนังสือธรรมดาทำผมทรงผมทูป
อ่างทอง...

นายฉันทนะแชกดาก็เอื้อมมือไปหยิบปอยผมหมุ่ทูปอ่างทองดำนั้นขึ้นมา
 เอ๋ย เจ้าชายสิทธัตถะมิได้ลอบพระเกศาด้วยพระองค์เอง ณ ริมฝั่งอินมา
 แต่เดินแขนขาทางทำองอาจ ทั้งๆที่ตัวแบนเหมือนปลาฉิ้งหมาตลอดเรื่อง
 (ศิลปินอยู่เพื่ออะไร หน้า 59)

“ผมทรงหมุ่ทูปอ่างทอง” ใช้แทนทรงผมของ คินู รีฟส์ ผู้ที่แสดงเป็นพระพุทธเจ้า ให้ภาพ
 ของทรงผมที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและหยาบเหมือนกับหมุ่ทูปที่วางขายในจังหวัดอ่างทอง
 ซึ่งผู้เขียนกล่าวในเชิงตำหนิทรงผมดังกล่าว

4.3 รถหวานเย็น พบจากตอนอาชีพประจำชาติ ดังความว่า

บางครั้ง ถ้าเกิดสาวเรียไรกระจุ่มกระจิมหน้าตาดีไซเพอร์รถหวานเย็นก็จะ
 แกล้งสตาร์ทรถ ทำเป็นจะไป แต่ความจริงแค่แล่นเลยไปหน่อยแล้วจอด ให้
 วิวสวยๆกระตุ้วุ่นกันอยู่บนรถนั้น

(อาชีพประจำชาติ หน้า 204)

“รถหวานเย็น” ใช้แทนรถประจำทางไม่ปรับอากาศ สภาพเก่า ที่ขณะรถวิ่งก็จะวิ่ง
 ไม่เร็วนัก และจอดรับผู้โดยสารตลอดการเดินทาง เหมือนกับรถที่ขายหวานเย็น เป็นรถตามล้อถีบ
 และจะวิ่งช้ามาก

4.4 กะโหลกกะลา พบจากตอนเชี่ยชวย เสี่ยศรี ดังความว่า

พวก ‘การาจ เซลล์’ นี้ก็เหลือขอเคี้ยวชิบแท้ ของกะโหลกกะลาเหลือทน
 กลับเห็นเป็นแก่นสาร แทนที่จะทิ้งขว้างไปให้พันหูพันตา ยกให้บริวารว่าไพร่
 หรือให้ขอทานคนอดคนอยากยากแค้นทุกตะเชี่ยใจ

(เชี่ยชวย เสี่ยศรี หน้า 286)

“กะโหลกกะลา” ใช้แทนความไม่มีค่าควรแก่การเป็นเจ้าของ ในที่นี้คือการนำของที่ใช้แล้ว
 มาขาย ซึ่งผู้เขียนตำหนิว่าไม่ใช่สิ่งของที่ดีที่น่าจะนำมาขายได้ ควรที่จะให้หรือทิ้งไปเสียดีกว่า

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในคติวิมลจตุตถบรรพ ลำดับสี่พบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 เเจาะไม้กล้วยฝน ฝนยิ่งตกเงาะยิ่งชอบ เเจาะรุ่นๆเขียวอ้อ...ชุ่มฝนจนต้องเอาไม้ไผ่บังลำไต้ค้ำกิ่งเงาะไม่ให้โค้งลงมาจวบดิน และ น้ำเนืองนอง...พอถึงที่แคบก็แนบตัว เพื่อจะทะลักทลายไหลล้นออกสู่ที่กว้าง พบจากตอนไร่เนาป่าเขา ดังความว่า

สำหรับเงาะไม้กล้วยฝน ฝนยิ่งตกเงาะยิ่งชอบ เเจาะรุ่นๆเขียวอ้อยัง
ไม้สักแดง ชุ่มชุ่มฝนจนต้องเอาไม้ไผ่บังลำไต้ค้ำกิ่งเงาะไม่ให้โค้งลงมาจวบดิน
น้ำเนืองนองไหลบ่าไปทุกแห่งแหล่งที่ จากสูงไปหาดำลาดเทยกเอียงไม่มี
หยุด พอถึงที่แคบก็แนบตัวเพื่อจะทะลักทลายไหลล้นออกสู่ที่กว้าง
(ไร่เนาป่าเขา.หน้า 144)

“เงาะไม้กล้วยฝน ฝนยิ่งตกเงาะยิ่งชอบ” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการไม้กล้วยและความชอบเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้เงาะเป็นผู้กระทำ เพื่อกล่าวว่ายิ่งฝนตกมากเงาะยิ่งเจริญเติบโตได้ดี และเมื่อฝนตกมากจึงต้องนำไม้ไผ่บังมาค้ำ “กิ่งเงาะไม่ให้โค้งลงมาจวบดิน” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการจวบเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้เงาะเป็นผู้กระทำ คือ การที่เงาะทานน้ำหนักของน้ำฝนไม่ไหวจนอาจทำให้กิ่งโค้งงอหรือหัก อันจะทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตได้ และ “น้ำ...พอถึงที่แคบก็แนบตัวเพื่อจะทะลักทลายไหลล้นออกสู่ที่กว้าง” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการแนบลำตัวเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้น้ำเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงภาพของน้ำที่เปลี่ยนรูปร่างไปตามสถานที่ที่ผ่าน คือเมื่อผ่านบริเวณที่แคบก็จะ “แนบ” หมายถึง แสดงความรู้สึกของความใกล้ชิดของน้ำกับที่แคบนั่น

5.2 กาลเวลาได้ฆ่าเธอคนเก่าให้ตายจากไป พบจากตอนถือศีลกินอด ดังความว่า

เพื่อนสุภาพสตรีท่านหนึ่ง แต่ก่อนเธอเป็นเพียงคนทั่วๆไปประเภทอวบอ้วน
ต่อมากาลเวลาได้ฆ่าเธอคนเก่าให้ตายจากไป เกิดร่างใหม่ในวิญญาณเก่า
ความอวบอ้วนกลายเป็นอืดอืด

(ถือศีลกินอด.หน้า 256)

“กาลเวลาได้ฆ่าเธอคนเก่าให้ตายจากไป” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการฆ่าเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้กาลเวลาเป็นผู้กระทำ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์นี้เพื่อกล่าวถึงเพื่อนผู้หญิงร่างท้วมของตนเมื่อเวลาผ่านไปน้ำหนักเพิ่มขึ้นจนทำให้เปลี่ยนจากคน “อวบอืด” หมายถึง เป็น “อืดอืด” หมายถึง เหมือนกับการที่กาลเวลาได้ “ฆ่า” หมายถึง จึงทำให้เพื่อนคนดังกล่าว อ้วนขึ้นจนไม่เหลือเค้าเดิม

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศตวรรษที่ 20 พบการใช้ภาพพจน์อติพจน์ ไม่พบภาพพจน์อติพจน์

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวใ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้อ่านรู้สึกขำ สำหรับในศตวรรษที่ 20 พบการใช้ภาพพจน์อธิพจน์ ดังนี้

7.1 *ใครอยากกินเท่าไรกินเข้าไปจนกว่าจะท้องแตกตาย* พบจากตอนธรรมะจัดสรร ดังความว่า

คณะของเราเข้าพักที่โรงแรม ‘สีมาธานี’ ถือกันว่าเป็นโรงแรมระดับห้าดาว เจ็ดดาว ทันสมัยศรีวิไลยิ่งยวด อากาศแต่ละห้องหนาวเย็นยิ่งกับคุณหมูนม ชั่วโลกได้ ด้วยเครื่องปรับอากาศเสียงเงียบสนิท อาน้ำตະละที่คางสั้น กระทบกันระวีริก

แขกที่มาพักทุกคนจะได้รับประทานอาหารเข้าฟรีหนึ่งมือ *ใครอยากกินเท่าไรกินเข้าไปจนกว่าจะท้องแตกตาย*

(ธรรมะจัดสรร. หน้า 294)

“ใครอยากกินเท่าไรกินเข้าไปจนกว่าจะท้องแตกตาย” เป็นภาพพจน์อธิพจน์ ศตวรรษที่ 20 ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อกล่าวถึงอาหารมื้อเช้าที่โรงแรมสีมาธานีจัดไว้ให้ผู้ที่เข้าพัก ว่าสามารถรับประทานได้ไม่จำกัด โดยการรับประทานจนท้องแตกตายทำให้เกิดความรู้สึกขบขัน ทำให้รู้สึกถึงภาพคนที่รับประทานอย่างตะกละแล้วในที่สุดท้องแตกเหมือนระเบิดออกมา

8. **ปฏิภาคพจน์** คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความ เป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศิวิมล จตุตถบรรพ ลำดับสี่ พบภาพพจน์ปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 **คำหยาบเป็นสิ่งละเอียดอ่อน** พบจากตอนบทสนทนาแห่งชีวิต ดังความว่า

อย่างไรก็ดี อาจจะมีผู้เห็นเป็นอดสู ว่านำเรื่องหยาบคายไร้สาระอันใดมิรู้ มาเล่าสู่

ก็ขอให้ปลงใจเสียเถอะ

เพราะคำหยาบมิใช่ของหยาบ

คำหยาบเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ต้องใช้ความประณีตในกระบวนยุทธ

อย่างหนึ่ง ถือว่าเป็นอาวุธที่ยาวที่สุด คือการใช้ปากเป็นอาวุธ

(บทสนทนาแห่งชีวิต. หน้า 46)

“คำหยาบเป็นสิ่งละเอียดอ่อน” เป็นปฏิภาคพจน์ ซึ่ง “คำหยาบ” ให้ความหมายตรงกันข้าม กับ “ละเอียดอ่อน” ผู้เขียนใช้ความแตกต่างของทั้งสองความหมาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ ของคำหยาบว่า เป็นการพูดที่ต้องใช้ศิลปะ ถือเป็นอาวุธในการรบอย่างหนึ่งในสมัยก่อน คือ การทำให้อีกฝ่ายขาดสติโดยการยั่วให้รู้สึกโกรธ ซึ่งการกลั่นกรองคำพูดแต่ละคำเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยาก

8.2 **แกร่งกล้าสาหัส** พบจากตอน ‘อิน’ ดารา ดังความว่า

ละครเรื่องนี้ชื่อเรื่อง ‘เลือดเข้าตา’ ซึ่งก็คงจะเป็นเลือดของตำรวจอีก เช่นกัน...

มีอยู่ตอนหนึ่ง พระเอกถูกย้ายไปฝึกตำรวจตระเวนชายแดนที่ค่ายพระ องค์ดำ ถือกันว่าแกร่งกล้าสาหัส ใครผ่านวิทยายุทธ์จากค่ายนี้ นับเป็น ชายชาติตรีอย่างขนานแท้

(‘อิน’ ดารา. หน้า 125)

“แกร่งกล้าสาหัส” เป็นปฏิภาคพจน์ ซึ่งคำว่า “แกร่งกล้า” หมายถึง มีความหมายในเชิงบวก และคำว่า “สาหัส” หมายถึง มีความหมายในเชิงลบ ผู้เขียนใช้ความแตกต่างของทั้งสองความหมายเพื่อกล่าวถึงการฝึกตำรวจตระเวนชายแดนของพระเอกในละครเรื่องเลือดเข้าตา เป็นการฝึกอย่างหนักและลำบากมาก แต่หากผ่านการฝึกดังกล่าวจนสำเร็จก็นับได้ว่าเป็นผู้ชายที่มีความสามารถและแข็งแกร่ง น่ายกย่อง

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในคดีวิมลจตุตถบรรพ ลำดับสี่ พบภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 กลิ่นชู้คงคละคลุ้งจรุงใจ พบจากตอนเยื่อในกระดุกดำ ดังความว่า

มีผู้แจ้งข่าวอย่างไม่ยินดียินร้ายเท่าไร่ว่าบัดนี้ ‘สุดา’ นางอิจฉาในละคร
โทรทัศน์ยี่ดียวเรื่อง ‘กระสือ’ ได้กลายเป็นกระสือด้วยตัวของตัวเองเสียแล้ว

ผู้รับแจ้งข่าวก็ไม่ยินดีหรืออึ้งขงชอบเช่นกัน

อ้อ.....เป็นก็เป็น

แสดงว่าอิตาหมอวิทยา-ศตวรรษ ดุลยวิจิตร มีเมียเป็นกระสือหมดทั้งสองคน เมียแรกคือรำพึง ก็เป็นกระสือ เมียที่สองสุดา ก็เป็นกระสือ **กลิ่นชู้คงคละคลุ้งจรุงใจ**

(เยื่อในกระดุกดำ. หน้า 93)

“กลิ่นชู้คงคละคลุ้งจรุงใจ” เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อกล่าวถึงการที่หมอวิทยาทัวละครในเรื่องกระสือ มีภรรยา 2 คนเป็นกระสือ และเนื่องจากกระสือบริโภคอุจจาระ ผู้เขียนจึงแสดงความคิดเห็นว่า เมื่อหมอวิทยามีภรรยาเป็นกระสือถึง 2 คน เมื่อบริโภคอุจจาระ “กลิ่นชู้คงคละคลุ้งจรุงใจ” ซึ่งกลิ่นดังกล่าวไม่ใช่กลิ่นที่ “จรุงใจ” เนื่องจากเป็นกลิ่นของเสียในร่างกาย

9.2 หากเข้าไปสร้างครอบครัวตั้งรกรากอยู่ในมดลูก ตกกลางคืนลูกหลานออกจากช่องทวารมาคลานยั่วเยียนำเอ็นดู พบจากตอนเพื่อนดีกกลางดง ดังความว่า

เขาว่าสตรีบางท่านหากเข้าไปสร้างครอบครัวตั้งรกรากอยู่ในมดลูก

ตกกลางคืนลูกหลานออกจากช่องทวารมาคลานยั้วเยี้ยนำเอ็นดู...

(เพื่อนดีกกลางดง.หน้า 232)

การที่"หากเข้าไปสร้างครอบครัวตั้งรกรากอยู่ในมดลูก ตกกลางคืนลูกหลานออกจากช่องทวารมาคลานยั้วเยี้ยนำเอ็นดู"เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อกล่าวถึงการที่หากเข้าไปขยายพันธุ์อยู่ในมดลูกของผู้หญิง และเมื่อถึงเวลากลางคืนหากก็จะออกมาจากทวารคลานยั้วเยี้ยนำเอ็นดู ซึ่งลักษณะการคลานยั้วเยี้ยะ ไม่ใช่ลักษณะที่เห็นแล้วนำเอ็นดู แต่น่ารังเกียจมากกว่า

ศตวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน, ตั้ง, ราวกับว่า เป็นต้น และในศตวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า มีอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 สันไปหมดเหมือนตุ๊กตาดินดิบตาแก่ยายแก่คือเป็นสปริง จากตอนไปสู่ดารา ดังความว่า

เคยเปิดมาเห็นแคเธอริน แสปเปิร์นดาราหุ่นคุณย่า คุณป้า เล่นหนังเรื่อง
อะไรไม่ทราบ เป็นหนังใหม่ๆไม่เก่าไม่แก่ แต่ตัวแองแก่ คำที่แก่ เวลาจะ
พูดจะจาทิ้งหัวทั้งหน้าปากกันสันเพิ่ม สันไปหมดเหมือนตุ๊กตาดินดิบตาแก่ยาย
แก่คือเป็นสปริง ที่เขาย้ายในบ้านเรา

(ไปสู่ดารา. หน้า 69)

“สันไปหมดเหมือนตุ๊กตาดินดิบตาแก่ยายแก่คือเป็นสปริง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนกล่าวถึงนักแสดงหญิงต่างประเทศซึ่งมีอายุมากแล้ว คือ แคเธอริน แสปเปิร์น ขณะพูดในการแสดงภาพยนตร์ ศีรษะของเธอจะสัน เหมือนตุ๊กตาสปริง ให้ภาพของคอที่ติดสปริง คือตั้งขึ้นลงแสดงถึงความแก่ชราของเธอ ที่บังคับตัวเองไม่ได้

1.2 เกียรติกับเงินทองเป็นของคู่กัน เหมือนเต่ากับกระดอง หนองกับผี จ๊กก๊กกับจ๊กโก๋ หรือฮัลโหลกับโทรศัพท์ จากตอนมัสยาหลงเหยื่อ ดังความว่า

“--คือคุณจะต้องเสียค่าสมาชิก เป็นเงิน--”

นี่แล้วใหม่ละ มิได้ผิดที่คิดไว้ เรื่องอะไรใครเขาจะมาให้กันเปล่าๆ

ไม่เข้าการ เกียรติกับเงินทองเป็นของคู่กัน เหมือนเต่ากับกระดอง หนองกับผี
จ๊กก๊กกับจ๊กโก๋ หรือฮัลโหลกับโทรศัพท์

ส่วนความจนกระจอกงอกงอย นั้นก็เป็นอีกบรรพหนึ่ง ซึ่งเราจะไม่ขอ
เอ่ยถึง ณ ที่นี้

(มัสยาหลงเหยื่อ. หน้า 81)

“เกียรติกับเงินทองเป็นของคู่กัน เหมือนเต่ากับกระดอง หนองกับผี จี๊กกับจี๊กโก่ หรือฮัลโหล กับโทรศัพท์” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ศศิวิมลกล่าวถึงผู้ที่ต้องการให้ตนสมัครสมาชิก ซึ่งมีข้อเสนอพิเศษให้ แต่ต้องเสียค่าสมัคร และตนก็คิดว่าอยู่แล้วจะต้องจ่ายเงินก่อนที่จะเป็นผู้มีเกียรตินั้น โดยกล่าวว่า เกียรติกับเงินทองเป็นของคู่กัน และยกตัวอย่างสิ่งที่เป็นคู่กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกัน ได้มาเปรียบเทียบ ได้แก่ เต่ากับกระดอง หนองกับผี จี๊กกับจี๊กโก่ และ ฮัลโหลกับโทรศัพท์

1.3 ท่อนขาใหญ่ตรงราวกับต้นกล้วย จากตอนวัยจิวบ ดังความว่า

น้องจูนชอบแต่งตัวเซอร์ๆ เช่น นุ่งกางเกงขายาวรูดร่ายลากดินและลาก
ซีห์มาลากสารพัด ถึงแม่หรือใครๆจะร้องห้ามก็ไม่ฟัง
พอวันพรุ่งรุ่งขึ้น เธอก็กลับใส่กางเกงขาสั้นजू ใส่ถุงเท้าขาวจี๊วะ เผยให้
เห็นท่อนขาใหญ่ตรงราวกับต้นกล้วย แล้วเดินท่อมๆอายนม แต่ไม่อายขา
อ่อนไปไหนต่อไหนให้คนเห็นทั่วไม่ยักอาย

(วัยจิวบ. หน้า 157)

“ท่อนขาใหญ่ตรงราวกับต้นกล้วย” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ให้ภาพของต้นกล้วยที่เป็น
แห่งใหญ่และตรงเป็นทรงกระบอก ซึ่งผู้เขียนนำเปรียบเทียบเพื่ออธิบายให้เห็นลักษณะขาน้องจูน
เมื่อเวลาใส่กางเกงขาสั้นจะมีลักษณะใหญ่เป็นท่อนตรงไม่สมตัว

1.4 เฮลละโลสาระพาหัวดำๆเหมือนมดเหมือนปลวก จากตอนฝันเพื่องเมืองกรุง ดังความว่า

ทุกวันนี้ ทุกอย่างที่ตาเห็น กับทุกอย่างที่เป็นไปกลับกันหมด คนบ้าน
นอกเข้ามาอยู่บ้านใน คนบ้านในออกไปอยู่บ้านนอก ใครเข้าไปตามชนบท
หมู่บ้านเดียวนี้มีแต่คนแก่เป็นนกเหงาเฝ้าบ้านกับเด็กวิ่งเจี๊วจ้าวอยู่ไปมา
คนหนุ่มสาวนิยมไปทำงานกันตามโรงงาน เข้าชั้นก็มีรถมาชน เย็นลงก็มีรถ
มาส่ง เฮลละโลสาระพาหัวดำๆเหมือนมดเหมือนปลวก

(ฝันเพื่องเมืองกรุง. หน้า 178)

“เฮลละโลสภาวะพาดำๆเหมือนมดเหมือนปลวก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่เปรียบเทียบลักษณะของการเดินทางของมดและปลวก ที่เมื่อไปไหนจะต้องไปกันเป็นจำนวนมาก กับคนหนุ่มสาวที่ไปทำงานโรงงาน เมื่อเวลาเช้าและเย็น มีรถรับส่ง กรุ๊ปไปกลับพร้อมกันอย่างหลัง ไหลไม่ขาดสาย และหัวดำๆคือกับสีของผม

1.5 การเข้าไปในงานที่คับคั่งไปด้วยผู้เรื่องฝีมือทางดนตรี เสมือนหนึ่งพลัดเข้าไปในโคลงข้าง จากตอนไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น ดังความว่า

ในงานสวดศพคลาคล่ำไปด้วยนักดนตรีไทยทุกรุ่น เสียงเรียกกันว่าพ่อว่าอา-ว่าพี่ว่าน้อง-ว่าลูกว่าหลานดังชมเชย ครูช่วยตีฆ้องมอญได้เพลง ก็ชวนกันกลับ เพื่อให้ให้นักดนตรีอื่นๆที่มาช่วยงานได้ดีเพลงบ้าง

การเข้าไปในงานที่คับคั่งไปด้วยผู้เรื่องฝีมือทางดนตรี เสมือนหนึ่งพลัดเข้าไปในโคลงข้าง เราเป็นหญ้าแพรก ไม่รู้ว่าเขาจะประงากันเมื่อไร แต่ละทางแต่ละพวกล้วนลั่นกำลังภายในมาจากสำนักต่างๆ

(ไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น หน้า 219)

“การเข้าไปในงานที่คับคั่งไปด้วยผู้เรื่องฝีมือทางดนตรี เสมือนหนึ่งพลัดเข้าไปในโคลงข้าง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย แสดงภาพของงานที่มีผู้คนมากมายและมีความสามารถมาก ในที่นี้คือดนตรี เปรียบเทียบกับโคลงข้าง ซึ่งโคลงเป็นลักษณะนามแสดงถึงจำนวนมาก และรูปร่างของข้างที่ใหญ่เปรียบเทียบกับความสามารถสูงในตัวของแต่ละคนเหมือนข้าง

1.6 การวางเฉยที่รู้ผลแล้ว เหมือนราชสีห์ไม่สู้กับหมาป่า จากตอนไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น ดังความว่า

...ครูไม่ขับเคี่ยวกับใคร หลีกทางให้ผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่หมายมันปั้นมือ
กระตือรือร้นในการแพ้-ชนะอันใดอีก ครูวางเฉยด้วยอุคตมคติที่ว่า

“---ข้างมันเถอะวะ---”

จริงๆแล้วเป็นการวางที่มีโช้หมดกำลังสู้ แต่เป็นการวางเฉยที่รู้ผลแล้ว
เหมือนราชสีห์ไม่สู้กับหนูป่า ไม่ว่าจะเขี้ยวตันหรือไม่ขนาดไหน ก็ไม่แตก
เพราะไม่คู่ควรกัน

(ไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น.หน้า 221)

“การวางเฉยที่รู้ผลแล้ว เหมือนราชสีห์ไม่สู้กับหนูป่า” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย โดย
ราชสีห์เปรียบเทียบกับกับคหบดีผู้หนึ่ง คือผู้ที่มีความสามารถและรู้จักตนเองดีอยู่แล้วในเรื่อง
การต่อสู้ว่าอย่างไรก็ตามตนต้องชนะสัตว์ที่เล็กและด้อยความสามารถกว่า อย่างหนูป่า คือคนที่
ต้องการประชันฝีมือทางดนตรีกับครู เพราะถึงต่อสู้ไปก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร

1.7 เป็นหมึกแก่ ยิ่งโตยิ่งแก่ เคี้ยวเข้าปากไปเหมือนเคี้ยวยางพาราหรือ
หนังสัตว์ จากตอนหน่อเนื่อนาง ดังความว่า

ที่ว่าเขาไม่ชายหมึกตัวโตๆ ด้วยเป็นหมึกแก่ ยิ่งโตยิ่งแก่ เคี้ยวเข้าปาก
ไปเหมือนเคี้ยวยางพาราหรือหนังสัตว์ ขายไปก็เสียชื่อลูกน้ำเค็มหมด พวกที่
หากินอยู่ตามชายฝั่งเขาจะมีจรรยาบรรณอันใดไม่ทราบ ดีเขาก็บอกว่าดี สด
เขาก็บอกว่าสด...

(หน่อเนื่อนาง.หน้า 251)

“หมึกแก่ ยิ่งโตยิ่งแก่ เคี้ยวเข้าปากไปเหมือนเคี้ยวยางพาราหรือหนังสัตว์” เป็นภาพพจน์
อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบความเหนียวของปลาหมึกแก่ ที่มีความเหนียวมากเหมือนความเหนียว
ของยางพาราหรือหนังสัตว์ อันเป็นวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในงานที่ต้องการความยืดหยุ่นและใช้พันมัด
ไม่ขาดเปรียบกับปลาหมึกดังกล่าว

1.8 เสียงเพรียกจากโทรศัพท์มือถือ...ดังโหยหวนขึ้นมาได้ราวเสียงผีไว้ใน
ภาชนะ จากตอนปัจฉิมที่ 5 ดังความว่า

เสียงเพรียกจากโทรศัพท์มือถือ มีเสียงต่างๆล้วนกวนหน่อประสาทสิ้น...

เสียงเหล่านี้โดยมากดังมาจากกระเป่าถือใบใหญ่ๆ ถ้าผู้ถือเป็น
ภาพสตรี อยู่ดีๆก็ดังโหยหวนขึ้นมาได้ราวเสียงผีไว้ในภาชนะ เจ้าของผีก็จะ
ผลิผลามเข้าตะกุกตะกร้า ล้วงหยิบขึ้นมาปราศรัยกรอกลงไปทันด่วน
(ปัจจัยที่ .หน้า 269-270)

“เสียงเพี้ยนจากโทรศัพท์มือถือ ... ดังโหยหวนขึ้นมาได้ราวเสียงผีไว้ในภาชนะ” เป็น
ภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบเสียงของผี ให้ความรู้สึกของผีที่เมื่อถูกเวทมนตร์คาถาจะร้อง
โหยหวนเหมือนจะขาดใจ กับเสียงเรียกเข้าของโทรศัพท์มือถือที่ศศิวิมลได้ยิน ซึ่งจะเป็นเสียง
ต่อเนื่องจนกว่าเจ้าของเครื่องรับสาย ให้ความรู้สึกที่รำคาญในเสียงหวีด

1.9 ตำรวจไทยใส่สีก็กัฟิตเปรี้ยวไปทั้งตัว ฟิตพุงฟิตเป้าเฝ้าแต่ฟิตเหมือน
รัดเครื่องเล่นโซน จากตอนสิ้นรัก สิ้นสุข ดังความว่า

ทหารเรือเราก็ใส่สีก็กั แต่ไม่ค่อยจะใช้เรียกสีแทนเหล่าเท่าตำรวจ
ตำรวจไทยใส่สีก็กัฟิตเปรี้ยวไปทั้งตัว ฟิตพุงฟิตเป้าเฝ้าแต่ฟิตเหมือนรัดเครื่อง
เล่นโซน เคยนึกถามว่าทำไมเสื้อกางเกงคับเช่นนี้แต่ก็ไม่ได้ถาม คิดเอาเองว่า
เพื่อความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน จับผู้ร้ายขโมยใจ จับหวย จับคน
เล่นไพ่ จับวิดีโอและสิ่งพิมพ์ลามก.....ฯลฯ

(สิ้นรัก สิ้นสุข.หน้า 294-295)

“ตำรวจไทยใส่สีก็กัฟิตเปรี้ยวไปทั้งตัว ฟิตพุงฟิตเป้าเฝ้าแต่ฟิตเหมือนรัดเครื่องเล่นโซน”
เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย แสดงภาพของเครื่องแบบตำรวจที่พอดีตัวค่อนข้างคับทั้งเสื้อและ
กางเกง ว่าเหมือนกับเครื่องแต่งกายโซนที่ต้องรัดเครื่องทั้งตัวเพื่อความกระชับเมื่อแสดงจะได้
ไม่ต้องกังวลว่าเครื่องจะหลุด ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนคิดว่าเครื่องแบบตำรวจคงต้องการความคล่องตัว
ในการจับผู้ร้าย

1.10 จุดหลุ่ส่งเสียงตามเบรียงปรางให้ออกสันขวัญแขวน เสียงกัมปนาท
หวาดไหวไปทั่วทุกมุมเมืองราวกรุงจะแตก จากตอนเล่นล้างผลาญ ดังความว่า

คนเราชอบของเก๋ ชื่อนี้เป็นวิสัยทัศน์ของมนุษย์มนาหรือคนไทยโดยทั่วไป

เห็นได้จากในงานนักชัศตวรรษต่างๆ ไม่ว่าจะในวันลอยกระทง ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ หรืออื่นๆอีกมาก ไม่ว่าจะม้งงานการสิ่งใด เป็นต้องจุดพลุส่งเสียงตามประเพณีปรางให้กลิ่นขวัญแขวน เสียงกัมปนาทหวาดไหวไปทั่วทุกมุมเมืองราวกรุงจะแตก

(เล่นล้างผลาญ. หน้า 349)

“จุดพลุส่งเสียงตามประเพณีปรางให้กลิ่นขวัญแขวน เสียงกัมปนาทหวาดไหวไปทั่วทุกมุมเมืองราวกรุงจะแตก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย แสดงเสียงของพลุที่ดังมาก และมีแทบทุกแห่งในงานเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ จึงให้ความรู้สึกที่ดังอีกคึกของปืนใหญ่ที่จุดยิงเข้าใส่เข้าศึกเป็นระยะติดกัน อยู่ทั่วไปเหมือนกรุงจะแตก

2. อุปลักษณ์ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น, คือ, เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศตวรรษวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า พบอุปลักษณ์ ดังนี้

2.1 หน้าเพ็งจะเป็นข้าวแช่ จากตอนน้ำตาลใกล้หมด ดังความว่า

ดูเหมือนหน้าเพ็งจะเป็นข้าวแช่อยู่เมื่อวานขึ้น วันเวลาวนเวียนเปลี่ยนผัน
ผ่านไปไวเหมือนโกหก....ได้รับประทานข้าวแช่กันอีกแล้ว

(น้ำตาลใกล้หมด. หน้า 93)

“หน้าเพ็งจะเป็นข้าวแช่” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ ที่ผู้เขียนใช้เปรียบเทียบใบหน้าของตนกับ ข้าวแช่ ซึ่งความจริงมิใช่ลักษณะของใบหน้าที่เหมือนข้าวแช่ แต่เป็นเพราะตนรู้สึกว่าได้รับประทานบ่อยมากจนเหมือนหน้าจะเปลี่ยนไปเป็นข้าวแช่

2.2 ขนลุกเป็นหนาม จากตอนวัยจิวบ ดังความว่า

“อ้าว--ห่อ ไหนว่าเอ็งปวดท้องซี จะมาขอเข้าซีไงละ ขอโทษที--ข้า
ลืมนไป--มัวแต่คุยเพลีน”

ห่อหุ้มตัวเล็กน้อย ไม่ตอบถ้อยร้อยความ นิ่งนิ่งเฉยชนลูกเป็นหนามอยู่
ตามตัวทั่วกาย หากไม่ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวด้วยความอายหรือไว้เหลียมก็
ไม่ทราบ ลูกก็จึงสัพท้ออีกที่ว่า
“ว่าไง---ไม่ไปเหรอ---ขอเข้าห้องซี---“

(วัยจิ๋ว.หน้า 161)

“ชนลูกเป็นหนาม” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ เปรียบเทียบหนามที่มีลักษณะเล็กแหลมและ
แข็งบนลำต้นของพืชบางชนิด กับ ขนที่ลูกตั้งขึ้นตามลำตัวของห่อ เนื่องจากห่อปวดอุจจาระ
อย่างหนักอยากเข้าห้องน้ำ แต่ต้องกลั้นไว้

2.3 คนแก่เป็นนกเหงา จากตอนฝันเฟื่องเมืองกรุง ดังความว่า

ทุกวันนี้ ทุกอย่างที่ตาเห็น กับทุกอย่างที่เป็นไปกลับกันหมด คนบ้าน
นอกเข้ามาอยู่บ้านใน คนบ้านในออกไปอยู่บ้านนอก ใครเข้าไปตามชนบท
หมู่บ้านเดี๋ยวนี้มีแต่คนแก่เป็นนกเหงาเฝ้าบ้านกับเด็กวิ่งเจี๊ยะจ้าวอยู่ไปมา
คนหนุ่มสาวนิยมไปทำงานกันตามโรงงาน เข้าชั้นก็มีรถมาขน เย็นลงก็มีรถ
มาส่ง เฮละโลสาระพาหัวดำๆเหมือนมดเหมือนปลวก

(ฝันเฟื่องเมืองกรุง.หน้า 178)

“คนแก่เป็นนกเหงา” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ แสดงอาการของนกเหงา ซึ่งเป็นนกที่
ไม่รำเริง อยู่เฉยไม่บินไปไหน เปรียบเทียบกับอาการของคนแก่ที่รู้สึกเหนื่อยหน่ายและเปล่าเปลี่ยว
เนื่องจากลูกหลานออกไปทำงานนอกบ้าน และตนต้องอยู่เฝ้าบ้าน

2.4 แซ็งเป็นถูงแบ้ง จากตอนพระคุณครู ดังความว่า

สาเหตุใหญ่แห่งการเซ็ดหุ่นให้ไม่เป็นสับประรดประการหนึ่งคือไม่รู้จักวิธี
บังคับ จับไม้กระบอกไม่ถูก จับตะเกียบไม่ถูก ประการที่สองคือถึงรู้ ก็
ไม่เห็นความสำคัญ มองข้ามรากฐานอันเป็นแก่นของหุ่นไป มัวไปพะวงจะให้
หุ่นรำ หุ่นก็ไม่รำ แซ็งเป็นถูงแบ้ง

(พระคุณครู.หน้า 330)

“แข็งเป็นถุงแป้ง” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ เปรียบเทียบลักษณะของถุงแป้ง ที่เมื่อมีแป้งอยู่ในถุง เวลาขนย้ายก็จะไม่เปลี่ยนรูปร่างไปเท่าใดนัก กับ การเซ็ดหุ่นกระบอกของผู้ที่เซ็ดไม่เป็น หุ่นก็จะไม่อ่อนช้อยงดงาม

3. สัมพจนัย คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมายคลุมหมุดทุกส่วน สำหรับในศศิวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้าไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจนัย

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ สำหรับในศศิวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้าพบนามนัย ดังนี้

4.1 ลูกน้ำเค็ม จากตอนหน่อเนื่อนาง ดังความว่า

ที่ว่าเขาไม่ชายหมึกตัวโตๆ ด้วยเป็นหมึกแก่ ยิ่งโตยิ่งแก่ เคี้ยวเข้าปากไปเหมือนเคี้ยวขางพาราหรือหนังสดก็ ขายไปก็เสียชื่อลูกน้ำเค็มหมด พวกที่หากินอยู่ตามชายฝั่งเขาจะมีจรรยาบรรณอันใดไม่ทราบ ดีเขาก็บอกว่าดี สดเขาก็บอกว่าสด...

(หน่อเนื่อนาง.หน้า 251)

“ลูกน้ำเค็ม” เป็นภาพพจน์นามนัย โดยน้ำเค็มคือน้ำทะเล ในที่นี้ใช้หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเล

4.2 คัมภีร์ลายแทง พบจากตอนปัจฉิมที่ 5 ดังความว่า

เมื่อหลายปีมาแล้ว มีผู้หวังดียกเครื่องไมโครเวฟขนาดใหญ่เครื่องหนึ่งมา มอบให้ เนื่องในวันสำคัญอันใดสักอย่าง แต่มิใช่วันวาเลนไทน์เป็นแน่ พร้อมทั้งวิทยากรเป็นหญิงวัยกลางคน มาอธิบายวิธีการใช้ให้คนปุมโน้นปุมนี้ ทั้งมอบคัมภีร์ลายแทง ให้ไว้คอยเปิดดูหากเกิดพะวงสงสัย

(ปัจฉิมที่ 5.หน้า 265)

“คัมภีร์ลายแทง” เป็นภาพพจน์นามนัย ใช้หมายถึงคู่มือการใช้งานของเครื่อง “ไมโครเวฟ” มาจากคำว่า “microwave” หมายถึง ซึ่งมีขั้นตอนมากมายอันต้องใช้เวลาเวลาทำความเข้าใจมาก เหมือนการอ่านคัมภีร์ลายแทงที่เข้าใจได้ยากเช่นเดียวกัน

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆ เหมือนบุคคล สำหรับในศตวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้าพบ บุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ลมแยงแทงทะลุ จากตอนชมตลาด ดังความว่า

ตรงที่หนึ่ง เขาเอาต้นไม้เป็นลำโตๆมาตีติดกันเป็นพืด พอไม้หดตัว ก็เกิด ร่องรูมิไรเล็กกระหว่างลำไม้ไม่ติดกัน เป็นเหตุให้ลมแยงแทงทะลุขึ้นมาได้
ไม่ร้อนอ้าวเมื่อถึงคราวหน้าร้อน

(ชมตลาด.หน้า 107)

“ลมแยงแทงทะลุขึ้นมาได้” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการแยงแทงทะลุ ถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ลมเป็นผู้กระทำ เพื่อกล่าวถึงการทำให้ที่หนึ่งโดยใช้ไม้ไผ่ ซึ่งจะวางแผ่นไม้ห่างกัน เพื่อเป็นช่องให้ลมผ่านได้

5.2 คุหาสน์พักตากอากาศอันโอโง่งแห่งหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่แดนไกล จากตอน วยจิวบ ดังความว่า

ยังมีหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่ง อายุอานามแก่กว่าน้องจูนเล็กน้อย คือ 16 ปี เขาเป็นคนช้ำอายุหรืออายุช้ำอันใดสักอย่าง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของเขา เมื่อแรกรู้จักมักจี่กัน

เขาซ่อนทำยรถเครื่องลูกพีที่ขับมาเยียมเยียน ณ คุหาสน์พักตากอากาศอันโอโง่งแห่งหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่แดนไกล ในเรือกสวนสงบสงัดร่มรื่น มองจากภายนอกไม่เห็นแม้แต่หลังคา ต่อเมื่อตัดต้นไม้เลาะลัดเข้ามา จึงจะเห็นแก่ตาวามีชาเลย์ตั้งตระหง่านอยู่ต่อหน้า

(วยจิวบ.หน้า 159-160)

“คดีพิกัดอากาศอันโอโง่งแห่งหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่แดนไกล” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการซ่อนตัวถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้คดีพิกัดเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงความตั้งใจในการสร้างคดีพิกัดให้ตั้งอยู่ในที่ลับตาคนของชายหนุ่มคนหนึ่ง โดยมีสวนหรือต้นไม้ล้อมรอบคดีพิกัดดังกล่าว ซึ่งหากไม่ตั้งใจที่หากจะมองไม่เห็นเหมือนซ่อนอยู่

5.3 รถเบนซ์โง่กว่าควาย จากตอนฝันเฟื่องเมืองกรุง ดังความว่า

ไม่เห็นเคยมีใครด่าว่าโง่เหมือนรถเบนซ์ มีแต่ด่าว่าโง่เหมือนควาย ทั้งๆ ความจริงรถเบนซ์โง่กว่าควายมาก ในเมื่อรถคิดอะไรเองทำอะไรเองไม่ได้ หากควายทำได้ เช่น ขวิดรถเบนซ์ให้พังนู้บี้ได้ อนึ่ง ควายยังเป็นอนุสาวรีย์ชาวบ้านบางระจัน ให้นายทองเหม็นซีไปรบกับพม่า แต่ไม่เคยมีใครขี่รถเก๋งไปรบกับใครในประวัติศาสตร์

(ฝันเฟื่องเมืองกรุง.หน้า 174-175)

“รถเบนซ์โง่กว่าควายมาก” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งความโง่เป็นลักษณะที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ลักษณะของรถเบนซ์เป็นผู้กระทำ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ดังกล่าวแสดงความคิดเห็นเปรียบเทียบความริบฐูของรถเบนซ์กับควาย ว่าควายนั้นฉลาดกว่าและยังให้ทำประโยชน์ได้ ซึ่งหากรถเบนซ์ถูกขวิดก็คงไม่หนีเอาตัวรอด เนื่องจากไม่มีชีวิต

5.4 ต้นไม้ใบหญ้าพากันแข่งโตรับแดดรับฝน แลคล้ายต้นไม้ซี้อัจฉริยะชาติ ซิงเด่น จากตอนหน่อเนื่อนาง ดังความว่า

ฝนที่นี้ตกชุก อยู่ดีๆตกไม่มีบี่ไม่มีขลุ่ย นึกจะตกก็ตก อยากรจะหยุดก็หยุดเฉยๆ เปาะเปะเปาะเปะอยู่สักประเดี้ยวกลับชู่ลงมาอีกแล้ว ฝนยังไม่ทันหมดละอออง แดดก็ทอเรืองรองรำไร

ต้นไม้ใบหญ้าพากันแข่งโตรับแดดรับฝน แลคล้ายต้นไม้ซี้อัจฉริยะชาติ ซิงเด่น ลืมมองเพียงครั้งคราว เห็นอีกที่สูงพรรวดๆโย่งใหญ่จำเกือบไม่ได้ เหมือนไม้คนละต้น ผิดกับไม้ในกรุงที่ค่อยกระดืบคืบคลานราวเด็กขาดอาหาร

(หน่อเนื่อนาง.หน้า 249)

“ต้นไม้ใบหญ้าพากันแข่งโตรับแดดรับฝน แลคล้ายต้นไม้ชื่อจิวจิวขาชิงดีชิงเด่น” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการพากันแข่งโตและชื่อจิวจิวขาชิงดีชิงเด่นถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้ต้นไม้ใบหญ้าเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงภาพความเจริญเติบโตของต้นไม้ในต่างจังหวัดช่วงฤดูฝน ที่โตอย่างรวดเร็วจนเห็นความแตกต่างได้ชัด เหมือนทุกต้นได้รับอาหารคือฝน และแสงแดดอย่างเต็มที่จึง “จิวจิว” หมายถึง ก้น และแข่งแย่งกันเจริญเติบโต

5.5 มือถือก็มีมือถือ หน้าที่ที่แท้จริงของมันก็คือขายตัวของมันเองให้แก่ผู้ใช้บริการ จากตอนปัจจุบันที่ 5 ดังความว่า

ทำไมเขาถึงได้เรียกกันว่าโทรศัพท์มือถือ.....ในเมื่อโทรศัพท์อย่าง
ใบรำโบราณก็ใช้มือถือเหมือนกัน มิได้ใช้ตีนถือ
แต่เอาเออะ มือถือก็มีมือถือ หน้าที่ที่แท้จริงของมันก็คือขายตัวของมันเอง
ให้แก่ผู้ใช้บริการด้วยราคาแพงและเก็บค่าบริการรายเดือนเดือนละ 500 บาท
เป็นอย่างต่ำ ถ้าทั้งเดือนไม่เคยใช้เลยก็ต้องเสีย ค่าที่เอามันมาครอบครองไว้
แต่ถ้าใช้ก็เสียมากขึ้นไปอีกนาทีละบาท หรือเท่าไรไม่ทราบ
(ปัจจุบันที่ 5. หน้า 268)

“มือถือก็มีมือถือ หน้าที่ที่แท้จริงของมันก็คือขายตัวของมันเองให้แก่ผู้ใช้บริการ” เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการขายถือถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้มือถือเป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงถึงการที่เมื่อมีผู้ตัดสินใจใช้โทรศัพท์มือถือ ก็คือผู้ใช้บริการยินยอมเสียค่าบริการ เหมือนกับการที่โทรศัพท์มือถือขายตัวและการบริการที่สะดวกให้กับผู้ใช้

5.6 เสียงเพรียกจากโทรศัพท์มือถือ...ถ้าหาไม่เจอก็ต้องปล่อยให้ดัง จนขาดใจไปเอง จากตอนปัจจุบันที่ 5 ดังความว่า

เสียงเพรียกจากโทรศัพท์มือถือ มีเสียงต่างๆล้นทรวงหน่อประสาทสิ้น...
เสียงเหล่านี้โดยมากดังมาจากกระเป๋าคือใบใหญ่ๆ ถ้าผู้ถือเป็น
สุภาพสตรี อยู่ดีๆก็ดังโหยหวนขึ้นมาได้ราวเสียงผีโวนาภาชนะ เจ้าของผีก็จะ
ผลิผลามเข้าตะกุกตะกั่ว ล้วงหยิบขึ้นมาปราศรัยกรอกลงไปทันด่วน

หากเสียงดังว่าเกิดมาดังขึ้นที่นี่ ในบ้านนี้แล้วจะทำอันใด....ตัวเองก็คงจะ
คว่ำแล้ววิ่งโร่เพราะรับไม่เป็น แล้วออกวิ่งหน้าตั้งเที่ยวตามหาเจ้าของให้ช่วย
รับที ถ้าหาไม่เจอก็ต้องปล่อยให้ดัง จนขาดใจไปเอง

(ปัจจัยที่ 5. หน้า 269-270)

"เสียงเพรียกจากโทรศัพท์มือถือ...ถ้าหาไม่เจอก็ต้องปล่อยให้ดัง จนขาดใจไปเอง" เป็น
ภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการขาดใจถือเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้เสียงโทรศัพท์มือถือ
เป็นผู้กระทำ เพื่อแสดงเสียงดังอย่างต่อเนื่องของโทรศัพท์มือถือและไม่มีผู้รับ จนกระทั่งถูกตัด
สัญญาณ เหมือนกับคนขาดใจ คือ พยายามที่จะพูดหรือช่วยเหลือตัวเองจนหมดกำลังทั้งที่ไม่มีแรง
และเสียชีวิตในที่สุด

5.7 หุ่น...เขารอชีวิตจากคนเข็ด จากตอนพระคุณครู ดังความว่า

ความจริงการหัดหุ่น ย่อมง่ายกว่าการหัดเด็กให้ว่าละคร หัดช่าง หัดม้า
หรือหัดละครลิง เพราะหุ่นเป็นเพียงตุ๊กตาไม่มีชีวิต เขารอชีวิตจากคนเข็ด
ถ้าเราใส่ให้เขาได้เมื่อไร เขาก็ทำตามตั้งใจ ไม่ได้ขี้ขลาด

(พระคุณครู. หน้า 329)

"หุ่น...เขารอชีวิตจากคนเข็ด" เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการรอถือเป็นพฤติกรรมที่คน
กระทำ แต่ในที่นี้ให้หุ่นเป็นผู้กระทำ เพื่อกล่าวถึงหุ่นกระบอกที่ต้องมีคนเข็ดจึงจะขยับได้ จึง
เหมือนกับการที่หุ่นกระบอกอยากมีชีวิตแต่เนื่องจากขยับเขยื้อนเองไม่ได้จึงต้องรอคนเข็ด

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้
กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในคดีวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า พบ
อติพจน์ ดังนี้

6.1 ครูเป็นเลือดเนื้อของแผ่นดิน จากตอนคิดไปใจหาย ไม่วายโคก ดังความว่า

เมื่อไม่นานมานี้ ประเทศไทยได้สูญเสียศิลปินสำคัญไปท่านหนึ่ง เป็น
การสิ้นเสียไปเฉยๆเรียกร้องเอากลับคืนไม่ได้ มีแต่ความเสียหายอาลัยอาวรณ์

เป็นที่สุด ในคนกลุ่มเล็กที่มีต่อคุณครู ‘บุญยงค์ เกตุคง’

ในความรู้สึกส่วนตัว ดูเหมือนครูจะเป็นเพชรน้ำหนึ่งในวงการดนตรีไทย แต่ความจริงแล้วไม่ใช่..... ไม่ใช่แค่วงการดนตรีไทย ครูเป็นเลือดเนื้อของแผ่นดินโดยแท้ ศิลปะเป็นเครื่องบ่งบอกเชื้อชาติ เป็นมาตรวัดความเจริญ ความเสื่อมของชาติได้

(คิดไปใจหาย ไม่วายโคก.หน้า 183)

“ครูเป็นเลือดเนื้อของแผ่นดิน” เป็นภาพพจน์อติพจน์ เพื่อเน้นความรู้สึกซาบซึ้ง ตื้นตัน และระลึกบูชาครูบุญยงค์ เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในดนตรีไทยทุกชนิดอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ในความรู้สึกของศศิวิมล ครูบุญยงค์จึงเหมือนเป็นเลือดเนื้อ อันเป็นส่วนที่สำคัญมากในร่างกายหากเสียไปก็เสียชีวิต ในที่นี้ร่างกายเปรียบได้กับแผ่นดิน คือเมื่อครูบุญยงค์เสียชีวิตก็เหมือนกับแผ่นดินขาดสิ่งที่สำคัญซึ่งแสดงความเป็นไทยอย่างแท้จริง ถือเป็นการกล่าวเกินจริง เพราะครูบุญยงค์ไม่ใช่เลือดเนื้อและแผ่นดินไม่มีเลือดเนื้อ

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขำสำหรับในศศิวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า พบอธิพจน์ ดังนี้

7.1 คนรู้จักหลายคนอยู่สูงเสียบฟ้า จากตอนไปสูดารา ดังความว่า

มีคนรู้จักหลายคนอยู่สูงเสียบฟ้า แต่เราไม่เอา เรากลัว กลัวฟ้าผ่า กลัวเรือบินมาชน กลัวไฟไหม้แล้วลงไม่ได้ตายแหวงแก้อยู่ข้างบนอย่างในหนังเรื่อง ตีคนรอก

(ไปสูดารา.หน้า 67-68)

“คนรู้จักหลายคนอยู่สูงเสียบฟ้า” เป็นภาพพจน์อธิพจน์ เพื่อกล่าวถึงผู้ที่อยู่บนอาคารหรือตึกสูง ว่าเหมือนกับอยู่สูงจนเสียบฟ้า ซึ่งเสียบฟ้าให้ความรู้สึกขบขันเหมือนน้ำไม่ไหลลงไปเสียบบนฟ้า ซึ่งคนเราแม้จะอยู่บนที่สูงอย่างไรก็ไม่สามารถเสียบฟ้าได้

8. ปฏิภาคพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความ เป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในคดีวิมลปัญญาบรรพ ลำดับห้า พบภาพพจน์ปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 ลูบอย่างปราณีเน้น ๆหนัก ๆไถ ๆแกล ๆ จากตอนคนสวยใจดำ ดังความว่า

ต่อหน้าคน เวลาจะมาเกาะ อย่าเผลอไปตบให้เป็นการเสียเหลี่ยม
ผู้ปฏิบัติธรรม คนวัดเขาใช้วิธีปิดหรือลูบยุงเขา
เกาะที่แขน ก็ลูบที่แขน ลูบอย่างปราณีเน้น ๆหนัก ๆไถ ๆแกล ๆ ยุงเซ่อมัว
แต่พะวงในไอชะแห่งโลหิต ก็จะมีเบนตายติดมือธรรมะไป โดยมีได้เจตนา
จิตร่วมแม่แต่นิด

(คนสวยใจดำ หน้า 52-53)

“ลูบอย่างปราณีเน้น ๆหนัก ๆไถ ๆแกล ๆ” เป็นภาพพจน์ปฏิภาคพจน์ โดยคำว่า “ปราณี” หมายถึง มีความหมายในทางบวก ซึ่งน่าจะเป็นการลูบเบามากกว่าที่จะลูบแบบ “เน้น ๆหนัก ๆ” ผู้เขียนใช้ความตรงกันข้ามของสองความหมายเพื่อแสดงถึงการเลียงบาปจากการตบยุง คือแทนที่จะตบเปลี่ยนเป็นให้ลูบแทนแต่ลูบแรงขึ้น

8.2 ราวกับจะไม่ออกมาเป็นเพลง แต่เป็นเพลงที่ไพเราะรำเรียงตลกไปกษา อย่างยิ่ง จากตอนไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น ดังความว่า

แต่แรกเราขอให้คุณครูบุญยงค์ตีระนาดเอกในการแสดงเรื่องนี้ดังที่เคย
เล่นร่วมกันมาทุกที ครูไม่ยอมตีกล่าวก้าวลลภิศร์ว่า

“พ่อต้องเฮีย--หมดบุญแล้ว ยังรักอยู่นะดนตรี แต่สังขารมันไม่ให้ ไซ้ข้อ
มันหมดแล้ว--”

ครูจึงตีทุ้มแทน ส่วนครูยงค์ก็ขอขู่-ขอด้วงและตีระนาดเอกเพลงโหมโรง
ผู้ร่วมงานหลังโรงทุกคนใครเห็นครูตีทุ้มแล้วต้องอมยิ้ม เพราะครูตีด้วยความ
สนุกสนาน เพลงสั้นสั้นขึ้นเดียว ครูนั่งฟังคนอื่นเดี่ยวเลยผล็อยมอยหลับไป
พอถึงคิวเขาปลุกขึ้นมาเดี่ยว ครูก็ตีมาสวมทันทีแถมยังไขว้มือตี ขวาทับ
ซ้าย-ซ้ายทับขวาสลับพัลวันประเภทระนาดหมัดเมา เป็นการตีทุ้มคล้องแคล้ว

ฟาดฟันอย่างคนทะเลจนตรึงจริงๆ คือราวกับจะไม่ออกมาเป็นเพลง แต่เป็นเพลงที่ไพเราะว่าเริงตลกไปกสาอย่างยิ่ง

(ไม่หวนคืนกลับหลัง ดังเคยเป็น.หน้า 224-225)

“ราวกับจะไม่ออกมาเป็นเพลง แต่เป็นเพลงที่ไพเราะว่าเริงตลกไปกสาอย่างยิ่ง” เป็นปฏิภาคพจน์ ในที่นี้คือการเล่นระนาดทุ้มของครุฑยุงคีที่ทำทางคล้ายไม่ตั้งใจเล่น เหมือนจะ “ไม่เป็นเพลง” อันมีความหมายตรงข้ามกับการ “เป็นเพลงที่ไพเราะว่าเริงตลกไปกสาอย่างยิ่ง” ศศิวิมลใช้ความตรงข้ามของทั้งสองความหมาย เพื่อเน้นถึงความสามารถและความชำนาญในการเล่นระนาดของครุฑยุงคี

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศศิวิมลปัญจมบรรพ ลำดับห้า มีภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 จงพากันเป็นผู้ถ่วงความเจริญเกิด อยู่กันไปเถือกๆวันๆ มีอกก็ไม่พ่าย แต่ขอเอาตีนราน้ำพอยื่นๆหน่อยด้วยถือคติว่า ความเกียจคร้านช่วยดับความร้อนรน.....แล้วโลกก็สวยด้วยความทอดหุ่ยของท่าน อะไรๆก็ดีอยู่หรือก จากตอนทางเลือกใหม่ ดังความว่า

ชาวเขาคนหนึ่งเคยกล่าวว่า ทุกคนควรจะรู้ตัวเอง ไม่ก้าวก่ายกัน
ความปรารถนาดีจุ่นจ้านวุ่นวายยุ่งชิง ความต้องการให้เจริญก้าวหน้าองงาม
ไพบูลย์ทัดเทียมอารยประเทศ ก็คือเครื่องทอนอายุให้ถึงจุดจบเร็วขึ้น

เหมือนเด็กโตเร็ว ก็แก่เร็ว ตายเร็ว

โตช้า ก็แก่ช้า ตายช้า

จงพากันเป็นผู้ถ่วงความเจริญเกิด อยู่กันไปเถือกๆวันๆ มีอกก็ไม่พ่าย แต่ขอเอาตีนราน้ำพอยื่นๆหน่อยด้วยถือคติว่า ความเกียจคร้านช่วยดับความร้อนรน.....

แล้วโลกก็สวยด้วยความทอดหุ่ยของท่าน

(ทางเลือกใหม่.หน้า 149-150)

“จงพากันเป็นผู้ถ่วงความเจริญเถิด อยู่กันไปเถื่อๆวันๆ มือก็ไม่พาย แต่ขอเอาตีนราน้ำ
พวย่นๆหน่อยด้วยถือคติว่า ความเกียจคร้านช่วยดับความร้อน.....แล้วโลกก็สยด้วย
ความทอดหุ่ยของท่าน” เป็นภาพพจน์ประชดประชันในเชิงสนับสนุนให้ทุกคน “ถ่วงความเจริญ
เกียจคร้าน และทอดหุ่ย” เพื่อโลกที่สวยงาม ซึ่งความจริงผู้เขียนไม่ได้หมายความว่าเช่นนั้น

ศศิวิมลจรัสุมบรรพ ลำดับหก

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลจรัสุมบรรพ ลำดับหก มีอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 ผิวแขกสีเทาๆดำๆเหมือนยางมะตอย พบจากตอนลี้มชาติ ดังความว่า

เคยเห็นแขกชายโรตีที่หน้าวัดที่เคยไปทำบุญเป็นประจำ เวลาม้งานมีการจะต้องมีรถเข็นโรตีมาเตร็ดเตร่ แขกผู้ชายสองคนช่วยกันขาย ผิวแขกสีเทาๆดำๆเหมือนยางมะตอย ถ้ามได้ใจความว่ามาจากปากีสถาน จะหลบลิ้นนี้เข้ามาสถานใดก็สุดจะเดา เพราะพูดไทยได้สอง-สามคำ

(ลี้มชาติ.หน้า 15)

“ผิวแขกสีเทาๆดำๆเหมือนยางมะตอย” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ศศิวิมลใช้เพื่อเปรียบเทียบภาพของสีผิวของคนชายโรตีเชื้อชาติแขกที่มีสีผิวเทาดำ กับ “ยางมะตอย” หมายถึงสารผสมประกอบด้วยสารไฮโดรคาร์บอนมากมายชนิด และสารอินทรีย์อื่นๆ ซึ่งเรียกรวมๆกันว่า สารปิโตรเมเน ลักษณะเป็นของเหลวข้นหนืด หรือเป็นกึ่งของแข็ง สีดำหรือสีน้ำตาลแก่แกมดำ เกิดตามธรรมชาติ และเป็นผลพลอยได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม ใช้ประโยชน์ธาตุทำผิวถนนหรือใช้ผสมกับหินขนาดเล็กทำพื้นถนนได้,แอสฟัลต์ ก็เรียก. (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 656)คือภาพของสีพื้นผิวถนนที่ราดด้วยยางมะตอยนั้นจะมีสีเทาและเรียบ

1.2 ชฎาของมันเหมือนเอากระโถนขึ้นไปไว้บนหัว พบจากตอนลี้มชาติ ดังความว่า

เคยดูอินอินเดียที่เข้ามาแสดงให้คนไทยดูชฎาของมันเหมือนเอากระโถนขึ้นไปไว้บนหัว ด้วยยักษ์เขี้ยวยาวยืดยาวอย่างเขี้ยวหมูป่า ร้องสีเด.....สีเด ขรมไปทั้งโรง ถึงได้รู้ว่านี่คือเรื่องรามเกียรติ์แขก

(ลี้มชาติ.หน้า 17)

“ชฎาของมันเหมือนเอากระโถนขึ้นไปไว้บนหัว” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนใช้เพื่อเปรียบเทียบภาพของ “ชฎา” หมายถึง เครื่องสวมศีรษะรูปคล้ายมงกุฎ,ผมที่เกล้าเป็นมวยสูงชัน (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 252) ของผู้แสดงโขนของอินเดียว่ามีรูปร่างเหมือนกับ “กระโถน” หมายถึง ภาชนะสำหรับบ้านน้ำและทิ้งของต่างๆที่ไม่ต้องการ (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 30) ให้ภาพของภาชนะรูปทรงกระบอกที่ปากกว้าง ตรงกลางป่องและฐานกว้าง

1.3 โขนเขมร...เหมือนดูละครแก้วบน พบจากตอนลิ้มชาติ ดังความว่า

แต่ดูโขนไทยแล้วอย่าไปดูโขนเขมร ของเขมรเหมือนดูละครแก้วบน หรืออย่างมากที่สุด อย่างน้อยก็คล้ายเด็กกลับจากดูโขนหน้าศพแล้วกลับมารำเล่นกันเองที่บ้าน ของเขาไม่มีการออกกรวดตรวจพลยักษ์พลลิงอันใดทั้งสิ้น เล่นกันอยู่กองงอยไม่กี่ตัว

(ลิ้มชาติ.หน้า 18)

“โขนเขมร...เหมือนดูละครแก้วบน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนใช้เพื่อเปรียบเทียบภาพของโขนเขมรที่เข้ตัวแสดงไม่มาก ทั้งยังไม่มีควมพิถีพิถันในการแสดงอีกด้วย กับการเล่นละครแก้วบน คือ การแสดงที่ไม่ต้องการพิธีการอันใด แสดงเพื่อให้ตรงกับคำที่บนบานไว้เท่านั้น

1.4 ครุขึ้นเพลงน่วม กว้าง ส่ง่าผ่าเผย เหมือนพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า ค่อยๆไพล่ พันขอบฟ้าขึ้นมา พบจากตอนคุณครูจำเนียร ดังความว่า

ยังจำได้สนิทถึงเสียงขับร้องของคุณครู ที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน
ครุขึ้นเพลงน่วม กว้าง ส่ง่าผ่าเผย เหมือนพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า ค่อยๆไพล่
พันขอบฟ้าขึ้นมา

(คุณครูจำเนียร.หน้า 173)

“ครุขึ้นเพลงน่วม กว้าง ส่ง่าผ่าเผย เหมือนพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า ค่อยๆไพล่พันขอบฟ้าขึ้นมา” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เพื่อแสดงความรู้สึกของเสียงครุจำเนียรในการขับร้องเพลง ที่ค่อยๆขึ้นเสียงเบาแล้วค่อยดังขึ้น ทั้งชัดถ้อยชัดคำ ไพเราะ เหมือน พระอาทิตย์ที่ค่อยๆขึ้นในตอนเช้า จะมีเพียงแสงสลัวก่อนที่จะสว่างเต็มที่

1.5 ค้างคาว...บินเป็นหมู่ดำมืดเหมือนฝูงภูตผีปีศาจ พบจากตอนผีไม่มีในโลก
ดังความว่า

มีวัดอะไรไม่ทราบ เคยเห็นในโทรทัศน์ มีค้างคาวแม่ไก่อยู่จำนวนมาก
เกาะจนต้นไม้ยืนต้นตาย ค้างคาวเหล่านี้เคารพศาสนาไม่ไหว้พระราหู
เวลาพลบจะออกเดินทางไปหากิน ต้องบินวนทำทักษิณาวรรตรอบโบสถ์
3 รอบ บินเป็นหมู่ดำมืดเหมือนฝูงภูตผีปีศาจ

(ผีไม่มีในโลก. หน้า 178)

“ค้างคาว...บินเป็นหมู่ดำมืดเหมือนฝูงภูตผีปีศาจ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนใช้
เพื่อเปรียบเทียบภาพของฝูงค้างคาวจำนวนมากที่บินพร้อมกันเป็นสาย กับฝูงภูตผีปีศาจที่พร้อมใจ
กันออกมาจากที่อยู่ ซึ่งให้ความรู้สึกน่ากลัว

1.6 สายต๋อรูโน้นรูนี้ห้อยออกมาแผ่เต็มพื้นเหมือนงูเก้งกวง พบจากตอน
เรื่องต้องจำดังความว่า

ตำรวจสายตรวจที่ผลัดเวรวิ่งไปวิ่งมาอยู่ถนนหน้าบ้านเคยถามว่า

“—บ้านพี่ เห็นมีงานอะไรกันอยู่ทุกวัน—”

อย่างไรก็ตาม ถึงจะมีมโหรีปี่พาทย์ที่เล่นได้ด้วยคน แต่เครื่องเสียงเราก็เสีย
สายต๋อรูโน้นรูนี้ห้อยออกมาแผ่เต็มพื้นเหมือนงูเก้งกวงแล้วใครจะไปเสียถูก เสียงลุ่ม
อะไรก็ไม่มี มีแต่แสงแว็บ.....แว็บ.....แว็บ

(เรื่องต้องจำ. หน้า 280)

“สายต๋อรูโน้นรูนี้ห้อยออกมาแผ่เต็มพื้นเหมือนงูเก้งกวง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่
ศศิวิมลใช้เพื่อแสดงภาพสายไฟของเครื่องเสียงที่มีมากมายจนทำให้ตนไม่ทราบว่าสายไฟแต่ละ
เส้น เส้นใดที่ต้องใช้กับเครื่องเสียง เปรียบเทียบกับงูเก้งกวงที่ให้ภาพของงูตัวเล็กๆที่อยู่บนศีรษะ
หญิงสาวอย่างไม่เป็นระเบียบในภาพยนตร์เรื่องงูเก้งกวง

1.7 บางพวกนาน ๆ จึงจะมาที่เหมือนดาวหางหรือราหูอมจันทร์ พบจากตอนปัญหาโลกแตก ดังความว่า

มาคิดคำนึง มีคนเป็นจำนวนมากที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ไม่ได้เห็นอีก มี
บางพวกนาน ๆ จึงจะมาที่เหมือนดาวหางหรือราหูอมจันทร์

มนุษย์ต่างดาวบางท่านไปแล้วก็อยากจะให้โคจรไปเสียไกลๆ ไปกาแล็คซี่
อื่นให้พ้นๆ บางท่านไปแล้วอาลัยอยากให้กลับมาอีก

(ปัญหาโลกแตก. หน้า 310)

“บางพวกนาน ๆ จึงจะมาที่เหมือนดาวหางหรือราหูอมจันทร์” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนใช้เพื่อบรรยายเปรียบเทียบผู้เคยมาบ้านตนแต่ไม่บ่อยนัก กับ ดาวหางหรือราหูอมจันทร์ คือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก

1.8 อาการอ่อนเพลียระเหยโรยแรงราวกับเพิ่งกลับจากวิงทางไกลรอนแรมระหว่างประเทศทุรกันดารมาหยกๆ พบจากตอนมนุษย์ต่างดาว ดังความว่า

ได้ก่ตั้งอกตั้งใจมาทำงานสม่ำเสมอ สิ้นเดือนแรกที่ค่าแรงคิดเป็นรายวัน
ออก เขาได้ค่าแรงเต็มที่เป็นที่พอใจว่ามีเงินเดือนกิน...

เป็นที่รู้กันเป็นปรกติ ว่าถ้าเงินออกเมื่อไหร่ จะไม่มีคนซื้อโค้กอยู่ที่โบสถ์
สิบวันหายเป็นอย่างน้อย สิบห้าวันหายเป็นอย่างมาก...

วันแรกที่ชมชานกลับเข้าโบสถ์ หลังจากหายหน้าไปนานวัน เขามักมี
อาการอ่อนเพลียระเหยโรยแรงราวกับเพิ่งกลับจากวิงทางไกลรอนแรมระหว่าง
ประเทศทุรกันดารมาหยกๆ

(มนุษย์ต่างดาว. หน้า 316)

“อาการอ่อนเพลียระเหยโรยแรงราวกับเพิ่งกลับจากวิงทางไกลรอนแรมระหว่างประเทศทุรกันดารมาหยกๆ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ผู้เขียนใช้เพื่อเปรียบเทียบอาการอ่อนเพลียของโค้ก ว่าเหมือนกับการวิงทางไกลระหว่างประเทศทุรกันดาร ซึ่งให้ภาพของการที่ต้องไปวิงยังสถานที่ที่อากาศร้อนและแสงแดดแรง รวมไปถึงเส้นทางอันลำบากและไกล จึงเป็นผลให้ร่างกายทรุดโทรมเพลีย และอิดโรย

1.9 ทุกอย่างที่รับประทาน...ล้วนเป็นของเก่าตั้งแต่ครั้งพระอภัยมณีศรีสุวรรณ
มาเรียนวิชากับอาจารย์หมด เสมือนหนึ่งได้กินประวัติศาสตร์เข้าไป ,ไก่อุ่นดอกไม้เงิน
และเกี่ยมไฉ่ตุ่นกระดุกหมูมีรสชาติเก่าแก่มาก รวากับกินไก่อ่ป้องกันหมูกระป๋องผัก
กระป๋อง ,กุยช่ายขาวเหี่ยวนิ่มยุ่ยเปื่อย เหมือนไปเก็บผักที่เขาทิ้งตอนตลาดวายมาผัดกิน
และ ไก่อ่บ้านนี้ คือไก่อ่ที่แช่ผงวิเศษอะไรสักอย่างที่ทำให้เนื้อขาวซีดเปื่อยมากๆ เหมือน
มัมมี่ พบจากตอนเดินทางมาในกลางมรคา ดังความว่า

อย่างไรก็ดี เรากะจะฝากท้อง ซึ่งไม่ใช่ท้องออกลูกแต่เป็นท้องกิน ไว้ที่
เมืองปราจีนฯนี้ นั่งรถวนหาร้านอาหารค่ำตั้งแต่ปากประตูเมือง ไล่ไป
เรื่อยจนตลาด ก็ยังไม่พบที่ถูกชะตาคนเรื่องมากปากสูง เรื่องกินส่งๆไปพอ
กันตาย คงเป็นการเสียปากเปลืองไส้ไม่พอที่

ค้นคว้าหาจบไม่พบแล้ว เจอร้านอาหารข้าวต้มได้รุ่งเช้าร้านหนึ่ง ดูเข้าที่
กว่าเพื่อนไม่มีดีมอมชอมช่อ

เอาละ.....จอดรถกินที่นี้แหละ เรามันคนพลัดบ้านพลัดเมือง ไม่รู้แหล่ง
แห่งทาง อาจจะมีที่กินอร่อยแทบตายซ่อนอยู่ที่ไหน แต่ไม่รู้จัก...

แต่ขอให้เชื่อเถอะ ทุกอย่างที่รับประทานยกเว้นไข่เจียวหมูสับ ล้วนเป็น
ของเก่าตั้งแต่ครั้งพระอภัยมณีศรีสุวรรณมาเรียนวิชากับอาจารย์หมด เสมือน
หนึ่งได้กินประวัติศาสตร์เข้าไป

ไก่อ่ตุ่นดอกไม้เงินและเกี่ยมไฉ่ตุ่นกระดุกหมูมีรสชาติเก่าแก่มาก รวากับกิน
ไก่อ่กระป๋องหมูกระป๋องผักกระป๋อง ด้วยคงจะนั่งอยู่ในลังถึงนานแสนนาน ไม่มี
ใครสั่งกิน ทุกอย่างจึงเปื่อยป่นหมดด้วยกาลเวลาแห่งการรอคอย

กุยช่ายขาวผัดหมูกรอบ หมูกรอบแข็งปึก กุยช่ายขาวเหี่ยวนิ่มยุ่ยเปื่อย
เหมือนไปเก็บผักที่เขาทิ้งตอนตลาดวายมาผัดกิน

ไก่อ่บ้านนี้ คือไก่อ่ที่แช่ผงวิเศษอะไรสักอย่างที่ทำให้เนื้อขาวซีดเปื่อยมากๆ
เหมือนมัมมี่ และหวานมากๆด้วยผงชูรสหรือซัณทสกร

(เดินทางมาในกลางมรคา.หน้า 331-332)

“ทุกอย่างที่รับประทาน...ล้วนเป็นของเก่าตั้งแต่ครั้งพระอภัยมณีศรีสุวรรณมาเรียนวิชากับ
อาจารย์หมด เสมือนหนึ่งได้กินประวัติศาสตร์เข้าไป” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย ที่ผู้เขียนใช้
เปรียบเทียบอาหารที่ตนและคณะสั่งมารับประทานนั้นเป็นของที่ปรุงไว้นานมากแล้ว เหมือนกับ

การรับประทานประวัติศาสตร์ตั้งแต่ครั้งที่พระอภัยมณีกับศรีสุวรรณเรียนวิชา ซึ่งเกิดในสมัยสุนทรภู่ คือ “ไก่อุ่นดอกไม้เงินและเกี่ยมไฉ่ตุ่นกระดุกหมูมีรสชาติเก่าแก่มาก รวากับกินไก่อ่ปกป้องหมู กระป้องผักกระป้อง” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับ ไก่อ่ หมู และผัก กระป้อง ซึ่งต้องการ เวลาที่ใช้เก็บได้นานจึงนำไปบรรจุกระป้องกับไก่อุ่นดอกไม้เงินและเกี่ยมไฉ่ตุ่นกระดุกหมู “กุยช่าย ชาวเหนือนิยมอยู่เบื้อย เหมือนไปเก็บผักที่เขาทั้งตอนตลาดวายมาผัดกิน” เป็นภาพพจน์ อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบความเบื้อยอยู่ของกุยช่ายที่นำมาผัด กับผักที่ถูกทั้งตอนตลาดวาย ให้ ภาพของผักที่วางขายอยู่นานจนตลาดวายและไม่มีคนซื้อแล้วจึงทิ้ง แสดงถึงความเก่าและไม่น่า รับประทาน และ“ไก่อ่บ้านหนึ่ง คือไก่อ่ที่แ่งงวิเศษอะไรสักอย่างที่ทำให้เนื้อขาวซีดเบื้อยมากๆเหมือน มัมมี่” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับเนื้อไก่อ่ที่ขาวซีดไม่มีสีสดและเบื้อย กับมัมมี่ ซึ่งให้ ภาพของศพที่ถูกพันด้วยผ้าสีขาวทั้งตัว แสดงถึงความไม่มีชีวิตชีวาและเก่าแก่มากๆ ผู้เขียนใช้ ภาพพจน์ทั้งสามดังกล่าวแสดงภาพและความรู้สึกของอาหารที่เก่าแก่

1.10 หน้าใสเหมือนไข่มุก พบจากตอนมารหัวใจ ดังความว่า

นอกจากนี้ยายจุ่ม ช่างเขียนรูปร่างเฟื่องเข้ามาทำงานได้สักปีกว่า ที่เรียก อ้อยว่าพี่ จุ่มเด็กกว่าเธอหลายปี ตัวเล็กนิด หน้าผากโหนก หน้าใสเหมือน ไข่มุก นวลละอองผ่องศรีจิวีขาวโดยไม่ต้องทากันแดด ตามด้วยแป้งทูลเวทย์ อย่างอ้อย

(มารหัวใจ. หน้า 369)

“หน้าใสเหมือนไข่มุก” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยที่ศศิวิมลใช้เปรียบเทียบกับหน้าของจุ่ม กับไข่มุก คือภาพของใบหน้าสีขาวเนียน สดใส ไม่มีริ้วรอย เหมือนกับไข่มุกที่ปอกเปลือกแล้ว ให้ภาพของผิวที่ละเอียดเรียบเนียน

1.11 หน้ามันถึงได้ขาวเป็นมัน ๆ เหมือนกะละมังเคลือบอย่าง พบจากตอนมารหัวใจ ดังความว่า

เพื่อประหยัดเวลาตามยุคสมัย เพราะไม่ใช่สมัยมะเทิงเมียงเจิง หรือ มะโดดบวช จะได้นั่งฝนกระแจะอยู่ได้ครึ่งค่อนวัน เธอจึงเปลี่ยนมาให้แป้ง ทูลเวทย์อย่างราคาข่อมเยา ชื่อเอาแถวๆบางลำภูนั้นแหละ

**ใช้ไปได้สักพัก ผู้คนพากันทักว่าไปทำอะไรกับหน้ามันถึงได้ขาวเป็นมันๆ
เหมือนกะละมังเคลือบอย่างนั้น**

(มารหัวใจ.หน้า 369-370)

“หน้า...ขาวเป็นมันๆเหมือนกะละมังเคลือบ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ ใบหน้าของอ้อยที่ใช้แบ่งตลับกันน้ำกับกะละมังเคลือบ ให้ภาพของพื้นผิวที่เรียบ ขาว ไม่มีสีสันทัน เป็นมัน อย่างไม่มีชีวิตชีวา และแข็งกระด้าง

2. อุปลักษณะ คือ โวหารเปรียบเทียบหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น ,คือ ,เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศศิวิมลจัฐมบรรพ ลำดับหก พบอุปลักษณะ ดังนี้

2.1 หน้าแหลมเป็นปลาจวด พบจากตอนลี้มชาติ ดังความว่า

หนึ่งแขกแต่ก่อนที่ฉายทางโทรทัศน์ ตัวหนุมานอ้วนที่ 1 สีดาอ้วนที่ 2 พระรามที่ 3 พระลักษมณ์ที่ 4 ไม่มีผอมเลยสักตัว อ้วนหมดโรง ทั้งพลสวาวารข้ามไปฝั่งกรุงลงกาก็อ้วนหมด ไม่มีผอมแห่งแรงน้อยให้เห็น ผิดกับตัวรามายณะของแขกชวาหรือแขกอินโด พระราม-พระลักษมณ์ ล้วนผอมผ่าย พุงป่องเล็กน้อยหน้าแหลมเป็นปลาจวด...

(ลี้มชาติ.หน้า 16)

“หน้าแหลมเป็นปลาจวด” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะ ที่ผู้เขียนใช้เปรียบเทียบลักษณะรูปหน้าของผู้แสดงเป็นพระราม-พระลักษมณ์ชวา ว่าใบหน้าแหลม เหมือนกับ ปลาจวด ซึ่งให้ภาพของปลาชนิดหนึ่งที่มีใบหน้าแหลมเล็ก รวมไปถึงลำตัวแบนลึบ ไม่น่าดู

2.2 กินนิดๆหน่อยๆเป็นหนังตัวอย่าง พบจากตอนกินเลี้ยง ดังความว่า

ตามบ้านนอก งานสวดศพใหญ่ๆเขาตั้งโต๊ะกลมกินกันเป็นล่ำเป็นสัน ไม่ได้กินนิดๆหน่อยๆเป็นหนังตัวอย่างอย่างในเมืองกรุง ถ้าเจ้าภาพจะเลี้ยง หอยทอดก็ทอดกันเอิกเกริกจริงจัง ตั้งหน้าตั้งตากินหอยทอดอย่างเดียวให้อิ่ม

(กินเลี้ยง.หน้า 28)

“กนิษฐาหน้อยๆเป็นหนึ่งตัวอย่าง” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ ที่ศศิวิมลใช้เพื่อเปรียบเทียบ การจัดเลี้ยงอาหารงานศพในกรุงเทพมหานครที่จัดให้รับประทานเพียงเล็กน้อย กับ หนึ่งตัวอย่าง คือภาพของการโฆษณาภาพยนตร์ตัวอย่างที่จะนำเฉพาะส่วนที่น่าสนใจให้ผู้ชมติดตามเท่านั้น

2.3 ฮือเป็นไฟลุกอยู่ตะมะแผลบ แล้วก็โรยราซาลงจับไว พบจากตอนผีไม่มีในโลก ดังความว่า

คนไทยชอบทำอะไรตามๆกัน เหน้ออะไร เหน้อตามกันหมด ฮือเป็นไฟลุก
อยู่ตะมะแผลบ แล้วก็โรยราซาลงจับไว

(ผีไม่มีในโลก. หน้า 177)

“ฮือเป็นไฟลุกอยู่ตะมะแผลบ แล้วก็โรยราซาลงจับไว” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ เปรียบเทียบการที่คนไทยมักจะให้ความสนใจนิยมสิ่งเดียวกันพร้อมกันชั่วระยะเวลาหนึ่งไม่นาน เหมือนกับลักษณะการลุกของไฟในช่วงที่มีเชื้อเพลิงก็จะเผาไหม้อย่างรวดเร็ว ลุกโชติช่วง และ มอดลงเมื่อหมดเชื้อเพลิง

2.4 เสียงหมาหอนเป็นคอรัส พบจากตอนผีไม่มีในโลก ดังความว่า

ผีที่ให้ความร่วมมือกันระหว่างแม่และเด็ก คือผีตายทั้งกลม แม่ก็หลอก
ลูกก็หลอก เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั้งแม่ผีและลูกผี แม่โกวเป็ลร้องเพลง
กล่อมลูก ลูกก็แหกปากร้อง มีเสียงหมาหอนเป็นคอรัสอยู่เบื้องหลังเป็นระยะ

(ผีไม่มีในโลก. หน้า 188)

“เสียงหมาหอนเป็นคอรัส” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์ ที่ศศิวิมลใช้เปรียบเทียบเสียงหมาหอน เมื่อเวลาผีออก ในที่นี้คือผีตายทั้งกลม ที่แม่ผีจะร้องเพลงกล่อมลูก เหมือนเป็นนักร้องนำ ส่วนเสียงหมาหอนเหมือนเป็นคอรัสที่ร้องเพื่อเพิ่มความไพเราะเป็นระยะให้แก่นักร้องนำ

2.5 หอยแมลงภู่มืด...อย่างและๆเป็นขี้มูกตาแป๊ะ พบจากตอนใหญ่คับฟ้า-อาม้าซึ่ง ตั้งความว่า

หอยแมลงภู่มืดเจ้าอร่อยมีอยู่ที่เจ้า มาประชันกันสลอน มีทั้งอย่าง
กรอบกรวมทั้งจาน กัดแต่ละคำดัง.....กรือบ—บ—บ ทั้งอย่างและๆเป็นขี้มูก
ตาแป๊ะ กัดกรามซ้ายหอยเล็ดไปทางขวา กัดกรามขวาหอยลื่นมาทางซ้าย
กัดพื้นหน้าหอยไถลลงคอ.....ปรี๊ด

(ใหญ่คับฟ้า-อาม้าซึ่ง.หน้า 248)

“หอยแมลงภู่มืด...อย่างและๆเป็นขี้มูกตาแป๊ะ” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบ
ลักษณะของหอยแมลงภู่มืดที่ผสมแบ่งกับหอยซึ่งยังทอดไม่สุกดี จึงทำให้ดูละเอียดเหมือนขี้มูกตา
แป๊ะ ให้ภาพของชายชราชาวจีนที่เมื่อเวลาเป็นหวัดจะมีน้ำมูกเหนียว ยืด ที่จมูกอยู่ตลอด

3. สัมพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมาย
คลุมหมุดทุกส่วน สำหรับในศตวรรษวัฒนธรรม ลำดับหก ไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจน์

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น
โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ
สำหรับในศตวรรษวัฒนธรรม ลำดับหก พบนามนัย ดังนี้

4.1 น้ำยา พบจากตอนชีวิตที่เป็นนิรันดร์ ตั้งความว่า

ความจริงเราไม่ได้ดูละครเรื่องการระเกดสักเท่าไร นอกจาก 3 ตอนแรก
ที่มีรำจួយฉายพราหมณ์ อยากจะดูซิว่าจะมีน้ำยาสักแค่ไหน

(ชีวิตที่เป็นนิรันดร์.หน้า 137)

ศตวรรษใช้คำว่า “น้ำยา” คือน้ำแกงที่ราดบนขนมจีนเป็นของที่ต้องรับประทานคู่กัน หาก
น้ำยาอร่อยและไม่น้อยหรือมากเกินไปก็จะทำให้ขนมจีนอร่อยตามไปด้วย เป็นภาพพจน์นามนัย
ในที่นี้ใช้หมายถึง ความสามารถในการรำจួយฉายพราหมณ์ของตัวเอง คือ การระเกด ซึ่งเป็น

ตัวละครเอกที่ต้องมีความสามารถในการร้ายรามาก เป็นการกล่าวในเชิงไม่เชื่อในความสามารถของผู้ที่แสดงบทบาทดังกล่าว

4.2 เจ็กตื่นไฟ พบจากตอนใหญ่คับฟ้า-อำมาซึ่ง ดังความว่า

ปีนี้คงจะเป็นปีใหม่ที่ก่ร้ายสุด เพราะไม่รู้จะให้ของขวัญอันใดแก่กัน
เนื่องจากข้าวยากหมากแพง

แต่ปีใหม่ปีหน้ายิ่งจะก่ร้ายกว่า จนจิตสนิท ด้วยไม่มีข้าวไม่มีหมากจะ
แพง อาจไม่มีคนอยู่เหลือฉลองปีใหม่ด้วยซ้ำ พวกนี้แห้งตายหมด

นี่เป็นคำพยากรณ์ที่เห็นพุดๆกันหนาหู แต่เอาจริงเข้าก็ไม่เห็นมีอะไรสด
หดหู่นักนิด คำพังเพยในหนังสือที่ว่า

“—ไม่เห็นโลงไม้หลังน้ำตา—”

เห็นจะใช้ได้กับพวกเจ็กตื่นไฟเท่านั้น คนไทยไม่ตื่นไปด้วย ยังคงสดชื่น
รื่นเริง ‘อำมาซึ่ง ไทยแลนด์’ อยู่ทั่วทุกหนแห่ง

(ใหญ่คับฟ้า-อำมาซึ่ง.หน้า 247)

ผู้เขียนใช้คำว่า “เจ็กตื่นไฟ” เป็นภาพพจน์ล้มพจนัย เพื่อแสดงภาพของคนจีนที่มักจะแสดง
อาการตกใจจนเกินเหตุ ในที่นี้ใช้กล่าวถึงคนจีนโดยมากที่มักจะกระทำการใดๆตามเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นโดยไม่ไตร่ตรองถึงความจริงเสียก่อน คือ การไม่เฉลิมฉลองปีใหม่

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ
แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในศตวรรษลัทธิบูรพ ลำดับหกพบ
บุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ครกที่ไม่มีสาก อยู่โดดๆก็เหงาหงอย พบจากตอนใหญ่คับฟ้า-อำมาซึ่ง
ดังความว่า

ครกที่ไม่มีสาก อยู่โดดๆก็เหงาหงอย นอกจากครกไฟฟ้า ไม่ต้องมีสาก
ใช้ปั่นๆเอา

(ใหญ่คับฟ้า-อำมาซึ่ง.หน้า 259)

“ครกที่ไม่มีสาก อยู่โดดๆก็เหงาหงอย” เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งความเหงาหงอยเป็นพฤติกรรมที่คนรู้สึก แต่ในที่นี้ให้ครกเป็นผู้รู้สึก เพื่อกล่าวถึงสิ่งที่ต้องคู่กัน คือ ครกและสาก หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปก็ไม่สามารถประกอบอาหารได้ และเมื่อมีครกเพียงสิ่งเดียวก็เลยรู้สึกว่าครกนั้นจะเหงาหงอย เพราะก็คงไม่ได้ถูกนำมาใช้งานเป็นแน่

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับสิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศตวรรษที่ 20 อติพจน์ ดังนี้

6.1 หน่อไม้จีนต้มชากศพไก่อ...เป็นโบราณวัตถุไปตั้งแต่หน่อไม้ผุ ชากไก่อล้านปี กระทบรสดีกตำบรพของน้ำเซละๆเจ็งๆที่นองมาในจาน พบจากตอนเดินทางมาในกลางมรคา ดังความว่า

หน่อไม้จีนต้มชากศพไก่อเป็นกับข้าวที่ได้ตำแหน่งนางงามโบราณคดี ร้อยวันพันปีจึงจะมีคนมากินเพราะเป็นโบราณวัตถุไปตั้งแต่หน่อไม้ผุ ชากไก่อล้านปี กระทบรสดีกตำบรพของน้ำเซละๆเจ็งๆที่นองมาในจาน

(เดินทางมาในกลางมรคา.หน้า 332-333)

“หน่อไม้จีนต้มชากศพไก่อ...เป็นโบราณวัตถุไปตั้งแต่หน่อไม้ผุ ชากไก่อล้านปี กระทบรสดีกตำบรพของน้ำเซละๆเจ็งๆที่นองมาในจาน” เป็นภาพพจน์อติพจน์เพื่อแสดงให้เห็นภาพของอาหารที่ผู้เขียนได้รับประทานคือ หน่อไม้จีนต้มไก่อ ว่าหน่อไม้ผุให้ภาพของหน่อไม้ที่เก่ามาก จนแทบมองไม่ออกว่าเป็นหน่อไม้ ชากไก่อล้านปี ให้ความรู้สึกของความเก่าจากคำว่าล้านปี และรส “ดีกตำบรพ” หมายถึง ดีกล้านมานานมาแล้ว.(ราชบัณฑิต,2525.หน้า 303)

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวใ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขื่น สำหรับในศตวรรษที่ 20 อธิพจน์ ดังนี้

7.1 เกิดมีผู้ศรัทธาจะนำอัฐชีวประวัติของวีรบุรุษชั้ววูบท่านนี้ ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ว่ากันตั้งแต่เล็กจนใหญ่กล้า แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการโกหกที่ค่อยๆก่อตัวทีละเล็กทีละน้อย พบจากตอน19 มงกุฏ ดังความว่า

ใครก็ไม่ทราบ ยืนยันว่า คนที่เกิดมาในโลกนี้ ไม่มีใครที่ไม่โกหก ปิยวาจาบางครั้งก็คือการตอแหลดีๆนี่เอง ท่านจึงให้ดูเจตนาเป็นที่ตั้ง บาปบุญคุณโทษอะไรก็ให้ดูที่เจตนา

อย่างไรก็ตาม เกิดมีผู้ศรัทธาจะนำอัฐชีวประวัติของวีรบุรุษชั้ววูบท่านนี้ ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ว่ากันตั้งแต่เล็กจนใหญ่กล้า แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการโกหกที่ค่อยๆก่อตัวทีละเล็กทีละน้อย โดยเริ่มจากการโกหกยายก่อน โกหกลูก โกหกเมีย กระทั่งมาถึงโกหกระดับประเทศ

(19 มงกุฏ.หน้า 156-157)

"เกิดมีผู้ศรัทธาจะนำอัฐชีวประวัติของวีรบุรุษชั้ววูบท่านนี้ ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ว่ากันตั้งแต่เล็กจนใหญ่กล้า แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการโกหกที่ค่อยๆก่อตัวทีละเล็กทีละน้อย" เป็นภาพพจน์อธิพจน์ เพื่อแนะนำให้มีการสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับวิวัฒนาการการโกหก ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากทุกคนต้องเคยโกหก โดยการนำเรื่องราวดังกล่าวไปสร้างเป็นภาพยนตร์ให้ความรู้ลึกซึ้งขึ้น เนื่องจากหากมีคนนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์จริงก็จะเป็นการเสียเงินเสียเวลา โดยใช้เหตุ

7.2 ถนนเขาวราช...เดินไปทางไหนมีแต่ของกินเกลื่อนกล่นล้นออร์อยเออร์ดลิน กินลิ้มตายทั้งนั้น กินแล้วปากมันต้องไปลดไขมันเอาชาติหน้า พบจากตอนใหญ่คับฟ้า - อาม่าซึ่งดังความว่า

อย่างถนนเขาวราชในย่านคนจีน กับคนอีสานเขาอยู่กับ มีการปิดถนนจัด เฟสดีวัลกันยาวเหยียดตลอดถนน แต่มีโซ่ออกมาเด่นระบำจำปะกันทั้งถนนอย่างที ริโอ เดอ จาเนโร หากมุ่งกินอย่างเดียว

เขาว่าเดินไปทางไหนมีแต่ของกินเกลื่อนกล่นล้นออร์อยเออร์ดลิน กินลิ้มตายทั้งนั้น กินแล้วปากมันต้องไปลดไขมันเอาชาติหน้า

(ใหญ่คับฟ้า-อาม่าซึ่ง.หน้า 247-248)

“ถนนเยาวราช...เดินไปทางไหนมีแต่ของกินเกลื่อนกล่นล้วนอร่อยเอร็ดลิ้น กินล้มตาย
 ทั้งนั้น กินแล้วปากมันต้องไปลดไขมันเอาชาติหน้า” เป็นภาพพจน์อภิปจน์ เพื่อกล่าวถึงภาพ
 ร้านอาหารที่มีมากมาย วางขายติดกันไปตลอดถนนในย่านเยาวราช และเนื่องจากอาหารที่มีขาย
 อร่อยทุกอย่าง เมื่อทานแล้วก็ลืมไปเลยว่าตนเองอิมหรือยัง ก็ทานจนกระทั่งท้องแตกตายเหมือน
 ชูชก ซึ่งการกินล้มตายให้ความรู้สึกขบขัน เพราะความเกินจริงของการเปรียบเทียบให้รู้สึกของ
 ความหลากหลายและเอร็ดอร่อยของอาหาร รวมไปถึงการ “กินแล้วปากมันต้องไปลดไขมันเอา
 ชาติหน้า” เป็นภาพพจน์อภิปจน์ เพื่อกล่าวว่เมื่อบริโภคเข้าไปมากตลอดจนอาหารในย่าน
 เยาวราชนั้นมีแต่อาหารที่มักประกอบขึ้นด้วยเนื้อสัตว์และแป้งเป็นส่วนมาก จึงมีหนทางเดียวที่จะ
 ลดไขมันได้คือไปลดชาติหน้า ซึ่งการไปลดไขมันเอาชาติหน้า ให้ความรู้สึกขบขัน คือให้ความรู้สึก
 ของการทานอาหารมากเกินไป จนกำจัดไม่ได้ผลในชาตินี้

8. ปฏิภาคพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึง
 ความเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศตวรรษที่ ๒๕
 ลำดับหก พบภาพพจน์ปฏิภาคพจน์ ดังนี้

8.1 กลิ่นน้ำปู...เน่าๆเค็มๆดำๆน้ำพิสมัย พบจากตอนกินเลี้ยง ดังความว่า

จะกินอะไรเขาก็เอาน้ำปูเหยาะใส่ ประดุจใส่น้ำอมฤตยาวิเศษของ
 นางเมรี หากไม่มีอะไรเลย น้ำปูเฉยๆก็ลุกข้าวกินได้อร่อยเอร็ดลิ้น น้ำปู
 หอมหวานชวนกินแบบเน่าๆเค็มๆดำๆน้ำพิสมัย

(กินเลี้ยง.หน้า 35-36)

“กลิ่นน้ำปู...เน่าๆเค็มๆดำๆน้ำพิสมัย” เป็นภาพพจน์ปฏิภาคพจน์ โดยลักษณะสี่ด้านแบบ
 เน่าๆเค็มๆดำๆนั้นให้ความรู้สึกในทางลบ แต่น้ำพิสมัยให้ความรู้สึกในทางบวก ซึ่งในที่นี้ศตวรรษที่ ๒๕
 ทั้งสองความหมายตรงข้ามมาแสดงให้เกิดความกลมกลืน เพื่อแสดงความรู้สึกของกลิ่นและสีของ
 น้ำปูที่ดูไม่น่ารับประทานแต่ในความเป็นจริงแล้วลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของน้ำปู ซึ่งคนโดย
 ทั่วไปนิยมที่จะรับประทาน

8.2 คนโกหกยอมมีสัจจะการโกหก พบจากตอน19 มงกุฏ ดังความว่า

ขอให้เห็นหัวอกคนโกหก เมื่อโกหกแล้วก็ต้องโกหกเลย คนโกหกยอมมีสัจจะการโกหก เขาย่อมไม่ตระบัดสัตย์

(19 มงกุฏ.หน้า 155)

“คนโกหกยอมมีสัจจะการโกหก” เป็นภาพพจน์ประเภทพจน์ โดยการโกหกมีความหมายในทางลบ และสัจจะมีความหมายในทางบวก ซึ่งในที่นี้ศศิวิมลใช้ทั้งสองความหมายตรงข้ามมาแสดงให้เกิดความกลมกลืน เพื่อกล่าวถึงลักษณะของคนโกหกที่เมื่อพูดโกหกออกไปแล้วจะต้องจำคำพูดที่ตนโกหกนั้นไว้ให้ได้เพื่อที่ไม่ให้ถูกจับได้ เหมือนการรักษาสัจจะ

9. ประชดประชัน คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้ความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศศิวิมลรัฐมบรรพ ลำดับหก พบภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 ทางที่ดีสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย น่าจะทำเหรียญที่ระลึกเป็นรางวัลประกาศเกียรติคุณให้แก่สักเหรียญ ในฐานะที่แกเป็นดาราน้ำ 1 อยู่ซ้ำ พบจากตอน19 มงกุฏ ดังความว่า

ขอยุเทิร์นกลับมาเรื่องแท็กซีโกหก ถึงแกจะโกหกก็โกหกเล่นๆ ชนิดเอามันไปอย่างนั่นเอง...

ทางที่ดีสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย น่าจะทำเหรียญที่ระลึกเป็นรางวัลประกาศเกียรติคุณให้แก่สักเหรียญ ในฐานะที่แกเป็นดาราน้ำ 1 อยู่ซ้ำนาน เป็นข่าวจรรโลงสถาบันฐานันดรที่ 4 ให้มีเรื่องรื่นรมย์มาเสนอต่อมวลดชนได้ไม่อัปจน ท่ามกลางข่าวเศรษฐกิจย่ำแย่และข่าวยากหมากแพง

(19 มงกุฏ.หน้า 153-154)

“ทางที่ดีสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย น่าจะทำเหรียญที่ระลึกเป็นรางวัลประกาศเกียรติคุณให้แก่สักเหรียญ ในฐานะที่แกเป็นดารานำ 1 อยู่ช้านาน” เป็นภาพพจน์ประชดประชันเพื่อกล่าวแนะนำให้มีการทำเหรียญให้กับคนขับแท็กซี่ที่โกหกเรื่องการเก็บเงินจากชาวต่างชาติได้จนโด่งดัง ซึ่งความจริงผู้เขียนไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น

ศศิวิมลสัตตมบรรพ ลำดับเจ็ด

1. อุปมาอุปไมย คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะแสดงหรืออธิบายของสิ่งนั้นๆ และคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น เหมือน,ดั่ง,ราวกับว่า เป็นต้น และในศศิวิมลสัตตมบรรพ ลำดับเจ็ด มีอุปมาอุปไมย ดังนี้

1.1 ตัวยี้ดๆเหมือนแยมั พบจากตอนมนุษย์สัมพันธ์ ดังความว่า

การเดินทางรอนแรมเพียงวันเดียว หรือคืนเดียวกับคนที่สนิทสนมกันเป็นจำนวนมาก แล้วจู่ๆก็มีคนนอกพลัดเข้ามาปะปะแก๊งให้เห็นขวางขัดถูกกะตา และกวนประสาทส่วนอื่น นับเป็นการลัดวงจรทางมนุษย์สัมพันธ์โดยแท้

หญิงสาวนั้นเป็นหญิงร่างผอม ตัวยี้ดๆเหมือนแยมั ใบหน้าแหลมเหมือนปลาอินทรี อายุอานามไม่น่าจะเกินยี่สิบห้า ดูอาทักปฏิกิริยาคงจะมีไซ้หญิงที่ยังเป็นสาว มิฉะนั้นคงไม่หาญกล้ามาแต่ผู้เดียว...

(มนุษย์สัมพันธ์. หน้า 13-14)

“ตัวยี้ดๆเหมือนแยมั” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบลักษณะตัวยี้ดๆ กับรูปร่างของ “แยมั” หมายถึง ชื่อสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง (Lieolepis belliana) ในวงศ์ Agamidae รูปร่างคล้ายกิ้งก่า อยู่รู กินได้. (ราชบัณฑิต,2525. หน้า 664) เพื่อแสดงให้เห็นภาพรูปร่างที่ผอม ลำตัวช่วงบนยาวกว่าช่วงล่างของหญิงสาวที่ร่วมเดินทางมากับคณะของตน และมี “ใบหน้าแหลมเหมือนปลาอินทรี” เปรียบเทียบลักษณะใบหน้าของหญิงสาวคนดังกล่าวกับลักษณะใบหน้าของปลา“อินทรี” หมายถึง ชื่อปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่ง (Scomberomorus commerson) ในวงศ์ Scombridae. (ราชบัณฑิต,2525. หน้า 907) เพื่อแสดงภาพของใบหน้าเล็กที่มีคางหรือจุมูกแหลมยื่น ซึ่งกล่าวในเชิงรังเกียจหญิงสาวผู้นี้เนื่องจากหล่อนร่วมเดินทางโดยพลະการ

1.2 สนามกอล์ฟเขียวอ้อเตียนโล่งราบเรียบเหมือนผืนพรหม พบจากตอนความสุขสมลึกล้ำ ดังความว่า

แต่บางคน ความสุขมิได้อยู่ที่เรื่องกิน เขาอาจมีความสุขที่ได้เห็นสนามกอล์ฟกว้างใหญ่ไกลสุดลูกหูลูกตา เพราะเขาชอบตีกอล์ฟเป็นชีวิตจิตใจ

สนามกอล์ฟเขียวอ้อเตียนโล่งราบเรียบเหมือนผืนพรหม อาจก่อให้เกิด
ความสุขสมลึกลับ

(ความสุขสมลึกลับ.หน้า 88)

“สนามกอล์ฟเขียวอ้อเตียนโล่งราบเรียบเหมือนผืนพรหม” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบความเตียนโล่งของสนามกอล์ฟ กับ “พรหม” หมายถึง เครื่องลาดทำด้วยขนสัตว์, โดยปริยายใช้เรียกสิ่งอื่นบางชนิดที่ใช้ปูลาดว่า พรหม เช่น พรหมน้ำมัน พรหมกามมะพร้าว ; เรียกด้ายที่ทำด้วยขนสัตว์หรือสิ่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้นว่า ไหมพรหม (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 567) เพื่อแสดงภาพของสนามกอล์ฟที่มีการดูแลเป็นอย่างดี ทั้งตัดหญ้าได้ระดับที่เสมอกันรวมไปถึงดูแลรักษาหญ้าให้เขียวข่มอย่างทั่วถึงเหมือนกับการนำพรหมมาปูบนพื้น

1.3 พะอืดพะอมระแวงแคลงใจ เหมือนมีผู้ใส่ยาพิษลงไป therein พบจากตอน
 อาหารใจ ดังความว่า

คุณเอนกตักนิดกินหน้อย ทำพะอืดพะอมระแวงแคลงใจ เหมือนมีผู้ใส่
ยาพิษลงไป therein ในขณะที่คนอื่นเฮอร์ดอ้อยเจริญอาหาร แต่เธอดู
 นำเวหนานัก

(อาหารใจ.หน้า 176)

“พะอืดพะอมระแวงแคลงใจ เหมือนมีผู้ใส่ยาพิษลงไป therein” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมย เปรียบเทียบอาการ “พะอืดพะอม” หมายถึง คลื่นเหียน, กลืนก็ยาก คายก็ยาก ทำให้ลำบากใจ, โดยปริยายหมายความว่า ไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไรดี, ไม่กล้าที่จะตัดสินใจเด็ดขาดลงไป, กลืนไม่เข้าคายไม่ออกก็ว่า. (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 579) ว่าเหมือนกับมีผู้ใส่ยาพิษลงไป ในอาหารที่เขารับประทาน ผู้เขียนใช้ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นภาพท่าทาง หมายถึง แคลงใจ, ซักจะสงสัย;เอียงไป. (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 675) คล้ายว่าเมื่อรับประทานไปแล้วจะทำให้เสียชีวิต เหมือนกับได้ทราบ มาว่ามียาพิษอยู่ในอาหารที่เขารับประทาน

1.4 กินง่ายอยู่ง่าย ไม่เกียงรส ไม่เกียงสถานที่ ไม่เลือกอะไรทั้งนั้น เหมือนไอ้เซ่
พบจากตอนอาหารใจ ดังความว่า

लगनगिनगयउंगय नुगेंगरु नुगेंगरुननु नुलेककरुतुंगनु नेमोनไอ้เซ่
เหมือนไอ้เซ่ โยนพิกลงไปกั๊บ ขอให้อิมท่องเป็นพอ

(อาหารใจ.หน้า 185)

การ“กินง่ายอยู่ง่าย ไม่เกียงรส ไม่เกียงสถานที่ ไม่เลือกอะไรทั้งนั้น เหมือนไอ้เซ่” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบผู้ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กับ การใช้ชีวิตของพระเจ้า เนื่องจากพระเจ้านั้นไม่รู้จักอาหาร จึงรับประทานได้ทุกอย่าง และเนื่องจากมีหน้าที่หาป้องกัน อากาศร้อน-หนาว และหนังสือจะช่วยลดการเสียดสีต่อพื้นผิวทุกลักษณะที่เกิดต่อร่างกาย จึงอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแบบใดก็ได้

1.5 เสียงเพราะดังเหมือนระฆังกังสดาล เสียงเหมือนราชสีห์ เสียงเหมือนนก
การเวก เสียงเหมือนนกกระเรียน พบจากตอนข้อเท็จ-จริง ดังความว่า

คนเสียงดัง ช้างจีนเขาถือว่าดี เสียงมีอำนาจ ซึ่งแบ่งออกได้หลายอย่าง
เช่น เสียงเพราะดังเหมือนระฆังกังสดาล เสียงเหมือนราชสีห์ เสียงเหมือนนก
การเวก เสียงเหมือนนกกระเรียน

(ข้อเท็จ-จริง.หน้า 189)

“เสียงเพราะดังเหมือนระฆังกังสดาล เสียงเหมือนราชสีห์ เสียงเหมือนนกการเวก เสียงเหมือนนกกระเรียน” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบความเชื่อของคนจีนในเรื่องของลักษณะเสียงที่ดี กับเสียงของระฆัง “กังสดาล” หมายถึง ระฆังวงเดือน เช่น แว่วลำเนียงเสียงระฆังกังสดาล (อิเหนา). (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 79) คือเสียงสะท้อนก้องกังวาน เสียงของ “ราชสีห์” คือเสียงคำรามอย่างแสดงอำนาจความเป็นเจ้าป่า เสียงนก “การเวก” หมายถึง ชื่อนกในเรื่องปรัมปรา มีที่อยู่ใต้มหานต์ บินสูงเหนือเมฆ ร้องเพราะ ลัดรทั้งหลายได้ยินก็หยุดชะงักไป.(ราชบัณฑิต, 2525.หน้า 90) คือเสียงดังก้องสดใสและเสียงนก “กระเรียน” หมายถึง ชื่อนกขนาดใหญ่ (Antigone antigone sharpii) ในวงศ์ Gruidae กินปลา ไข่ คอ และปากยาว,กาเรียนก็เรียก. (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 41) คือเสียงใสชัดเจน สะท้อนไกล

1.6 พสกนิกรก็มากขึ้นเต็ม เหมือนมาดูมหรสพหรือโขนกลางแปลง พบจากตอน
ข้อเท็จจริง ดังความว่า

บ้านนอกบ้านไกล เรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ถึงจะมีเป็นปรกติ หรือ
ไม่ปรกติ แต่ชาวบ้านทั่วไปให้ความสนใจอยู่ดี ดีกว่าไม่มีอะไรจะดู อยู่เฉยๆ
ไปวันๆ

ดังนั้น พอเสียงกลองรบด้นขึ้น พสกนิกรก็มากขึ้นเต็ม เหมือนมาดู
มหรสพหรือโขนกลางแปลง ยืนดูนั่งไม่เข้าไปใกล้ ไม่ห่างไกลเกินเห็น และ
ไม่ห้าม ปล່อยให้กัดกันอยู่อย่างนั้น เหมือนดูไก่ชน

(ข้อเท็จจริง.หน้า 193-194)

“พสกนิกรก็มากขึ้นเต็ม เหมือนมาดูมหรสพหรือโขนกลางแปลง” เป็นภาพพจน์
อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบการที่ผู้คนมามุงดูคนทะเลาะกันว่าเหมือนกับมีการจัด“มหรสพ”หมายถึง
การเล่นรื่นเริงมีโขนละครหรือสิ่งคล้ายคลึงกัน. (ราชบัณฑิต,2525.หน้า 618) หรือโขนกลางแปลงซึ่ง
แสดงภาพของผู้คนจำนวนมากที่หลั่งไหลให้ความสนใจงานรื่นเริง ที่จัดขึ้นน้อยครั้งในแต่ละปี และ
ชมการแสดงโดยไม่มีกรห้าม “ปล່อยให้กัดกันอยู่อย่างนั้น เหมือนดูไก่ชน” เป็นภาพพจน์
อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบภาพการเชียร์พนันไก่ชนไซโยให้ร้องอย่างสนุกสนาน จนกระทั่งไก่ของ
ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายแพ้ โดยไม่มีการแยกไก่ออกจากกัน กับการมุงดูคนทะเลาะกันโดยไม่มีกรห้าม

1.7 รถไฟฟ้า...แล่นฉิวหนึ่งเจียบเหมือนเหาะ พบจากตอนชีวิตในกรุง ดังความว่า

ความจริงรถไฟฟ้านี้ เขาเชิญกันไปนั่งมาแล้วเป็นรอบแรก คือรอบเช้าวัน
อังคารที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2541 ของเราคงเป็นรอบสองหรือรอบสาม

ลือกันว่าแล่นฉิวหนึ่งเจียบเหมือนเหาะ จะวิ่งจะไปจะหยุดกะทันหันเพียงใด
ไม่มีการล้มคว่ำคะมำหงายวัดว้ายกะตุ้ว หรืออกสันขวัญแขวน ทุกอย่างราบ
เรียบรื่นรมย์.....

(ชีวิตในกรุง.หน้า 220)

“รถไฟฟ้า...แล่นฉิวหนึ่งเจียบเหมือนเหาะ” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ
การเคลื่อนที่อย่างเจียบและนิ่งของรถไฟฟ้าว่าเหมือนกับกร “เหาะ” หมายถึง ขึ้นไปในอากาศ,เดิน

อากาศ. (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 864) คือภาพการเคลื่อนที่ไปอย่างรวดเร็วในอากาศอย่างคล่องแคล่ว
ของคนที่หรือสิ่งของวิเศษ และเมื่อหยุดก็จะหยุดอย่างนุ่มนวล

1.8 การจุดพลุ...เดียวนี้จุดได้ทุกที่ ทุกบ้านทุกช่อง ทุกตรอกซอกมุม นึกอยาก
จะจุดก็จุดเหมือนโรคระบาด พบจากตอนชีวิตในกรุง ดังความว่า

ในงานฉลองฯมีพลจุดตลอดงาน หนังสือพิมพ์ลงข่าวอยู่ทุกวี่วัน ว่า
เดี่ยวๆก็มีการแซนซาด.....ซาด.....หัวซาด.....ทุพพลภาพต่างๆ เนื่องจาก
การจุดพลุที่ท้องสนามหลวง

แต่ก่อนมีจุดอยู่ที่เดียว คือสนามหลวง เดี่ยวนี้จุดได้ทุกที่ ทุกบ้านทุก
ช่อง ทุกตรอกซอกมุม นึกอยากจะจุดก็จุดเหมือนโรคระบาด เดินๆไปใครไม่รู้
จุดแล้วโยนต้องคอยวิ่งหลบไม่ให้พิกลพิการ

(ชีวิตในกรุง. หน้า 224)

“การจุดพลุ...เดียวนี้จุดได้ทุกที่ ทุกบ้านทุกช่อง ทุกตรอกซอกมุม นึกอยากจะจุดก็จุด
เหมือนโรคระบาด” เป็นภาพพจน์อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบการจุดพลุที่มีการจุดอยู่ทั่วไป กับ โรคระ
บาด” หมายถึง เรียกโรคติดต่อที่แพร่ไปได้เร็วว่า โรคระบาด. (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 673) คือ
ความรู้สึกที่เสียงพลุค่อยขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆในแต่ละปี อันมีจุดเริ่มต้นมาจากสนามหลวง ซึ่ง
ในอดีตมีการจุดพลุเพียงแห่งเดียว

1.9 ร้านนี้ ซึ่งเล็กเหมือนกระท่อมชาวเอสกิโม พบจากตอนไก่หมุน ดังความว่า

จึงเมื่อเด็กอ้อยมาปรารภว่า เธอและนางลักษณะผู้สหาย ร่วมกันได้บัจจัย
จำนวนหนึ่งจากการเสริงานรูปช่วยกันเขียนที่มีผู้มาว่าจ้าง เธอจะว่าจะพา
พวกเสมอนอกไปเลี้ยงฉลองที่ร้านดังกล่าว

ข้าพเจ้ามีอนุโมทนาแม้กับเด็กทั้งสองที่มีแก่ใจต่อเพื่อนฝูง แต่คงนอยุ่ว่า
เหตุใดจึงจะจะไปกินกัน ณ ร้านนี้ ซึ่งเล็กเหมือนกระท่อมชาวเอสกิโม
ที่มีหิมะที่ฝุ่นต่างๆจับอยู่บนหลังคาหนาเตอะตลอดเวลา

(ไก่หมุน. หน้า 325)

“ร้านนี้ ซึ่งเล็กเหมือนกระท่อมชาวเอสกิโม” แสดงภาพของกระท่อมชาวเอสกิโมที่มีลักษณะแคบเล็ก สร้างด้วยน้ำแข็ง และมีตะอองหิมะและฝุ่นปลิวมาเกาะรอบกระท่อมจนหนา เปรียบเทียบกับลักษณะของร้านขายไก่ย่างที่อ้อยและนั่งลักษณะพาตุนและคนะมาเลี้ยง ซึ่งมีขนาดเล็ก ทั้งมีฝุ่นหนาทั่วไปทั้งร้าน

2. อุปลักษณ์ คือ โวหารเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น ,คือ ,เท่า ในการเปรียบเทียบ สำหรับในศศิวิมลสัตมบรรพ ลำดับเจ็ด มีอุปลักษณ์ ดังนี้

2.1 มุ้งประทุนขนาดใหญ่ครอบเป็นฝาชียักษ์ พบจากตอนความสุขอยู่ที่ไหน ดังความว่า

ร้านนี้ไม่มีวันปิด เปิดตลอดวันย่นรุ่ง คำมีดตื้นดึกเพียงใด ใครอยากกิน
มัดเม็ด ก็มีให้กินได้หายอยาก...

ทั้งครอบครวนอนอยู่กับพื้นร้านนั้นแหละ ในส่วนลึกหลังร้านที่ลูกค้าไม่
กล้ากรายเข้าไป มีมุ้งประทุนขนาดใหญ่ครอบเป็นฝาชียักษ์ ถ้าเมื่อยลุกขึ้นมา
มัดของมัดกักกุกแทนอยู่ในฝานั้น

(ความสุขอยู่ที่ไหน. หน้า 93-94)

“มุ้งประทุนขนาดใหญ่ครอบเป็นฝาชียักษ์” เป็นภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบลักษณะของมุ้งกับ “ฝาชี” หมายถึง เครื่องสานชนิดหนึ่ง รูปคล้ายกรวย สำหรับครอบสำหรับคาวหวาน เป็นต้น. (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 559) แสดงภาพของมุ้งที่กางออกเพื่อใช้ครอบผู้ที่นอนภายในมุ้งเพื่อกันยุง เคลื่อนย้ายได้ทั้งที่กางอยู่

2.2 มีข้าวเป็นฉิ่งคอยกำกับการกินกลัวอยู่ทุกคำ พบจากตอนอาหารใจ ดังความว่า

กินเบปเปอร์สเด็กที่หันจีนเล็กน้อยแล้ว เธอก็ต้องเหลียวซ้ายแลขวามองหาข้าว เรียกว่ามีข้าวเป็นฉิ่งคอยกำกับการกินกลัวอยู่ทุกคำ ไม่มีข้าวกิน
ไม่ลง

ขอให้คุณเอนก นาวิกมูล ดำรงอุปาทานในหมุกรอบสืบไป อย่าเพ่อ
ละเลิก เราก็ชอบกินเหมือนกัน ที่ไหนอร่อยๆบอกกันบ้างนะ

(อาหารใจ.หน้า 186)

“มีข้าวเป็นฉิ่งคอยกำกับการกินกล้วยอยู่ทุกคำ” เป็นภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบเทียบการที่
คุณเอนก นาวิกมูล ต้องรับประทานข้าวทุกครั้งเมื่อรับประทานอาหาร แม้ว่าจะเป็นอาหารที่ไม่ได้
ประกอบขึ้นมาเพื่อเป็นกับข้าวอย่าง “สแต็ก” มาจากคำว่า “steak” หมายถึง ชิ้นเนื้อหั่นชิ้นใหญ่
(โดยเฉพาะเนื้อวัวหรือเนื้อปลาทอด),เนื้อหั่น,เนื้อสแต็ก. (วิทย์ เทียงบุญธรรม,2541.หน้า 836) ก็
ตามว่าเหมือนกับ “ฉิ่ง” หมายถึง เครื่องตีสชนิดหนึ่ง ทำด้วยโลหะหล่อหนา รูปร่างกลมคล้ายถ้วย
เจาะรูตรงกลางใช้ร้อยเชือกให้เป็นคู่กันสำหรับถือนตีบอกจังหวะเข้ากับดนตรี (ราชบัณฑิต,2525.
หน้า 247) ซึ่งมีความสำคัญในการกำกับจังหวะการเล่นดนตรีไทย ซึ่งถ้าขาดฉิ่งการบรรเลงดนตรี
ไทยแต่ละชนิดก็จะไม่เข้ากัน

3. สัมพจนัย คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของทั้งหมด แต่มีความหมาย
คลุมหมดทุกส่วน สำหรับในศตวรรษวิมลสัตมบรรพ ลำดับเจ็ด ไม่พบการใช้ภาพพจน์แบบสัมพจนัย

4. นามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น
โดยชื่อที่ใช้เรียกนี้มักเป็นคำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในความหมายรวมๆ
สำหรับในศตวรรษวิมลสัตมบรรพ ลำดับเจ็ดพบนามนัย ดังนี้

4.1 ปากปลาร้า พบจากตอนชีวิตในกรุง ดังความว่า

ความจริงน่าจะเรียกท่านผู้ว่าฯ ไม่ว่าว่าอะไรทั้งนั้นว่าท่านผู้ถูกว่าฯ
เพราะเมื่อรั้งตำแหน่งนี้แล้ว ต้องถูกว่าหมด ทั้งดำทั้งว่าเลยทีเดียว

พวกปากปลาร้าประชาติทั้งหลายนั่นแหละ คือ ‘ผู้ว่า’ ตัวจริง ตื่นมาตอน
เช้าเห็นขี้หมาหรือขี้คนไม่รู้กองอยู่นอกรั้วหน้าบ้าน เรายังโทษผู้ว่าฯเลย

(ชีวิตในกรุง.หน้า 220)

ผู้เขียนใช้คำว่า “ปากปลาร้า” เป็นภาพพจน์นามนัย ในที่นี้ใช้หมายถึงผู้ที่ชอบด่าว่าหรือ
นินทาคนอื่น ซึ่ง “ปลาร้า” หมายถึง ปลาหมักเกลือใส่ข้าวคั่ว ใช้เป็นเครื่องจิ้ม. (ราชบัณฑิต,2525.

หน้า 513) คือสิ่งที่น่าเหม็นเปรียบกับปากของคนที่พูดหรือกล่าวแต่สิ่งที่ไม่ดีนั้นเป็นผู้ว่าฯ ตัวจริงตามรูปศัพท์

5. บุคลาธิษฐาน คือ ความเปรียบที่สมมติให้ความคิด นามธรรม สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ แสดงความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆเหมือนบุคคล สำหรับในคดีวิมลสัมมบรรพ ลำดับเจ็ด พบบุคลาธิษฐาน ดังนี้

5.1 ต้มมากบ้านหมูนมาก ต้มน้อยบ้านหมูน้อย พบจากตอนความสุขอยู่ที่ไหน ดังความว่า

สอง เราไม่ปลื้มไหน ต้มมากบ้านหมูนมาก ต้มน้อยบ้านหมูน้อย ไม่รู้
จะกินไปทำไม จึงไม่กิน ใครเอามาให้เราก็กินกำไรไปให้คนอื่นกิน
(ความสุขอยู่ที่ไหน. หน้า 88)

"ต้มมากบ้านหมูนมาก ต้มน้อยบ้านหมูน้อย" เป็นภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ซึ่งการหมูนเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้บ้านเป็นผู้กระทำ เพื่อกล่าวถึงสาเหตุที่ผู้เขียนไม่ชอบต้มไฉน เพราะทำให้ตมมีนเมา เหมือนบ้านกำลังหมูน เป็นเหตุให้เวียนหัวและคลื่นได้

5.2 เครื่องดนตรีชำรุดเหล่านี้ เขาเลยเอาออกมาวางตากแดดตากลม ให้เครื่อง
ได้หายใจบ้าง และ ทอดมันขึ้นไม้โตไม้เล็กพอกัดเต็มคำ กำลังเดินระริกหูฟองรำเรงอยู่บน
น้ำมัน พบจากตอนเย็นเอ๋ยเย็นย่ำ ดังความว่า

เดินมาอีกนิดมีซากเครื่องดนตรีไทย เช่นร้านฆ้องเป็นจำนวนมาก หุ่น
กลองทัด และกลองชนิดต่างๆนับสิบลูก รางระนาดพิ้งๆ..... ฯลฯ วางตาก
แดดตากฝนกองอยู่พะเนินเทินทึก

เขาคงจะขนเอาไปจำเวียงให้พันหูพันตา หรืออาจเป็นเพราะโรงละครอยู่
ระหว่างการซ่อม ไม่มีที่จะเก็บจำเครื่องดนตรีชำรุดเหล่านี้ เขาเลยเอาออกมา
วางตากแดดตากลม ให้เครื่องได้หายใจบ้าง

ไม่ใกล้ไม่ไกลจากซากเครื่องดนตรี มีคนตั้งกระทะทอดทอดมันอยู่ 2-3
กระทะเล็กๆ ส่งกลิ่นหอมหวานทวนกระแสดม เราไม่ได้กรากเข้าไปขอเขากิน
หรรอก ได้แต่ส่งสายตาโลมเลียแลลอดสอดปะทะลงไปนกระทะ
ทอดมันชิ้นไม่โตไม่เล็กพอกัดเต็มคำ กำลังเดินระริกฟูฟ่องว่าเจงอยู่บน
น้ำมัน...

(เย็นเอยเย็นย่า.หน้า 338)

“เครื่องดนตรีชำรุดเหล่านี้ เขาเลยเอาออกมาวางตากแดดตากลม ให้เครื่องได้หายใจ”
เป็นภาพพจน์บุคคลาธิษฐาน ซึ่งการหายใจเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้เครื่องดนตรีชำรุด
เป็นผู้กระทำ เพื่อบรรยายภาพที่ผู้เขียนเห็นเครื่องดนตรีชำรุดถูกนำมาวางทิ้งไว้กลางแจ้งด้วย
ความรู้สึกในเชิงเสียดายที่เครื่องดนตรีไม่ได้รับการดูแล ซึ่งจะทำให้ชำรุดเสียหายมากขึ้นจนซ่อม
แซมไม่ได้ และใช้ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานกล่าวว่า “ทอดมันชิ้นไม่โตไม่เล็กพอกัดเต็มคำ กำลังเดิน
ระริกฟูฟ่องว่าเจงอยู่บนน้ำมัน” ซึ่งการเดินระริกและว่าเจงเป็นพฤติกรรมที่คนกระทำ แต่ในที่นี้ให้
ทอดมันเป็นผู้กระทำ เพื่อบรรยายภาพของการทอดทอดมันในกระทะ คือเมื่อทอดมันถูกความร้อน
ในน้ำมันเดือดก็จะพองฟูขึ้นมาทันทีเหมือนทอดมันกำลังเดินระริกว่าเจง โดยแสดงความรู้สึกอยาก
รับประทาน

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความสำคัญหรือเพิ่มน้ำหนักให้กับ
สิ่งที่พูด โดยถือเอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ สำหรับในศตวรรษที่ 20 อติพจน์ คำดับเจ็ด พบ
อติพจน์ ดังนี้

6.1 คุณเอนก...กินตะบันมันอยู่ร้านเดี๋ยวนี้แหละ จนชั่วฟ้าดินสลาย พบจาก
ตอน อาหารใจ ดังความว่า

เธอยิ้มๆตอบว่าไม่ยาก เนื่องจากไม่ใกล้ไม่ไกลที่ทำงานอยู่แถวผ่านฟ้า
เดินๆไปประเดี๋ยวก็ถึง เป็นตึกแถวคูหาเดียวชื่อร้านเจ๊เนี่ยว ชายข้าวแกง
ธรรมดาๆและกับข้าวตามสั่งพินๆ มิได้สะอ้านสะอางวโหรานอันใด

แต่คุณเอนกฝากท้องหรือกลองดวงใจไว้ที่นี้มานานนับยี่สิบปี ไม่แห่ง
หน่วยบ้ายหน้าออกมาจากแม่สักครั้ง กินตะบันมันอยู่ร้านเดียวนี้แหละ จนชั่ว
ฟ้าดินสลาย

(อาหารใจ.หน้า 177)

“คุณเอนก...กินตะบันมันอยู่ร้านเดียวนี้แหละ จนชั่วฟ้าดินสลาย” เป็นภาพพจน์อดีตพจน์ซึ่ง
การรับประทานอาหารเพียงร้านเดียวจนชั่วฟ้าดินสลายเป็นการกล่าวเกินจริง เพราะความจริงแล้ว
การที่ฟ้าดินสลายนั้นหมายถึงระบบสุริยะจักรวาลสูญสิ้นไป อันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ในการกล่าว
ถึงการยึดติดในการรับประทานอาหารเพียงร้านเดียวของคุณเอนก นาวิกมูล ว่าจะทานจนชั่วฟ้าดิน
สลาย คือ มีความสบายใจที่จะทานร้านนี้โดยไม่เปลี่ยนไปทานร้านอื่นอย่างแน่นอน

6.2 แกะเมล็ดข้าวสารเป็นข้าง หรือสร้างเขื่อนในเมล็ดพันธุ์ผักกาด หรือลงไป
อาบน้ำในขวดโหล พบจากตอนชีวิตในกรุง ดังความว่า

ประเดี๋ยวทำ ประเดี๋ยวทำ ไม่อะไรก็ต้องอะไร ขอให้มันใหญ่ที่สุดในโลก
และไม่เป็นสาระที่สุดในโลกด้วย

ไม่ยกทำของเล็กที่สุดในโลกแข่งกัน เช่นแกะเมล็ดข้าวสารเป็นข้าง หรือ
สร้างเขื่อนในเมล็ดพันธุ์ผักกาด หรือลงไปอาบน้ำในขวดโหล.....ฯฯ

(ชีวิตในกรุง.หน้า 221)

การ “แกะเมล็ดข้าวสารเป็นข้าง หรือสร้างเขื่อนในเมล็ดพันธุ์ผักกาด หรือลงไปอาบน้ำใน
ขวดโหล” เป็นภาพพจน์อดีตพจน์ เพราะการกระทำดังกล่าวทั้งหมดเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ โดย
เมล็ดข้าวสารนั้นเล็กมากจนไม่สามารถแกะออกมาเป็นข้างซึ่งเป็นสัตว์ที่ใหญ่โต หรือการสร้าง
เขื่อนที่ใหญ่มากก็ไม่สามารถนำไปสร้างในเมล็ดผักกาดที่เล็กมาก และการที่คนซึ่งมีขนาดใหญ่
กว่าขวดโหลมากก็ไม่สามารถลงไปอาบน้ำในนั้นได้ เนื่องจากขนาดของสิ่งของนั้นไม่สามารถขยาย
ให้ใหญ่หรือย่อให้เล็กได้

6.3 ไถ่อย่างร้านนี้...เป็นร้านเก่าแสนเก่า...ประมาณเจ็ดชั่วโคตรเป็นอย่างน้อย พบ จากตอนไถ่หมูน ดังความว่า

ไถ่อย่างร้านนี้อยู่ตรงทางรถไฟมักกะสัน จากประตูน้ำจะไปราชปรารภ ดู ด้วยตาก็รู้แล้วว่าเป็นร้านเก่าแสนเก่า ใครผ่านใครก็ต้องเห็น ร้านไม้ชั้นเดียว ทาสีเขียวเขรอะ เขม่าไม่เคยไล่อยากโยไม่เคยแยง คร่ำอยู่อย่างนั้นชั่วนาตาปี
ประมาณเจ็ดชั่วโคตรเป็นอย่างน้อย

(ไถ่หมูน.หน้า 313)

“ไถ่อย่างร้านนี้...เป็นร้านเก่าแสนเก่า...ประมาณเจ็ดชั่วโคตรเป็นอย่างน้อย” เป็นภาพพจน์ อธิพจน์ โดยความเก่าประมาณเจ็ดชั่วโคตรเป็นอย่างน้อยเป็นการกล่าวเกินจริง ผู้เขียนใช้ภาพ พจน์นี้เพื่อกล่าวถึงสภาพของร้านที่ตนเห็นนั้นดูเก่า สกปรก จนเหมือนจะเปิดมานานมากกว่าเจ็ด “โคตร” หมายถึง คือเก่าแก่เหมือนตั้งมานานแล้วหลายชั่วอายุคน

7. อธิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่กล่าวโอ้อวดเกินความจริง โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านรู้สึกขัน สำหรับในศตวรรษที่ 20 บรรพ ลำดับเจ็ด พบการใช้ภาพพจน์อธิพจน์ ดังนี้

7.1 มีรูปเพื่อน ๆ ที่เห็นไว้ให้ดูต่างหน้า หรือไม่กี่ให้ระลึกถึงยามจากไกล อ่านดู แล้วประมาณว่าหวานหยด กะจะให้ซึ่งจันล้มลงดินขาดใจหรืออย่างไร พบจากตอนธาตุรุกรกิจ ดังความว่า

ในกล่องเก็บรูปถ่ายแต่ครั้งปีมะโว้ ตั้งแต่สมัยเรียนมัธยม กระทั่ง มหาวิทยาลัย ทั้งรูปญาติโกโหติกาเพื่อนฝูงที่ยังอยู่ไกล จันเพื่อนไกลๆที่ต่าง คนต่างจากกันไปแล้วไม่ได้เจอเจอ

มีรูปเพื่อน ๆ ที่เห็นไว้ให้ดูต่างหน้า หรือไม่กี่ให้ระลึกถึงยามจากไกล อ่านดู แล้วประมาณว่าหวานหยด กะจะให้ซึ่งจันล้มลงดินขาดใจหรืออย่างไร ถึง เขียนออกมาได้อย่างนั้น

(ธาตุรุกรกิจ.หน้า 41)

“มีรูปเพื่อนๆที่เห็นไว้ให้ดูต่างหน้า หรือไม่ก็ให้ระลึกถึงยามจากไกล อ่านดูแล้วประมาณว่า หวานหยด กะจะให้ซึ่งจันล้มลงดินขาดใจหรืออย่างไร” เป็นภาพพจน์อติพจน์ โดยการซึ่งจันล้มลง ดินขาดใจหรืออย่างไรให้ความรู้สึกขบขัน ศศิวิมลใช้ภาพพจน์ดังกล่าวเพื่อแสดงถึงถ้อยคำที่เพื่อน ของตนได้เขียนไว้หลังรูปของแต่ละคนนั้น เมื่ออ่านแล้วซาบซึ้งเป็นอย่างมาก จนเหมือนกับว่าจะล้มลง ดินขาดใจ ให้ภาพของผู้ที่อ่านข้อความซาบซึ้งแล้วล้มลงดินไปมาสักพักจึงขาดใจ

7.2 พวกกล้าโพงแตก...ขนาดกระซิบยังได้ยินกัน พบจากตอนข้อเท็จ-จริง ดังความว่า

ในโลกนี้ มีคนอยู่หลายจำพวก คือพวกพูดมากพูดน้อย พูดไม่รู้ภาษาคน พูดหืมหืมไม่ชัดถ้อยชัดคำ พูดค่อยๆเบาๆต้องตะแคงหูฟังและพูดเอ็ดอึง คือพูดดังแบบลำโพงแตกต้องอุดหู

พวกกล้าโพงแตกถือว่ามีพรสวรรค์ เคยถวายร้องพระเมื่อชาติก่อนพูด ไม่ค่อยเป็น ขนาดกระซิบยังได้ยินกันทั่ว

(ข้อเท็จ-จริง. หน้า 189)

“พวกกล้าโพงแตก...ขนาดกระซิบยังได้ยินกันทั่ว” เป็นภาพพจน์อติพจน์ ซึ่งการกระซิบแล้วยังได้ ยืนยันทั่วให้ความรู้สึกขบขัน เพราะการ “กระซิบ” หมายถึง พูดเสียงเบาๆ, และใช้เข้าคู่กับคำ กระซิบ เป็น กระซิบกระซิบ. (ราชบัณฑิต, 2525. หน้า 23) อันเป็นการพูดที่ไม่ต้องการให้ใครได้ยินนอกจากผู้ที่ สนทนาด้วยแล้ว ผู้อื่นที่ตนไม่ได้สนทนาด้วยยังได้ยินให้ความรู้สึกถึงเสียงที่ดังก้องมาก

7.3 รถรับจ้างคันนี้เป็นรถเก่าโงโร นั่งลงไปดูดยวบจมเบาะเกือบติดถนน พบจาก ตอนธาตุธุรกิจ ดังความว่า

รถรับจ้างคันนี้เป็นรถเก่าโงโร นั่งลงไปดูดยวบจมเบาะเกือบติดถนน
มองไปรอบรถพิศไหนไม่มีจำเริญตา...

(ชีวิตในกรุง. หน้า 228)

“รถรับจ้างคันนี้เป็นรถเก่าโงโร นั่งลงไปดูดยวบจมเบาะเกือบติดถนน” เป็นภาพพจน์ อติพจน์ โดยการที่ดูดยวบจมเบาะเกือบติดถนนเป็นการกล่าวเกินจริงและให้ความรู้สึกขบขัน ศศิวิมลใช้ภาพพจน์ดังกล่าวแสดงภาพของสภาพเบาะของรถรับจ้างที่ตนโดยสาร ว่าฟองน้ำใน

เบาะนั้นเสื่อมสภาพ อ่อนและบางจนกระทั่งเมื่อที่นั่งน้ำหนักนั่งลงไปแล้วอ่อนยุบเหมือนกันจะสัมผัสกับพื้นถนนได้ ซึ่งความจริงแล้วเป็นไปได้เพราะได้เบาะยังมีพื้นรถอยู่

8. **ปฏิภาคพจน์** คือ การเปรียบเทียบโดยใช้ความขัดแย้งหรือความตรงข้ามแสดงถึงความเป็นไปได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความกลมกลืนกัน สำหรับในศศิวิมลสัตมบรรพ ลำดับเจ็ด ไม่พบภาพพจน์ปฏิภาคพจน์

9. **ประชดประชัน** คือ การกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีเจตนาเพื่อให้มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและเจตนาที่ตรงกันข้าม สำหรับในศศิวิมลสัตมบรรพ ลำดับเจ็ด พบภาพพจน์ประชดประชัน ดังนี้

9.1 ต่อมามีข่าวว่าโกะตีโกหกอายุ...ยิ่งถ้าพ่อแม่โกหกเก่ง แล้วลูกโกหกยิ่งไปกว่า ถือว่าเป็นยอดกตัญญู สืบสานสมบัติศิลป์จากพ่อแม่ นำสรรเสริญ พบจากตอนพ่อพระในดวงใจ ดังความว่า

ต่อมามีข่าวว่าโกะตีโกหกอายุ ตัวจริงอายุเยอะแต่ปดว่าน้อย ซึ่งที่จริงลูกกตัญญูมีสิทธิ์ที่จะโกหกได้ไม่เกี่ยวกับ จึงไม่เห็นมีใครมาทวงรางวัลคืน ยิ่งถ้าพ่อแม่โกหกเก่ง แล้วลูกโกหกยิ่งไปกว่า ถือว่าเป็นยอดกตัญญู สืบสานสมบัติศิลป์จากพ่อแม่ นำสรรเสริญ

(พ่อพระในดวงใจ. หน้า 130)

“ต่อมามีข่าวว่าโกะตีโกหกอายุ...ยิ่งถ้าพ่อแม่โกหกเก่ง แล้วลูกโกหกยิ่งไปกว่า ถือว่าเป็นยอดกตัญญู สืบสานสมบัติศิลป์จากพ่อแม่ นำสรรเสริญ” เป็นภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อกล่าวถึงโกะตีที่ได้รับรางวัลลูกกตัญญูนั้นโกหกอายุ ผู้เขียนจึงกล่าวในเชิงยกย่องโกะตีว่ายิ่งหากโกะตีโกหกตามแบบของพ่อแม่ที่ชอบโกหกนั้นยิ่งน่ายกย่อง ซึ่งความจริงการโกหกไม่ใช่สิ่งที่ดีควรเลียนแบบและไม่น่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญู

9.2 เชื้อไวรัสที่ลอยล่องอยู่ในอากาศมาหยุดแหมะเข้าเมื่อไรไม่รู้ กินปูบ ตายบับ พบจากตอนอาหารใจ ดังความว่า

มาตรฐานอย.ของคุณเอนก นาวิกมูล เป็นเรื่องลึกซึ่งไม่เกี่ยวกับความ
สะอาดสะอาดอันของอุปกรณ์

เช่นกลางท่านต้องเช็ดช้อนส้อม จานชาม แก้วน้ำและตะเกียบ ในทุกที่ที่
สัญจรไปกิน ตามร้านอาหารต่างๆกระทั่งบ้านคนก็ไม่เว้น ถือว่าสกปรกหมด
เพราะเชื้อไวรัสที่ลอยล่องอยู่ในอากาศมาหยุดแหมะเข้าเมื่อไรไม่รู้ กินปูบ
ตายบับ

(อาหารใจ.หน้า 177-178)

“เชื้อไวรัสที่ลอยล่องอยู่ในอากาศมาหยุดแหมะเข้าเมื่อไรไม่รู้ กินปูบ ตายบับ” เป็น
ภาพพจน์ประชดประชัน เพื่อดำเนินผู้ที่รับประทานยาก ที่ต้องรักษาความสะอาดของอุปกรณ์ที่ใช้
ในการบริโภคมากจนเกินไป ว่าคงกลัวบริโภคเชื้อโรคที่เกาะอยู่ตามอุปกรณ์เหล่านั้นแล้วถึงแก่ชีวิต
ได้ ซึ่งความจริงถึงแม้จะเช็ดทำความสะอาดอุปกรณ์ก็ยังคงมีเชื้อโรคอยู่